

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

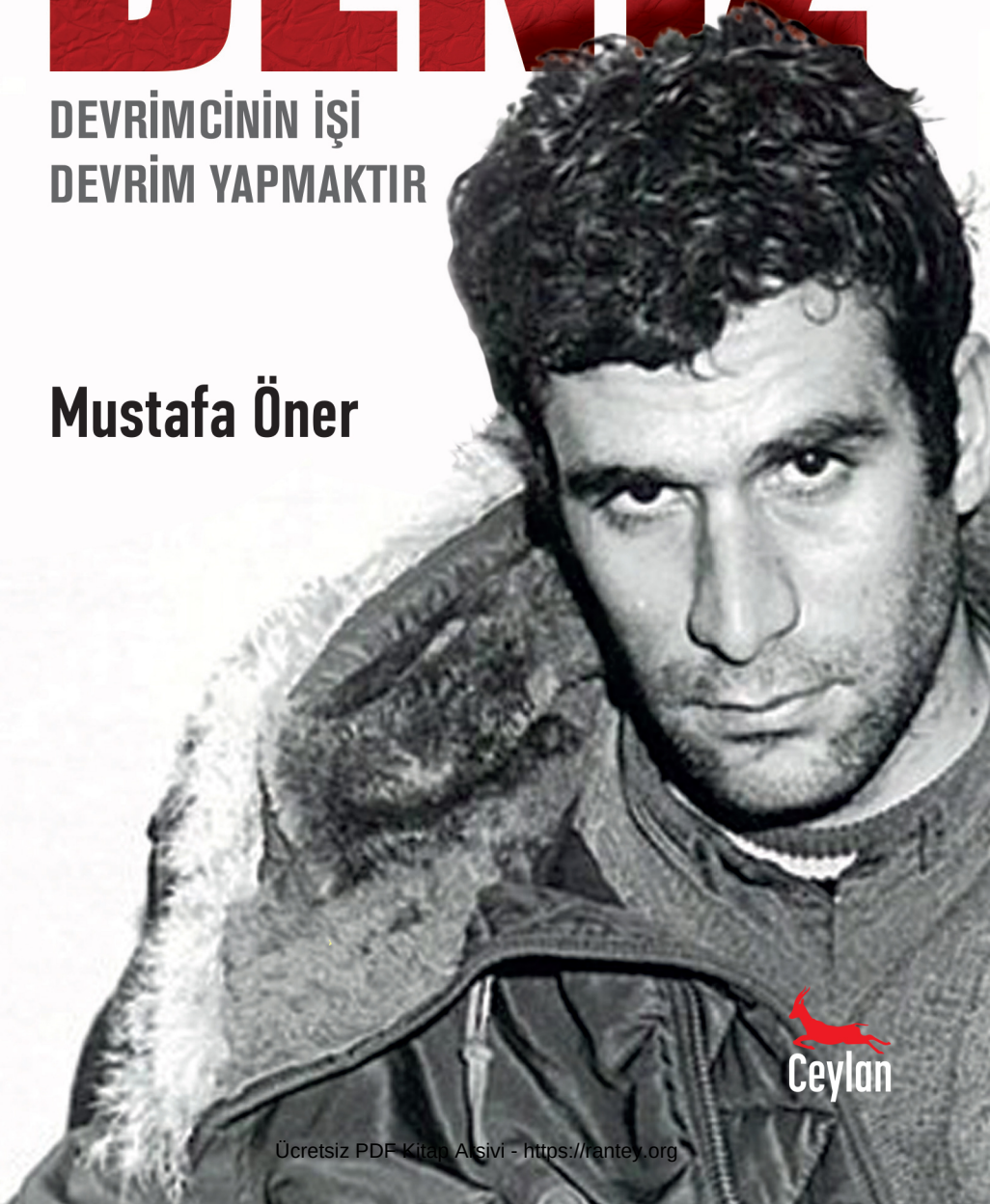
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DENİZ

DEVRİMCİNİN İŞİ
DEVRİM YAPMAKTIR

Mustafa Öner

Ceylan

DENİZ

Devrimcinin İşi

Devrim Yapmaktır

Mustafa Öner

DENİZ
DEVRİMCİNİN İŞİ DEVRİM YAPMAKTIR
Mustafa Öner

Yayın Numarası: 338
-Tarih, Biyografi-
Birinci Baskı: Mayıs 2017-İstanbul
ISBN: 978-975-2416-08-6
Redaksiyon & Düzelti & Mizanpaj:
Ceylan Yayınları
Kapak: Özgür Yurttaş

Ceylan Yayınları
Atatürk Bulvarı Ünlü İş Merkezi A-Blok
No: 21 Kat: 2 Fatih/İstanbul
Tel/Faks: 0212 532 09 56
Sertifika No: 30042

ceylanyayinlari.net
ceylanakademi@gmail.com
facebook/twitter

Baskı-Cilt:
Ceylan Matbaa-Ahmet Uçar
Güven İş Merkezi B Blok No: 318
Topkapı/İstanbul
Tel/Faks: 0212 613 10 79
Sertifika: 23352

DENİZ
Devrimcinin İşi
Devrim Yapmaktır

Mustafa Öner

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Giriş	17

I. BÖLÜM

‘68 Hareketinin Doğuşu Yerküreyi Sarması	31
‘68 Hareketinin Türkiye ve Kürdistan’da Doğuşu, Gelişmesi	39
Çok Partili Sistem, Menderes Dönemi	
‘60 Darbesi ve Mendereslerin İdamı	40
1961 Anayasası Sonrası Siyasal Gelişmeler ve Öğrenci Gençlik Hareketi	43
Öğrenci Gençliğin Yeni Örgüt Biçimleri	
Arayışının Başlangıcı	52
DEV-GENÇ’in Kuruluşu	55

II. BÖLÜM

A. ‘71 Devrimci Hareketiyle Eleştirel Yöntemle İlişkilendirme	63
‘71 Devrimci Çıkışı ve Leninist Parti Anlayışı	64
B. THKO Ve Denizlerin Kemalizmden Etkilenmesinin Kopuş Başlatmasının Eleştirel Değerlendirilmesi	67
C. Denizler-THKO Ulusal Soruna Yaklaşımları Kemalizm’den Kopuşu Başlatmıştır	80
D. Denizlerin 12 Mart Askeri-Faşist Darbesini Değerlendirmeleri Ve Tutumlarına Eleştirel Bakış	89
E. Deniz Gezmiş’in Revizyonizm Hakkındaki Görüşleri	96
F. Deniz’in Gençliğin Ayrı Örgütlenmesine İlişkin Düşüncesi	99

III. BÖLÜM

Deniz Gezmiş’in Doğduğu Koşullar	101
Deniz Gezmiş’in Çocukluğu ve Gençlik Yılları	103
Deniz’in TİP Üyeliği, Politik Mücadeleye Katılışı	110
Deniz’in Örgütlü Mücadele Sürecinin Başlangıcı	128

IV. BÖLÜM

A. Deniz Gezmiş'in Kır Gerilla Mücadelesine Karar Verme Süreci, Arayışları Ve Yeniden Filistin'e Gidişi	135

V. BÖLÜM

Denizlerin Yakalanma Yargılanma Ve İdam Edilişi	171
Denizlerin Hapishane Günleri	199
Kayseri Hapishanesine Sürgün	215
Kayseri'den Ankara Mamak 1 Nolu Askeri Hapishanesine	224
Denizleri Yargılayanları Yargılama Aşaması	225
31 Mayıs 1971 Nurhak Dağları	228

VI. BÖLÜM

THKO-1 Ana Davası: İlk Duruşma

A- Yargılanmaları, Yargılama Hazırlığı	235
B- İdama Giden Sonun Başlangıcı	255
C- Deniz, Yusuf, Hüseyin'le Birlikte 15 Arkadaşına Verilen İdam Kararının Yankıları ve Gelişmeler	265
D- İdama Saatler Kala	303
İdamların Ardından Yaşananlar	324
Sonuç Yerine:	
Denizlerle Nasıl İlişkilienmeliyiz?	340
Deniz'in Son Mektubu	250
Hüseyin'in Son Mektubu	252
Yusuf'un Son Mektubu	253
THKO Davası 1- Ortak Savunma (Özet)	256
Hüseyin İnan "Türkiye Devriminin Yolu" (Ayrıntı) Broşür:	
Türkiye Faşizmi	378
THKP/C'NİN Kuruluşu ve 30 Mart	390
THKO'nun Kuruluşu	399
TKP/ML-TİKKO'nun Kuruluşu	408

GENÇ YAPICILAR

Onlar
Genç yapıcılar,
Zafer türküleriyle yürüyorlar,
Gözlerinde inanç pınarları
Adımlarında cüretin ritmi
Uçurumlara meydan okuyorlar.

Onlar
Genç yapıcılar,
Kusursuz şafakları geleceğimizin
Düşlerimizin ışık kümeleri,
Uğultulu ormanların heybetiyle
Yıkıyorlar eskiyeni.

Onlar
Genç yapıcılar,
Asıp acıların tuzağını
İşgallerle sarsıyorlar günleri
Yavru kartallar gibi dalıp kavgaya
Özgürleştiriyorlar okulları.

Onlar
Genç yapıcılar,
Mavi serinliği umudumuzun
Işıltılı alınlara geçiyorlar sorguları
Güneş kılıp özgür kılıp ömürlerini
Maskaraya çeviriyorlar ölümü

Onlar
Genç yapıcılar,
Tebessümlere rengini veren kır çiçekleri
Teslim olmuyorlar karikatür sevdalara.
Sürüyor sınırlarından bencil yaygınları
Devrim aşkıyla tutuşan yürekleri

Onlar
Genç yapıcılar,
Barikatın zapt edilemez nehirleri
Ateş gülleri hücumların
Coşkuyla dalıp bilgi denizine
Yiğitliği taşıyorlar meydanlara.

Onlar
Genç yapıcılar!

Şafak Tamer
(Ayaklandı Gül Bahçeleri
Ceylan Yayınları)

ÖNSÖZ

KAÇAK GEMİ

Bir tarih yazımına dair yazıya böyle başlıklı önsöz yazılmaz herhalde. Fakat başlıktaki ironi beni can evimden vurdu doğrusu. Okuyacağınız kitabın tarihin nasıl olup da bu kadar canlı canlı anlatılabileceğinin de bir göstergesi sayılır bu ironik isimlendirme. Deniz’den bu yana -nüfus istatistiklerinin açıklamasına göre- 250 bin Deniz adlı insanın yaşadığı bir coğrafyada egemen düzenin darağacından “fırar etmiş” Deniz Gezmiş, gerçek ve kaçak değilse ne?

Kaçak Gemi ile Deniz’i tanımadan isimlendirme, doğrusu kitabın yazarı Mustafa Öner’in, kendisinin iddia ettiğinin aksine bilgelik tarihine de bir tanık, cahilliğine değil. Ben onun Kutsiye Bozoklar’ın felçli hastane günlerinin bilge askeri bilirken, okuyacağınız gibi, Deniz Gezmiş’le hikâyesinin de özgün bir bilgelik hali olduğunu yeni öğreniyorum. Bu elbet bir köy gencinin, Urfalı “cahil” bırakılmış Kürt erkek gencin bilgeliği. Halk bilgeliğinden söz edilmesi hiçte boşa değilmiş dedirten türden bir örnek, Mustafa Öner’inki. Onun anlattığı ve kendisi için 1969’da başlayan serüvenin -muhakkak aynı yaşlardanlarını büyük kentin yatılı okul ortamında, nerdeyse gün gün izlemiş biri olarak daha derinden anlıyorum bugün.

Mustafa Öner, 12 Mart’ı bu iki “kendiliğinden bilgelik hali” de yaşadıktan sonra, yine “doğal yoldan” aynı serüvenin maraton koşucusu olmuş bir yazar yoldaş. Kavganın koşucu-

larının doğal yaşam çizgisini o da izlemiş, sağ kalanlar kategorisinde, ömrünü duvarlar ve demir parmaklıklar arasında geçirmeye başlamış biri. Bu öyle uzun zamanlı ki, bana öyle geliyor ki, “Her Daim Mahpus” tanımı tam onu anlatır artık. 12 Eylül askeri darbesine bir yıl kala girdiği cezaevinde ilk yedi yılını geçirmiştir. 12 Eylül rejiminin hapishane zulmünden geçerken de sonraki süreçlere hazırlanmıştır. Bunu 1990’ların hemen başındaki mahpusluğu izlemiş ve nihayet yirmi yedi yılla bağlanmış yeni hapis hayatı başlamıştır. Halen bu -umarım son olur- devreyi tamamlamaya uğraşıyor.

İşçi olarak başladığı genç hayatı devrimci kavganın anarforlarında yeni ufuklara yol açarak pek çok yeni beceri kazanmasını sağladığı gibi nihayet onu karşımıza yazar olarak çıkarmıştır. Nihayet derken, yazar serüveninin bu kitapla başladığı sanılsın. Onu, siyasi dergi ve gazete yazıları, teorik inceleme ve makaleleriyle tanıyan okur çoktur. Yeni olan, Kaçak Gemi’si Deniz Gezmiş’in hayatının peşine düşüp bir kitaba konu yapmasıdır.

Bu bağlamda ne yapmış Mustafa Öner? Şunu yapmış; mekânsal sınırlarının elverdiği ölçüde kitapların, yazılmış/anlatılmış anıların, serüven hikayelerinin peşine düşmüş. Okumuş, okumuş ve bir kitap-yazı kazıcısı olmuş. Karşılaştırmalar yapmış, tarihe mal olmuş devrimci hareketin, eylemi ve sözünün gücünü araştırmış. Bu tarihin yaratıcıların yaşam öykülerini de kuyu değil, arkeolojik kazıcılar gibi kazmış; bulduğu bütün materyallerden esasen özsel olanı süzmüş, kurduğu çatıya, bir bina inşa eder gibi yeniden yerleştirmiş! İyi bir kurguyla yürümüş, ilgiyi dağıtmadan okunmasını sağlayan dil ve üslup özellikleriyle bezemiş. Ortaya; çok canlı, sözlünün yazılmış tarihinin, yeni bir bakış açısı ve ruhuyla yeniden yazımı çıkmış. Tabii doğal olarak en başta Kaçak Gemi Deniz Gezmiş; idam sehпасından gerçekten de firar ettiğini kanıtlarcasına canlı kanlı bir insan, bir isyancı ve “imkansız isteyen” cüretkar ‘71 devrim kuşağının bir lideri çıkmış.

Deniz Gezmiş ve onun “motorları maviliklere sürercesine” dağa sürmeye girişen THKO’su hakkında çok kitap yazıldı, çok anı anlatıldı. Kuşkusuz daha yazılacak eksik ya da eleştirilecek yan bulunur ama Mustafa Öner, kendi kitabıyla, halk deyişiyle, “bu pilav daha çok su kaldırır”ı kanıtlıyor. Kendisi de söylüyor ya, onunki de kolektif bir akıl, kolektif emek. Bu tür akıl ve emekte ortaya çıkan “yeni” Öner’in kaleminde ortaya dökülmüş. Türkiye devrimci hareketinin, ‘68 başkaldırısıyla mayalanmaya başlayıp ‘71’de tarih sahnesine adım atan, ilk en yalın kılıç çarpışmasının nasıl da sürükleyici, süreklilik kaynağı olduğudur. Denizler ve THKO üzerinden bu süreci anlatan, irdeleyen, eleştirel gözden geçiren, ağıt yakan ve destana destan hakkı veren bir yazım gerçekleşmiş.

Mustafa Öner’in yaptığında ortaya çıkan, daha da önemli olan ikinci yeni özellik, onun kalemini, cinsiyet bakış açısı, Kadın Devrimi bilinci ve gerçekliği ışığında kullanmaya çalışmasıdır. Bu topraklarda kendini iyiden iyiye hissettiren, sosyalist saflarda açığa vuran kadın devrimi olgusu, Ortadoğu’nun çölünü yeşerten Rojava kadın devrimi bir erkek sosyalist olan yazarı etkilemiş, ele aldığı tarih kesitine ve kahramanlarına da aynı bakışı yöneltmeye girişmiştir. Onun atış menziline elbet öncelikle burjuva düzenin 12 Mart basını ve 12 Mart yargısının aktörleri girmiş, Deniz şahsında “bel altı” vurmalarla cinsiyet bilinciyle eleştirinin neşterini vurmuş. Kitabı okuyunca muhakkak daha derin cinsiyetçilik eleştirisi gerektiği anlaşılacaktır. Mesela, daha derinden bakabilseydi yazar, tarih kesiti tanıklarının, Deniz’in dönemin kadın arkadaşlarıyla ilişkileniş tarzına ya da onların Deniz ile ilişkilenişlerine dair, kendileri de “erkek muhabbeti” düzeyindeki aktarımlarına yer vermezdi. Tam bu nedenle muhakkak bu kulvarda kadınların söz kurmasının gerekliliği de ortaya çıkmış bulunuyor.

Kitaptan en çok genç kuşakların yararlanacağı da kesin. Onlar “dün-bugün-yarın” bağlantısında kesintisiz devrimcilik koşusunun, şair Can Yücel’in adlandırmasıyla, “ilk yüz metre”

sini koşanların yarattıklarına 45 yıllık bir deneyim havuzundan bakma şansını bulacaklar. Bu arada “yaşlıların” da daha derin düşüncelere dalacaklarını ummaktayım.

Mustafa Öner’e ilk mahpusluğuna yol açan gelişmelerden bir vicdan borcum vardı. Kitabına “önsöz” yazmamı isteyerek, manevi borcumu biraz hafifletme şansı vermiş oldu bana, kendisine teşekkür ediyorum.

Okuru, Kaçak Gemi Deniz Gezmiş’de düğümlenen ve keşke adı da böyle olsa dediğim bu kitabı okumaya davet ediyorum.

Mukaddes Erdoğan Çelik
30 Mayıs 2017 İstanbul

THKO, ‘71 Devrimci Hareketinin ve onun üç politik öznesinden biridir. Birçok devrimci önderden olduğu gibi Türkiye ve Kürdistan başta olmak üzere Deniz Gezmiş’ten etkilenen çok yaygın bir kitleden söz edilebilir. Deniz, onunla birlikte oyunlar oynayan, okula giden, mücadele yürüten, yazışan ve bir biçimde tanışmış olan hemen herkes üzerinde bir etki bırakmıştır. Pek çok kişinin devrimciliği benimsemesinde, devrim saflarında yer almasında ve devrimleşmesinde etkin rol oynamıştır. Keza, birçok insanın gerek birebir diyalogları gerekse de gıyabında Deniz’le bir şekilde aralarında bir aidiyet duygusu olmuştur. Böylece Deniz’den habersiz Deniz’le duygu birliği kuran çok insan ya o anda ya da zaman içinde devrimleşerek düşünce birliği de kurmuştur. Bu çalışmayı yapan devrimci sosyalist de bu kişilerden biridir.

1969 yılından itibaren Devrimci Gençlik hareketiyle birlikte Deniz Gezmiş de günlük gazetelerde sık sık yer almaya başlamıştı. Deniz’in adını ilk duyduğum zaman 16 yaşında bir işçiydim ve henüz gazete okumuyordum. O yıllarda Urfa’da sadece bir tane gazete bayisi olması nedeniyle gazeteler çoğunlukla çarpıcı başlıkla öne çıkartılarak; yazıyor, yazıyor diye bağırان satıcıların sokakta dolaşmasıyla halka ulaştırılıyordu. Deniz Gezmiş’in aranır duruma düştüğü aylarda burjuva basınının birinci sayfalarında, O ve arkadaşları hakkında sık sık haberler çıkardı. Satıcılar ellerindeki gazeteleri satabilmek için: “Yazıyor, yazıyor; Deniz Gezmiş’in hâlâ yakalanamadığı yazıyor” diye manşetteki haberleri öne çıkartırlardı. Bu durum birkaç gün üst üste devam edince dikkatimi çekmeye başladı. Kendi kendime ‘bu nasıl gemiymiş ki denizde bulunamıyor’

diye sormaya, merak etmeye başlamıştım. Anlaşılacağı üzere ben Deniz Gezmiş'i gemi sanıyordum. Bu sanının doğal sonucu olarak da polisin denizde dolaşan kaçak bir gemiyi bunca zamandır bulamamış olmasını şaşkınlıkla karşılıyordum. En sonunda dayanamadım ve merakımı gidermek için cebimdeki üç beş kuruşla gidip gazete aldım. Ve ancak o zaman gerçeği öğrenebildim. Meğer Deniz Gezmiş gemi değil insanmış. Üstelik 'anarşist ve solcuymuş!'

1969 yılının sonlarına doğru bir arkadaşımın misafiri gelmişti. Bir araya gelip kendimizce onu ağırlama kararı almıştık. Havadan sudan başlayan sohbetimiz bir ara güncel politik gelişmelere kaydı. Konuğumuz bana dönerek Deniz Gezmiş hakkında ne düşündüğümü sordu. Önceleri onu denizde dolaşan bir kaçak gemi olduğunu sandığımı anlattım, esprili bir ortam oluştu. Sonrasında anlatılanlar ve kendi düşüncelerimi harman edip hakkında ne düşündüğümü aktardım. Deniz, fakirler için çalışıyor her türlü haksızlığa karşı çıkıyordu. Elbette bu iyi bir şeydi ama okuyup diplomasıyla mevki sahibi biri olduğu zaman böyle şeyler yapsaydı çok daha fazla yoksula yardımcı olabilirdi. Bugün hâlâ ailelerin, yakınlarımızın tekrarladığı gibi klasik düşüncesini böyle ifade etmişti. Misafirimiz sözümü hiç kesmeden dinledi. Ben fikirlerimi beyan ettikten sonra bize uzun uzun devrimciliği ve mücadeleyi anlattı. Kendisinin de Siverekli bir toprak ağasının oğlu olmasına rağmen mücadelenin içinde olduğundan bahsetti. Babasının sömürüsüne, baskısına karşı olmasından ve bu durum karşısında hissettiklerinden konuştuk bir süre. O gün aramızda geçen bu konuşma, yeterince farkında olmasam da Deniz'i ve onun şahsında devrimcileri tanımama, onlarla aramda aidiyet duygusunun kurulmasına yol açan bir kıvılcım ateşlediğini yıllar sonra anlayacaktım.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin idam edildikleri sıra Isparta'da bu durumdan habersiz iki aylık askerdim. 5 Mayıs'ın akşam saatlerinde bir komando üsteğmen bölüğü toplayıp 'vatan, mil-

let, Sakarya' edebiyatı eşliğinde ajitatif bir konuşma yaptı. Ardından da o gecenin çok önemli olduğu, çok dikkatli olmamız gerektiği, nöbetçi sayısının iki katına çıkarılacağı, devriyelerin sürekli gezeceği talimatlarını ardı ardına yağdırdı. Bu kadar ciddi önlemler alınıyor olmasına rağmen nöbetçilerin elindeki Kırıkkale tüfeklerin mermisiz oluşu tam bir ironiydi. Biz ace-mi erler olarak hiçbir şey anlamamış olmanın tedirginliğiyle tutmuştuk o gece nöbetlerimizi. 6 Mayıs sabahı aynı zamanda hemşerim olan postacıya önlemlerin nedenini sorduğum da öğrendim gerçeği. Tüm telaş Denizlerin idam edilecek olması yüzündenmiş. Kendi kendime 'iyi de arkadaşım Ankara nere Isparta nere' diye düşünürken, Urfa'da tanıştığım arkadaşın on-lar hakkında anlattıklarını anımsadım. Bizi içine soktukları tüm o saçma telaşları çoktan unutmuştum. Bir gece önce nedenini bilmediğimiz sebeplerden dolayı hissettiğimiz gerginliğin yerini derin bir üzüntü almıştı.

Deniz Gezmiş'in beni sarsan kendi yaşamımla yüzleşme-ye ilk adımı atmama neden olan ve sonraki yıllarda kuracağım yaşamımda benim için dönüm noktası olan bir anısı ve etkisi daha var üzerimde.

1976 yılıydı. Nihat Behram'ın 'Darağacında Üç Fidan' kitabının ilk baskısı yeni çıkmıştı. O zamanlar 'ben'den 'biz'e kolektif yaşama adım atalı bir, bir buçuk yıl olmuştu. Bu kitabı okuyana dek akşamları içkiyle aram fena değildi. İçki ile bağı-mı hepten koparttığım son akşama dönmek istiyorum ki, hâlâ anımsadıkça aynı duyguları yaşarım. Odamda masamı kurmuş yoğurttan ibaret meze eşliğinde tam kadehimi elime alıp yudumlamak üzere kaldırmıştım ki gözüm kitaplıktaki kitaba takıldı. O an, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in ailelerine yazdıkları mektuplar, idam sehпасına gidişleri ve son sözleri zihnimde canlandı. Sanki her şey gözümün önünde cereyan ediyordu. Abartısız beynimde şimşeklerin çaktığını hissettim o an. Tüm bedenim ürperdi. Elimdeki dolu kadehi tek yudum almadan öy-lece bırakıverdim masaya. Denizlerin:

“Bizler; sen ve senin gibi işçiler emekçiler için daha dört yıl önce ölümün üstüne yürüdük. Sen ise hâlâ kadehinle haşır neşirsin!” diyen sitemleri kulaklarımda çınladı. Hem onlara hem de devrimcilere karşı derin bir mahcubiyet duygusu yaşadım o akşam.

Annemi, kadın arkadaşımı çağırıp; bu dakikadan sonra kadehimle yıllara dayanan ‘dostluğumu’ sonlandırıyorum. Alın bunları duvardan aşağı atın, dediğimi dün gibi hatırlarım. Her ikisinin de mutluluğu gözlerinden okunuyordu. Büyük bir sevinçle kadehi ve şişeyi duvardan atıverdiler. O günden sonra elime bir daha içki almadım. Bu konuda o güne dek beni kimse bir kenara çekip özel olarak konuşup tartışmamıştı. Ancak bulunduğum ilde; “burjuvazinin yaz yaşamından uzak durmayan, içki kumar, gece hayatı gibi sistemin çekici bataklığından kurtulamayanlar burjuva yaşamın çarkları arasında eziliyor, bu yaşam tarzı devrimcilikle bağdaşamaz” gibi sohbetler ediliyordu. Devrimciler arasında geçen bu konuşmaların da içkiyle ilişkimi kesme noktasında etkisi olmuştu. Darağacında Üç Fidan adlı kitabın ve o akşam almış olduğum karar -ki ben buna devrimci bir karar hatta eylem diyorum- sonraki süreçlerde de ‘biz’li kolektif yaşamıma ve devrimci şekillenmeme yön vermede önemli katkısı oldu. Hangi yoldan yürümem nasıl bir yaşam sürdürmem gerektiğini bana gösterdi.

Deniz Gezmiş’in benim üzerimdeki ilk etkisi ve devrimci yaşamıma katkısı bu şekilde olmuştu. Bazı dostların önerisiyle gerçekleşen bu çalışma, benim de Denizlerle olan anılarımla yeniden canlanmasına vesile oldu. Sevinçle beraber acılarımızı da geçmişte kalan bu anıları da buraya aktarmak, paylaşmak istedim.

Mustafa Öner

GİRİŞ

“Her devrimcinin işi devrim yapmaktır.”

Deniz Gezmiş

Çağımızda antiemperyalist ve sosyalist devrimler; proletarya partisinin ya da devrimci partilerin ortak-cephesel kılavuzluğunda kitlelerin -işçi sınıfı ve ezilenlerin- eseri olmuştur.

Devrim; eskiyi, eskiyeni yıkıp yerine yeni olanı inşa etme işidir. Yeniyi kurma eylemi olan devrim; içerisinde istemeyi, sorgulamayı, reddetmeyi, ısrarı ve devrimci iradeyi barındırır. Özgürlük, devrim ve sosyalizm mücadelesi, toplumu kapitalizmin yoz çürümüş ilişkilerinden, ahlakından, yaşam tarzından ve felsefesinden arındırır. Kapitalizmde nesneleştirilmiş olan insan bu mücadele içinde yeniden özneleşir. Yeni insanlardan oluşan, devrimciler ordusu da bu savaşım içinde yaratılır.

Her devrimcinin birincil görevi ‘devrim yapmak’ olduğuna göre, her militan özne devrim yapmaya kendinden başlamak icap eder. Bir devrimci kendi değişimi ve dönüşümünü gerçekleştirdiği ve yönetebildiği oranda devrimle bütünleşebilir. Deniz Gezmiş: Ben bir özgürlük savaşçısıyım, derken aynı zamanda devrimle bütünleşmeyi salık verir.

Deniz Gezmiş’in “ben bir özgürlük savaşçısıyım” ve “her devrimcinin işi devrim yapmaktır” sözleri; ‘Gençlik gelecek,

gelecek sosyalizm’ şiarıyla birlikte düşünüldüğü zaman bu söylemlerin en çok da gençlere hitap edildiği anlaşılabacaktır. Zira gelecek, yaratıcı ve atılgan mücadeleleriyle onların omuzlarında yükseleceği gibi devrimin güvencesi de esas olarak özgürleşerek özneleşmiş örgütlü genç milyonlar olacaktır. Deniz’in genç devrimcilere yönelik ısrarlı çağrısının bu içerikte anlaşılması gerekir.

Bu çalışmamızın ağırlıklı amacı bu bakış açısıyla kırk beş yıl öncesiyle günümüz arasında köprü kurarak yeni kuşakları bir kez de Marksist Leninist bir perspektif çerçevesinde Denizler ile buluşturmadır. Bu başarıldığı oranda Deniz ve yoldaşlarının mücadeleleri, çalışmaları daha doğru anlaşılır olacaktır. Gençlik devrimci zeminde Denizlerin mücadele kararlılığıyla ilişkilendiği sürece Denizlerden öğrenmeyi, onları da aşarak sahiplenmeyi layığıyla yerine getirebilir.

TARİH PAYIMIZ

Umudun öyküsünü yazmak bize düştü
Bize düştü
Bize düştü sunmak ömrünün baharını
Acıları tas tas içmek
Kan tükürmek ihanete
Direnci resmetmek bize düştü.
Gözyaşsız ağlamak genç ölümlere
Yetim şafaklara kardeş olmak
Alayla gülümsemek karanlıklara
Özgürlüğü fethetmek bize düştü.
Hasret vurgunuyla yanmak
Vedalaşmadan yürümek sonsuzluğa
Geleceğe köprü olmak bize düştü.

Tarih payıdır kaçınılmaz
Vurun kanatlarınızı dostlarım.

Şafak Tamer
(Ayaklandı Gül Bahçeleri)

“Ben özgürlük savaşçısıyım. Devrim ateşi yakmak ve emperyalizmi kovmak için yollara düştüm” diyen Deniz Gezmiş, devrim yoluna çıkış amacını, devrimle ilişkilenişini bu sözlerle özetlemiştir. “Düşerse nöbeti devredeceği başkaları olmalıdır devrimcinin. Ardında duran eli bilmelidir, öyle gitmelidir” diyen Kutsiye Bozoklar da bu sözleriyle mücadeleyi sürdürenlere, devrimci kuşaklara bir kez daha görevlerini hatırlatmak istemiştir. Yoldaş(lar)ın senden önce düşerse toprağa, bilmelidir yarım kalan işlerinin omuzlanacağını. Devrimciler birbirlerine mücadele içerisinde sözleri ve eylemleriyle bu görevin devralınacağını gösterirler.

Denizler öyle gitti. Ne gözleri arkada ne de uzattıkları elleri boş kaldı. Deniz, Hüseyin ve Yusuf’un konuşmalarında bu güveni görürüz. Oldukça umutlular; kendilerinden sonraki kuşakların görevi omuzlayacağından, kaldıkları yerden devam edeceğinden. Öyle de oldu. Aradan kırk beş yıl geçmiş olmasına rağmen mücadeleleri kuşaktan kuşağa sürdürülerek büyütülüyor. Türkiye ve Kürdistan’da emanet ettikleri devrim bayrağı elden ele geçiyor, mücadelenin her cephesinde Denizler soluk alıyor, yaşatılıyor.

‘68-’71 başkaldırısı; gerici-faşist otoriteye, işbirlikçi egemen sınıfların hak ve özgürlüklere yönelik saldırılarına karşı bir isyan hareketidir. Kapitalist düzene karşı başlatılan bu çıkış haklılık ve meşruluğunu da buradan almaktadır.

Carlyle; “Düzen kölelik ve zulüm anlamına geldiğinde dü-

zensizlik adalet ve özgürlüğün başlangıcıdır” derken tam da bu durumu başkaldırıyı özetlemiştir. Denizler de ezilenlere zulüm eden, sömüren bu düzene karşı adalet ve özgürlüğün ateşini yaktılar.

Bu bakımdan ezen burjuva sınıfların zulüm düzenini tanımamak, onu koruyan yasalara, kurallara, yasaklara uymamak ahlakidir ve ezilenlerin en meşru hakkıdır. Bu manada kapitalizme karşı düzen tanımazlık; kurtuluşa giden yolun ilk adımları olarak görülür/görülmesi gerekir.

Denizler, işbirlikçi tekelci kapitalistlerin, büyük toprak sahiplerinin baskı ve adaletsizliğinin egemenlik aracı olan sömürgeci düzene son verip yerine eşitliği ve adaleti tesis eden, sömürü çarklarını ortadan kaldıran işçi sınıfının önderliğinde ezilenlerin devrimci-demokratik iktidarını kurma mücadelesinin ilk fitilini ateşlemişlerdi. Bu kıvılcım burjuva sömürü düzeninin devrimci zor yoluyla alaşağı edileceğinin yolunu açtı.

Marksist Leninist komünist önderler, militan kadrolar, devrimciler teorik, ideolojik, politik sosyal, sanatsal, örgütsel vb. yaşamları ile mücadele karşısındaki duruşları dahil olmak üzere pek çok yönleriyle merak edilir. Onları daha yakından tanıma öğrenme isteği artar. Öğrenme ve biriktirme arzusu insanı yeni arayışlara, okumaya ve sorgulamaya sevk eder. Cenap Şahabettin; “Bir kitaptan edinilen bilgi vardır bir de hayattan edinilen bilgi vardır...” der. Bu ikisi, teori ile pratik yaşam, birleştirildiği oranda öğrenme ve deneyim artar. Kazanılan tecrübelerden çeşitli dersler çıkartılır. Devrim ve sosyalizm tutkuları sağlam, iddiaları güçlü devrimciler; kitaplardan, yaşamdan ne kadar ders çıkarır ve o çıkarımlara göre kendilerini yeniden konumlandırırlarsa o kadar olgunlaşır.

Deniz Gezmiş ve diğer devrimci önderlerin yaşamlarını, düşüncelerini, devrimci özelliklerinin gelişkin ve eksik yanlarını savunularında sözleriyle eylemleri, teorileri ile pratikleri, arasında uyum-uyumsuzlukları olup olmadığını bu perspektifle anlamaya, öğrenmeye çalışılırsa kırk beş yıl sonra bile onlarla

rahatlıkla ilişkilenebiliriz. Aradan geçen kırk beş yıllık zaman zarfında haklarında onlarca kitap yazılmasına rağmen hâlâ Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in yaşamları ve kişisel özellikleri çeşitli toplum kesimler en çok da genç nesiller tarafından merak edilmektedir. Bugüne kadar haklarında kitaplar, makaleler, yazılar yazıldı. Belgeseller tezler hazırlandı, paneller örgütlendi, diziler filmler çekildi. Onlar üzerinden defalarca tartışma ve değerlendirmeler yapıldı. İdeolojileri ve bakış açıları farklı olsa da bu çalışmalar milyonların Denizlerle tanışmasına, onların milyonlar tarafından sahiplenilmesine aracı oldu.

Bu çalışma daha önce yayınlanan ürünlerden de yararlanılarak devrimci, sosyalist bakış açısıyla başta genç kuşaklar olmak üzere devrimci, yurtsever, özgürlükten yana olan kesimleri Denizlerle, Denizleri de onlarla buluşturma kaynaştırma amacıyla hazırlanmıştır.

Ezilen, sömürülen, yok sayılan işçi sınıfı ile ezilen milyonları Deniz, Yusuf, Hüseyin yoldaşlarla buluşturmadaki çaba, ısrar, üç devrimci yoldaşın isimlerini, künyelerini öğrenmenin ötesinde bütün yönleriyle tanımaya çalışmak olmalı. Devrimci önderleri, ölümsüzleşenleri bütün özellikleriyle tam olarak tanıyamazsak onlardan öğrenme görevini de yerine getiremeyiz. Bilmediğimiz, anlayamadığımız, kavrayamadığımız bir konu üzerinde nasıl ki fikir oluşturamazsak; tanımadığımız, özelliklerini bilmediğimiz devrimcilerden, sosyalistlerden, Marksist Leninist komünistlerden de öğrenme olanağı yakalayamayız.

'71 devrimci hareketine öncülük eden ve kavganın her alanında militanca çarpışarak ölümsüzleşen devrimciler 7-8 yıl gibi kısa sayılacak devrimci ömürlerine çok şey sığdırdılar. Öyle ki; sol sosyalist ve reformist, sağ oportünist cenahın elli yıllık politika yapış tarzını altüst ettiler. Kendilerinden sonra gelecek olan genç kuşaklara zengin bir devrimci miras bıraktılar. Denizler, dünyayı yorumlamakla yetinmeyenlerdendi. Onlar değiştirmeyi de kendilerine görev edinenlerden oldular.

Değiştirme eylemi olmuş bitmiş bir şey olmadığı için süreklilik arz eder. Bu nedenledir ki Denizlerden de öğrenme kesintisiz olacaktır. Tam da bu nedenlerden dolayı günümüz koşullarında devrimimizin daha çok Mahirlere, Denizlere, İbolara ve Mazlumlara ihtiyacı var. İşte tam da bu ihtiyaçtan dolayı yeni genç Denizleri, yeni insanı çoğaltmak ve Deniz olmak zamanıdır.

Bu kitap çalışması bir yönüyle de bu ihtiyacın ürünü olarak gündeme geldi. Bu çalışma; Deniz ve yol arkadaşları olan Yusuf Aslan'ı, Hüseyin İnan'ı daha yakından ve bütünlüklü olarak tanınmasına, yeni Denizlerin, yeni insanın yetişmesine bir nebze de olsa katkıda bulunursa amacına ulaşmış olacaktır.

Çalışmamızda öncelikle duyarlı, politikayla yakından ilgili, özgürlükçü devrimci ve sosyalist gençliğe Denizleri bir kez de devrimci Marksist gözle, oldukları gibi, eleştirel bakarak anlatma, tanıtma yöntemi tercih edildi. Bu devrimci görevi yerine getirmeye çalışırken ne kadar başarılı olduğundan bağımsız olarak tek yönlü, abartılı, içeriksiz ajitatif argümanlardan özellikle uzak durulmaya çalışıldı. Denizlerin devrimci özünü silikleştiren, zayıflatan yaklaşımlardan kaçınmaya özen gösterildi. Kaçındığımız anti-diyalektik yöntem; Denizlerin içine doğduğu siyasal koşulları ve onların devrimcileşme süreçlerini anlamamızı zorlaştırırken gerçekleri de tersyüz etmek olur. Bu yaklaşım tarzı onları tanımamak, anlamamak, yaşamlarından ve mücadelelerinden öğrenmemek, dersler çıkaramamak anlamına gelir. Dahası, Denizlerin devrimci çıkışlarına, mücadelelerine haksızlık etmek olur.

Denizleri, savundukları düşünceleri, pratikleri, yaşamları, devrim yapma iddiaları, eksikleri, zaafıları, hataları ve güçlü devrimci özelliklerini (olabildiğince oldukları gibi) yeni genç kuşaklarla buluşturmak istedik. Çalışmamızda bu diyalektik bakış açısına bağlı kalmaya özen gösterdik.

Özgürlük, devrim ve sosyalizm uğruna ölümsüzleşen hiç bir değerimizin övülmeye ihtiyacı yoktur. Ancak Denizlerden; dostlarının, ardılları olan devrimcilerin, öğrenmeyi sorun eden-

lerin öğreneceği çok şey var. Mücadelenin farklı cephelerinde ölümsüzleşen devrimcilerin mütevazılığı, 12 Eylül faşist cuntasının kimliksizleştirme ve onursuzlaştırma politikalarına karşı TİKB önderlerinden ‘84 ölüm orucu direnişçisi Fatih Öktülmüş yoldaşın şu sözlerinde vücut bulmuştur: “Ardımız sıra bizi fazla övüp de toprak altında utandırmayın.”

Denizler de arkalarından övgüler yağdırılsın istemezdi. Ancak her devrimci gibi onlar da düşüncelerine, yaşamlarına, eylemlerine eleştirel, sorgulayıcı bakılmasını, devrimci olan yanlarının örnek alınmasını isterlerdi ki yapılması gereken doğru, bilimsel ve etik olan da budur. Denizlerle ancak bu şekilde ilişkilendirilerek gelişkin, inisiyatifli militan devrimci özelliklerinden öğrenilebilir.

Kemalist-ulusalcı-faşist sosyal şoven çevrelerin Denizleri kendilerine yedeklemeye, kendi düşünceleriyle Denizlerin düşünceleri arasındaki niteliksel çizgiyi silikleştirerek onlardan nemalanmaya ne düşünceleri yeter ne de güçleri. Keza yasalıcı, liberal sol parlamenterist, reformist çevrelerin de: “Deniz; yakışıklı, karizmatik, heyecanlı, macerayı seven masum bir gençti. Kimseyi öldürmedi” vb. söylemlerle onu ve yoldaşlarını düzeniçileştirme çabaları da beyhudedir. Onlar; kendilerine çizilmeye çalışılan sınırları, yakıştırmaları, düşünceleri, pratikleri ve duruşlarıyla bertaraf edip aşmışlardır.

Düzen içi sınırlara Denizleri çekmeye, sığdırmaya bu çevrelerin gücü yetmez. Denizlerin yaşamları, pratikleri değerlendirilirken söz konusu olan ölmek, öldürmek değildir. Devrimciliğin kriteri ölmek ya da öldürmekle ölçülemez. Devrimci olmanın, devrimci kalmanın ve son nefesine kadar devrimci yaşamının ölçütü; program, strateji ve ilkeler çerçevesinde politika yapış tarzında, burjuva düzen karşısında alınacak pozisyonda saklıdır. Ölçüt; ideolojik, politik ve örgütsel düzlemde düzen sınırları dışına çıkarak devrimci zor yolunun kullanımında ve fiili meşru mücadele hattında ısrarlı olmaktır. Bir

kişinin devrimci olup olmadığı ancak bu kıstaslar baz alınarak değerlendirilir, değerlendirilmelidir. Deniz ve yoldaşları da bu kıstaslara göre sıfatlanmalıdır. Onların devrimci özünün içini boşaltmak, çerçevesini darlaştırmak, çarpıtmak, düşüncelerini ölme öldürme derecesine sıkıştırmak doğru ve samimi bir davranış olmadığı gibi uğruna ölesiye mücadele ettikleri ideallerine de saygısızlık olur.

‘68-’71 döneminin devrimci öncüleri, kadroları, militanları neye inandılarsa öyle yaşadılar. Nelere ihtiyaçları varsa tereddütsüz onları elde etmenin mücadelesini verdiler. İdeallerini gerçekleştirmek uğruna fedai ruh ve bilinçle öne atıldılar. Mustafa Suphi ve yoldaşlarından sonra Şefik Hüsnü oportünistlerinden ve diğer versiyonlarından farklı olarak Denizler; bekleyelim, gelişmelere bakalım kendiliğindenciliğine ve iradesizliğine teslim olmadılar. Onlar; içinde eksiklikleri, yanlışları ve hataları da olan öncü devrimci bir çıkışı başararak Türkiye ve Bakur Kürdistan’da yeni bir çizgiyle çıkış başlattılar. Mustafa Suphilerden sonraki elli yıllık oportünist-uzlaşıcı yasalıcı çizgiye, Kemalizm kuyrukçuluğuna, inkarcı, sosyal şoven ideolojiye, sosyalist cenahtaki bürokratizme ve “Barış içinde sosyalizme geçiş” biçiminde formüle edilmiş revizyonist tezleri bu öncü çıkışlarıyla esaslı bir şekilde aştılar.

Denizler ikirciksiz düşüncelerinin, yaşama geçmesinin idealleri olan toplumun kurulmasının kavgasını yürüttüler. Devrimciliği, mücadeleyi bir defalık bir eylem olarak görmediler. Onlar kavgalarını; “Hüner kavgaya girmekte değil, herkes yapar onu. Hüner sürekli kılabilmektir kavgayı”¹ perspektifiyle sürdürdüler. Onlar hiç ölmeyecekmişcesine geleceğe, bugün ölecekmiş gibi anın görevlerine hazırlamışlardı kendilerini. Öyle de yaptılar ve yaşadılar.

Denizler de diğer devrimciler gibi devrimciliği bilerek ve isteyerek seçmişlerdi. Sınıf mücadelesinin seyri içinde kendile-

1 Kutsiye Bozoklar, Sosyalizm İnsan Hayat, Bize Kalan yazısı, Ceylan Yayınları 2016, sf. 38

rini bekleyen olası risklerin ve karşılaşabilecekleri tehlikelerin bilincindeydiler. Düşünsel ve ideolojik olarak her şeye hazırlardı. Öyle olmasaydı, olası sonuçlarını görmeselerdi, Deniz, Yusuf, Hüseyin ve yoldaşları 12 Mart cuntacılarının, göstermelik mahkeme kürsülerini devrimin kürsülerine dönüştürmeleri nasıl izah edilebilirdi? Keza yaşamı, uğrunda ölümü göze alacak kadar sevme bilincini kuşanmamış olsalardı idam sehpalalarına yürürken her birinin emperyalizme, kapitalizme, sömürü düzenine karşıdan cephe alan duruşları ve son sözleri nasıl izah edilecekti?

Onlar; teori ve eylemleri arasındaki bütünlüğü, uyumu sağlamada örnek bir pratik sergilediler. Yanlış yaptılarsa, hataları olduysa onları da kabullenmekten kaçınmadılar. Kendilerine ve eylemlerine eleştirel-sorgulayıcı bakma, özeleştirel davranma açısından yol gösterici, örnek bir tutarlılığa sahiptiler. Onlar birer devrimci, devrimci önder olduklarının bilinciyle hareket etmişlerdi. Dogmatik, statik düşünmeyen, olay ve olgulara, teorik tespitlere eleştirel bakan sorgulayan bir yönetime sahiptiler. Denizlerin kimi özelliklerine, düşüncelerine, yaşam tarzlarına ilişkin belirttiklerimiz onlara ve yoldaşlarına rağmen belirtilen düşünceler değildir. Bu sayılanların her biri hataları ve doğrularıya onların yaşamlarından, pratiklerinden ve düşüncelerinden çıkarılmıştır. Denizlerin düşüncelerini, yaşamlarını, savunularını ve tartışmalarını objektif bir gözle yakından inceleyenlerin de benzer sonuçlar çıkarmaları hiç de zor olmayacaktır.

‘71 Devrimci Hareketinin hâlâ öğrenilmeye, içselleştirilmeye -azalsa da- muhtaç en gelişkin yanlarından biri; örgüt farkı gözetmeksizin dayanışma içinde hareket etmeleridir. Öyle ki biri diğerini kurtarabilmek için ölümüne eylem örgütlemekte, eylem yapmakta asla tereddüt etmemiştir. ‘68 gençlik hareketi içinde şekillenen devrimci önderler tarafından kuruluş sırasıyla; THKP/C, THKO, TKP/ML-TİKKO örgütlerinin birbirleri için gerçekleştirdikleri eylemlere bakılırsa grupçuluktan uzak,

ortak iş yapma, dayanışma ve yoldaşlaşma kültürünün gelişkinliği rahatlıkla görülebilir.

Denizlerin Mamak Askeri Hapishanesi'nden kaçırılabilmesi için THKO ve THKP/C'li devrimcilerin Maltepe Askeri Hapishanesi'nde ortak özgürlük eylemi gerçekleştirmeleri, buna verilebilecek ilk örneklerden biridir. Yine ortak eylemle Denizleri kurtarmak için Ünye Radar Üssü'nden üç İngiliz teknisyenin pazarlık amaçlı kaçırılması, Kızıldere Direnişi, Nurhak Dağları'nda THKO'lu Sinan Cemgil, Kadir Manga ve Alparslan Özdoğan'ın ölümsüzleşmesine neden olan İnekli Köyü muhtarı ihbarcının İbrahim Kaypakaya ve yoldaşları tarafından cezalandırılması gibi dayanışma eylemlerinin gerçekleştirildiği sır değil. Bunların yanı sıra Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idamını protesto etmek için İbo'ların Dersim'de bir jandarma karakoluna askeri eylem düzenlemeleri de bu üç örgütün dayanışma, ortak iş yapma ve yoldaşlaşma kültürünün gelişkinliğine verilebilecek birkaç örnektir.

'71 Devrimci Hareketinin ardılları ve sonradan yetişen devrimci kuşaklar ne yazık ki bu gelişkin kültürü büyüterek kalıcılaştırmada başarılı bir pratik sergileyememiştir. '74-'76 yılları arasındaki dönem devrimci hareketin yeniden toparlanma ve ayrışmalarına tanıklık etti. İstisnasız tüm devrimci örgütlere musallat olan ve kök salan grupçuluk illeti; örgütler arası ilişkilere, devrimci mücadeleye, işçi sınıfı ve ezilenlere büyük zarar verdi. Bu süreçten günümüze kadar gelen dönemde aradan 40-50 yıl geçmesine, grupçuluk illeti gerilemesine rağmen hâlâ devrimciler arası ilişkilerde grupçuluk varlığını önemli ölçüde göstermektedir. 10 Eylül 1994'te Marksist Leninist komünistlerin gerçekleştirdiği 'Birlik Kongresi' grupçuluk hastalığına bir darbe vurmada ve birlik ruhunu yeniden yeşertmede önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kürt özgürlük hareketi, Marksist Leninist komünistler ve devrimci demokratik kimi politik özneler grupçuluğa karşı başlattıkları mücadeleyi bir noktaya kadar getirmeyi başardılar. Bu mücadele, örgüt-

sel alanda ortak örgütlenme biçimlerinin yaratılmasını da somutlaştırdı. 2012’de kurulan Halkların Demokratik Kongresi (HDK), 2014’te kurulan Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve 12 Mart 2016’da on devrimci parti ve örgütün kuruluşunu ilan ettiği Halkların Birleşik Devrim Hareketi’nin (HBDH) doğuşu; dogmatizme, grupçuluğa, benmerkezciliğe, örgütünün/partisini amaçlaştıran antimarksist düşüncelere ve yaklaşımlara karşı yürütülen mücadelenin sonuç alıcı başarıları arasında sayılabilir. Bu olumlu gelişmelere, verilen örneklerle rağmen grupçuluktan arınma ısrarı hâlâ sürdürülmesi gereken bir mücadele olarak devrimci güçler arasındaki yerini korumaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde, günümüz Türkiye’si ve Kürdistan’ında devrimci demokratik hareketin, Marksist Leninist komünistlerin, Denizlerin de öznesi olduğu ‘71 devrimci hareketinden hâlâ öğrenecekleri, alacakları dersler olduğunu belirtmemiz yanlış olmayacaktır.

‘71 Devrimci Hareketi ve Denizlerin örnek alınması gereken gelişkin yanlarından birisi de enternasyonal dayanışma ve kendilerine görev çıkartmadaki bilinç düzeyleridir. Bu gelişkin özellikleri; Denizlerin Filistin mücadelesine, siyonizme karşı savaşa katılmasında, Türkiye ve Kürdistan devrimcilerin İsrail siyonizminin zindanlarında tutsak kalmalarında, şehitler vermelerinde yaşam bulmuştur.

Denizler; içinde bulundukları koşullarla, geleneksel sol sosyalist çizgiyle uzlaşmadılar. Eskinin mücadele araçlarına, biçimlerine, çizgisine takılıp kalmadılar. Bunlara düşünceleriyle, pratikleriyle eleştirel sorgulayıcı baktılar. Bu eleştirel tarz ve yöntem Denizleri var olandan kopuşa, eskiyi yıkıp yeneiyi kurmaya yönlendirdi. Bu ileri, devrimci yönelim, atılım coğrafyamızın siyasal tarihine ‘68 öncesi ve sonrası diye bir ayrım yapmayı getirdi. Türkiye ve Kürdistan devrimci hareketinin tarihinde yeni bir sayfa açtı.

I. BÖLÜM

‘68 HAREKETİNİN DOĞUŞU YERKÜREYİ SARMASI

Birçok ülkede emekçi sol hareketin geleneksel politika yapış tarzından kopuşu sağlayan, devrimci, sosyalist, Marksist örgütlerin doğmasını koşullayan ‘68 gençlik-emekçi hareketi nasıl ortaya çıktı? Coğrafyamız dahil tüm yerküreyi alev topu gibi saran ‘68 Hareketi’ni tetikleyen etkenler nelerdi? Burjuva-gerici faşist iktidarları sarsan bu enternasyonal hareketin başlıca talepleri neleri kapsıyordu? Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da ‘68 Hareketi hangi dinamikler üzerinde gelişti? Bu coğrafyada devrimci hareket nasıl doğdu? Bu bölümde bu soruların yanıtlarını bulmaya çalışacağız.

Coğrafyamızdaki ‘68 Hareketi’ne geçmeden önce Avrupa, özellikle Fransa merkezli başlayan gençlik ağırlıklı ‘68 Hareketi’nin patlama ögelerini, nedenlerini, gelişmesini genel hatlarıyla incelemek, konuyu daha bütünlüklü ele almamıza yardımcı olacaktır.

Gençlik, özellikle de lise ve üniversite gençliği -ders konuları ve seçtikleri dallarla bağlantılı olduğu için- olana, yerleşik geleneksel kurallara itiraz eden, inceleyen sorgulayan ve eleştirel

bakan bir dinamizmi barındırır. Gençlik hayal dünyası gelişkin, acabaları pek olmayan bir yapıya sahiptir. Gençlik; heyecanlı, atak ve enerjiktir aynı zamanda. Fazla sıkıya gelemmez, yaşamının birileri tarafından kontrol altına alınmasını istemez, yaşam alanına sınırlar çizilmesine tahammül edemez. Hayatı, zorlukları, doğruyu yanlış, iyiyi kötüyü deneme yanılma yoluyla tanımak ister. Aşırılıkları olur. Çılgınlıklar, hatalar yapma potansiyeli fazladır. Yaptıklarından dolayı acılar çektiği, pişmanlık duyduğu dönemler olur. Yaşayarak, görerek, düşe kalka kendini tanır, deneyimler edinir. İçinde yaşadığı çevreyi, toplumu, hatta dünyayı tanımaya, anlamaya başlar. Gençlik; bu ve daha başka özelliklerden dolayı değişime, yenilenmeye, gelişmeye daha da önemlisi devrimcileşmeye de orta, yaşlı kuşaklardan daha yakındır. Belli bir yaştan itibaren içindeki çocuk büyümeye başlar. Bu süreçte; acaba'ları, ama'ları kısaca sorgulamaları başlar. Daha dikkatli ve özenli olmaya, yaşamını ona göre kurmaya yönelirler. Hayal dünyasının sınırsızlığı içinde sınırlar belirlemeye başlarlar.

Tam da bunların görülmeye başladığı dönemlerde içimizdeki çocuğun büyümemesine ihtiyaç duyacağız. Biyolojik yaşamız ilerledikçe kadının özneleşmesi, erkeğin insanlaşması, insanlığın özgürleşmesinden yana olanlar içimizdeki çocuğun büyümemesi, yaşlanmamayı için uğraşlarımız arasında saymalıyız. Bu yönlü uğraşlarımız olumlu sonuçlar verdiği sürece sınırlara hapsolmaz, eskimeyiz. Değişimin dönüşümün içinde yürürüz. Eskimeyen devrimcilerin hayalleri sınır tanımaz. Bu nedenden ki rutin işlerle yetinmezler. İdeolojik ve politik yaşamımız açısından içimizdeki çocuğun hep aynı kalmasını sağlayan devrimci öz, geleneksel davranışlara, alışkanlıklara teslim olmaz, kendine statükolar çizmez, ayrıcalıklara tenezül etmez. Suphi Nejat (Paramaz Kızılbaş) yoldaşın dediği gibi: “Devrimciler; hep söyleyeni dinleyen değil etkin birözne olmak, kendisi yapmak ve içindeki çocuk kalmak ister. Devrimciler çocuktur; onlar şarkı dinlemek, şarkı söylemek ister. Büyükler ise; sahibinin sesi olmayı yeğler. Bu ses her ne kadar birbirinden farklı tonlar ve ritimlerde dile gelse de.”

“Ölçü tanımamak, ihtirasla hareket etmek, her şey de aşırılığa kaçmak.” Aristoteles, gençliği böyle tarif eder. Hegel ise: “Gerçekler karşısında hoşnutsuzluk ve aşamalar yapmak için hayalcilik hayaller kurmak şeklidir de” diye tanımlar gençliğin özelliklerini. Aşırılık, kural ölçü tanımamak, baş kaldırmak, isyankar olmak; bu özelliklere sahip olmak kötü ya da yanlış bir şey mi? Yanlışsa kime gör yanlış? Kim(ler) neye göre belirliyor bunları?

Bu özellikler; insanın insan tarafından sömürülmesine karşı aşırılıksa, insanı kendine, emeğine yabancılaştıran, kapitalizme karşı isyansa yanlışlık, hata veya kötülük bunun neresinde? Kapitalistler için, sömürü ve zulüm düzeninin devamında çıkarı olanlar için evet, bu bir aşırılık. Ölçü tanımamak zararlı düşüncelerdir. Oysa aynı özellikler işçi sınıfı ve ezilen haklar içinse olumluluk göstergeleridir. Bunlar olması, artırılması, yaygınlaşması gereken davranış biçimleri arasındadır.

Gençlik, ağırlıklı ‘68 isyanı ve başkaldırı dalgasıyla bu bakış açısıyla ilişkilendirilse genç kuşaklarla daha rahat empati kurulabilir. Gençliğin hareketleri, davranışları, aşırılıkları ve isyanları daha anlaşılır olur. Ayrıca bu yöntemle söz konusu yaptığımız gençlik; ağırlıklı harekete ilişkin daha isabetli değerlendirmeler yapılmasına, ileriye dönük daha zengin devrimci sonuçlar çıkartılmasına katkı sunar.

Uluslararası boyuta geçmeden önce bir konuya daha parmak basmakta yarar var. Hemen tüm kıtalarda kapitalizmi alev topu gibi saran ‘68 Hareketi’nin değerlendirilmesinde zaman zaman işçi grevlerine, direnişlerine dokunulmuş olsa da esas olarak ‘gençliğin isyanı/baskaldırı’ olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım hareketin bileşimini daraltma ve yadsıma riski taşımaktadır. ‘68 Hareketi’nin fitilini ateşleyen üniversite gençliği olsa da birçok ülkede işçi sınıfının yanı sıra toplumun farklı katmanları otoriteye, haksızlıklara, emperyalist işgallere ve hak gasplarına karşı birlikte sokaklara çıkmış, şartelleri indir-

mişlerdi. İşgaller direnişler örgütlemiş, barikatlar kurmuş, polis ve jandarmaya karşı savaşmışlardır. Hareketin başlama nedenlerinin ve taleplerinin her ülkenin kendi özgünlükleri bakımından farklılıklar taşıdığını çeşitli belgelerden ve bilgilerden görmek mümkün. Bu özgünlükleri göz önünde bulundurarak bu çalışmada ‘gençlik ağırlıklı hareket’ hatta yer yer ‘ezilenlerin emekçilerin başlattığı hareket’ ve ‘halk hareketi’ kavramlarını da kullanmayı tercih ettik.

‘68 Hareketi; egemenlerin otoritesine, üniversiteleri kışla disipliniyle yönetme zihniyetine, özgürlüklerin, kazanılmış hakların budanmasına, emeğin sömürüsüne, örgütlenme ve eylem hakkının gasp edilmesine ve emperyalist işgallere karşı ilerci, demokratik, devrimci bir başkaldırı hareketidir.

Her ne kadar Fransa’dan başlayarak yerküreye yayılan bir hareket olsa da ‘68 Başkaldırısı aslında ‘64-‘65 yılları arasında Amerika’da üniversitelerde reform talepli ve Vietnam işgali karşıtı eylemlerde öne çıkan öğrenci gençlik tarafından hareketin fişeği atılmıştır. 1968’de Amerikan Kongresi tarafından gençliğin askerlikten azade tutulması kararının iptal etmesi ve siyahi lider Martin Luther King’in 4 Nisan 1968’de suikast sonucu öldürülmesi, Amerika’da antiemperyalist mücadelenin tetiklenmesine ivme kazandırmıştır. Siyahiler başta olmak üzere beyazlar da protesto gösterilerine katılarak kitlesel eylemlerin gerçekleşmesini sağlamışlardır.

Daha önce Jean Paul Sartre, Simon de Beauvoir gibi önde gelen sosyalist, aydın akademisyenlerin öncülüğünde Fransa Ordusu’nun Vietnam işgaline karşı bir hareket başlatılmıştı. Fransa’da işgal karşıtı ve anti-emperyalist gençlik, işçi ve emekçiler Amerika’da başlayan radikal, işgal karşıtı militan mücadeleden de fazlasıyla etkilenmişti. Fransa’ya sığırayan bu anti-emperyalist protesto gösterileri ve eylemler kısa zamanda liseli öğrenciler dahil gençliği, işçi memur sendikalarını, dernekleri, meslek örgütlerini, devrimcileri, aydın yazar ve sanat çevrelerini de sarar. Çeşitli yerleşim birimlerinde günlere ya-

yılan yaygın kitlesel gösteriler yapılır. Üniversitelerde reform talepli hareket toplumun diğer kesimlerini de kapsayınca kitlelerin talepleri de farklılaşmıştır. Talepler; burjuva yönetimlere karşı politik talepli mücadeleye evrilir. Bu süreçte Fransa’da devrimci örgüt ve partilerin üniversitelerde örgütlü faaliyetleri kesintisiz sürdürülmüştür. Faaliyetin kesintisiz oluşunun sağladığı bu avantaj hareketin niteliğinin politik ağırlıklı gelişmesinde belirgin bir rol oynamıştır demek abartılı olmayacaktır.

Fransa’da başlayan demokratik, devrimci, anti-emperyalist karakteri olan ‘68 Hareketi hızla Almanya, İngiltere, İtalya, Doğu Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika, Kuzey Amerika, Yunanistan, Türkiye ve Kuzey Kürdistan dahil pek çok ülkeyi sarmıştır. Tüm kıtaları etkileyen ‘68 gençlik ağırlıklı kitle hareketi her ülkenin kendi dinamikleri ve özgün talepleriyle birleşmiştir. Böylece hareket enternasyonal karakterli bir boyut kazanmıştır.

1960’ların başından itibaren esas olarak üniversitelerde gelişmeye başlayan gençlik eylemlerinin ‘67’den sonra işçi-emekçi mücadelesiyle birleşerek yaygınlaştığı görülür. ‘68 Başkaldırısı’na karakterini veren başlıca iki temel etken olur. Birincisi, 1960’lardan itibaren Amerika’da %’70 oranında, Fransa ve Batı Almanya’da mevcut gençlik sayısının iki katı, İngiltere ve İtalya’da ise %50-’60 oranında gerçekleşen genç nüfus artışı okullardaki sorunları beraberinde getirmiştir. Genç nüfustaki bu artış üniversitelerde iyileştirmeye dönük reform taleplerinin yükselmesini tetiklemiştir. Bu hareketin özgünlüğü hızla üniversite sınırlarını aşarak her ülkenin burjuva egemen düzenine karşı verilen siyasal mücadele ile birleşmiş olmasıdır. İkincisi ise; Filistin’de Siyonist işgal karşıtı direnişler, Cemal Abdul Nasır (Mısır’da) öncülüğünde Ortadoğu’da emperyalist sömürgecilığe ve işbirlikçi monarşik iktidarlara karşı gelişen antiemperyalist ulusal kurtuluşçu BAAS hareketinin doğuşudur. Fransız kamuoyunun önemli bir kesimi, burjuvazisinin de bir kesiminin Cezayir işgaline karşı ilerici tutum alışı, Cezayir

halkının direnişi işgal karşıtı savaşlarda antiemperyalist bilincin ve mücadelenin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Bu gelişmelere ek olarak Vietnam'da önce Fransız işgal güçlerine sonra da Amerika'nın 500 bin kişilik işgal ordusuna karşı Vietnam halkı kahramanca bir savaş yürütmüştür. Bu antiemperyalist devrimci savaşta istisnasız dünyanın tüm ezilen halkları ve demokratik devrimci güçlerinin bu direnişin etrafında kenetlenmesine vesile olmuştur. Che'nin Küba'dan sonra Bolivya dağlarında yürüttüğü devrim ve sosyalizm mücadelesi de '68 Hareketine damgasını vuran olaylardır.

Başlıca bu gelişmeler '68 Hareketi'ni olumlu yönde etkilemiş mücadelenin asıl gündemini bu hareketler oluşturmuştur. Kapitalist sistemin gerici faşist yöntemlerini sarsan burjuva-gerici yoz eğitim politikalarına, antidemokratik okul yöneticilerine yönetmeliklerine karşı '68 İsyan hareketi de o dönem -tıpkı 2013 Haziran Ayaklanması'nda olduğu gibi- artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını kanıtı oldu. Hemen her ülkenin yöneticileri bu hareketi ve taleplerini önemsemek zorunda kaldı. Bazıları üniversitelerde talepler doğrultusunda iyileştirici reformlar yaptı.

ABD başta olmak üzere gelişmiş kapitalist ülkeler, 2. Dünya Savaşı sonrası hızlı bir gelişme sürecine girmişti. Ekonomi-deki bu gelişmenin ve sosyalist kampın estirdiği demokrasi ve özgürlük rüzgârının da etkisiyle işçi sınıfı ve emekçi kesimlerin yaşam standartları yükseltildi.

Okuryazar sayısındaki artış ise doğrudan üniversitelerde öğrenci sayısının artmasına neden oldu. Sosyal dokudaki bu değişim; siyasal gelişmelerin de tetiklemesiyle 1968'e gelindiğinde üniversitelerde gençlik hareketi ağırlıklı başlayan eylemler işçi, köylü ve emeçli hareketleriyle birleşerek birçok ülkede toplumsal halk hareketleri biçimini almıştır. Bu genel tablonun ışığında belli başlı kimi ülkelerdeki gelişmelere kısaca bakacak olursak hareketin gelişme patlama nedenleri, etkilediği kesimler, kitle-sellik boyutu ve radikalleşmesi daha somut verilerle görülecektir.

Avrupa’da emek-sermaye, ezen-ezilen arasındaki mücadele-
nin en sert geçtiği ülke Fransa olmuştur. 1789 Fransız burju-
va devrimi, 1830-32 Lyon İşçi Ayaklanmaları, 1848-50 dev-
rimleri, 18’71 Paris Komünü; Fransa’da direnişçi-devrimci bir
gelenek yaratmıştır. Bu mücadele geleneğini devralan Fransız
Komünist Partisi, 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda faşist
kampa karşı kahramanca savaştı. Fransa halkının tarihindeki
bu direnişçi gelenek doğal olarak ‘68 hareketine de yansdı.

1960’larda burjuvazi ile uzlaşıcı-düzen içi bir çizgiyi izle-
yen Fransa Komünist Partisinden gençlik ve işçi sınıfının ileri
kesimleri bu çizgiye tepki olarak partiden uzaklaşmaya baş-
ladılar. Ücretlerin artırılması, iş kazalarında tazminat ödeme-
si talepli işçi eylemleri hızla yaygınlaştı. Bir yıla yayılan işçi
eylemleri 25 Şubat 1967’de 3 bin işçinin bir tekstil fabrikasını
işgal eylemine dönüştürülerek ileri bir biçim aldı. ‘68 Ocak
ayında Lyon şehrinde 4 bin işçi grev başlatarak merkeze yü-
rüyüp polisle çatıştı. Ertesi gün ise 7 bin işçi ellerindeki demir
bilye ve çubuklarla polisle çatışmayı sürdürdü.

Fransa’da ilk okul işgali 22 Mart 1968’de gerçekleşti. Yo-
ğunlaşan işçi-öğrenci eylemleri, iki büyük işçi sendikasının
çağrısıyla 10 Mayıs’ta 1 milyon işçi-emekçi ve öğrenci: “İşçi,
öğrenci, öğretmen beraberdir” sloganıyla gösteri düzenledi. 15
Mayıs’ta Renault Fabrikası’nı işgal eden işçiler, yöneticileri
buraya toplayarak fabrikaya kızıl bayrak çektiler. 18 Mayıs’ta
öğrenci direnişçi sayısı 2 milyona, iki gün sonra ise bu sayı 4
milyona ulaştı. 22 Mayıs’ta grevdeki işçi sayısı 8 milyonu geç-
mişti. Grevdeki işçilerin ihtiyaçları ise Fransa Merkezi Grev
Komiteleri aracılığıyla karşılanmaktaydı. Şehirlerde bu geliş-
meler yaşanırken kırsal alanlarda 200 bin köylü hükümet karşı-
tı protesto gösterileri örgütlüyorlardı.

İtalya’da da durum pek farklı sayılmazdı. Mussolini faşizmi
dönemini yaşamış ve Mussolini’yi ayaklarından meydana asmış
bir işçi sınıfı, militan gençlik, mücadeleciler kent ve kır emekçileri
vardı. İtalyan Komünist Partisi de Fransız Komünist Partisi gibi

o da savrulmuş, burjuva partileri ile birlikte İtalya'nın 'demokratikleştirilmesi' savıyla sınıf işbirlikçi-sağ bir çizgi izlemekteydi. Tarım işçilerinin direnişlerinin kanla bastırılması hükümet karşıtı mücadeleyi hızla yaygınlaştırdı. İşçi grevleri ve gençlik eylemleri ülkenin her yanını sarmaya başlamıştı. Öyle ki '68 yılının 22 Şubat'ında Roma'ya gelen ABD Başkanı Nixon alanların işgal altında olduğu günü havada görünce helikopterinden inmeden ülkesine geri dönmek zorunda kalır.

Almanya'da da tablo diğer ülkelerden farklı değildi. 11 Nisan 1968'de beş gün içerisinde Almanya'nın 27 kentinde her gün on binlerce işçi, öğrenci ve emekçinin katıldığı gösteriler yapıldı. Bu süreçte polisle şiddetli çatışmalar da yaşandı.

Bu üç ülkede yaşanan gelişmeler İngiltere'ye de sıçradı. ABD'nin Vietnam işgaline karşı büyüyen öfke '68 baharında İngiltere sokaklarına da taşınmıştı. 20 bin kişiyle başlayan eylemler büyüyerek sürdü. Mayıs ayında laboratuvarlarında kimyasal silahlar üzerine araştırma yapılan Essex Üniversitesi işgal edildi. Bunu peş peşe gelen otuz kadar sanat okulunun işgali izledi.

Dört ülke ile sınırlı tuttuğumuz aktarımlarda da görüleceği gibi '68 Başkaldırısı bir halk (işçi-emekçi, köylü, gençlik) hareketi biçimini almıştır. '68 Başkaldırısı'nda talepler farklı olsa da tepkilerin, direnişin hedefi aynıydı. Kapitalist düzene, burjuva otoritesine, işgallere, baskılara, hak gasplarına, ayrımcılığa ve sömürüye karşı aynı noktada buluşmuş bir hareket özelliğine sahipti. Yerkürenin tamamını şu ya da bu düzeyde saran '68 Hareketi'ni değerlendirirken atlanmaması gereken, hareketin ortaya çıkarttığı bir başka gerçeklik daha vardır. O da silahlı mücadele başlatma anlayışının gelişmesidir. Coğrafyamızda olduğu gibi Avrupa ve Japonya gibi ülkelerde de antifaşist devrimci illegal silahlı örgütlenmeler bu hareket içinden çıktı. Kapitalizmin devrimci zor- silahlı mücadele yoluyla yıkabileceğini savunan Kızıl Tugaylar, Weatherman, Kızıl Ordu Fraksiyonu gibi örgütler de bu dönem kuruldu. Böylece Almanya, İtalya, Japonya gibi ülkelerde silahlı mücadele de başlamış oldu.

‘68 Hareketinin Türkiye ve Kürdistan’da Doğuşu, Gelişmesi

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’daki ‘68 Hareketi’ni incelemeye değerlendirmeye geçmeden önce bir hususa açıklık getirmekte yarar var. Çıkış nedeni, yaygınlığı, politik bakımdan yarattığı sonuçlar farklı olsa da tüm kıtaları saran ‘68 Hareketi zincirleme gelişerek yayılan, domino etkisi yaratan bir isyan dalgasıdır. Hemen her ülkedeki hareket birbirini etkilemiş, gelişmesine ivme kazandırmıştır. ‘68 Gençlik ve Emekçi Halk Hareketi’nin başlamasında ülkelerin iç dinamiklerinin –çelişki ve sorunlarının– tetikleyici payı yadsınamaz. Ancak kimi Kemalist, ulusalcı-şoven çevre ve kesimlerin iddia ettikleri gibi; “Coğrafyamızdaki ‘68 Gençlik Hareketi dış etkenlerden bağımsız, salt iç dinamikleri üzerinden gelişmiş, yerli ve milli bir başkaldırıydı” değerlendirmesi eksik, yanlış ve sorunlu bir bakış açısının tezahüründen başka bir şey değildir.

Uluslararası ‘68 Gençlik Hareketi her ülkede düğmeye basılmışçasına aynı anda gelişmediği gibi aynı zamanda geri çekilmeye, durağanlaşmaya da başlamadı. Gelişmiş emperyalist, kapitalist ülkelerde başkaldırıları daha erken yatışmaya başlamış olduğu halde bu ülkelere nazaran sömürge ve yarı sömürge ülkelerde hareket daha uzun süre devam etmiştir.

Coğrafyamızda da boy veren ‘68 Hareketi’nin enternasyonal-ortak yanları olduğu gibi kimi özgünlükleri de vardı. Örneğin Avrupa’da, Amerika’da ve kimi ülkelerde antiemperyalizm, otoriteye karşı tepki, bireysel, cinsel özgürlük talepleri, feminizm ve çevre sorunlarına karşı duyarlılık ön plandadır.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da ise bu taleplerin bir kısmının yanında ayrıca devrim ve sosyalizm için mücadele vurgusunun yanı sıra ve zayıf da olsa Kürt ulusal sorununun dillendirilmesi farklılıklar olarak örnek gösterilebilir. Enternasyonal

hareketten farklı olan bir başka özgünlük ise; coğrafyamız ‘68 Hareketi’nin çıkışı Kürdistan özgürlük hareketinin doğuşuna zemin hazırlamış olmasıdır.

İçinde barındırdığı özgünlüklerle birlikte; antiemperyalist, demokratik, devrimci bir içeriğe sahip olan Enternasyonal ‘68 halk hareketinin coğrafyamızdaki başkaldırının antiemperyalist, demokratik ve devrimci renginin gelişkin oluşunda önemli payı vardır. Ayrıca Türkiye ve Kürdistan gençlik hareketinin bu yönünün gelişkin olmasında İsrail siyonizmine ve efendisi Amerikan emperyalizmine karşı kardeş Filistin halkının verdiği mücadelenin etkisini de burada vurgulamak gerekir.

Türkiye ve Bakur Kürdistan’da üniversiteli gençliğin okullarda demokratik, bilimsel, parasız ve eşit eğitim talepli mücadele tarihi 1960’lardan daha önceki yıllara, ‘46’da çok partili sisteme geçilmesine kadar uzanır.

Çok Partili Sistem, Menderes Dönemi ‘60 Darbesi ve Mendereslerin İdamı

2. Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda faşist militarist (Hitler Almanya’sı, Mussolini İtalya’sı ve Japon militarizmi) kamp yenilgiye uğramış özellikle Avrupa merkezli peş peşe ülke devrimleri gerçekleşmişti. Çin devrimiyle birlikte daha geniş bir yelpazede özgürlük, demokratik reformlar ve demokrasi rüzgârları esmeye başlamıştır. Bu özgürlükler rüzgarı hemen tüm ülkeleri etkisi altına almaya başlamıştır. Sosyal, siyasal, kültürel haklarda, çalışma yasalarında ve örgütlenme alanlarında yeni adımlar atılmış, alanları genişletilmiştir.

Bu yenilikler her ülkeyi farklı oranda etkilediği gibi coğrafyamız da bu etkilenenin yörüngesine bir biçimde girer. Örneğin, Türk devleti tek partili dönemden çok partili döneme geçmek zorunda kalmıştır. Marshall yardımıyla birlikte ülkede

Amerikan yatırımlarında ciddi bir artış görülmeye başlar. CHP içinden ayrılan bir grup, Adnan Menderes ve Celal Bayar öncülüğünde 1946’da Demokrat Parti’yi kurar. Atılan bu adımla o döneme kadar tek parti, tek lider milli şef sultanıyla yönetilen ülke çok partili sisteme geçiş yapar.

Gericici, şoven, ırkçı, Kemalist diktatörlüğün tek partili-milli şef yönetiminin baskılarından bıkan kesimler adı ‘demokrat’ olan Menderes-Bayar kliğinin kurduğu partinin hak ve özgürlükleri genişleteceği yanılgısına düşmüşlerdir. ‘46 seçimlerinde CHP’nin baskı ve hileleri nedeniyle varlık gösteremeyen DP; hak ve özgürlükler sorununu kullanarak kitlelerin yasakçı tek parti diktatörlüğü dönemine duyduğu tepkilerini arkalamış, 1950 genel seçimlerini kazanmıştır. Seçimleri kazanan DP, Menderes öncülüğünde tek başına hükümet kurmayı başarır.

DP hükümeti algı yönetimi sayesinde işçi-köylü ve emekçi kesimlerde büyük bir beklenti yaratmıştı. Köylülere toprak vaadi ile CIA’nın bilfiil maddi manevi destek ve yardımlarıyla Amerikan sendikacılığı anlayışı doğrultusunda 1952’de Türk-İş’in kurulması toplumda DP’den beklentileri daha fazla artırmıştır. Ne var ki, bu beklenti uzun sürmeyecektir.

Faşist Menderes-Bayar hükümeti konumunu pekiştirdikçe işçi sınıfı ve emekçi kesimlerin yanı sıra Sünni inancından olmayan hemen herkese yönelik baskıları arttırmaya başladı. ‘Ocak-Bucak Teşkilatları’ adıyla örgütlenen DP il, ilçe, nahiye teşkilatları birer baskı, ihbar ve sürgün merkezi gibi çalışmıştır. Memur, öğretmen, polis, subay-astsubaylar ile DP politikalarına muhalif kesimler çeşitli baskı, soruşturma ve sürgün teröründe nasibini almaktan kurtulamadı. Bu süreçte birçok insan tutuklandı. İştten atıldı, işkenceye maruz kaldı.

İşçiler, yoksul köylüler, emekçiler, üniversite öğrencileri daha çok CHP’de toplanmış orta burjuvazi, Kemalistler, bürokrasi içindeki DP politikalarına muhalifler, orduda genç subay ve astsubaylar içinde önemli bir kesimde tepkiler artmaya başlamıştır. DP hükümetinin gericici Faşist politikalarına karşı tabandan

gelen tepkiler adım adım sokağa yansır. Ayrıca; “Her mahallede bir zengin yaratacağım, Türkiye’yi küçük Amerika yapacağım” diye meydanlarda nutuk çeken Menderes, döneminde sömürünün artmasına bağlı olarak çalışma hayatında ve sosyal haklardaki kısıtlamalar da iyiden iyiye artış göstermekteydi.

Hükümetin bu uygulamalarına karşı grev hakkı olmayan işçi sınıfı; baskı ve sömürüye fiili direnişlerle, yasadışı grevlerle yanıt vermekteydi. Üniversite gençliği de okullarda başlatılan antidemokratik uygulamaları hak gasplarına karşı protesto gösterileri düzenliyordu. Aşık İhsani’nin: “Şu dünyada bana üç şey dert oldu; bir tahsildar, bir jandarma, bir ağa...” diye haykırdığı gibi yoksul köylülük de bu üç baskı ve sömürü cenderesine karşı sonraki yıllarda başvuracakları toprak işgallerinin temellerini atmaktaydı.

Üniversitelerde Menderes hükümetinin gerici, antidemokratik eğitim politikasına ve baskıcı yönetmeliklerine karşı yükselen protesto gösterilerinin birinde öğrenci gençlik ilk kaybını verir. Nisan 1960’da gençliğin örgütlediği bir gösteride polis silah kullanır. Bu müdahalede Malatyalı olan üniversite öğrencisi Turan Emeksiz polis kurşunuyla yaşamını yitirir. Öğrenci gençlik hareketinin vermiş olduğu bu ilk kayıp bugün hâlâ adının verildiği ‘Malatya Turan Emeksiz Lisesi’nde yaşatılmaktadır.

‘60 darbesi öncesi üniversite gençliği başlıca üç dernekte toplanmıştır. Bunlar; Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF), Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) ve Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı (TMGT) isimli örgütlerdir.

Bu üç örgüt içinde MTTB; doğrudan Menderes hükümetini destekleyen, sağcı- İslamcı bir örgüttü. TMGT’yi 1948’de CHP kurmuştur. TMTF’de CHP paralelinde olmasına rağmen sonraki yıllarda solda yer alacaktır. 1969 Kanlı Pazar olayında iki devrimcinin katledilmesinde İslamcı faşist MTTB belirgin bir rol oynamıştır. MTTB günümüze kadar sağcı, politik İslamcı partilerin -militan yetiştirmede- daima arka bahçeleri olmuştur. Politik İslamcı kadroların hemen hepsi bu ocakta yetişmiştir.

DP hükümeti on yıl süren iktidarı boyunca baskı politikaları nedeniyle toplumun ezilen tabakalarından, bürokrasi kesimi ile ordu içinden yaygın ve güçlü tepkiler görmeye başlamıştır. Büyüyerek gelişen bu tepkileri arkalayan Kemalist kesimler Menderes Hükümeti’ni darbe yoluyla devirmeye karar verirler. Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel’in yönlendirilmesi ve desteğiyle ordu içinde en yüksek rütbelisi albay olan kırka yakın subay 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleştirdiği darbeyle Menderes Hükümetini alaşağı eder. Menderes, Bayar, Genelkurmay başkanı ve bakanlar dahil altmıştan fazla general ve hükümet mensubu tutuklanır. Yassıada’da yargılanan Adnan Menderes, Celal Bayar, dönemin iç ve dış işleri bakanları olan Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan dahil birçok tutuklu için idam kararı verildi. Menderes, Zorlu ve Polatkan’ın idam edilmesiyle bir dönem kapanmış oldu.

‘60 darbesinden sonra kurulan Milli Birlik Komitesi, ‘61 Anayasasını yaptıktan sonra düzenlenen seçimlerde yönetimi yeniden parlamentoya bıraktı.

1961 Anayasası Sonrası Siyasal Gelişmeler ve Öğrenci Gençlik Hareketi

27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi; Menderes hükümetinin iç ve dış politikalarına, gerici faşist uygulamalarına karşı; aydınlar, bilim insanları, öğrenci gençlik, emekçiler ve Kemalistler başta olmak üzere toplumun belli bir kesimi tarafından desteklenmiştir. İdeolojik bakımdan Kemalist devrimlerini koruyan bir devrim olarak değerlendirildi. Alanlarda; “Ordu gençlik el ele” sloganı atıldı. 1961 Anayasası da aynı içerikte değerlendirildi ve savunuldu. Darbe ve Anayasa ‘Atatürk Devrimleri’nin kazanılmalarını savunan 2. Kurtuluş Savaşı’ olarak görülmüştü. Yeni anayasada; işçi-emekçi ve gençlik kesimlerine eskisine- 1924 ve 1936 anayasalarına kıyasla söz, eylem, örgütlenme

hakkı ve özgürlükler konusunda daha fazla hak tanımıştı. Sınırlı da olsa tanınan bu haklar emekçi, sol-sosyalist kesimlerin ve gençliğin toparlanmasına ve örgütlenmesine bir yere kadar da olsa alan açtı.

13 Şubat 1961’de Türkiye İşçi Partisi (TİP) kuruldu. 27 Mayıs 1960 darbesini yapan subayların kurduğu Kurucu Meclis ve Anayasa çalışmalarında yer alan Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal yönetiminde ise 20 Aralık 1961’de Yön Dergisi çıkarılmaya başlandı. İlerleyen zamanlarda derginin başyazarı ve ideoloğu olan Doğan Avcıoğlu öncülüğünde ‘Yön Grubu’ adıyla siyasal bir çevre oluşturuldu. Dergi politik varlığını bu isimle sürdürdü. TİP ve Yön Grubu arasında kurulduğu tarihten beri; devrimin niteliği, devrimin yolu ve işçi sınıfının öncülüğü konusunda ayrılıklar vardı. TİP; kitle örgütlenmesi ve parlamentarizmle sosyalizmi kuracağını savunurken Yön Grubu; -‘60 darbesinden etkilenmiş olacak ki- ordu içinde sol bir cunta ile tamamlanmamış 27 Mayıs ‘devrimini’ tamamlamak için Atatürkçü milli bir devrim yapmayı savunuyordu. Her iki grup da farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen 27 Mayıs 1960 Darbesi’nin ve ‘61 Anayasası’nın gönüllü birer aktif savunucusu oldular. Zamanla bu iki çizgiye de eleştirel, sorgulayıcı bakacak olan yeni bir genç kuşak ortaya çıkacaktı. Bu kuşağın niteliksel ve niceliksel çoğunluğu geleneksel çizgiyi aşacak olan ‘71 Devrimci Gençlik Hareketi’nin temellerini atacaktı.

‘60 Darbesi öncesi üniversite gençliğinin esas olarak üç dernekte örgütlendiğini daha önce belirtmiştik. (TMTF, MTTB ve TMGT) 1961 yılı 13 Şubat’ında TİP’in kuruluşuyla birlikte TİP’in programını savunan, yakın gören, sol-sosyalist eğilimli üniversite gençliğinin bir bölümü TİP saflarında politik mücadele yürütmeye başladı. ‘61 Anayasası’ndan sonra devrimci, sosyalist ve bu kesimlere sempati duyan öğrenci gençlik başta İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde farklı üniversite ve fakültelerde ‘Fikir Kulüpleri’ kurarak etrafında örgütlenmeye başladılar. Dağınık örgütlenen bu Fikir Kulüplerini 17 Aralık

1965'te Ankara Valiliği'ne başvurarak Fikir Kulüpler Federasyonu (FKF) çatısı altında birleştirerek dağınıklığı da ortadan kaldırdılar. Bu birleşme devrimci gençliğin üniversitelerde reform talepli demokratik ve antiemperyalist mücadelesine ivme kazandırdı. Bu yıllarda Marksist klasiklerin, devrim ve sosyalizm içerikli kaynakların çevirileri ve basımlarında da artış başlamıştı. Devrimci gençlik bu sayede inceleme, araştırma olanağı elde etti. Çoğalan kaynaklar gençliğin geleneksel sosyalist görüşleri sorgulamaya başlamasına neden olduğu gibi farklı bakış açıları kazanmalarına da olanak sağladı. Bu gelişmeler devrim ve sosyalizm düşüncesinin, mücadelesinin aydın ve TKP geleneğinden gelen başarıların tekeline çıkıp hatta onları da aşarak üniversite gençliği ile buluşmasını sağladı.

Bu dönem; ('61-'65 yılları arası) coğrafyamızda üniversite gençliği arasında iki farklı gelişmeye tanıklık etti. Bunlardan birincisi; ilerici, demokrat, devrimci, sosyalist fikirlerle gerici, İslamcı, faşist düşünceler arasındaki farklılıkların netleşmeye başlamasıydı. İkincisi ise; 1960 başlarından itibaren daha görünür olmaya başlayan sol, aydın, sosyalist gençliğin kendi arasında, bu kesimlerle CHP gençliği -Kemalistler- arasında düşünce ayrılıklarının ve saflaşmalarının başlangıç süreci olmasıdır.

27 Mayıs darbecileri, Demokrat Parti'yi kapatmıştı. Amerikan işbirlikçisi sermaye ve toprak sahipleri bu sefer 'Morisson Süleyman' diye anılan ABD'nin has uşağı Süleyman Demirel'e 'Adalet Partisi'ni kurdurdular. AP ve destekçileri başından itibaren '61 Anayasası için; "Bu anayasa Türkiye'ye bol gelir. Bu gömlek daraltılmalı" propagandasıyla karşı kampanya başlatmıştı. Çünkü anayasanın emekçilere tanıdığı kısmi özgürlükler emperyalist tekellerin -özellikle de Amerikan emperyalistlerinin ve Türkiye'deki işbirlikçilerin baskıcı ve sömürücü politikalarıyla çelişmekteydi. Çünkü bu anayasayla emekçi kesimlere ve işçilere grev, toplu sözleşme hakkı tanınmıştı.²

² 1961 Anayasasıyla tanınan bu hakların kullanılabilmesi için gerekli düzenlemeler CHP hükümeti ve burjuvazi tarafından sürekli erteleniyordu. Bu nedenle İstanbul'da bulunan Kavel Fabrikası işçileri 1963'te Kavel Direnişi'ni örgütlemiş

1965 genel seçimleri burjuva parlamentosunun tablosunu değiştirdi. İşbirlikçi burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve burjuva partileri hiç beklemedikleri bir sonuçla karşılaştılar. ‘65’te ilk defa seçimlere giren TİP; Behice Boran, Mehmet Ali Aybar ve Çetin Altan’ın da aralarında bulunduğu on beş milletvekiliyle parlamentoda kendine yer buldu. T.C. tarihinde ilk defa işçiler, emekçiler ve sosyalistler mecliste temsil edildiler.

‘65 seçimlerinde CHP ikinci parti konumuna düştü. DP yerine kurulan AP seçimlerden birinci parti olarak çıktı ve hükümeti kurdu. Demirel Hükümeti’nin antidemokratik, faşist politikalarına yönelik işçi, köylü, gençlik ve emekçilerin sokakta yürüttüğü mücadele ile TİP’in mecliste yürüttüğü aktif mücadele birleşince gösteri, yürüyüş, direniş ve işçi eylemleri Türkiye ve Kuzey Kürdistan’ın hemen her bölgesinde yayılmasını hızlandırarak mücadeleciler kesimlerin tabanını genişletti. Beraberinde sokak ve meclis ayağının birleşmesi devrimci sosyalist çizginin gelişme zamanını daha fazla güçlendirdi. İşçi sınıfı; grev ve toplu sözleşme hakkını elde ettikten sonra özneleşmede önemli bir mevzi kazanmış oldu. 65 seçimlerinde sonra ezilenler cephesinde şekillenen bu tablo sayesinde işçi, gençlik ve yoksul köylülüğün mücadelesinin de tanıştığı, birleştiği bir süreç oldu.

12 Şubat 1967’de Türk-İş’ten; Maden-İş, Lastik-İş ve Basın-İş sendikaları ayrılarak Bağımsız Türk Maden-İş ve Gıda-İş sendikalarının da katılmasıyla toplam beş işçi sendikası 13 Şubat 1967’de ‘Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nu (DİSK) kurdular. DİSK’in ilk genel başkanı Kemal Türkler oldu.

İlk kurulduğunda 30 bin üyesiyle yola çıkan ve sınıf sendikacılığı eksenli faaliyeti savunan DİSK kısa sürede işçi sınıfı içinde gelişme sağladı. On yıl içinde üye sayısı 500 bini ge-

ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasını talep etmişti. Başarıyla sonuçlanan direniş sonrası anayasada grev ve toplu sözleşme hakkının tanınmasına ilişkin ek düzenleme yapılmıştı. Kavel Direnişi’ne kadar işçiler fiili grev ve direnişlerle hak talepli mücadele yürütüyordu.

çen DİSK, işçi sınıfının ekonomik, demokratik, politik haklarını savunmada ve kendi adına mücadele yürütmesinde etkin rol oynadı. Sınıf hareketinin yaygınlaşmasına ve sendikalarda örgütlenmesine yeni bir kanal açtı. DİSK'in kuruluşu, işçi sınıfının tarihinde en büyük işçi direnişi olan ve burjuvaziye geri adım attıran şanlı 15-16 Haziran Direnişi'ne giden yolu döşedi.

DİSK'in kuruluşunun neden olduğu diğer önemli bir sonuç da aynı dönemde kitleselleşmeye ve devrimci demokratik bir çizgide gelişmeye başlayan üniversite gençlik hareketiyle işçilerin yollarının kesişmesi oldu. Gençlik; işçi eylemlerine, direnişlerine ve grevlerine katıldı, destek verdi. Onlarla dayanışma eylemleri örgütledi. Aynı süreçlerde ('68-'71 dönemi) devrimci gençlik köylülerin toprak işgalleri mücadelesiyle ilgilenmeye, direnişlerinde yanlarında olmaya başladı. İşçiler de DİSK'in öncülüğünde öğrenci gençlik eylemlerine ve köylü direnişlerine destek verdi.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da işçi, gençlik ve emekçiler cephesindeki bu sosyal ve siyasal gelişmeler, altüst oluşlar devrimci, demokratik, sosyalist mücadele bakımından bir döneminin kapanacağını, fiili meşru mücadele biçiminin, devrimci zora dayalı mücadele döneminin başlayacağını muştusu oldu. Salt açık alanda, üniversitelerde, devrimci kitle örgütleri ve sendikalarda örgütlenerek mücadele yürütmenin yetersizliğini gözler önüne serdi. Parlamentoyu araçtan öte amaçlaştıran anlayışları düzen içi barışçıl, reformist çizgiyi savunucularını geleneksel alışılmış çizgiyi '68-'71 devrimci kuşağı, düzen sınırlarını aşarak, düşünce ve pratikleriyle bir kez daha mahkum etti. Özgür, eşit, sömürsüz bir yaşamın ancak ve ancak açık ve gizli örgütlenmelerle, silahlı ve silahsız devrimci stratejiyi yakınlaştıracak olan her türlü ahlaki-meşru mücadele biçimi-ne başvurarak örgütlü devrimci kitle hareketinin yaratılmasıyla kurulabileceğini gösterdi.

'68-'71 Devrimci Başkaldırısı, eski tarz örgütlenme ve mücadele dönemini geride bıraktığı gibi ezen-ezilen, emek-ser-

maye, devrim-karşı devrim güçleri arasındaki çelişki ve çatışmalara da yeni bir biçim verdi. Artık iki taraf bakımından da hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı, olmadı da. 1967 sonlarına gelindiğinde fiili meşru mücadele üniversitelerden sokağa taşarak devrimci çizgide gelişmeye başlamıştı. ‘68-’71 Devrimci çıkışı eskiden kopuşu; çeşitli örgütlenme ve mücadele aşamalarından geçerek gerçekleşti.

1961 Anayasası’nın kısmen getirdiği örgütlenme özgürlüğü, üniversite gençliği içerisinde sol sosyalist düşüncelerin daha açıktan tartışılmasına alan açtı. Aynı süreçte fakültelerdeki dernek, cemiyet seçimlerinde sosyalist kimlikleriyle seçime katılan öğrenciler hatırı sayılır oranda oy almaya başlamışlardı.³ Devrimci Gençlik TİP içinde ve üniversitelerde kurdukları sosyalist fikir kulüplerinde başladıkları örgütlenme ve mücadele, bir dönemi geride bırakmanın ilk adımları oldu. Atılan bu adımlar; Ankara’da farklı üniversitelerden beş Sosyalist Fikir Kulübünün bir araya gelerek 17 Aralık 1965’te FKF’nin kurulmasını sağladı. Devamında ise 1967’de İstanbul, İzmir ve diğer illere de yayılarak fakülte sekreterlikleri kuruldu. Bu örgütlenmeler mücadelenin düzeyiyle orantılı olarak, birbirlerini geliştirecek ve ileride Dev-Genç (Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu) örgütlenmesini yapacaktır. Aynı dönem; devrimci harekette düşünce ayrılıklarına ve saflaşmalara da tanıklık edecektir.

Gençlik hareketinin yaygınlaşmasını ve antiemperyalist devrimci demokratik mücadelesini bastıramayan devlet, Demirel hükümeti eliyle gençliğe karşı gerici-faşist terör politikalarının dozunu artırmaya başladı. Gericici, faşist, dinci güruhlar devrimci gençliğin üzerine salınırken eş zamanlı olarak polis terörü de devreye sokuldu. Gençlik eylemlerini bastırmak için polis ve jandarma silah kullanmaya başladı.

3 İlk defa 1964’te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi’nde sosyalist görüşlü bir öğrenci açık kimliğiyle katıldığı bir seçimde dernek-cemiyet başkanı seçildi.

Gençlik hareketi ‘65’lerden itibaren çeşitli üniversite ve fakültelerde yayılarak gelişirken aynı zamanda ilerleyeceği yolun da arayışı içerisine girmişti. Bu anlayış devrimci pratiğin de kanıtladığı gibi devrimci çizgi ile TİP, TKP, Aydınlık çizgisi saflarında belirginleşen yasalıcı, sağ oportünist ve reformcu çizgi olarak ayrışıp şekillenmeye başladı. ‘68 yılına gelindiğinde öğrenci gençlik üniversitelerde reform yapılması talebinin artık yetersiz olduğu tespitini yaptı. Bu talep üzerine onu da aşan -üniversitelerdeki uygulamada- köklü değişiklikler yapılmasını, demokratik ve özgürlükçü bir eğitim ve uygulama sisteminin kurulması talebiyle mücadeleyi sürdürmeye başladı.

TİP, FKF, Yön Dergisi içerisinde ve bunların çerçevelerinde mücadele yürüten kesimler; özgürlüklerin ve demokratik hakların korunması, artırılması hakkında hemfikirdi. Keza devrim ve sosyalizm için mücadele etme konusunda da genel bir konsensüs vardı. Tartışmalar daha çok hangi yoldan yürüneceği hakkında yapılmaktaydı. Bu dönemde sol-sosyalist çevrelerde yasalıcı-parlamentarist düşünce ve devrimci zor düşüncesinin yanında üçüncü bir çizgi daha belirginleşir. Doğan Avcıoğlu, Cemal Madanoğlu öncülüğünde şekillenen düşünce; 1960 darbesinin yapılış şekline benzer ordu içinde bir grup ilerici, yurtsever, Kemalist, solcu subay tarafından darbe yoluyla devrim yapma şeklindedir. Bu düşüncenin 27 Mayıs darbesinden hayli etkilendiğin açıkça görülmektedir.

‘60 Darbesinin; TİP, Yön Dergisi ve Sol Kemalist aydınlar tarafından ilerici, milli devrimci olarak değerlendirilmesi ve darbenin ‘ulusal kurtuluş mücadelesinin tamamlayıcısı, devamı’ olarak görülmesi orduda sol bir cunta aracılığıyla devrim yapma fikrini belli kesimler arasında oldukça yaygınlaştırmıştı. ‘68 Gençlik Hareketi’nin özellikle de önder kadrolarının oranları farklı olsa da Kemalizmci 27 Mayıs 1960 Darbesini ve ‘61 Anayasasını savunmaları, devrimci görmeleri bu düşünceden önemli ölçüde ve yaygın biçimde etkilendiklerini gösterir. Aynı süreçte bu etkilenmeye karşı devrimci gençliğin ve önderleri-

nin bir avuç subay aracılığıyla, darbe yoluyla yukarıdan aşağı bir devrim yapma fikrine fazla sıcak bakmadığını ve eleştirel yaklaşarak karşı çıktıklarını görürüz.

TİP inşasından itibaren sosyalist devrimin gündemde olduğunu savunmuştur. Doğan Avcıoğlu yönetiminde çıkarılan Yön Dergisi ise; MDD (Milli Demokratik Devrim) düşüncesi çizgisine evrilmiştir. MDD görüşü; Mihri Belli'nin E. Tüfekçi ismiyle 5 Ağustos 1966'da Yön Dergisi'nde yayınlanan "Devrim Kiminle, Kime Karşı" başlıklı yazısıyla ilk kez tartışmaya başlanmıştı. M. Belli daha sonra broşür haline getirdiği bu görüşünü tekrar gözden geçirmiştir. 19 Kasım 1968 tarihli Türk Solu Dergisi'nin eki olarak çıkan broşüründe "Emperyalizmin sultanı altında, feodal ilişkilerini bütünüyle tasfiye edememiş bu ülkede (örneğin Türkiye) sosyalist devrim yapmak olanaksızdır!" tezini ileri sürmüştür.

Ancak Yön Dergisi'nden, MDD hattına evrilen çevre henüz homojen bir görünüme sahip değildi. Bu çevrenin heterojen bir görüş yapısı vardı. Bu görüşler üzerinde Türk Solu, Aydınlık Sosyalist, Proleter Devrimci Aydınlık olmak üzere üç dergi etrafında toplanan gruplar biçiminde saflaşmalara giden bir süreç yaşanmıştır.

'67 başlarından itibaren devrimci gençliğin mücadelesi yükselmeye başladığı gibi artık üniversitelerin dışına da taşmaktaydı. Aynı süreçte okullarda reform talepli sürdürülen mücadele sokağa taşarak politik talepler için de gösteriler, yürüyüşler ve açıklamalar yapılmaya başlanmıştı.

'61 Anayasası'nın 'fazla özgürlükçü olduğu' propaganda-sını yapmayı kendine iş edinen Demirel hükümeti iktidara geldiği '65 seçimlerinden beri baskı, sömürü ve şiddet politikasını günbegün artırmaktaydı. Politik taleplerin gençliğin gündemine girmesinde ve '67 başlarından itibaren mücadelenin hedefine Demirel'in konmasında, kazanılmış hakların budanmaya başlaması ve baskıların artırılmasının etkisi hayli büyük olmuştur.

Artık üniversite gençliği; siyasal, sosyal, kültürel ve ekono-

mik gelişmelerle yakından ilgileniyordu. Gerici-faşist işbirlikçi sermayenin ve devletin emperyalistlerle yaptıkları teslimiyet anlaşmalarını, çıkar ilişkilerini sorgulamaya başlamıştı. Ocak 1967’de İstanbul Teknik Üniversitesi’nde gerici-faşist öğrencilerin devrimci öğrencilere ait olan öğrenci cemiyetini basarak eşyaları tahrip etmesi üzerine devrimci gençlik 5 bin kişilik bir protesto yürüyüşü örgütlemiştir. ‘67 Haziranında Amerika’nın 6. Savaş Filosu İstanbul’a geldiğinde filo komutanının Taksim’e koydurduğu çelenk TMTF’li öğrenciler tarafından yakılarak anti-Amerikancı gösteriler yapılmıştır. Deniz Gezmiş’in de öncülük ettiği ikinci bir Amerikan karşıtı gösteri düzenlenir ‘68 yılında. Bu gösteride devrimciler Amerikan bayrağını yakarlar.

Birbirini takip eden bu gelişmeler antifaşist, antiemperyalist devrimci mücadelenin üniversite duvarlarını aşarak sokağa taşmasının ateşleyicisi olmuştur. Devrimci gençlik mücadelesi sömürü düzenine yönelirken aynı zamanda fabrikalarda, havzalarda işçilerle, kırsalda ise yoksul köylülerle birleşir ve hareket toplumsal bir biçim alır. Bu konuda ‘68 Hareketi’nin önde gelen kadrolarından biri olan Fahri Aral, Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da bir dönemi geride bırakan ‘68 Hareketi ile ilgili aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştır:

“Bana göre başlı başına bir gençlik hareketi değil ‘68’in karakteristik özelliği; bir toplumsal hareket olması. ‘68; resmi ideolojiden yani devletin biçimlendirmiş olduğu ideolojiden bir kopuş. Bu hareket içinde yer alan arkadaşlarımızın aşağı yukarı %80-90’ı TİP’ten gelen insanlar oldukları için bir anlamda egemen ideolojiden bağımsız bir ideolojiye yani sosyalizme inanmış insanlardı. Ama bu inanç şöyle ya da böyle başka biçimlerde daha sonra ortaya çıkan gruplaşmalarda, siyasi bölünmelerde falan başka biçimler almış olabilirler ama genellikle bu eğilim daha ağır bastı. ‘68’de özellikle olayların gelişmesinde temel düşünce, bağımsızlık artı demokrasi ve artı sosyalizm.”⁴

4 “Belgeler Üzerinden ‘68 Kuşağının Değerlendirilmesi” Lisans Tezi, Deniz Gözet

Öğrenci Gençliğin Yeni Örgüt Biçimleri Arayışının Başlangıcı

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da '68 başkaldırısının, '71 Devrimci Hareketi'nin doğuşunun temel taşlarını döşeyen mücadele bir nevi cephe örgütlenmesi üzerinde gelişmiştir. Bunun ilk örneği de 1961'de kurulan TİP ve peşinden üniversitelerde kurulan Fikir Kulüpleridir. Bunları ise sırasıyla FKF ve Dev-Genç izlemiştir.

Türkiye'de ve Kuzey Kürdistan'da farklı düşünen sol, sosyalist kesimler TİP içerisinde birlikte örgütlendiler ve mücadele ettiler. Bu yönüyle TİP nesnel olarak demokratik cephe örgütü işlevine sahipti. Keza FKF'de birbirinden farklı düşünenlerin de olduğu fikir kulüplerinin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. FKF de bir cephe örgütlenmesiydi. Dev-Genç'e evrilen süreçte ise görüş farklılıkları artık görüş ayrılıkları biçimini almış, herkesin düşüncesi, izlediği yol netleşmiştir. Ancak her grup Dev-Genç şemsiyesi altında bir araya gelerek mücadelelerini sürdürmektedirler. Dev-Genç adı konulmamış olsa da cephe modeli bir örgütlenme biçimidir.

FKF örgütlenmesi, Dev-Genç'e dönüştürülerek zamanını doldururken Dev-Genç'in kuruluşu için toplanan kurultayda devrimci güçlerin hakimiyeti sağlaması sonucu TİP çevresi -savunduğu çizgi nedeniyle de- Dev-Genç içerisinde o aşamadan sonra artık kalamaz olmuştur. Bu süreçten sonra heterojen bir parti haline gelerek ilk yıllardaki cephe özelliğini yitirmiştir.

'71 Devrimci Hareketi'nin üç öncü devrimci örgütünün doğuşunu olgunlaştıran önceki örgütlenme biçimlerini bu bakış açısıyla inceleyerek Dev-Genç'in kuruluş sürecine bakalım.

'68 yılında okul boykotları ve işgal eylemleri hızla Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da birçok üniversitede politik mü-

cadeyleyle radikalleşerek yayıldı. Sertleşerek devam eden bu mücadele aynı zamanda gençliği daha ileri, farklı örgütlenme biçimleri üzerine düşünmeye yönlendirmiştir. Öğrenci gençliğin örgütlenme biçimi olarak FKF; ‘68 sonlarına gelindiğinde artık antifaşist, antiemperyalist, devrimci demokratik gençlik mücadelesini kucaklamada, ona öncülük yapmada yetersiz kalmaya başladı.

Türkiye Devrimci Gençlik Dernekleri Federasyonu (Dev-Genç), FKF’yi de kapsayacak şekilde daha ileri, yeni bir örgütlenme biçimi olarak doğar. Dev-Genç’in kuruluşuna geçmeden önce FKF’nin kuruluş sürecini de işlemekte fayda var. Ankara’da Sosyal Bilimler Fakültesi (SBF), Dil tarih Coğrafya Fakültesi (DTCF), Hukuk Fakültesi, Fen Fakültesi ve Yüksek Öğretmen Fakültesi (YÖF) okullarında okuyan devrimci-sosyalist öğrencilerin bir araya gelerek bu beş fakültenin Sosyalist Fikir Kulübünü 17 Aralık 1965 tarihinde birleştirdi ve FKF’yi kurdular. FKF’nin kuruluşu; sosyalizm arayışı ve tartışmalarının artışı da beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler öğrenci gençliğin antiemperyalist düşünce ile sınırlı olan ufkunun ve bakış açısının genişlemesini de koşulladı, düşüncelerine sosyalizm fikrini de ekledi.

Sosyalizm düşüncesinin gençliği sarmaya başlaması; sorma, eleştirel düşünme yöntemini de beraberinde getirdi. ‘Sosyalizmin hangi yoldan kurulacağı ve nasıl bir sosyalizm olacağı’ anlayışı üzerine tartışmaların da yaygınlaşması da bu süreçte başladı. FKF’nin Mayıs 1966’da yaptığı 1. Kongresi’nde ve Mart ‘68’de topladığı 2. Kurultay’da yapılan tartışmalar TİP içinde düşünce ayrılıklarını daha da belirgin hale getirdi. TİP ile paralel düşünceye sahip olan FKF yönetimi; yasaları zorlayan, işlevsiz bırakan fiili meşru mücadeleye, sokağın devrimci çizgide kullanılmasına sıcak bakmıyordu. Buna karşın Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, Yusuf Küpeli gibi öncü kadrolar ve D. Perinçek’in de içinde olduğu FKF yönetiminin düşüncesine muhalif grup ise; “Devrimcilerin görevi düşmanın üzerine

gitmeyi bilmektir. Faşizm gelir diye harekete geçmemek, faşizme teslim olmak anlamına gelir” eleştirisini yaparak militan devrimci çizgiyi savunmuştur.

‘68 Mart’ında yapılan 2. Kurultay’da MDD ile Sosyalist Devrimci (SD) tarafları olmak üzere ikili saflaşma meydana gelir. Devrimcilerin de içinde bulunduğu MDD; o şartlarda esas olarak devrimci çizgide dururken SD kesimi ise yasalıcı-parlamentarist TİP çizgisine yakındır. Kurultayda yapılan yeni yönetim seçiminde D. Perinçek genel başkan seçilir. Ne var ki o zaman bile tutarsızlıklarıyla devrimci saflarda fazla güvenilir bulunmayan D. Perinçek’in genel başkanlığına her iki taraf da sıcak bakmamıştır. Bu sonucu içlerine sindiremezler ve bunun üzerine yapılan güven oylamasıyla Perinçek başkanlıktan alınır, yerine Zülküf Şahin seçilir.

Bu süreçte Deniz Gezmiş, FKF’nin mücadele çizgisine eleştirel bakmaktadır. Deniz Gezmiş’in sorgulama ve eleştiri gücü gelişkindir. Yeni yönetimin de devrimci çizgiye uzak durması Deniz’e güven vermez. Bu yönetim ve anlayışla devrimci mücadelenin büyütülemeyeceğini görür. Bunun üzerine yeni bir örgütlenme çalışmasına başlar. Kısa sürede bir örgütlenme sağlayan Deniz Gezmiş, Ekim 1968’de İstanbul’da Devrimci Öğrenci Birliği’ni (DÖB) kurar ve devrimci mücadelesini bu dernek aracılığıyla devam ettirir.

1969 Ocak’ında toplanan FKF 3. Kurultayı’nda MDD kanadının adayları olan Yusuf Küpeli, TİP’in adayları Hüseyin Ergün’den daha fazla oy alarak genel başkan seçildi. Yönetimin devrimcilerden oluşması üzerine Deniz’in kurduğu DÖB, FKF’ye katılarak tek çatı altında mücadele yürütmeye başlar. DÖB’ün katılımı, FKF’nin devrimci çizgisini daha fazla güçlendirir, niteliğini yükseltir. Bu tarihten sonra FKF içerisinde örgütlenen devrimciler; gerici faşist eğitim sistemine, devletin yasakçı, baskıcı ve faşist politikalarına karşı daha derli toplu, militan mücadele etmeye başlar.

Bu çizgide mücadelesini ilerleten devrimci demokratik

gençlik hareketi; Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da bulunan belli başlı üniversitelerde ve onlara bağlı fakültelerde hızla örgütlenmiş, etki alanını genişletmiştir.

Öğrenci gençlik saflarında bunlar yaşanırken işçi sınıfı da 13 Mart 1967’de kurulan DİSK çatısı altında toplanmasını sürdürmekteydi. Devrimci gençlik alanlarda işçilerin grev ve direnişlerinde yer alırken DİSK’te gençliğe yönelik resmi ve sivil gerici-faşist teröre karşı devrimci gençliği sahiplenerek daima yanında yer almaya devam ediyordu.

DEV-GENÇ’in Kuruluşu

Farklı mücadele biçimlerinde olduğu gibi örgütlenme araçları da durduk yere veya isteğe göre pratik mücadeleden kopuk, iradeci yaklaşımlarla icat edilemez, kurulamaz. Her iki biçimde sınıf mücadelesinin seyri içinde, mücadelenin ihtiyaçları sonucu ortaya çıkar. Devrimci-Marksist akıl ile irade hangi biçimi, hangi aracı nerede ne zaman kullanacağını, bu biçimleri devreye koyan politik gelişmeleri, somut koşulları değerlendirerek karar verir. Yerel kulüplerden federasyonlaşmaya, FKF’den Dev-Genç’e uzanan süreç de benzer bir yol izlenmiştir. Mücadelenin ihtiyaçlarına göre doğan her mücadele aracı, içinde şekillendiği örgütten daha gelişkin daha ileri bir formatta ortaya çıkmıştır.

‘69 ortalarından itibaren FKF’nin amaçları ve örgütlenme biçimi yükselen mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaya başlamıştı. Karşı devrim, yükselen ve yaygınlaşan mücadeleyi bastıramayacağını anlayınca -Türk devlet geleneğinde her dönem başvurdukları gibi faşist kontrgerilla yöntemlerini devreye soktu. Tıpkı politik İslamcı, faşist saray/AKP iktidarında olduğu gibi o dönemde de dinci, gerici, faşist basın da devlet faşizminin sözcülüğünü üstlenmişti. Antifaşist gençliği, işçi emekçi kesimleri karalama ve hedef gösterme kampanyası

faşizmin sözcülüğüne soyunan basın tarafından yürütülmekteydi. Ülkücü faşistler ile genel başkanlığını 2015'te TBMM Başkanı olan İsmail Kahraman'ın yaptığı MTTB'de örgütlü gerici-faşist, dinci kesimler devlet tarafından devrimci-antifaşist gösterilerin üzerine salındı. Polis, jandarma ve sivil faşist gruplar devrimcilere yönelik silahlı saldırılara bu dönemde başvurmaya başladı. '68'de Vedat Demircioğlu'nun katledilmesi ve '69 Kanlı Pazar olayının tezgahlanarak iki öğrencinin katledilmesi de devletin ve sivil faşistlerin ortak saldırılarının birer sonucudur.

Dev-Genç; ezen-ezilen, emek-sermaye arasındaki çelişkilerin sertleşmesi, mücadelenin okullarda ve alanlarda çatışmalı bir sürece girdiği koşullarda kuruldu. 9-10 Ekim 1969 tarihlerinde Ankara'da yapılan FKF Olağanüstü Kurultayı'nda örgütün adı, tüzüğü ve amaç maddesi değiştirilerek Türkiye Gençlik Dernekleri Federasyonu (Dev-Genç) kuruldu. Genel başkanlığa Atilla Sarp, İstanbul sekreterliğine Cihan Alptekin getirildi.⁵

Dev-Genç'in kuruluşu devrimci saflarda olumlu bir etki yarattı. Hareketin daha hızlı derlenip toparlanmasını sağladı. Dev-Genç kitleler içinde günden güne saygın ve güvenilir bir kurum haline geldi. Antifaşist mücadele daha etkin ve militan bir biçimde yürütülmeye başladı. Dev-Genç'in kuruluşu birçok kişi ve kuruluşun öngöremediği kadar politik, ideolojik ve örgütsel kazanımlara alan açtı. Ayrıca eskinin yıkılıp yeninin kurulmasının kapısını aralayan Dev-Genç, 50 yıllık tarihi olan sağ-oportunist, Kemalist diktatörlükle uzlaşan çizginin sorgulanmaya başlanmasına da olanak sağladı. Keza karşı devrimci burjuva ideolojisi olan Kemalizm, ordu-devlet algılarının da tartışılmasının zeminini güçlendirdi. Dev-Genç'in kuruluş ilanı ile birlikte SSCB'nin revizyonist politikalarına yönelik soruşturma ve eleştirilerde de artış görülmeye başlandı.

Kopuşların başladığı bu döneme devrimci değişim ve dönüşümler damgasını vurdu. Dev-Genç; politika yapış tarzıyla,

5 Mahir, Deniz, İbo- Kalkedon Yayınları- s. 264

örgütlenmesiyle ve savunduğu devrimci zor çizgisiyle eskinin politika yapış tarzını, örgütlenme ve mücadele çizgisini aşmada, geride bırakmada bir dönüm noktası olmuştur. Yeni, ileri olanın bu toplamından ilerleyen zamanda üç devrimci örgüt doğacaktır. Devrim cephesinde çok yönlü (teorik, politik, ideolojik ve örgütsel) niteliksel bu gelişmeler karşısında karşı devrim cephesi de elbette boş durmamıştı.

İrkçı, Turancı, Pantürkist-faşist, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) 1969'da Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını aldı. Kontrgerillanın her dönem sivil siyaset ayağını oluşturan ve vurucu güç olarak kullanılan MHP ve genel başkanı Alpaslan Türkeş, yeniden kontrgerillanın ihtiyaçlarına göre konumlandırıldı. MHP; ülkücü-faşist komandoların örgütlenmesini, bu faşist grupların eğitilmesini ve silahlandırılmasını yasal parti kisvesi altında üstlenmişti.

'68-'69 yıllarında Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın bazı bölgelerinde komando eğitim kampları kuruldu. MHP, Türkeş ve ekibinin denetiminde emekli subaylar tarafından bu kamplarda yoksul, sahipsiz ve lümpen gençleri silahlı eğitimden geçirdi. Polis ve MHP'li ülkücü faşist ve dinci-gerici güruhların; devrimci gençliğe silahlı saldırıları sonucu '69 Aralık sonuna kadar 7 antifaşist devrimci öğrenci katledildi.

'68-'71 Devrimci Hareketi'nin ölümsüzleşen ilk devrimci öğrencilerinin öldürülme biçimleri ve tarihlerini anılarına saygı bellek yitiminin önüne geçebilmek amacıyla aktarmakta fayda görüyoruz.

27 Mayıs darbesiyle idam edilen Adnan Menderes ve iki bakanın ardından '65 genel seçimlerinde Süleyman Demirel başbakanlığında kurulan AP Hükümeti, polis ve dinci-gerici sivil faşist sürüleri eliyle siyasi içerikli cinayetler işlemiştir. Bu cinayetlerden ilki Vedat Demircioğlu'nun katledilmesidir. 17 Temmuz 1968 günü Vedat Demircioğlu'nun da katıldığı İTÜ-Gümüşsuyu Öğrenci Yurdu'nu basan polisler öğrenci gençlik önderlerinden birisi olması nedeniyle onu ikinci kattan

aşağıya atıldılar. Arkadaşları tarafından hastaneye kaldırılan Demircioğlu bir hafta komada kaldıktan sonra 24 Temmuz günü, ‘68 Gençlik ve İşçi Hareketi’nin ilk şehidi olarak bizlere veda etti. Devrimciler, Demircioğlu’nu kitlesel bir törenle ailesi eşliğinde Konya’ya uğurladı.

Demircioğlu ile başlayan devrimcilere yönelik -devlet eliyle- planlanan cinayetlerin ikincisi siyasal tarihe ‘Kanlı Pazar’ olarak geçen iki antifaşist devrimci öğrencinin katledilmesi olayıdır. Vietnam Savaşı’nın da sürdüğü bu dönemde ABD’nin 6. Savaş filosu ‘69 Şubat’ında ikinci kez İstanbul’a gelmişti. Aylarca Marmara Denizi açıklarında kalan 6. Filoda görevli Amerikan askerleri içki, eğlence ve cinsel ihtiyaçlarını gidermek için İstanbul sokaklarına salınmıştı. 6. Filo’ya karşı antifaşist devrimci gençlik ve işçiler bir önceki protesto gösterilerinden çıkardıkları derslerle daha örgütlü ve planlı olarak bir hafta boyunca İstanbul ve diğer illerde aralıksız kitlesel protesto gösterileri gerçekleştirdi. Protestolardan aşırı rahatsız olan ABD emperyalistleri ve işbirlikçi Türk Devleti CIA’nın da uyarı ve yönlendirmesiyle gösterilere kontrgerilla yöntemiyle müdahale etmeyi planladı. Gençliğin ve işçilerin protestolarına karşı gerici ve faşist kesimleri kışkırtıcı yayınlar yaparak o dönemin ‘Bugün’ ve ‘Sabah’ gazeteleri bir hafta öncesinden bu planın altyapısını oluşturmaya başlamıştı. 9 Şubat 1949 Pazar günü, namazdan çıkan -hazırlanmış- gerici faşist kıtalar Taksim Meydanı’na giren gençlik ve işçilerin üzerine salındı. Bu saldırıda Ali Turgut Ataç ve Duran Erdoğan adlı iki devrimci öğrenci katledildi. Bu katliamdan sonra o gün ‘Kanlı Pazar’ olarak anılmaya başlandı.

Gençliğin ve işçi hareketinin gelişmesini bastıramayan devlet AP Hükümeti eliyle devrimci öğrencilere yönelik siyasi cinayetlere devam etti. 6 Eylül 1969’da Orman Fakültesi öğrencisi olan Mehmet Cantekin, Işık Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu’nu işgal eden sivil faşistlerce öldürüldü. Bir hafta sonra ise gençlik önderlerinden ODTÜ öğrencisi olan Taylan

Özgür, 23 Eylül günü Beyazıt'ta polis tarafından kurşunlanarak katledildi. Yine 9 Aralık 1969'da Yıldız Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi öğrencilerinden Mehmet Büyüksevinç otobüs durağında, 14 Aralık'ta yine aynı okulun öğrencisi olan Battal Mehetoglu eğitilmiş sivil faşist komando sürüleri tarafından kurşunlanarak katledildi.

Devrimci gençliğe ve antifaşist, antiemperyalist gösterilere, boykot, işgal ve direnişlere yönelik bu saldırılara gençlik de karşı saldırılar örgütleyerek devrimci şiddet eylemlerine başvurmaya başladı. Devrimci gençlik ilk eylemini polisin yine gösterilere şiddet yöntemiyle saldırdığı 9-10 Haziran 1969'da Molotof kokteyli ve ses bombasıyla karşılık vererek gerçekleştirdi. Devrimcilerin bu eylemi üzerine resmi ve sivil gerici-faşist güçlerin silahlı saldırılarına karşı sessiz kalan CHP, geleneksel devlet partisi görevini her zaman yaptığı gibi o gün de yerine getirdi.

Öncesinde gençliğin reform taleplerine sahip çıkan CHP, devrimcilerin savunma amaçlı devrimci şiddet eylemine başvurması sonrası 'muhalafet partisi sorumluluğu' gereği(!) devrimci şiddet eylemlerini 'anarşi' olarak değerlendirmeye başladı. 12 Haziran 1969'da CHP Merkez Yürütme Kurulu yayınladığı bildiride; "Dikkatleri halkın dertleri toplumun gerçek sorunları üzerinden uzaklaştırıcı ve demokrasiyi tehlikeye düşürücü..."⁶ değerlendirmesi yaparak gençliğin haklı, meşru mücadelesinin karşısında AP Hükümeti ve devletin yanında saf tuttu.

Devrimci mücadele; devlet terörüne ve gerici-faşist kesimlerin saldırıları karşısında daha sert, çatışmalı bir biçim aldı. Aynı zamanda bu politik gelişmeler, Dev-Genç'i de kapsayacak şekilde ama örgütsel bakımdan onu da aşacak yeni örgütlenme biçimlerine olan ihtiyaçları da beraberinde getirmişti. Dev-Genç içerisinde örgütlenen devrimci-önder kadrolar, salt dernekler aracılığıyla ve açık alanla sınırlı bir mücadelenin

6 1970'lerde Türkiye Solu, Vehbi Ersan, İletişim Yayınları, s. 30-31

yetersiz kalacağını kendi öz deneyimleriyle gördüler. Sömürü düzenine ve polis, gerici-faşist ittifakıyla gerçekleştirilen sindirme, dağıtma ve umut kırma saldırılarına karşı devrimciler; illegal-yasadışı örgütlenme ve silahlı biçimleri devrimci zoru da kapsayan bir mücadele yürütülmeden saldırıların püskürtülemeyeceğine ve devrimin gerçekleşme şansının olmayacağına da yine aynı tecrübeleri sayesinde kanaat getirmişlerdir.

Dev-Genç ve MDD tezini savunanlar içerisinde yasa dışı örgütlenmeyi ve silahlı mücadeleyi, devrimci zoru benimseyen devrimciler ‘Nasıl bir örgüt? Nasıl bir parti örgütlenmesi?’ ve ‘Devrimin nasıl ve nereden başlatılacağı’ üzerine tartışmalar yürütmüşlerdi. Bu tartışmalardan çıkan sonuçlardan ve hayatın, mücadelenin kendisinden öğrenilenlerle sonraki sürece yön verecek olan üç devrimci örgüt doğdu. Bunlar sırasıyla; Aralık 1970’te TKKP (Nisan 1972’de THKP/C adını aldı), 4 Mart 1971’de THKO ve 24 Nisan 1972’de TKP/ML-TİKKO isimli örgütlerdi.⁷

THKO ve THKP/C daha çok Latin Amerika devrimlerinden, somut olarak da Küba Devrimi’nden ve Ernesto Che Guevera’dan etkilenen hareketlerdi. TKP/ML-TİKKO ise esas olarak Çin Devrimi’nin izlediği yolu kendine örnek almış, Mao Zedong’un görüşlerinden etkilenmişti. THKP/C ve TKP/ML-TİKKO kendini parti olarak tanımlarken THKO ise önce ordu kurup mücadeleyi başlatmayı ve süreç içinde partileşmeyi öngörmekteydi. TKP/ML-TİKKO şehirlerde savaşımı yadsımadan kır ağırlıklı gerilla-silahlı mücadeleyi savunurken THKP/C; kır mücadelesini yadsımadan şehir ağırlıklı gerilla-silahlı mücadelesini başlatma tezini savunmaktaydı. THKO da TKP/ML-TİKKO gibi kır ağırlıklı mücadele anlayışını esas alırken şehir mücadelesini de yadsımamıştır.

Söz konusu üç devrimci örgütün kurucu önder ve kadrolarının -1965-’73 yılları arası dönemini baz alırsak- devrimci

7 Bu örgütlerin her birinin doğuşu ve mücadeleleri ayrıntılarıyla ‘ekler’ bölümünde yer almaktadır.

yaşlarının 7-8 olduğu görülmektedir. Ancak '68-'71 kuşağı devrimcileri bu kısa devrimci mücadele tarihlerinde pratikleri ve yaşam tarzlarıyla gelecek kuşaklara zengin tecrübeler bıraktılar. 50 yıllık geleneksel mücadele çizgisini ve örgütlenme biçimini geride bırakan '71 Devrimci Hareketi yeni dönemde yürünecek olan devrim yolunu açtı.

Açtıkları yoldan kendilerini ve örgütlenme araçlarını yenilemeyi başaran devrimci ve Marksist Leninist Komünistler öncellerini de aşarak, onların mücadelelerini büyüterek bugünlere taşıdılar.

II. BÖLÜM

A. ‘71 DEVRİMCİ HAREKETİYLE ELEŞTİREL YÖNTEMLE İLİŞKİLENME

Eleştirel ve sorgulayıcı yöntem; doğada, toplumda ve yaşamda olduğu gibi sınıf mücadelesinin sorunlarının çözümü için de geçerlidir. Teorik, ideolojik, örgütsel, politik konular değerlendirilirken ortaya çıktığı ve içine doğduğu koşullardan kopartılarak incelemek sakıncaları, yanlışları içerisinde barındırır. Bu yöntemle yeni geliştirici devrimci sonuçlar çıkarılamaz. Her olgu ve gelişme o dönemin koşullarıyla birlikte incelenemezlerse niyetlerden bağımsız olarak yanlış sonuçlar çıkartmayı, abartmayı veya yadsımayı beraberinde getirmesi kaçınılmaz olur

Yanlışlardan ve yapılan hatalardan devrimci sonuçlar çıkarılamazsa diğer anlamıyla aynı hatalar tekrarlanır, aşılamazsa daha vahim hatalar yapmak kaçınılmaz olur. H. Heinz Holz: “Diyalektik yöntem, Marksist Leninist teorinin yüreğidir” der. Şeylerle ilişkilennemizde yöntem sorunu varsa, diyalektik değilse, yürek kendi ritminde çalışmıyorsa, işletilmiyorsa teori donuklaşır, eylem kılavuzu olmaktan çıkar. ‘68-’71 Devrimci

Hareketi'nin doğuşunu, gelişimini, düşünsel evrimlerini, örgütlenmeleri ile eylemleri eğer diyalektik yöntemle inceleyip değerlendiremezse Marksizm'in ruhundan, yüreğinin canlı atışlarından uzaklaşılır. Oysa diyalektik yöntem; olgulara, hareketin doğuşu ve gelişimine objektif bakmayı öngörür. Sorgulayıcı, eleştirel bakmayı, somutlama ve soyutlama yapmayı zorunlu kılar. Amacı devrim yapmak, sosyalizmi inşa etmek olanlar bu zorunluluğa –diyalektik materyalist yöntem- sıkıca sarılmayı görev edinirler/ edinmeyi esas almaya çalışırlar.

‘71 Devrimci Hareketi’nin, önder kadrolarının düşünceleriyle, pratikleriyle bu yöntemle ilişkilenebiliriz. Eleştirel sorgulayıcı gözle bakıp hatalı yanlış düşüncelerini ayıklamadan dogmatik, ezberci tarzla kopuş yaşanmaz, keza körü körüne bağlılıkla onların gelişkin devrimci yanlarından hakkıyla öğrenilemez. İbolar, Mahirler, Denizler gelişkin özellikleriyle birlikte devrimci olan yanları alındığı sürece sahiplenilmiş olurlar. Bu görevler yerine getirildiği sürece onlar da mücadele içinde soluk alabilirler. Özgürlük ve devrim mücadelesinde ölümsüzleştirilebilirler.

Öğrenmek, devrimci sonuçlar çıkartmak bir hareketin; ileri-geri, devrimci olan yanlarından, yanlış hatalı olanları ayıklamak her devrimcinin görevi olarak görülmeli. Bu konuya ilişkin ‘71 Hareketi’ni değerlendiren yazı söz konusu ayrıştırmaya açıklık kandıracığı düşüncesiyle aşağıdaki aktarıma bakmak yararlı olabilir.

‘71 Devrimci Çıkışı ve Leninist Parti Anlayışı

... 1971 devrimciliğinin, aynı zamanda TKP revizyonizminin ve onun Türkiye devrimci hareketi içinde yer alan varyantlarının, 2. Enternasyonal oportünizminden ve Menşevizminden esinlenen khovostist (kuyrukçu) ve kendiliğindenci çizgisine karşı bir isyan hareketi olduğunu göz önüne aldığımızda, onun

bu konuda da çubuğu fazlasıyla tersine bükmesinin nedenlerini kavrayabiliriz.

‘71 Devrimci hareketinin değerlendirilmesi yapılırken tek yanlı abartılı ya da küçümseyen bir tarzdan kaçınmak, devrimci bir görev, sorumluluk, gerçeklere bağlılık olarak görülmeli. Bu nedenle ‘71 öncesi sol, sosyalist çevrelerin düşüncelerinin ve mücadele çizgilerinin analizine ihtiyaç var. ‘71 devrimci çıkışı; emperyalizme, işbirlikçi burjuvazinin sömürüsüne, ideolojisine, yaşam biçimine, gerici faşist baskılarına karşı devrimci bir çıkış olduğu bilinen bir gerçek. Bu başkaldırıcı bununla sınırlamak hem eksik hem de yanlış olur. ‘71 devrimci çıkışı aynı zamanda revizyonizme, reformizme, düzen içi mücadele çizgisine, mesai devrimciliğine, kendiliğindencilığe karşı cepheden ideolojik mücadele başlatmasını da kapsar. ‘71 hareketinin çubuğu fazlasıyla sola bükmesinin eleştirisini içine doğduğu söz konusu edilen nesnel koşulları da yadsımadan yapmak gerek. Nesnel koşulların rolünü olabildiğine abartan ve dolayısıyla doğru bir teoriye ve siyasal durumun materyalist bir analizine dayandığı koşullarda devrimci önderliğin ve devrimci iradenin oynayacağı devsel rolü anlamayan, daha da ötesi anlamak da istemeyen ve proletaryanın ve diğer ezilen ve sömürülen yığınların bağımsız tarihsel eyleminden öcü gibi korkan sağ oportünizme ve revizyonizme bu karşı çıkışın devrimci özünün bilimsel ve eleştirel bir tarzda sahiplenilmesi, bugün son derece büyük bir değer taşıyor.

“...’71 Devrimci Hareketinin, onun üç etkin politik öznesinden biri olan THKO’nun-Denizlerin kimi görüşleri eleştiriye tabi tutulmalı. Örneğin; sınıf mücadelesini abartan, devrimci durum tespiti yapan öncü çıkışlarla kitlelerin ayaklanacağı ve erken devrim beklentisi şeklindeki subjektif analizlerinin eleştirisi yapılmalı. Ancak bu eleştirel yaklaşım; reformizmin, sağ oportünizmin değirmenine su taşımamalı. Denizlerin ve diğer devrimci önderlerin -THKO, THKP/C, TKP/ML’nin- çubuğu sola büküldüğü gibi ‘71 devrimci çıkışı değerlendirilirken bu

sefer de eleştirinin okları sağa, nesnel gerçekliklerin karşısına koymasına izin verilmemeli.”

Proleter Doğrultu Dergisi’nin Kasım-Aralık 1996 tarihli 8. Sayısından alınan bu alıntı yirmi yıl önce yazılmış olmasına rağmen ‘71 Devrimci Hareketi’ne yaklaşım yöntemi, eleştirel bakma ve dersler çıkarma açısından günümüzde de perspektif sunma işlevine sahiptir. Bu değerlendirmelerden de görüleceği üzere üç devrimci örgütün ve önderlerinin içine doğduğu dönemin politik ve sosyo-ekonomik analizlerini yanlış ve hatalı tahlil etmelerinin erken bir yenilgiyle karşı karşıya kalmalarındaki payı belirleyici olmuştur.

Ancak ‘71 Devrimci Hareketi’nin belirtilen nedenlerle yenilgiyle sonuçlanmış oluşu, onun devrimci özünü, niteliğini asla karartmaz, silikleştirmez. Eski geleneksel politika yapış tarzını, sağ oportünist çizgiyi, statükoları yıkışları, cüretli çıkışları, engel tanımayan ve olanaksızlıkların arkasına sığınmayan pratikleri devrimcidir, öğreticidir. Ataklıkları, yaratıcı özellikleri o dönemde olduğu gibi sonraki kuşaklara da feda ruhunu, umudu, inancı aşılamış ve aşılama da devam etmektedir.

Yeni devrimci kuşaklar; ‘71 Devrimci Çıkışı’ndan olduğu kadar yenilgisinin nedenlerinden de devrimci sonuçlar, dersler çıkararak öğrenmeyi sürdürdükleri ölçüde yenilgiyi galibiyete dönüştürme kararlılığıyla, yenilginin içinden yeniden yengiyi, devrimci çıkışı yarattılar. Devrimci atılımlar yaptılar, yapmayı sürdürdüler. Bu deneyimlerden devrimci sonuçlar çıkartanlar açık-gizli örgütlenmede, zorluklara, devlet saldırılarına boyun eğmediler. Engel tanımayan bu yönelimleri sonucudur ki; devrim ve sosyalizm mücadelesine süreklilik kazandırabildiler. 21. yüzyıl başlarında bugün hâlâ Türkiye ve Kürdistan’da Marksist Leninist komünistler ile devrimciler; mücadeleyi burjuva-yasal sınırlar içinde tutmaya çalışan reformist, tasfiyeci düşüncelere karşı ‘71 Devrimci Hareketi’nden de öğrenerek devrimci zor ile fiili meşru mücadele hattında kararlı ısrarcı pratikleriyle barikat olmaya devam ediyor.

B. THKO ve DENİZLERİN KEMALİZM DEĞERLENDİRMESİNİN, KEMALİZMDEN ETKİLENMESİNİN, KOPUŞ BAŞLATMASININ ELEŞTİREL DEĞERLENDİRİLMESİ

İbrahim Kaypakkaya dışındaki ‘71 Devrimci Hareketi’nin diğer önderleri gibi Deniz’in de Kemalizmden-Kemalist hareketten etkilendiğini söylemeliyiz. Bu etkilenmeye neden olan Kemalist ideolojiden kopuş yapamamış, etkisinden kurtulamamış olması/olmalarıdır. Ancak Denizler Kemalizmden etkilenmelerine rağmen pratik yönelimleri, hedefleri ve düşünsel değişimleri 1970 başında, özellikle de savunma hazırlama aşamasında, Kemalizm’in sorgulanmasına kapı aralamıştır. Bu sorgulama Kemalizmden kopuşun başlangıcı olmuştur.

İbrahim Kaypakkaya, Kemalizm’in sorgulanmasında, sınıfsal karakterinin açığa çıkartılmasında o dönem en ileri konumda olan önder kadrolardan olmuştur. Bu tutumuyla İbo’nun Kemalist ideolojiye cepheden ideolojik ve politik savaş açmış olması, ulusal soruna yaklaşımı, devrimcilerin, sosyalistlerin, Marksist komünistlerin sonraki yıllarda Kemalizm’den kopuş mücadelesinde ufuk açıcı olmasının yanında önemli katkılar da sunmuştur.

Deniz, Hüseyin ve arkadaşları 1969’a kadar Kemalizm’in gerçek yüzünü görmede yetersiz kalmış, Kemalizm ve Kemalist ideolojiyle daha çok resmi tarihin yazılımı doğrultusunda ilişkililmişlerdi. Ancak Deniz ve Hüseyin’in mahkemedeki ilk ifadelerinde, toplu savunma hazırlamaları aşamasında ve Hüseyin İnan’ın ‘Türkiye Devriminin Yolu’ broşüründeki görüşlerinde artık Kemalizm’e sorgulayıcı-eleştirel yaklaşarak ideolojik kopuşu başlattıkları görülür.

Bu soyutlamalar ile somutlamalar yapılmadan Denizlerdeki ideolojik değişim ile kopuş süreçleri anlaşılamaz. Bu nesnel gelişme atlanarak, Denizleri devrimciliklerinin ilk yıllarındaki Kemalizm savunuculuğu ile değerlendirmek, inkârcı, dogmatik ve politik körlük olur.

Bir önceki bölümde ‘71 Devrimci Hareketi’nin üç ünlü özneden biri olan THKO’yla ilgili alıntıdan da anlaşılabacağı gibi Denizlerin geçirdikleri düşünsel, ideolojik değişimle birlikte değerlendirmeden nesnel bir değerlendirme yapılamaz. Bu çalışmanın esas konusu Deniz Gezmiş’in içine doğduğu koşullar, yaşamı, devrimcileşmesi, mücadelesi ve üçünün idamları olduğu için doğal olarak üstte çizilmeye çalışılan ‘71 Devrimci Hareketi’nin genel tablosu içinde eleştirel değerlendirmemizi esas olarak Deniz Gezmiş’in ve THKO’nun düşünceleri üzerine yoğunlaştıracğıız. Diğer anlamıyla Denizlerin-THKO’nun Kemalizm’den etkilenme boyutunun ve kopuş aşamasının eleştirel analizini de burada yapmaya çalışacağız.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan mücadelesinde varlık gösteren belli başlı devrimci, sosyalist, Marksist Leninist komünist parti ve örgütlerin gündemini en fazla meşgul eden, en fazla tartıştıkları konuların başında Kemalizm eşittir ulusal sorun tanımı ile Kürt sorununun çözümüyle ilgili konular gelir. Bu sorun dün olduğu gibi, düne göre farklılaşmalar, olumlu adımlar olsa da bu konu bugün de devrimcilerin gündeminde yerini korumaktadır.

Bu iki konunun iç içe geçmiş olması kaçınılmaz olarak Kemalizm’i kim nasıl değerlendiriyorsa, pratikte nasıl ilişkiliniyorsa o bakış açısına göre de ulusal soruna-Kürt özgürlük mücadelesiyle-hareketiyle de ona göre ilişkilenmekte, pozisyonunu da ona göre belirlemektedir.

Konumuz bakımından sorunu ele alacak olursak Denizlerin-THKO’nun, Kemalizm’e bakış açısıyla Kemalizmden etkilenme derecesini her devrimci -parti ve örgütler- kendi durduğu yerden bakarak değerlendirecektir, değerlendirmektedir.

Deniz Gezmiş ile Hüseyin İnan'ın -THKO'nun- Kemalizm'den etkilenmesinde muhakkak birçok dış etkenin payı vardır. Bu etkenlerin başında M. Kemal hareketini, ideolojisini -Türk Ulusal Mücadelesini- Denizlerin, resmi tarihte yazıldığı gibi okuma ve değerlendirme yanılığısına düşmeleri gelir. Türkiye Cumhuriyeti devletini kuranlar, kendi tarihlerini de istedikleri -işlerine geldiği- gibi yazmış, içeriğini ona göre doldurmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti resmi tarihini yazdıranlar Kemalist ideolojinin içeriğini; 'antiemperyalist, ilerici, devrimci bir hareket olduğu, ulusal bağımsızlık savaşı verdiği ve bağımsız bir ülke kurduğu' çarpıtma ve yalanlarıyla doldurmuştur.

Oysa siyasal gerçekler ve bilimsel alternatif tarih araştırmalarının sonuçları hiç de resmi tarihin yazdığı gibi, Kemalist ve ulusalcılar gibi söylemiyor, göstermiyor. Kemalist hareket; ne antiemperyalist ne de bağımsızlıkçı, ulusal devrimci bir hareketti. Aksine Türk Ulusal Mücadelesi sadece işgal karşıtı/anti-işgalci bir karaktere sahipti. Fransa, Yunanistan vb. ülkelerin işgaline karşı olmasının yanında bu coğrafyada yaşayan Rum, Ermeni, Yahudi gibi kimliklere de karşı bir hareketti.

Kemalist hareket egemenliğini pekiştirene kadar Kürtlere, diğer ulusal kimlik ve inançlara hesaplı, toleranslı davranmıştır. Kemalist rejim 1924'ten itibaren iktidarını pekiştirdikten sonra gerçek -inkarcı, asimilasyoncu- yüzünü göstermeye başlamıştır. Türkçü kimlik ve Sünni inanç dışında kalanları asimile etme, yok sayma, yok etme politikası üzerinden ideolojisini kurumsallaştırmayı tamamlamıştır. Devletin uyguladığı eğitime, kültüre, politikasına ve toplumun sosyal yaşamına bu ideoloji yön vermiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren algı oluşturma yöntemiyle orduya atfedilen 'ulusal devrimci, cumhuriyetin milli devrimci ordusu' yaftasıyla ordu yüceltilmiş, 'peygamber ocağı' sıfatıyla anılır olmuştur. Bu çarpıtma, yalan propaganda ile nüfusun ezici çoğunluğunu etkisi altına almış, ideolojisini

önemli oranda kabullendirmiştir. Bu ideoloji ile yetişen, yetiştirilen asker, subay, bürokrat, akademisyen, öğretmen, yazar çizerler, burjuva politikacılar ve esnaf takımı 1924'ten beri bu yalanlarla, inkârcı şoven ideolojiyle yetiştirilmiştir. Eğitim, sanat ve kültürel alanlarda toplum büyük oranda bir karşı devrimci burjuva düşüncesi olan Kemalist ideoloji ile şekillendirilirken 'Tek ulus, tek vatan, tek tip insan' yaratma amaçlanmıştır. Denizler de bu resmi ideolojiden ve uyguladığı devlet politikasından büyük oranda etkilenecek Kemalizm'i yanlış yorumlamışlardır.

İbrahim Kaypakkaya-TKP/ML-TİKKO dışında kalan; '68 kuşağının-'71 Devrimci Hareketi'nin diğer iki bölümünün (THKO ve THKP/C) bu ideolojiden etkilenmesinin nedeni bu politikalardır. Kemalizm'de resmi tarih çerçevesinde ilişkilenecek yanılığın düşmüş olduğundandır. Çünkü Denizler de Mahirler de ilk yıllarda Kemalizm ile sorgulayıcı bakacak kadar teorik birikime ve bilinç açıklığına sahip değillerdi. Kemalizm ile sorgulayıcı ilişkilenecek teorik ve ideolojik düzlemde düşünsel kopuşa ancak 1969'dan sonra yönelmişlerdir.

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının Kemalizm'den etkilenmelerinin ikinci sebebi ise; TKP'nin Şefik Hüsnü döneminde yapmış olduğu Kemalizm değerlendirmesidir. 24 Ocak 1921'de TKP Genel Sekreteri Mustafa Suphi, eşi-yoldaşı Maria ve 14 yoldaşının katledilmesinden sonra TKP Genel sekreterliğine getirilen Şefik Hüsnü döneminin TKP'si Kemalizm'i; ilerici, antiemperyalist, milli demokratik devrimi gerçekleştirebilecek bir karaktere sahip hareket olarak değerlendirmiştir. Bu değerlendirme ve Mustafa Kemal hareketine verilen destek de Denizlerin düşünceleri üzerindeki etkisini arttırmıştır. Yeri gelmişken Kemalizm'in elini güçlendiren, ırkçılıkta, asimilasyonda, inkârda ve katliamlarında şovenizmin gelişmesine katkı sunan, uluslararası kamuoyunda teşhir olmasını önleyen bir konuya daha açıklık getirmekte fayda var. Kemalist diktatörlüğe karşı ilerici-demokratik karakterli olan Kürt isyanlarını Şefik

Hüsnü TKP'si; 'Cumhuriyet devrimlerine karşı, İngiliz kışkırtmaları sonucu dinci-gerici, hırsız barbarlar ve eşkıyalar' olarak değerlendirmesi ve üyesi olduğu 3. Enternasyonale bu içerikte raporlar hazırlaması olmuştur.

TKP'nin bu oportünist, sosyal şoven çarpıtılmış yanlış değerlendirmesinin vardığı mantıki sonuç, onu Kemalist diktatörlüğün Kürt isyanlarına yönelik katliamlarını desteklemeye kadar götürmüştür. Bu politikası Şeyh Sait, Ağrı, Koçgiri, Zilan, Dersim vb. yerlerdeki katliamların iç-dış kamuoyunda meşrulaştırılmasına fazlasıyla katkı sunmuştur. İnkârcı ve şoven politikaların ekmeğine yağ süren TKP'nin bu sosyal şoven düşüncelerinden kendi kadroları, kitlesi etkilendiği gibi emekçi, sol-sosyalist hareket de büyük oranda etkilenmiştir. Şefik Hüsnü dönemi TKP'si bu tutumuyla içte ve uluslararası alanda nesnel olarak Kemalist diktatörlükle özellikle ulusal soruna yaklaşımda aynı safta yer almıştır.

Deniz Gezmişlerin-THKO'nun Kemalizm'den etkilenme nedenlerinden bir diğeri ise Kemalist iktidarın yaptığı 1921 Anayasası'dır. Bu ilk anayasa da Kürtlere özerklik vaadi ve diğer kimliklere, inançlara mecliste temsiliyet gibi haklar sağlanması demokratik-ileri bir adımdı. Hak ve özgürlükler bakımından eksiklikler olmasına rağmen bu içeriğinden ötürü 21 Anayasası burjuva-demokratik bir karaktere sahipti. Deniz, '21 Anayasasına bu içeriğinden dolayı haklı olarak olumluluk atfetmiştir. Ancak bu anayasanın 1924 yılında yapılan ikinci anayasa ile köklü değişikliklere uğratıldığını Denizlerin sorgulayamadığını görürüz. İlk anayasa rafa kaldırıldığı gibi 24 anayasası ve Takrir-i Sükûn konusu ile '21 Anayasasında tanıyan haklar ve kimlikler yok sayılmıştır. Kemalizm'in inkârcı, baskıcı, tekçi devlet örgütlenmesi biçimini aldığını da göremiştir Denizler. Kaldı ki '21 Anayasası'nın belirtilen eksiklere rağmen burjuva-demokratik içerikte olmasının nedeni, Kemalist iktidarın-burjuva feodal sınıfların ilerici demokratik bir karaktere sahip oldukları için değildir. Tam tersine burjuva-gerici

Kemalist iktidarın ve egemen sınıfların oluşan konjonktürün baskısı altında kaldıkları için yapmak zorunda oldukları bir anayasadır. ‘21 Anayasası’nın burjuva-demokratik içerikte yapılmasının sebebi ise kuşkusuz emekçi sol-sosyalist hareketin, Kürt ulusal uyanışının, efe ve çete örgütlenmelerinin Ege’de, Antep, Urfa ve Maraş’ta işgal güçlerine karşı halkların savaşmalarının etkisiydi. Ayrıca yeşil ordu örgütlenmesi, dışta ise Sovyet Devrimi’nin, Kemalist rejim üzerinde etkili olduğunu da bunlara eklemeliyiz.

Deniz Gezmiş-THKO; Kemalizm’in, Kemalist iktidarın, ordunun politik niteliği ile ilgili yaptığı değerlendirmenin sonuçları üzerinden 27 Mayıs 1960 Darbesi’ni ve yapılış nedenini tanımlamıştır. Önceki bölümlerde Menderes Hükümeti’nin politikalarını, ‘60 Darbesi’ni, darbenin yapılış nedenini ve ‘61 Anayasası’nın içeriğinin analizini yapmaya çalışmıştır.

Deniz-THKO, ‘60 Darbesi’nin ‘Milli Demokratik-cumhuriyet devrimlerinin kazanımlarını korumak için’ yapıldığını savunur. Keza ‘61 Anayasası’nı da hem bu nedenlerden dolayı hem de sınırlı da olsa hak-özgürlükler ve örgütlenme konusunda yer etmiş olmasından dolayı demokratik-ilerici görür, savunur. ‘61 Anayasası bir öncekiyle kıyaslanırsa; işçi, memur, gençlik ve çalışanlara sınırlı da olsa daha fazla hak tanımıştır. Denizleri-THKO’yu yanıltan da bu haklar ile Atatürk devrimlerinin savunulması, ilerletilmesi için darbenin yapılmış olduğunun propagandasıdır. ‘60 darbesi egemen sınıfların kendi aralarında devlete kimin hakim olacağı ve toplumu kimin yöneteceğini belirleme kavgasıydı. Ek olarak Menderes Hükümeti’nin Amerikan emperyalizmini rahatsız eden kimi politikaları ile SSCB’yle ekonomik anlaşmalara yönelmesinin de darbenin yapılmasında rolü olduğunu söyleyebiliriz. CHP ve DP saflarında kümelenmiş burjuvazi ve toprak sahipleri -ayrısız iki taraf da- emperyalizmin işbirlikçisi karşı devrimci güçlerdi. Yoksa sorun ilericilik, gericilik kavgası değildi.

Deniz’in-THKO’nun yanılgısı da bu noktada olmuştur.

Orduyu ve darbecileri ilerici, milli-bağımsız güçler olarak değerlendirenken, Menderes'in DP'sini ve onu destekleyenleri gerici-karşı devrimci güçler olarak değerlendirmişlerdir. '61 Anayasası'nı değerlendirmede de bu bakış açısının rolü büyüktür. Oysa '61 Anayasası'na ruhunu veren, var olan sömürü düzenini, işbirlikçi sermayeyi, toprak sahiplerini, sömürgeci devleti koruyan içerikte olmasıydı. Denizlerin göremedikleri bunlardı.

Son olarak Deniz'in Kemalizm'den etkilenmesinin bir başka nedeninin ise babası olduğunu söyleyebiliriz. Ailesi ezelden beri CHP'lidir. Baba Cemil Gezmiş; Mustafa Kemal hayranı, cumhuriyet kanunlarını savunan aktif bir CHP'li, müfettişlik de yapmış bir öğretmendir. Ayrıca çevresi tarafından itibar edilen, sevilen, sözüne güvenilen bir kişiliğe sahiptir. Bu özellikleri nedeniyle Cemil Gezmiş'in prototip olarak Deniz'in üzerinde büyük bir etkisi ve saygınlığı vardır.

1960 sonlarına gelindiğinde Deniz Gezmiş efsanesi dilden dile daha fazla yayılmıştır. Öyle ki ünü coğrafyamızın sınırlarını aşarak uluslararası alana taşınmıştır. Bunu hazmedemeyen devlet erkânının borazanlığını yapan burjuva gazeteler Deniz'i karalama kampanyasına girerler. Bir yandan da yakalama, vur emri kararları çıkartılır. 'Teslim ol' çağrıları yapılır. Deniz'in hayatından endişe eden ve oğluna isnat edilen suçlara inanmayan baba Cemil Gezmiş, oğlunun teslim olması için Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanmak üzere bir mektup yazar. Bunun üzerine Deniz Gezmiş 29 Ocak 1971 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan mektubunda Kemalizm konusunda babasından nasıl etkilendiğini, Alfa Yayıncılıktan çıkan Turhan Feyizoglu'nun 'Deniz: Bir İsyancının İzleri' kitabında şöyle anlatır:

"Baba, sana her zaman müteşekkirim. Çünkü Kemalist düşünceyle yetiştirdin beni. Küçüklüğümden beri evin duvarındaki Kurtuluş Savaşı anılarıyla büyüdüm. O zamandan beri yabancılardan nefret ettim."

Deniz'in burada 'yabancılar'dan kastı emperyalistlerdir. Aynı mektupta Kemalist harekete ilişkin görüşlerini ise;

“Baba, biz Türkiye’nin 2. Kurtuluş savaşılarıyız. Elbette ki hapislere atılacağız, kurşunlanacağız da. Tıpkı 1. Kurtuluş Savaşı’nda olduğu gibi. Ama bu toprakları yabancılara bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları. Düşün baba; bu gün hükümet işini gücünü bırakmış bizimle uğraşıyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda. Hepsi Kemalist çizgiden sapmışlar ve tarihin önünde hüküm giymiş durumdalar. Biz onları tarihin çöplüğüne atmış bulunmaktayız” sözleriyle ifade etmiştir. Deniz’in bu açıklaması; babası aracılığıyla Kemalizm’den ne kadar etkilendiğini göstermektedir.

Sıraladığımız bu etkenler sonucu Deniz’in Kemalizm’den-karşı devrimci burjuva ideolojisinden etkilenmesini koştullamıştır. Bunlara ek olarak devrimci hareketin yeni filizlendiğini ve ‘60’lı yıllarda hem Marksist klasiklerin -çevirilerinin- hem de resmi tarihe alternatif yayınların sınırlı olmasının payını da belirtmek gerekiyor.

Denizlerin-THKO’nun; Kemalist hareketi, Kemalizm’in ideolojisini, Türkiye’nin sosyo-ekonomik yapısını ve ‘60 Darbesi’ni değerlendirirken bunlara nasıl baktığını anlatan düşünceleri ve devrim anlayışlarına yön veren görüşleri Mamak zindanında hazırladıkları “THKO Davası 1 Ortak Savunması” ve H. İnan’ın; “Türkiye Devriminin Yolu” broşüründe bütünlüklü olarak görmek mümkün.

Çeşitli alıntılarda ve kaynaklarda da görüleceği gibi tekrar vurgulamak gerekirse, üç devrimci örgüt (THKO, THKP/C ve TKP/ML-TİKKO) arasında Kemalizm’den en fazla etkilenen THKO olmuştur. Ne var ki bu tespiti yaparken Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan, Cihan Alptekin, Mustafa Yalçınar ve diğer arkadaşlarının ‘65-’71 yılları arası dönemlerini teorileriyle ve ideolojiyle yekpare şeklinde toptan değerlendirmek gerçekçi olmaz. Diyalektik-bilimsel yöntemle örtüşmeyen idealist-metafizik bir yaklaşım olur.

Her devrimci, Marksist gibi Denizler de ‘olmakta olan’ devrimciler olduklarını vurgulamıştı. Politik pratik mücade-

le içerisinde sürekli yüzleri ileriye-devrime dönük olduklarını, değişim ve dönüşüm yaşayarak sürekli kendilerini yenilediklerini de belirtmiştik. Üstte de değerlendirdiğimiz gibi tekrar pahasına vurgulayacak olursak; Deniz ve arkadaşları da başka konularda olduğu gibi Kemalizm ideolojisinde de ‘69 ortalarından sonra düşünsel olarak kopuş yaşamaya başlamıştır. Devrimci eylemleri, pratikleri ve hazırlıkları da bu yönlüdür.

Adı geçen belgelerde de bu farklılıkları görmek mümkün. İlk yıllardaki ile sonraki yıllardaki görüşleri arasındaki farklılıklar Denizlerin düşüncesindeki çelişkiler, tutarsızlıklar değildir. Aksine bu zaman içerisinde geçirdikleri düşünce evrimin yaşanmış olmasıdır. Kendi içerisinde bir tutarlılığın, bütünlüğün ifadesi olarak görülmesi gerekir.

Kemalizm’le, Denizlerin ilişkilene biçimine bu diyalektik yöntemle bakamayanlar yanılgıya düşer, yanlış sonuçlar çıkartırlar. Kimi Kemalist, ulusalcı-sosyal şoven ve ulusalcı-faşist çevrelerin -Perinçek gibilerin- yaptığı gibi Denizlerdeki değişimi okumadan-görmeden ulusalcı-Kemalist devrimci olarak değerlendirmek kaçınılmaz olur. Denizlere yönelik bu subjektif haksız sıfatlama; abartılı, zorlama ve bilinçli bir çarpıtmadır.

Denizlerin-THKO’nun Kemalizm’den etkilendiği gerçek olduğu kadar sonraki yıllarda başlattıkları kopuşta bir o kadar gerçektir. Konumuza açıklık kazandırmak için bazı aktarımlar yapmak yerinde olacaktır.

O dönemin gençlik örgütlerinin bir bölümü tarafından Samsun’dan Ankara’ya ‘Tam Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal Yürüyüşü’ kararı alınmıştır. 30 Ekim 1968’de başlayacak olan yürüyüş 10 Kasım’da Anıtkabir’de son bulacaktır. Bu yürüyüşün amacının ne olacağına ilişkin içinde Deniz’in kurduğu DÖB’ün de olduğu gençlik örgütleri bir tartışma toplantısı örgütlerler. Toplantıda DÖB’ün yaptığı önerileri ve tartışmaları tuttukları günlüğe şöyle yazmışlardır:

“Biz Devrimci Öğrenci Birliği olarak hareketin niteliğinin

özünün Amerikan emperyalizmine -feodalizme- işbirlikçi sermaye çevrelerine karşı bir mücadele, gerçek demokrasi için bir mücadele olacağını belirttik. Zira tam bağımsız Türkiye ancak bu güçlere karşı savaşın başarıya ulaşmasıyla gerçekleşebilirdi. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak Türkiye'nin istiklalinin zedelenişini, elden gittiğini görüyorduk. Onun için atılması gereken devrimci adımın istikbali tam Türkiye için olacağını, gerçekleşmesi gereken ilk amacın tam bağımsız Türkiye olduğuna inanıyorduk ve fikrimizde idrettik.”

(Deniz: Bir İsyancının İzleri-Turhan Feyizoğlu)

DÖB ile DÖB-İktisatçılar Şubesi'nin 25 Kasım 1968 günü yayınladıkları bildirinin içeriği ise şu şekildedir:

“Devrimci İktisat Öğrencilerine; Amerikan emperyalizminin sömürüsü altındaki bizim gibi ülkelerde devrimci Türk halkının emperyalizmin-ağalığın- işbirlikçi sermayenin iktidarının ve yönetiminin ezici sultasından kurtuluşu yolunda yaptığı devrimci mücadelede Türk gençliğinin en ön safta yiğitçe dövüşmesi gerekir. Bunu Dolmabahçe’de Amerikan askerlerini denize atarak Cağaloğlu’nda gayrı milli iktidarın kepçelerini tepeleyerek gösterdik (...)”⁸

Her iki alıntıda da görüleceği üzere Kemalizm’in etkileri açıklamalarının içeriklerine sinmiş olmasına rağmen gerçek demokrasinin kurulması için emperyalizmi, işbirlikçi burjuvaziyi, feodal toprak sahiplerini Denizler alaşağı etme görevini önlerine koymuşlardır. Bu tespiti yapımlarıyla dahası somut pratik yönelimleriyle Kemalist ideoloji ile ayrı düşerler. Çünkü Kemalizm; karşı devrimci-egemen sınıfların ideolojisidir. Devlet bu ideolojiye göre şekillendirilmiştir. Denizlerden yaptığımız alıntılar ise adlandırmaları da gerçek demokrasiyi kurmak için devleti -nesnel olarak Kemalizm’i- hedef almışlardır. Farklılıklar doğru biçimde konulduğunda ezen-ezilen, devrimci-karşı devrimci biçiminde iki görüş/ yaklaşım karşımıza çıkar. Bu görüşü pekiştiren bir başka alıntıya daha yine Turhan

8 Deniz: Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Alfa Yayıncılık, sf. 355-356

Feyizoğlu'nun Alfa Yayıncılıktan çıkan 'Denizler ve Filistin' adlı kitabından yola çıkarak bakalım.

Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin 20 Ağustos 1969'da tutuklanıp Sağmalcılar Hapishanesi'ne konduktan sonra Ömer Güven ve daha sonra THKO'ya katılacak olan İbrahim Özdeş ve Kemal Ertuğrul'un imzalarıyla kaleme aldıkları manifesto 20 Nisan 1970 tarihli TDGF/Dev-Genç'in yayın organı olan 'İleri' dergisinde yayınlanmıştır. Manifesto kısaca şu şekildedir:

“1968'den beri yoğunlaşan gençlik eylemleri bu yıl nitelik bakımından büyük bir değişime uğrayarak yeni bir döneme girmiştir. Profesyonel devrimciler yetişmiş, emperyalizme karşı dövüşen dünya halklarıyla organik bağlar kurulmuş ve en önemlisi militan bir örgütlenmeye doğru ilk adımlar atılmıştır. Bunlar yeni dönemin olumlu gelişmeleri. Buna karşılık Amerikan emperyalizmi -işbirlikçi sermaye- feodal mütegalibe üçlüsü devrimcileri silahla susturmaya yönelmişlerdir.”

Bu açıklamada Denizler içinde yaşadıkları koşulların analizini yapmakla yetinmezler. Ayrıca karşı devrimin saldırılarını püskürtmek ve mücadeleyi geliştirmek için nelere ihtiyaçlarının olduğunu, neler yapmaları gerektiğini somutlayan şu görevleri de belirler:

“Önümüzdeki dönem, karşı devrimin silahlı saldırısını artıracığı dönemdir. Her dönemin politik çizgisi, tutarlı bir asgari çizgiyle birleştirilmedikçe başarıya ulaşamaz. Bu dönemde ne yapmalıyız?

Militan örgütlenmeye hız ve önem vermeliyiz.

Karşı devrimcilerin silahlı saldırganlıklarını etkisiz bırakmak, mücadelenin her biçimine hazırlıklı olmalıyız.

Emperyalizmle dövüşen dünya haklarıyla bağlarımızı daha da sıkılaştırmalıyız. Bu bağ; en güçlü, en sağlam biçimde ülkemizde emperyalizme karşı mücadeleyle kurulacaktır.

Saflarımızdaki bozguncu pasifist ve küçük burjuva entelektüel eğilimleri açığa çıkarıp etkisiz hale getirmeliyiz.

İşçi, köylü yığınlarının kendiliğinden gelme hareketlerinin örgütleyicisi olmalı ve devrimci politik düzeye ulaşmalıyız.

Marksist, her dönemde devrimcidir. En iyi Marksist odur ki mücadelenin her safhasında devrimci öfkesini pratiğiyle birleştirendir. Her devrimcinin görevi devrim yapmaktır.”

Yapılan bu dönem değerlendirmesi ve belirlenen görevler de Denizlerin işbirlikçi sömürü düzenini hedeflediğini ve bu yönüyle de Kemalizm’le düşünsel ve pratik alanda aralarına mesafe koymaya, kopuş gerçekleştirmeye başladıkları söylenebilir.

THKO’nun Kemalizm’den etkilenmesinin ve Kemalizm’den kopuş başlatmalarının daha aydınlatıcı olması için Zeynep G. Akan’ın (Teoride Doğrultu, Sayı: 35) konuyla ilgili incelemesinin THKO kısmına bakalım:

“THKO, ‘71 devrimci kopuşunun, kamuoyuna eylemleriyle adını duyuran ilk örgütüdür. Onun sınıf düşmanlarının hışmını üzerine çeken en önemli eylemleri ABD’nin Türkiye’deki varlığı olan asker ve üslerine karşı olmuştur. THKO, bildirileriyle adını kamuoyuna deklare etmiştir. Görüşlerinin bütünü ise ‘Türkiye Devriminin Yolu’ broşüründe toplanmıştır. THKO 1. ve 2. Dava savunmaları da örgütün görüş ve eylemlerinin sunumudur.

“THKO 1. Davası duruşmalarında Kemalizm hakkındaki fikirleri Türkiye’de 50 yıldır sol adına savunulanlar gibidir. Örneğin Deniz duruşmalarda ‘Mustafa Kemal’e gerçekten sahip çıkanlar varsa onlar da bizleriz’ demiştir. Toplu savunmada bu duruş şöyle ifadelendirilmiştir; ‘Biz Atatürk’ten Mustafa kemal diye bahsediyorsak onu kendimize yakın hissettiğimizden ve onun gibi büyük bir bağımsızlık savaşçısını kendimize silah arkadaşı olarak kabul ettiğimizdendir.’ Keza duruşmalarda ilga etmekle suçlandıkları ‘61 Anayasası’nın asıl savunucuları olduklarını söylemiş, yürüttükleri mücadeleyi 2. Kurtuluş Savaşı olarak tanımlamışlardır.

“Mahkemelerde söylenen bunlardır evet ama THKO’nun

teorik görüşlerini aynı süreçte Mamak Askeri Cezaevi'nde inşa eden Hüseyin İnan, idam edilişlerinden sadece iki ay önce kaleme aldığı Türkiye Devriminin Yolu broşüründe THKO'nun Kemalizm'le ideolojik kopuşunu da başlatmıştır. O işe, Milli Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden kadroyu şöyle tanımlayarak başlıyor: 'Parçalanmış Osmanlı ordusunun ilerici ve reformist kanadı ile şehir burjuvazisi' İnan'a göre; Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin tekrar emperyalizmin kontrolüne girmesinin nedeni de bu önderlik yapısıdır.

“Hüseyin İnan, Milli Demokratik Devrim tezini inşa ederken, 'Devrimci işçi sınıfının öncülüğünün gerçekleşmemesi halinde, pratikte öncülüğü ele geçirebilecek sınıf küçük burjuvazidir, demektedir. Kemalist kadronun küçük burjuvazinin temsilcisi olduğunu vurgularken sonucu baştan açıklıyor: Küçük burjuva önderlik altında, toplum ya kapitalizme kayacaktır ya da gerici bir bocalama döneminden sonra ülke tekrar emperyalizmin kontrolüne geçecektir.”

Zeynep G. Akan da THKO ortak savunmasına ve H. İnan'ın broşürüne atıfta bulunarak Denizlerin-THKO'nun Kemalizm değerlendirmesine ve kopuş başlatmasına işaret etmiştir.

Alıntı yaptığımız paragrafta H. İnan'ın devrimde proletaryanın öncülük etmesinde ısrarlı olduğunu görürüz. Aksi durumda eninde sonunda o devrim -başarıya ulaşsa dahi- yenilmeye, emperyalizmin güdümüne girmeye mahkuma kadar görüşünü savunur.

Bu görüşüyle Hüseyin İnan Kemalist iktidarın sınıfsal niteliğini küçük burjuva olarak tanımlasa da sonuç olarak işbirlikçi Türk egemen sınıflarını hedef almaktadır. Bu da Kemalizm'den kopuş başlatmanın hesaplaşmanın zeminini güçlendirmiştir.

THKO Davası 1. Ortak Savunması ile Türkiye Devriminin Yolu broşüründeki saptamaları ile Teoride Doğrultu Dergisi'nden yaptığımız alıntılar incelendiğinde THKO'nun burjuva egemen düzeni ve işbirlikçi, karşı devrimci sınıfları yıkmayı hedef alan antiemperyalist demokratik devrim görevlerini ye-

rine getirmeyi hedefleyen bir örgüt olduğu, pratiğini de buna göre örgütlediği ve yönettiği rahatlıkla görülebilir.

Sonuç olarak bu yazılı belgelerdeki görüşler, saptanan somut görevler ile Deniz ve arkadaşlarının ilkeleri, pratik yönetimleri Kemalizm'den etkilendiklerini yadsımayacağı gibi Kemalist ideolojiden kopuş başlattıklarının da somut kanıtlarıdır. Denizlerin düşünsel değişimleri ile pratik politika yapış tarzı düzen karşısındaki duruşları aynı zamanda ulusalcı, faşist ve Kemalist kesimlerin Denizleri de kendileri gibi Kemalist-ulusalcı göstermelerine de yanıt niteliğindedir.

C. DENİZLER-THKO ULUSAL SORUNA YAKLAŞIMLARI KEMALİZM'DEN KOPUŞU BAŞLATMIŞTIR

Kemalist ideolojinin, THKO'nun görüşleri üzerindeki etkilerine değinmiştik. Bu etkilenme, ulusların devlet kurma ve ayrılma hakkı dahil kendi geleceğini kendisinin belirleme hakkının savunulması konusuna da yansımıştır. Bunlar farklı tarihlerde Denizlerin yaptıkları açıklamalarda, yazdıkları yazılarda 'Türk halkı -gençliği- işçisi vb.' vurgularından ve Kürt isyanlarına yaklaşımlarından anlaşılmaktadır. Ulusal sorunla bu şekilde ilişkilennmeleri Kemalizm'den, sosyal şovenizminden etkilenmeleriyle doğrudan bağlantılıdır.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ı içine alan sınırlar -1923'te emperyalistler tarafından Lozan'da çizilmiştir- Bu sınırlar dahilinde coğrafi alan çok uluslu-kimlikli ve farklı inançlardan işçi sınıfı ve ezilenleri üzerinde barındırmaktadır. İki ulus Türk ve Kürt ulusları farklı ulusal kimlik ve inançlarla birlikte yaşamaktadır. Bu sosyolojik gerçeklik Kemalist, sömürgeci, faşist diktatörlük tarafından inkâr edilmiş, yok sayılmıştır. Keza eğitim kurumlarında ve politik alanda 'tek milleti tek bayrak, tek dil' algısı bir görüş olarak sürekli işlenmiştir.

‘71 devrimci hareketinin doğuşuna kadar Dr. Hikmet Kıvılcımlı’yı ve varsa rastlamadıklarımızı dışta tutarsak bu ırkçı, tekçi, şoven ideolojiyi (Kuzey Kürdistan Demokrat Partisi-KKDP, Kürt yurtsever kişi ve kurumlar dışında) Şefik Hüsnü TKP’si dahil sorgulayan olmamıştır.

‘71 Devrimci Hareketi’nin yetkin önderlerinden ve TKP/ML_TİKKO’nun kurucusu olan İbrahim Kaypakkaya, Kemalizm’e karşı cepheden ilk köklü ve bütünlüklü ideolojik mücadeleyi başlatan devrimci önder olmuştur. Aynı şekilde ulusların kendi geleceğini belirleme hakkını tanıma ve savunma konusunda da çığır açmıştır.

Yine Mahir Çayan’da Kemalizm’den etkilenmesine rağmen ulusların kendi geleceğini kendi belirlemesi hakkı konusunda ve Kürt halkının haklarını savunmada THKO’dan daha ileri bir noktada bulunmaktadır.

Kemalizm’den en fazla etkilenen örgüt olan THKO, ulusal sorun konusunda da en az inceleme, araştırma yapan örgüt konumundadır. H. İnan’ın hazırladığı THKO Davası 1. Ortak Savunması’nda Deniz’le bir arkadaşının ilk duruşmadaki ifadelerinde yer alan ulusal sorun değerlendirmelerinin dışında başka analizleri varsa da biz rastlamadık.

Deniz, iddianamede kendilerine yönelik iddiaları yanıtlarken Kürt halkının varlığına ilişkin şu açıklamayı yapar:

“... Ayrıca iddianamede Türkiye halkının bir takım etnik gruplardan teşekkül ettiği iddiaları ve bunu bizim yaptığımız, ortaya attığımız ithamları mevcut bulunmaktadır.

“Birinci TBMM kararlarında ve Misak-ı Milli’de şu vardır: ‘Misak-ı Milli sınırları içinde iki kardeş kavim yaşar. Türk ve Kürt kavmi yaşamaktadır. Birinci TBMM’nin kararı böyledir. Türkiye’de iki kardeş kavmin, unsurun yaşadığını kabul etmektedir.”⁹

THKO 1 davasında 18 devrimcinin idamını isteyen sömür-

9 Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan İhsan, Alter Yayıncılık, sf. 201

geci faşist devletin avukatının, savcının hazırladığı iddianame-deki iddialara yönelik Deniz Gezmiş ile Mehmet Nakipoğlu’nun tartışması sırasında ve Denizlerin idam sehpasında Kürt sorununun, Kürt ulusunun varlığını savunan görüşler oldukça net. Deniz ve M. Nakipoğlu kurduğu cümlelerde “kast ediyoruz, diyoruz” kelimelerini kullanmışlardır. Bu çoğul kullanımlarından yola çıkarsak, savunmaya ortak imza atan Hüseyin, Yusuf ve diğer arkadaşlarının da aynı fikirde oldukları sonucunu çıkartabiliriz.

Deniz ve Nakipoğlu’nun görüşleri oldukça net. Anlamak, görmek, öğrenmek isteyenlere bu görüşler bile tek başına Denizlerin Kemalist ideolojiyi ulusal sorun çerçevesinde de sorgulamaya başladıklarını, Kemalizm’den kopuş süreci başlattıklarını görmelerine yeter.

Deniz’in idam sehpasındaki son sözleri olan “... Yaşasın Türk ve Kürt halkının devrimci bağımsızlık mücadelesi...” şeklinde attığı slogan da bir kez daha anımsanmalıdır.

THKO, Kemalist ideolojiden etkilenmiş olmasına rağmen mahkemede ve idam sehpasındaki söylemleri, Kürt ulusunun varlığını görmüş olmaları, dile getirmeleri, savunmalarının politik, ideolojik anlamını ve içeriğini oldukça güçlendirmiştir. Bu savunular kendi içinde eksikleri, yanlışları, hataları barındırmasına rağmen ‘60’lı yılların koşulları içinde değerlendirilirse o zamanki politik değeri-önemi daha açık görülür olur. THKO’yu ulusal soruna yaklaşımlarından dolayı eleştirirken şovenizmi, Kemalizm’i sorgulamayı başlatan bu ilerici, devrimci yanlarını da öne çıkarmak ve sahiplenmek devrimcilerin, yurtseverlerin, sosyalistlerin ve komünistlerin görevi olmalıdır.

Hüseyin İnan, THKO’lular arasında teorik olarak en gelişkin devrimci önder olduğu bilinir. Ortak savunmayı yazan da kendisidir. Ortak savunmada Kürt ulusunun varlığına Kürt sorununa yer vermesine rağmen ifadesinde ve Türkiye Devriminin Yolu broşüründe, bu konuya değindiğini görmedik, okumadık. Bu davranışı H. İnan için önemli bir eksikliği olarak tespit edilmelidir.

Kemalist ideologlar ve tarihçiler tarafından M. Kemal iktidarının istediği gibi yazılan tarihte H. İnan sorgulayıcı eleştirel bakmamış, bakamamıştır. Yazılı tarihte olanları doğru kabul ederek Kürt isyanlarından Şeyh Sait İsyanı'nı resmi tarihle paralel değerlendirme yanlısına düşmüştür. Şöyle ki; Osmanlı artıklarını, 'Cumhuriyet Devrimi'ne karşı olan (aşiret reislerinin, feodal beylerin, gerici-tarikatçı İngiliz yanlısı çevreleri vb.) kesimleri sayarken şu yorumu yapmıştır:

“Padişahlık kalktı fakat bunların toplum içindeki kökleri yok edilemedi. Eski güçleri zayıftı, tek başlarına iktidara gelecek güçte olmadıkları için yine tek kurtuluş yolunu dış destekte buldular ve zamanın Ortadoğu'daki hakim devleti İngiltere ile gizli anlaşmaya başladılar. Birinci ve ikinci meclisteki üyelerin yaptıkları ve meclis zabıtları incelendiği zaman bu takımın faaliyetlerini görürüz. Hilafetin kaldırılmasına, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına açıkça karşı koymuşlar. 1925 Şey Sait İsyanı ile şanslarını denemişler, 1926'da Atatürk'e suikast düzenlemişler fakat başaramamışlar. 1930'da Serbest Fırka etrafında birleşmişler fakat sonradan faaliyetleri yasaklanmıştır.”¹⁰

Hüseyin İnan resmi tarihte yazılanlara eleştirel bakabilseydi Kemalist rejimin, işbirlikçi-sömürgeci devletin öncesinden -Osmanlı'dan- günümüze kadar tarihi entrikalarla, yalanlarla, oyunlarla dolu olduğunu, provokasyonun, suikastların, katliamların başlı başına bir politika olduğu belgelerle sabit bir gerçektir. Osmanlı'daki taht oyunları, 1915 Ermeni Soykırımı, Ermeni sosyalistlerden- Taşnak Partisi üye ve yöneticilerinden Paramaz (Madteos Sarkisyan) ve 19 yoldaşının Beyazıt Meydanı'nda asılması, Mustafa Suphi, eşi Maria ve 14 yoldaşının katledilmeleri, Kürt isyanlarının kanla bastırılması, 6-7 Eylül (1955) olayları 1970 öncesi yaşanmıştır. Çeşitli belgelerle de sabittir. Dünya kamuoyuna mal olmuş olaylardır. Hüseyin İnan'ın bunlardan habersiz olduğu düşünülemez. Kaldı ki Şey Sait ayaklanmasıyla ilgili değerlendirmesi olduğuna göre haberdardı. Ne var ki Kemalizm değerlendirmesi bu yaşananları görmesini engellemiştir.

10 Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan İhsan, Alter Yayıncılık, sf. 205

İzmir’de M. Kemal’e yönelik suikast girişimini, Menderes-Kubilay Olayı’nı ve daha birçok benzer olayı kendi iktidarını pekiştirmek için nasıl kullandıklarını alternatif tarihçiler belgelerle kanıtlamıştır. Yunan işgaline karşı ilk kurşunu gazeteci Hasan Tahsin sıktı iddiası ise doğruluğu araştırılmaya muhtaç bir konudur.

Hüseyin İnan’ın Ağrı, Zilan, Koçgiri, Dersim ve Amed isyanlarını nasıl değerlendirdiğini bilmiyoruz. Ancak yukarıya aktardığımız kendi değerlendirmesinde görüyoruz ki; Şeyh Sait İsyanı’nı Kemalist iktidarın ve Şefik Hüsnü TKP’sinin değerlendirmesiyle birebir aynı bakış açısıyla değerlendirme si Hüseyin İnan için bir talihsizlik olmuştur. Çünkü Hüseyin İnan Şeyh Sait İsyanı’nı; İngilizlerin kışkırtması ve işbirliğiyle başlatılmış gerici bir isyan olarak görmektedir. Onun bu değerlendirmesinde Şefik Hüsnü TKP’sinin önemli payı olduğunu bir defa daha belirtmek gereklidir. Çünkü Şefik Hüsnü TKP’si de Kürt isyanlarını Kemalist diktatörlükle aynı doğrultuda değerlendirmiştir. Tekrarlamak gerekirse Komüntern’e de aynı içerikte raporlar sunmuştur.

Sıraladığımız bu olaylar gerçek olduğu kadar Kemalist diktatörlüğün inkârcı, baskıcı politikalarına karşı Kürt isyanları da yaşanmış bir gerçektir.

Kürt ulusal isyanları çerçevesinde sorunu ele alırsak Şefik Hüsnü TKP’si, TİP türevi partiler ‘71 Devrimci Hareketi’nin İ. Kaypakkaya hariç önderleri gibi H. İnan da resmi tarihin, geleneksel politikanın-statükonun dışına çıkamamıştır. Alternatif bir sorgulama soyutlama-somutlama, eleştirel bakma yöntemine yönelemediği için Kürt isyanlarını da Menemen Olayı, İzmir Suikastı gibi olaylar ile aynı kefeye koyarak yanlış bir değerlendirme yapmıştır.

H. İnan’ın Kemalist ideolojinin etkisinde kalarak bu hatalı değerlendirmesi elbette eleştiri konusu yapılmalıdır. Ne var ki Hüseyin İnan’ın Kemalizm’le ilişkilенmesini burada noktalamak ona haksızlık olacağı gibi doğru-nesnel bir değerlendirme

de olmaz. Daha önce de belirttiğimiz gibi Hüseyin İnan THKO Davası 1 Ortak Savunması'nda ulusal soruna yaklaşımlarını formüle etmiştir. Yine THKO Kuruluş bildirisinde Kuzey Kürdistan'da Kürt halkına, kırdaki köylülüğe karşı baskılara özel olarak yer ayırmıştır. Kuzey Kürdistan'da ekonomik baskının yanında siyasal baskı da sürekli bir devlet politikası olarak uygulanmıştır. Köylülük hem jandarma hem de devletle kol kola olan ağa zulmü altındaydı.

Türkiye cephesinde olduğu gibi Bakur Kürdistan'da da yoksul-topraksız köylülük, toprak reformu talepli mücadele vermekteydi. Bu mücadele sonucu -toprak reformu hiçbir zaman yapılmamış olsa da- devlet toprak reformu kanunu çıkarmak zorunda kalmıştır. Dönemin CHP Genel Başkanı olan Bülent Ecevit'in 'Toprak işleyen, su kullanan!' sloganı ve 'Toprak reformu yapacağız' propagandası da köylülüğün mücadelesi sonucu yapılan şeylerdi.

Kuzey Kürdistan'ın köylerinde jandarma-komando baskınları '60 yılının sonlarında doruğa çıkmış, siyasal gündemin önemli bir sorunu olmuştu. Yıllara yayılan süreçte yüzlerce köy basılmış, binlerce köylü işkenceden geçirilmiştir.

Ahmed Arif'in şiirine konu olan 33 köylünün öldürülmesi olayı, Maraş-Pazarcık'ta 1970 başlarında köylü direnişini kırmak için devletin körüklediği Türk-Kürt, Alevi-Sünni çatışmalarının haftalara yayılması, 1970 ortalarında Urfa-Viranşehir'de kaçakçı süsü verilerek 27 Kürt köylüsünün kurşuna dizilmesi; halkın taleplerinin kanla bastırılmasına verilen sadece birkaç örnektir.

THKO Kuruluş Bildirisi yapıldığı tarihi itibarıyla -Viranşehir Katliamını dışta tutarsak- Bakur Kürdistan'da yaşanan bu iki olay gibi diğer zulümlere de dikkat çekip kamuoyuna duyururken bir başka şey daha yapmıştır. THKO, Kürt halkına-köylüsüne reva görülen jandarma-komando baskılarına sessiz kalmayacağını ve bunun hesabını soracağını ilan etmiştir.

4 Mart 1971'de yapılan bu duyuruda Kürt köylerine yöne-

lik katliama varan baskılar karşısında THKO'nun Kürt halkının yanında olduğu anlamına gelen sahiplenme ile savunmadaki ve ifadelerdeki görüşleri yan yana getirdiğimizde ulusal sorun konusunda da '71 başlarında yeni bir eşiğe geldiğini söyleyebiliriz. Bu konuda da (Kemalizm'den kopuş-ulusal soruna yaklaşımda) yine Teoride Doğrultu Dergisi'ndeki bu konuyla ilgili yazıdaki bölüme başvuralım:

“Hüseyin inan'ın, Kurtuluş Savaşı'na katılan diğer ulusların varlığı bağlamında yaptığı tartışmada sol içindeki Türk milliyetçisi mirastan bir kopuşun başlangıcıdır. O şöyle yazıyor: 'Kurtuluş Savaşı'na Türkiye'nin sınırları içinde yaşayan bütün ulusların ilerici ve antiemperyalist sınıf ve tabakaları aktif olarak katıldılar. Bağımsızlık savaşının sonunda kurulan hükümette Türk milliyetçiliği hakim durumda idi. Bu nedenle Türkiye'nin sınırları içerisinde yaşayan hiçbir ulusa demokratik hak ve özgürlükleri tanınmadı; tam tersine, bütün uluslar asimile edilmeye başlanarak Türk ulusu imtiyazlı bir duruma getirilmeye çalışıldı.' Türk burjuvazisi kadar Kürt ve Arap burjuvazisinin de işbirlikçi ilişkiler içine girerek gayrı-millî duruma düşmüş olduğu, emekçi ve ilerici sınıflara karşı ittifak içinde olduğunu vurguladıktan sonra Kürt sorunu başta gelmek üzere ulusal sorunda şu çözümü önermektedir:

“THKO, bütün ulusların eşitliğine ve her ulusun kendi kaderini tayin hakkına titizlikle saygı gösterip her türlü imtiyaza karşı çıkmaktadır.' Türkiye'nin toprak bütünlüğü içindeki iktisadi hayatın bütünleştirilmesinin emekçi sınıfların yararına olacağı düşünülmekte ve 'Kürt emekçilerinin sınıfsal çıkarı da ancak Türkiye halkının ortak mücadelesi ile sağlanabilir' sonucuna ulaşılmaktadır. THKO'nun ulusal soruna önerdiği pragmatik çözüm ise şöyledir:

“Türkiye'deki tüm emekçilerin çıkarına en uygun çözüm yolu da bölgesel özerklik olacaktır. Belgesel özerkliğin sınırlarını ve kapsamını da ancak aynı sosyal ve iktisadi yaşantıya sahip olan halkların kendileri tayin eder. Biz, bu özerklikte

titizlikle Türkiye’de (sosyalist) kültürün ve iktisadi yapının korunmasına çalışmalıyız. Çalışmalıyız çünkü sosyalist, uluslararası kültür ve iktisadi ilişkiler bütün çalışan sınıfların çıkarıdır.”

“Keza THKO’nun Kuruluş bildirisinde de Kürt köylülüğüne yönelik jandarma baskısının enerjik biçimde lanetlendiğini ve ‘intikamının alınacağını’ vurgulandığı anımsanmalıdır. Burada ‘Doğu’daki komando zulmü’, Batı’daki işçi emekçilere yönelik zulümle birlikte ele alınmıştır. Ortak bir direniş çağrısı yapılmıştır. ‘Hainler sürüsünün jandarması ve polisi her gün yeni katliamlar hazırlamaya devam ediyor. Doğu’da komando saldırılarında, 16 Haziran’da Bossa’da ve daha birçok yerde kurşunlanan ve işkence edilen kardeşlerimizin intikamını henüz alamadık. Alın terimize el koyan hainler sürüsüne karşı isyan bayrağını hep beraber açalım.’ ‘Sol Kemalist’ Doğan Avcıoğlu ve devrim dergisinin söz konusu komando operasyonlarını aklayan, savunan çizgide yayın yaptığı da anımsanmalıdır.

“Bu kısa alıntılar zaten enine boyuna ele alınmamış olan Kemalizm ve ulusal sorunlarda THKO’nun 50 yıllık sosyalizm ve Kemalizm’i buluşturma, Kemalizm hayranlığı, Türk milliyetçiliği kuyrukçuluğu görüş ve pratiklerinden bir kopuş başlangıcıdır. Deniz Gezmiş idam sehpasında; ‘Yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi’ sloganını atarak bu kopuşu pratiğin ateşinde sınanmaya sunmuştur. Adı yasaklı Kürt halkı, Deniz’in veda haykırışıyla devrimci hareketin bilincine silinmezcesine kazanmıştır. Kopuş başlamıştır, ilerleyen yıllarda ardılları kopuşu daha da ileri noktalara taşıyacaktır.”¹¹

Bir hareketi, bir eylemi olduğu gibi bir partiyi, önderlerini ve devrimci özneyi bireylerin kendi düşünce kalıplarının içine sıkıştırmaya, kendilerine benzetmeye çalışmak sorunlu, gerçeklikten uzak bir tarz olur demiştik. THKO’yu değerlendirmek için de bu tarz geçerlidir. Onları kendi düşüncelerinden, eylemlerinden, pratik ve ideolojik gelişmeleri, düşünsel değ-

11 Proleter Doğrultu, Mart-Nisan 2009, sayı 35, sf.52-53, Varyos Yayıncılık

şimleri, yenilenmeleri üzerinden değerlendirmek doğru diyalektik yöntem olacaktır.

Deniz, Hüseyin ve arkadaşlarının önceki görüşleriyle, 137 sayfalık ortak savunma ve Türkiye Devriminin Yolu broşürü karşılaştırıldığında aralarındaki farklar rahatlıkla görülecektir. Yönü ileriye, geleceğe doğru olan düşünsel ve ideolojik değişim Denizlerin Kemalizm’le-Kemalist ideolojiyle hesaplaşmaya başladığını gösterir. Atılan bu devrimci adımda mitleştirilmiş, dogmatik, tartışılmaz, sorgulanmaz sanılan burjuva- karşı devrimci Kemalist ideolojinin geleneksel değerlendirmesinde çatlaklar yaratmış, statükonun, şovenizmin sorgulanmasına bir çentik de THKO-Denizler atar.

Sonuç olarak THKO ve önder kadrolarının Kemalist ideoloji ve resmi tarihten kopuş başlattıkları, ulusal sorun tanımlamasında açıkça görülmektedir. Bu da geçte olsa cepheden açılmış ideolojik, politik bir savaş içeriğine sahip bir başlangıçtır. Dolayısıyla inkârcılığa düşmeden soruna eleştirel bakarak çıkarılacak devrimci sonuçların oranı Deniz ve yoldaşlarının devrimci özelliklerine verilen değerin ve onlardan öğrenmenin de bir ölçütü olacaktır.

Şovenizmin, inkârcılığın, sosyal şovenizmin güçlü olduğu ‘60’lı yıllarda Kürt ulusunun varlığını -yetersiz de olsa- kabul lenmeleri, sahiplenmeleri THKO’nun ve önderlerinin, Kemalist ideolojiye şovenizme, statükolara ve 50 yıllık sosyal-şoven çizgiye karşı devrimci bir çıkış olmuştur. Bu çıkışa mesafeli durmak; bu devrimci çıkışı küçümsemek, görmezden gelmek, en hafif deyimle gerçeklere göz yummak, inkârcılık olur.

Denizlerin devrimci kalan, devrimci yaşayan yoldaşları ile ardılları sonraki kuşaklar, onların Kemalizm’den kopuşa yönelmelerinde ifadesini bulan bu devrimci yönünden de güç alarak Kemalizm’e, resmi ideolojiye, şovenizme ve sosyal-şovenizme karşı ideolojik ve politik mücadeleyi yükseltme hattından ilerleyerek özgürlük, devrim ve sosyalizm mücadelesini Türkiye ve Kürdistan’da büyüterek günümüze taşımışlardır.

D. DENİZLERİN 12 MART ASKERİ-FAŞİST DARBESİNİ DEĞERLENDİRMELERİ VE TUTUMLARINA ELEŞTİREL BAKIŞ

27 Mayıs '60 darbesinin tam aksine 12 Mart darbesi; doğrudan devrimci harekete, Kürt yurtseverlerine, işçi ve ezilenlerin düzene karşı yükselen örgütlü mücadelesine yönelikti. Demokrat Parti'nin -Menderes Hükümeti'nin- devamı olan Amerikan emperyalizminin has hizmetçisi Morison Süleyman diye de anılan Süleyman Demirel'in başında olduğu Adalet Partisi, sözcülüğünü yaptığı işbirlikçi egemen sınıflar başından beri '61 Anayasası'na karşıydılar demiştik. Bu nedenle de ilk günden beri değiştirilmesi için uğraştılar. Bu nedenle darbenin bir amacı da '61 Anayasası'nın ezilenler lehine olan maddelerini iptal etmektir. Yerine emperyalistlerin, işbirlikçi kapitalistlerin istediği biçimde daha baskıcı, yasakçı, hak ve özgürlükleri sınırlayan faşist maddeler getirmektir.

Amerikan emperyalizminin doğrudan desteğiyle gerçekleştirilen 12 Mart darbesi aracılığıyla egemen sınıflar büyük ölçüde bu amaçlarına ulaştılar, istediklerini elde ettiler.

THKO, darbenin yapıldığı ilk günlerde, darbeyi değerlendirmede yanılgıya düşmüştür. Denizler, 12 Mart muhtırasıyla Demirel hükümetinin görevden alınmasını, '60 darbesinin yapılaş biçimine benzetirler. Oysa Demirel hükümetine görevden el çektilmesi tamamen biçimseldir. 12 Mart darbecileri, yönetme aczi içine düşen Demirel hükümetinin yapmak isteyip de yapamadığını faşist yasalarla devletin eli ile yapmak için darbe yapmışlardı. Sonunda amaçlarına da ulaştılar. Darbeci generaller Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçi sermayenin istekleri doğrultusunda Nihat Erim başkanlığında kurdurttuğu hükümeti eliyle Parlamentoda istedikleri bütün yasalar yine Adalet Partisi'nin çabası ve oylarıyla geçirilmiştir.

Türkiye ve Bakur Kürdistan’da sıkıyönetim ilanlarıyla pekiştirilen darbeyi, geliş nedenini, darbenin yöneleceği hedefi Denizler-THKO aceleci biçimde yanlış okudukları için iyimser bir beklentiye girmişler doğal olarak da yanlış değerlendirmişlerdir. İyimser beklentiye girmelerinin, dolayısıyla yanlışmalarının nedenlerinden biri 9 Mart tarihinde Demirel hükümetine yönelik başarısızlıkla sonuçlanan, sol cuntacı subaylar tarafından bir darbe girişimidir.

1965’te hükümet olan Demirel kabinesinin, ‘61 Anayasası’nda tanınan hak ve özgürlüklere yönelik saldırıları ordu içinde sol-aydın, sol-Kemalist kesimleri de daima rahatsız etmiştir. Bu kesimler ‘60 darbesinden etkilenerek aynı biçimde yönetime el koyup ‘Cumhuriyet devriminin kazanımlarını’ güvenceye alma planlarını yapmaktadırlar. Doğan Avcıoğlu, Mihri Belli gibi sol-aydın, sosyalist çevrelerde de bu düşünce o yıllarda geniş destek bulmuştur.

9 Mart 1971’de orduda general olan Cemal Madanoğlu öncülüğünde bir grup subay tarafından Demirel hükümetine darbe girişiminde bulunulur. Bundan önce de bir darbe girişimi daha yaşanmış ancak ikincisi de birincisi gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kimi çevreler gibi Denizler de bu başarısız girişimleri öğrenmişlerdi. 9 Mart girişiminden üç gün sonra bu sefer emir komuta zinciri içinde gerçekleştirilen 12 Mart darbesi yapılır. Burjuvazi için bu darbe başarılı olur. Denizler, daha önceki girişimi bildikleri için bu darbeyi de Demirel hükümetine yönelik sol-cuntacı subayların yaptıkları şeklinde yorumlamıştır.

Darbeden üç gün sonra 15 Mart 1971 Pazartesi günü darbeye ilişkin THKO; “Amaç hâsıl oldu. Demirel hükümeti düştü. Güvenlik önlemlerinin kaldırılması halinde mücadeleyi bırakıp teslim olacağız. Adalet önünde hesap vereceğiz. Bize tanınsın.”¹² İçeriğinde bir bildiri yayınlar.

12 Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan: Deniz Gezmiş, Hasan İhsan, Alter Yayıncılık, sf.131

Sol cuntayla ilgili Mihri Belli ile Deniz Gezmiş arasında daha önce bir konuşma-tartışma yaşanmıştır aslında. Deniz başından beri ordu içinde bir avuç subayın darbe yapmasıyla devrimin yapılamayacağını savunmuştur. Bu konuya ilişkin Mihri Belli: “Deniz ile son görüşmemiz 1971 başlarındadır... Faşistler Recep adındaki arkadaşımızı yaralamışlardı. ODTÜ revirinde yatıyordu. Ona geçmiş olsun demeye gitmiştik... Deniz'i çağırttım, geldi...” der. Deniz'in yanında Cihan Alptekin, Yavuz Yıldırım Türk ve iki arkadaşının olduğu bir ortamda tartışırlar. Mihri Belli: “Beni niye desteklemiyorsunuz?” diye sorar. Deniz: “Biz seni ayrı düşünmüyoruz, yollarımız aynıdır ama bu iş olmaz” diye yanıtlar. Mihri Belli ise: “İstese de istemesek de askeri bir hareket kaçınılmaz. Bir tavrımızın olması lazım, biz sol cuntanın yanında olmalıyız” diye ısrar edince Deniz: “Mihri abi, klasik Stalinistsin ama bu konuda yanılmaktasın. Sağ da gelse sol da gelse biz dağlardayız. Bizi dağlarda ve karışılarda bulacaklar. Ayrıca sol da gelse sağ da gelse bize vuraacaktır. Ama gönül ister ki iş iştenden geçmeden yanımıza gelesin.” Şeklinde yanıt vermiştir Mihri Belli'ye.¹³

Deniz Gezmiş, Mihri Belli ile sol cunta üzerine bu tartışmayı yürütmesine, sol cuntayı desteklememesine rağmen girişimleri başarısızlıkla sonuçlanan 9 Mart cuntacıları Deniz Gezmiş'i Gençlik Bakanlığı'na getirmeyi planladıkları söylenir. Konuya ilişkin Mustafa Yalçın ve Metin Güngörmüş ortaklaşa kaleme aldıkları yazılı metinde şu açıklamayı yapmışlardır:

“9 Mart cuntası, önceden hazırladığı Bakanlar Kurulu listesinde Deniz Gezmiş'e Gençlik Bakanlığı'nı uygun görmüştü.”

Deniz Gezmiş, sol cunta ile ilgili 12 Mart darbesinden kısa bir süre önce bu değerlendirmeyi yapmasına rağmen 12 Mart darbesine yönelik ilk yaptıkları açıklamada Denizler-THKO

13 Deniz: Bir İsyanının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, sf. 233-234'ten düzenlenerek alınmıştır.

yanılmıştır. Ancak açıklamalardan kısa bir süre sonra 12 Mart darbesinin amacını, kimlere yönelik olduğunu dolayısıyla da yapıldıklarını anlarlar.

Aynı süreçte darbeyi destekleme açıklaması yapan kesimler hiçte az değildir. Bunlardan bazıları şunlardır:

Dev-Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü: “Bu muhtıradan sonra gerçekleştirilecek yönetim toprak reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi, Amerika ile olan ilişkinin yeniden gözden geçirilmesi gibi halkın yararına olacaksa yeni yönetimi destekliyoruz” açıklamasını yaparken, Cumhuriyet Gazetesi’nin Başyazısı: “12 Mart bildirisi devrimci çizgide olumlu bir adımdır. Atatürkçülük ve 27 Mayıs doğrultusunda Türk ordusunun devrimci geleneğine ve yapısına uygun bir tarihi belgedir” şeklinde çıkmış ve tüm sendikaları, kuruluşları, öğretmenleri, ilerici güçleri ‘el birliği etmeyi ve ordunun devrimci tutumu yanında yerini almayı bir milli görev’ olarak görmeye çağırmıştır. Cumhuriyet Gazetesi’nin bu çağrısına Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Devrimci Avukatlar Derneği’nin de içinde bulunduğu 19 devrimci-demokrat kuruluş bir bildiri yayınlamaya destek verdiklerini açıklamışlardır. Cumhuriyet Gazetesi de bu açıklamayı hararetle haberlerine taşımıştır.

Önemli bir ayrıntıyı buraya alarak konuya biraz daha açıklık getirmekte yarar var. THKO bildirisinde darbe olumlanırken ve yanlış beklentiye girilirken THKO önderlerinden Hüseyin inan ve arkadaşları darbeyi aynı gün radyoda duydukları anda tepkilerini dile getirmişlerdir. Hüseyin İnan; “Gelen darbe sağcı bir darbedir. Muhtıra, Demirel hükümetine yönelikmiş gibi görünse de esas olarak Demirel’i kurtarmaya yönelik olup, onun yapmak isteyip de yapamadıklarını muhalefetsiz bir biçimde topyekûn yapmayı hedeflemektedir. Anarşi, kardeş kavgası, mevcut anarşi durumunun giderilmesi sözlerinin anlamı budur. Meclis, devrimcilere karşı partiler üstü bir tutuma, tavır almaya, hareket etmeye çağrılmaktadır. Demirel’in iste-

diğı tedbir kanunlarının çıkarılması için Atatürkçülük, İnkılâp kanunları, reform sözleri bunları gizlemeye yönelik bir örtüden ibarettir”¹⁴ diyerek ilk değerlendirmesini yapar. Yanında bulunan arkadaşları da bu görüştedirler. Bu görüşle, THKO’nun darbe ile ilgili yayınladığı bildirinin içerikleri birbiriyle çelişmektedir.

Denizler kısa zaman içinde yanıldıklarını anlarlar. Darbenin, devrimcilere, işçi ve emekçi kesimlere yönelik faşist bir darbe olduğunu ifade ederler. Alacakları pozisyonlarını ise bu tanıma göre belirlerler. Böylece bu hatalı değerlendirmelerinden kısa sürede hızla uzaklaşırlar. Hüseyin İnan ‘Türkiye Devriminin Yolu’ broşüründe de darbenin siyasal niteliğı hakkında değerlendirme yaparken, 12 Mart darbesinde beklentiye giren kesimlere yönelik eleştiriler de yapılmıştır.

Deniz’in Mihri Belli ile yaptığı tartışmalar ile Hüseyin İnan’ın 12 Mart darbesini radyoda dinlediğı anda darbenin niteliğine ilişkin değerlendirme yaptığını belirtmiştik. Buna rağmen THKO’nun ilk günler darbeyi destekler-meşru görür içerikli açıklama yapması bir tezat oluşturmaktadır. Kısa süre içinde yanlıştan-hatalı değerlendirmeden dönen THKO’nun 12 Mart Askeri faşist darbesine tavır almış olması bir olumluluk. Öyle anlaşıyor ki tezatlığın, çelişkinin kaynağı; önderlik bazında kolektif bir değerlendirme yapmadan aceleci bir tarzda darbeyi olumlar yönde açıklama yapılmış olmasıyla ilgili.

Denizler-THKO 12 Mart darbesinin siyasal niteliğini ve hangi kesimleri hedeflediğini yeniden tanımlamaları, sadece bir yanlıştan dönmeye sınırlı kalmamıştır. ‘Mustafa Kemal’in Milli Ordusu’ algısında da düşünce değişimi yaşanmaya başlamıştır. Ayrıca Deniz’in Hüseyin’in-THKO’nun, Türk ordusunun -NATO’nun- güdümüne girdiğini ve işbirlikçi- karşı devrimci burjuvaziye ve toprak sahiplerine hizmet eden bir kuruma dönüştüğü, halktan koptuğı değerlendirmelerini yapmalarına da 12 Mart darbesi vesile olmuştur.

14 Deniz Gezmiş’in Günlüğü, Ali Yıldırım, İtalik Yayınları, sf.178-179

THKO ve Denizlerin düşüncelerindeki bu değişim nesnel olarak Kemalizm değerlendirmelerinin sorgulanması ve eleştirilmesini beraberinde getirmiştir. Ayrıca iki başarısız girişim ve peşinden gelen 12 Mart darbesi ordu içindeki bir grup Kemalist sol cuntacı subay ile devrim yapılabileceği tartışmalarını da esas olarak geride bırakmıştır.

‘Milli, ilerici, yurtsever, ordu’ algısı 12 Mart darbesi öncesinde oldukça yaygın bir düşünceydi. Bu darbe ile THKP/C ve THKO’nun da (TKP/ML-TİKKO baştan beri Kemalizm’i, devleti ve orduyu karşı devrimci görüyordu) ordu konusundaki düşüncelerinin değişmesi; devrimci, sol, sosyalist kesimler arasında ordu-devlet-Kemalizm üzerine tartışmaların, eleştirel sorgulayıcı yaklaşımların daha fazla fitilini ateşlemiştir.

E. DENİZ GEZMİŞ’İN REVİZYONİZM HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Başını Sovyetler Birliği’nde Kruşçevcilerin çektiği revizyonizm, 1956 sonrası ve 1960 başlarında hızla uluslararası alanda yayılma evresine girmiştir. Bu revizyonist dalga Arnavutluk ve Çin dışında çoğunlukla sosyalist olduğunu iddia eden ülke ve partileri etkisi altına almıştır. Coğrafyamızda da TKP, ‘61’de kurulan TİP içinde yer alan M. Ali Aybar, Çetin Altan, Tarık Ziya Ekinci ve kimi sosyalist yurtseverler ile Behice Boran, Kemal Burkay gibi sosyalist kişi ve çevreler revizyonizmin etkisi altına girmişlerdir. Düzen içi reformist arayışlar, yasalıcılık; devrimci zoru, fiili meşru mücadele çizgisini yadsıyarak yerine barış içinde sosyalizme geçiş teziyle barışçıl mücadele çizgisini savunan, parlamento yoluyla sosyalizmin kurulacağı iddiası bu dönemde geliştirmişti.

‘68 Hareketi, coğrafyamızda bu koşullar içine doğmuş, bu ortamda gelişmiştir. ‘68 Başkaldırısı içinde çıkan ‘71 devrimci hareketinin önder kadrolarının hemen hepsi TİP ve TİP’in

etkisinde olan FK ve FKF üyeleridir. Yeni bir devrimci süreç başlatacak olan ‘68-’71 çıkışının öncü kadroları, revizyonist tezleri, TİP ve benzerlerinin çizgisini sorgulayarak kopuşu gerçekleştirebilirler. Kürt yurtsever sosyalistler de bu süreçte sosyal şovenizmi de eleştirerek TİP ile yollarını ayırarak yeni arayışlara yönelirler.

Deniz, Hüseyin, Yusuf ve yoldaşları da bu kopuşu gerçekleştiren devrimciler arasındaydı. Deniz 1965 yılında TİP’e üye olmasına ve ilçe yöneticiliği görevi üstlenmesine rağmen o dönem de revizyonist tezlere ve TİP çizgisine eleştirel bakmıştır.

Revizyonist ülkelerin politikalarına, SB’nin 1968’de Çekoslovakya’yı işgaline ve revizyonist görüşlere yönelik ideolojik duruş sergileyerek mücadele yürüten Deniz’in bu konuyla ilgili birkaç yazı ve görüşü şöyledir.

Deniz, 19 Kasım 1968’de Türk Solu dergisinde yayımlanan ‘Gençlik ve Anti-emperyalist Kavgası’ başlıklı yazısında düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Çağımız, devrimcilerin Amerikan emperyalizmini adım adım kovaladığı çağdır. Çağımız, gençliğin Çekoslovakya’da ve diğer revizyonist ülkelerde devrimci olduğu çağdır. Çağımız, biz yaştakilerin Vietnam’da, Dominik’te, Meksika’da Amerikan emperyalizmine karşı dövüştüğü çağdır.”¹⁵

Deniz bu yazısında; gençliğin görevinin yalnızca emperyalizme karşı mücadele etmek olmadığını, aynı zamanda revizyonist düşüncelerle revizyonist ülke yönetimlerine sosyalist yönetimi-ülkeyi kurunca adına yapılan işgallere karşı da mücadele etmek görevinin olduğunu vurgulayarak gençliğin görevlerine de atıfta bulunmuştur.

Deniz, Sağmalcılar Hapishanesi’nde tutsak olduğu dönemde Doğu Perinçek’e bir mektup yazar. Turhan Feyizoğlu’nun ‘Deniz: Bir İsyancının İzleri’ adlı kitabından alıntılarladığımız 7 Şubat 1969 tarihli mektubunun son paragrafında şunlar yazılıdır:

15 Denizler ve Filistin, Turhan Feyizoğlu, Alfa Yayıncılık, sf. 55

“Cumhuriyet’te çıkan seri bir röportaj var. Bilmem okuyor musun? ‘Bir İşgal Sonrası’ diye. Doğu Avrupa’yı anlatıyor. Anladığım kadarıyla revizyonizm bütün haşmetiyle gelmiş oturmuş. Doğu Avrupa’daki bu revizyonist gidişin kaynağını yani nedenini bir türlü bulamadım.”

Deniz, sosyalizmi kurunca kollama gerekçesiyle Sovyet ordusunun bir başka ülkeyi işgal etmesini doğru görmez, onaylamaz. Revizyonizmin yayılmasının nedenlerine ise ayrıca kafa yorar.

21 Ağustos 1968’de Kızılordu birliklerinin Çekoslovakya’yı işgal etmesi uluslar arası alanda tartışmaları alevlendirmiştir. Türkiye sol-sosyalist hareketi de Çekoslovakya’nın işgalini hararetle bir biçimde tartışır. Emekçi sol hareket bu tartışmalar sürecinde işgale karşı çıkanlar Sovyet Kızıl Ordusu’nun işgalini destekleyenler olmak üzere ikiye ayrılır.

O dönemde TİP’in Genel Başkanı olan Mehmet Ali Aybar’da işgale karşı çıkan kesimler arasındadır. Yaptığı bir konuşmasında: “... Çekoslovakya’nın, Sovyetler tarafından işgal edilmesi ile Vietnam’ın ABD tarafından işgali temelde aynıdır” der. Aybar’ın iki işgali birebir aynı görmesinin tartışması bir yana sosyalist olduğunu iddia eden revizyonist bir yönetimin işgaline karşı çıkması bizi ilgilendirmektedir. O tarihte tutuklu olan Deniz hapishanedeki tartışmalarda işgali eleştirirken şunları belirtir: “Kızılordu, revizyonizmin göbeğini nallıyor.”¹⁶

Yine bir gün Baba Cemil Gezmiş; Deniz, Yusuf ve Hüseyin’e idam cezası verildikten sonra hapishaneye ziyarete gider. Bu görüşmede baba oğul aralarında şu konuşma geçer:

“Baba” dedi. “Akşam Moskova radyosunu dinledim. Hiçbir tutar yanımızı bırakmadı. Bizi yerden yere vurdu” dedi. “Neden sizi yerden yere vuruyorlar oğlum” diye sordum. “Baba, ben sosyalistim. Sosyalizmi istiyorum. Ama onun bunun kuyruğundaki sosyalizmi değil. Bağımsız sosyalizm bizimkisi...”

16 Abim Deniz, Can Dünder, sf. 153

Yalnız Türkiye'ye özgü. Bunlar onun için bana düşman"¹⁷ diye tamamlarlar görüşmelerini.

Deniz Gezmiş'in kendi görüşleri olan bu değerlendirmeleriyle revizyonizme ve onun pratiğine yansıyan sonuçlarına açıkça karşı çıktığı, ideolojik tutum aldığını görürüz. '71 Devrimci Hareketi'nin önderleri İbrahim Kaypakkaya, Mahir Çayan ve diğer kadroları gibi Deniz Gezmiş'in de revizyonist dalganın güçlü estiği o günkü koşullarda bu devrimci çıkışları, devrimci özlerine ayrı bir nitelik katmıştır. Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da antirevizyonist düşüncelerin, akımların gelişmelerinde bir çok ülkeye nazaran coğrafyamızda revizyonizmin pratik politikaya yansıyan sağcı-yasalcı çizgisinin daha çok eleştirilmesinde ve aşılmasında bu çıkışların belirleyici rolü olmuştur.

Bir başka ifadeyle revizyonist ideolojinin pratik politikaya yansıyan uzlaşıcı, ufku parlamento ile sınırlı meclisi amaçlaştıran reformizme karşı ideolojik mücadelenin başlatılmasını da '71 devrimci hareketinin bu çıkışları sağlamıştır.

F. DENİZ GEZMİŞ'İN GENÇLİĞİN AYRI ÖRGÜTLENMESİNE İLİŞKİN DÜŞÜNCESİ

Deniz Gezmiş gençliğin antiemperyalist devrimci görevleri söz konusu olduğunda bu görevlerin yerine getirilmesinde gençliğe önemli rol biçer. Çağımızda devrim ve sosyalizm mücadelesinde ön saflarda gençliğin yerini almasını bir gereklilik, zorunluluk olarak görür, öyle değerlendirir.

Ancak Deniz, gençliğe özgürlük talebiyle demokratik hakların alınmasında, devrim ve sosyalizm mücadelesinde gençliğe büyük rol biçmesine rağmen ayırım yapmadan partilerden uzak durmalarını tavsiye eder. Kendi dönemlerinde TİP ve CHP'nin gençliği sürekli frenlemeye, kontrol altına alarak dü-

17 A.g.e, sf. 346

zen içinde tutma çabalarına tanık olmuştur. AP, DP, MHP gibi karşı devrimci burjuva partilerin de gençliğin enerjisini kendi çıkarları için adeta birer bodyguard tetikçi gibi kullandıklarını somut olarak bilir. Bu nedenlerle Deniz gençliğin partilerden ayrı örgütlenmelerini, partilerden bağımsız politika yapmalarını ısrarla savunur.

Deniz, ‘Gençlik ve Antiemperyalist Kavgası’ başlıklı yazısında gençliğin çağımızda görevleri üzerinde dururken aynı yazının devamında ise gençliğin nasıl örgütlenmesi gerektiği yönünde görüşlerini şöyle formüle etmiştir:

“Yalnız gençlik bu paralelde savaşırken, politik partilerden bağımsız olmak zorundadır. Geçmişteki örnekler bağımlılığın zararlarını göstermiştir. Bu hataları bir kere daha tekrar etmenin hiçbir anlamı yoktur. Gençlik yalnız devrime karşı sorumludur, politik partilere değil. Zaman olur ki bütün politik partiler karşı devrimci olabilirler. Bugün Türkiye’de olduğu gibi. bu nedenlerden ötürü gençliğin görevi anti-emperyalist kavgaya katılmak fakat bağımsız olmaktır.”¹⁸

Deniz Gezmiş, kendilerinin de içinde yaşadığı dönemin deneyiminden dersler çıkararak gençliğin bağımsız örgütlenmesini savunurken; uluslararası gençlik örgütlenmelerine kom-somol biçimine ilişkin ne düşündüğünü bilmiyoruz. Ancak bu savunusunda parti ayrımı yapmamıştır. ‘Zamanla tüm partiler karşı devrimci olabilirler. Bugün Türkiye’de olduğu gibi...’ derken hangi partileri örnek vermiştir? CHP’yi bu kategoriye koyduğunu varsaysak bile peki TİP’i nereye koyuyor? Bunlara açıklık getirmemiştir.

Deniz’in bu görüşünde ikinci belirsizlik; ilerici-reformist ve Marksist-leninist partilerle karşı devrimci partiler arasında ayrım yapmadığı gibi devrimci partilerle devrimci gençlik örgütleri arasındaki ilişkinin nasıl kurulması gerektiği üzerinde de durmamıştır. Anlaşılan Deniz, o yıllarda çeviri sınırlılığın-dan dolayı da olacak ki uluslar arası deneyimleri incelememiş/

18 Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, s.350-351

İnceleyememiştir. Zira parti-geçlik, parti-komsomol ilişkisinde ideolojik birlik, örgütsel özerklik örnekleri üzerinde durmamıştır. Aksine gençliğin hiçbir partiyle bağının olmaması gerektiğini ısrarla savunmuştur.

Deniz Gezmiş'in bu yaklaşımı, kendilerinden sonraki genç kuşakların nasıl örgütlenmesi gerekeceği noktasında belirsizlikler içermektedir. Deniz'in bu yaklaşımı gençlik içerisinde kafa karışıklığı yaratmaya elverişlidir. Gençliğin devrimci sosyalist ve Marksist partilerden uzak durmasının sürekli propagandasının yapıldığı genel olarak gençliğin ağırlıklı bir kesiminin örgütlü-partili mücadeleden uzak durduğu gerçeği de dikkate alınırsa Deniz Gezmiş'in gençlikle ilgili söz konusu alıntıdaki yaklaşımı daha fazla eleştiriyi hak eder. Tam aksine gençliğin komsomol seksiyon biçiminde örgütlenmesi teşvik edilmeli. Bahsi geçen partilerde gençlik örgütü-meclisi, komisyonu vb. adlar altında gençlik örgütlenmeli. Mücadeleyi sürdürme yönlü çalışmalar yapılarak gençliğin düzenden, onun eğitim sisteminden ve burjuva, küçük burjuva ideolojilerden, yaşam biçiminden kopuşunu hızlandırıcı bir örgütsel, politik tutum geliştirerek gençliğin örgütlenmesine daha fazla ağırlık vermek gerekmektedir.

Denizlerin eksiklerinden, yanlış değerlendirmelerinden de öğrenerek ancak onları aşmak mümkün olur. Bu görev başarılı olduğu sürece idealleri yaşatılabilir. Onlardan öğrenildiği, olumlu ya da olumsuz özelliklerinden, değerlendirmelerinden ve düşüncelerinden dersler çıkartıldığı yararlanıldığı sürece mücadelelerini sürdürenlerin mücadelesinde beraber ölümsüzleşir, soluklanırlar. Devrimcilerin mücadelesiyle beraber onlar da nefeslenirler.

III. BÖLÜM

DENİZ GEZMİŞ'İN DOĞDUĞU KOŞULLAR

(Çocukluğu, gençlik yılları, devrimcileşmesi, mücadelesi, önderlik potansiyelinin açığa çıkması, tutuklanmaları, yargılanmaları ve idama gidiş süreçleri)

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın yetiştirdiği seçkin devrimci önderlerimizden biri olan Deniz Gezmiş'i; 'Bizim Deniz, Coğrafyamızın Che'si' yapan koşulları çalışmamızın akışı içinde aktarmaya çalıştık. Bu bölümde Deniz Gezmiş'i 'devrimci önder' yapan 'O, Türkiye'nin Che'si' dedirten özelliklerini bütünlüklü olarak olduğu gibi anlatarak onu daha yakından tanıtmaya çalışacağız.

Deniz; kulaktan dolma, ortalıkta dolaşan alakalı-alakasız sözlerle tanınmaz, anlaşılamaz. Dahası Onun yaşamıyla, gerçekliğiyle ilgisi olmayan söylentiler üzerinden 'ben bir özgürlük savaşçısıyım, devrim ateşi yakmak ve emperyalizmi kovmak için yollara düştüm' diyen serüvenci Deniz'in yollara düşüşünü anlamlandırmak zorlaşır. Onu; abartısız, olduğu gibi, bütün yönleriyle yaşam şeklinden, davranışlarından, kendi dilinden, düşüncelerinden ve pratiğinden tanıyabiliriz. Bu nedenle en başta kardeşi Hamdi Gezmiş ve ailesi olmak

üzere Deniz’i tanıyanların tanıklıklarına başvurarak onu gerçek yönleriyle, olduğu gibi bütünlüklü haliyle anlamaya, tanımaya çalışmak daha doğru bir davranış olacaktır.

Deniz’i de diğer devrimci önderler gibi eksiksiz, hatasız olarak tanımlamak ve nitelemek ne kadar yanlış ise onu özünden-kimliğinden soyutlayarak salt yakışıklı, uzun boylu, heyecanlı, hırslı, hümanist biraz da asi vb. olarak nitelemek de bir o kadar yanlıştır. Denize haksızlıktır. Bahsettiğimiz farazi söylemlerin kaynağı olan çevrelerin yanı sıra fanatik Kemalist-ulusalcı, nasyonal-sosyalist çevreler de Deniz’i kendi saflarında göstermeye, kendi ideolojik duruşlarıyla aynılaştırarak sahiplenmeye çalışmışlardır. Hâlâ da bu beyhude çabalarını sürdürmektedirler. Bu çevrelerin amacı kendileri gibi sosyal-şoven, devletçi, ordu hayranı olduğunu ispatlayarak Deniz’in devrimci kişiliğini sömürmek ve ondan politik nemalanmaya çalışmaktır.

Bu yaklaşımlar Deniz Gezmiş’in olduğu gibi yakından tanınmasında kafa karıştırıcı bir rol oynamaktadır. Deniz Gezmiş hakkında bugüne kadar gazetelerde, dergilerde yayınlanan yüzlerce yazı ve makalenin yanında, hakkında onlarca kitap ve belgesel çalışmalar yapıldı. Deniz’i eksikleriyle, hataları ve doğrularıyla tanımak için yeterince kaynak mevcut. Günümüze kadar militan, devrimci, sosyalist özelliklerinden uzaklaşmış olan değişik çevreler, farklı açılardan Deniz Gezmiş’in yaşamını ve düşüncelerini kendi liberal, yasalıcı, reformist ve ulusalcı sefil görüşlerine göre yorumlayarak Denizlerin devrimci-militan özünü boşaltma çabaları başarısız oldu. Bu mecalsiz görüşler devrimciler arasında bilinçli-politik işçiler, kadınlar ve gençlik içerisinde bugüne dek etkisiz kaldı, rağbet görmedi.

Bir hareket, parti, örgüt ya da kişiler hakkında doğru-bilimsel bir değerlendirme yaparak devrimci sonuçlar çıkarabilmek için önce onlara diyalektik yöntemle bakmak, tanımaya çalışmak gerekir. Tanımadan, olanı olanları anlamadan gerçeklerden koparak insanların devrimcilerin haklarında sağlıklı değerlendirme yapılamaz.

‘68-’71 Devrimci Hareketi’nin önderlerini, bu önderlerden biri olan Deniz’i de olabildiğince eksiksiz, olduğu gibi tanımak gibi bir görevimiz ve sorumluluğumuzun olduğu bilinen bir gerçek. Bu bakış açısıyla onu bütün yönleriyle yakından tanımak için sözü tanıklarına, belgelere bırakalım. Deniz’i ilk olarak kardeşi Hamdi Gezmiş’ten dinleyelim.

Deniz Gezmiş’in Çocukluğu ve Gençlik Yılları

Kardeş Hamdi Gezmiş’in önemle üzerinde durduğu düzeltici ve uyarıcı iki aktarımı var. Hamdi Gezmiş’in dilinden, kaleminden yaptığımız alıntıları Can Dündar’ın Can Yayınları’ndan çıkarak okuyucusuyla buluştuğu ‘Abim Deniz’ adlı kitabından aktaracağız.

“Bu kitap, abim hakkında yanlış bilinen konuları da düzeltmeye yardımcı olacaktır. Bunlardan bir tanesi doğum tarihidir. Zira kitap içindeki çeşitli nüfus kayıtları ve kendi mektubundan da açıkça görülebileceği gibi abimin doğum tarihi; 27 Şubat değil 28 Şubat 1947’dir. Bir başka konuyu da belirtelim. Çok konuşulduğu üzere abimin mahkemedeki savunması veya başka bir ad altında herhangi bir ses kaydı da bulunmamaktadır. İnternette dolaşan ses kaydı ‘70’li yıllarda kimin olduğunu bilemeyeceğim bir kişi tarafından canlandırma amacıyla kasete kaydedilmiştir. Esasen bu banttaki sesin abimin gerçek sesiyle en ufak bir benzerliği de yoktur.”

Deniz Gezmiş’in kimi özelliklerini yansıtan “Delikanlım” belgeselini de yapan Can Dündar, “Abim Deniz” kitabında Deniz Gezmiş’i; ‘evde kardeşleriyle sütlaç kavgası yapan, bisikletiyle dağları aşan, denizi ilk gördüğünde cesaretle dalıp kulaç atan, mutfakta aniden arkasında bitip annesini korkutan, İngilizcesini geliştirmek için yabancı kızlarla yazışan, hapiste kiraz reçeli kaynatan, hücrelerinden yarının Türkiye’sine mektup yazan, şakacı, heyecanlı, inançlı, capcanlı bir delikanlıydı” söz-

leriyle anlatır. Kitabın bir başka yerinde de Deniz Gezmiş'in öngörü özelliğinin gelişkin olduğunu şu cümleyle tarif eder: "Çoğunu ilk kez okuyacağınız mektuplarındaki, 'tarih bizi haklı çıkaracaktır' tahminine şapka çıkaracaksınız."

Deniz Gezmiş'in annesi öğretmen Mukaddes Gezmiş 1961 yılında iki oğluyla beraber Sivas Hükümet Konağı'nın önünden geçerken meydana darağacında asılı bir kadının salındığına tanık olur, müthiş bir acı duyar. Mukaddes ana bu anı yaşarken on bir yıl sonra kendi oğlunu darağacında ölümsüzlüğe uğurlayacakları hiç aklına gelmemiştir. Gelmezdi de. Ne bilsin oğlunun da darağacına götürüleceğini. Mukaddes Gezmiş, Ulucanlar Hapishanesi'nin avlusuna 6 Mayıs şafağında kurulan darağacıyla '61 yılında Sivas'ta gördüğü yürek yakan tabloyu yeniden anımsamış, yaşamış olmalı.

Hamdi Gezmiş'in anlatımıyla; "Baba tarafımız Gezmişoğulları sülalesinden gelir bizim. Orta Asya'dan göçen Oğuz Türklerinin bir kolu olarak Anadolu'ya gelmiş, Rize'nin İkizdere kazasına bağlı Cimil'e yerleşmiş." Zaman içinde nüfusun artmasıyla köy olan Cimil, Erzurum sınırına yakın bir yerleşim yeridir.

"Cimil, Tanzimat Dönemi'nde göç vermeye başlayınca geniş aile, Karadeniz'e ve İstanbul'a dağılmış. Soyu bize ait kolu, Erzurum'u kendine mekan seçmiş. Ailemiz, Erzurum Ovacık'ın Çıkrıklı köyüne yerleşmiş. Gezmiş ailesi genç öğretmen Mukaddes'in ailesiyle beraber yaşadığı mahalleye taşınır. Cemil ve Mukaddes Gezmiş'in yaşamlarını birleştirme süreci bu mahalledeki komşuluk ile başlar. İki genç öğretmen 21 Aralık 1943'te Erzurum'da evlenir. Cemil Gezmiş'in tayini nedeniyle Gezmiş ailesi 1946'da Ankara, Ayaş'a taşınır. Abisi Bora'dan üç yıl sonra ailenin ikinci çocuğu olan Deniz 28 Şubat 1947'de Ayaş'ta doğar. Böylece Deniz'in yaşam hikayesi başlamış olur.

Anne baba öğretmen olduğu için Deniz ve kardeşleri de onlarla birlikte birçok diyar gezmek zorunda kalırlar. Deniz ilkokulla Sivas Yıldızeli'de başlar ve 1958'de aynı ilçeden mezun olur.

DP'nin kuruluş yıllarında 'hak, hukuk, demokrasi, reform

vb.’ söylemleri nedeniyle baba Cemil Gezmiş kısa bir süre DP’li olsa da Gezmiş ailesi esas olarak CHP’lidir. Deniz, ailesinin siyasi görüşünden etkilenmiş olacak ki; okuduğu Sivas Selçuk İlkokulu’nun bahçesinde toplu fotoğraf çekildikleri sırada bir elinin başparmağını göstererek, diğer elinin başparmağı ile de zafer işareti yaparak kendince CHP’nin altı okunu simgeleyen bir hareket sergilemiştir. Deniz aynı gün başka bir resim çektilirirken parmaklarıyla altı ok işaretini bir daha yapar. Ayrıca ortaokulda defterinin kapağına da altı ok çizer. Deniz’in bu davranışları bilinçli olmasa da içgüdüsel olarak politikayla ilgilenme potansiyelinin dışavurumu olarak yorumlamak yanlış olmasa gerek.

Deniz Gezmiş dokuz on yaşındayken “Yedi Bela Çetesi”ni kurmuştu. Yedi kişi değillerdi ama adı nedense ‘Yedi Bela’ydı diyen Aydın Çubukçu bu konuda şunu anlatır: “Yedi Bela Çetesi’nin aslında bir şey yaptığı yoktu ama grup olarak hareket etmek, ne bileyim bir yerde top oynanıyorsa takımı belirlemek, başka mahallenin çocuklarını dövmek gibi şeyler oluyordu. Demokrat Partili ailelerin çocuklarıyla dövüşüyorduk”¹⁹

1950 yılının sonlarında İsmet İnönü miting yapmak için Sivas’a gelir. Aydın Çubukçuoğlu ile Deniz mitinge giderler. Aydın Çubukçu’nun babası Sivas İl Başkanı olduğu için İnönü geldiğinde onların evinde kalır. İki arkadaş bunu fırsat bilerek İnönü’nün elini öpmek isterler. Aydın Çubukçu için kolaydır bu. Ne de olsa evleridir, rahatça girebilir içeri. Polis yolları ve evi kuşattığı için Deniz’in işi zordur. Deniz, Aydın’dan yardım ister. “Beni sizin eve götür” der. Aydın, bu işin zor olduğunu söylediği zaman Deniz; “Ben gireceğim görürsün sen” der ve pes etmez. Aydın’dan önce bir yolunu bularak eve girer ve İnönü’nün elini öper. Aydın içeri girdiğinde Deniz’i karşısında görür.

Tarihin bir ironisi ya da burjuva politikasının ezilenlere ve devrimcilere kötü bir sürprizi... Hangisini tercih edersek öyle diyelim. Deniz’le ilgili iki gelişme çarpıcıdır. İnsanın ne-

19 Denizler ve Filistin, Turhan Feyizoğlu, Alfa Yayınları, sf. 50-51

rede, ne zaman, nelerle karşı karşıya geleceği önceden kestiremiyor. Deniz de bunlardan ikisini yaşayanlardandır. Sivas'a geldiğinde o gün elini öptüğü İnönü, 72'de Deniz'in idam edilmemesi için çok çabalamıştır. İkincisi ise Sivas Valisi ile gerçekleşecektir. İlkokulu bitiren Deniz bir yarışmaya katılır ve birinci olur. Bu nedenle Deniz'e dolmakalem veren Sivas Valisi bu sefer Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idamlarının oylandığı mecliste AP vekili olarak bulunmaktadır. Denizlerin idamı için el kaldıran faşist grubun içindedir.

Deniz yaşamında hareketlidir, kabına sığmaz, kafasına koyduğunu yapmaya, başarmaya kararlıdır, ataktır. Okulda ve sokakta arkadaşları arasında hep öndedir, grup lideridir. Bu özellikleri, ailesinin özellikle babasının dikkatinden kaçmaz. Deniz'in çocuk yaşta dahi bu özellikleri nedeniyle aile içinde ve çevrede saygınlığı vardır. Hamdi Gezmiş: "Ne kadar sinirlenirse sinirlensin, bize karşı hiç kaba kuvvet kullanmamıştır babam... Deniz abime kıyamazdı; onun zekasına, karakterine, huylarına hayrandı" diye anlatır babasının Deniz'e yaklaşımını ve ilişkilerini. Anne ve babası Deniz'in zeki bir çocuk olduğunu fark ederler. Emin olmak için test yaptırırlar. Deniz'in zeki ve yetenekli olduğu test sonuçlarıyla açığa çıkar. Deniz okulda çalışkandır. Esas olarak ders dinleyerek, dersi derste öğrenmeyi tercih eder. Bu da Deniz'in ders çalışma tarzıdır. Hemen her yıl okul birincisi olur.

Orta öğrenimini 1961'de Sivas Atatürk Ortaokulu'nda bitiren Deniz, daha o yıllarda okumayı çok seven bir kişiliktir. Çocuk yaşta başlayan okuma merakı çevresinin dikkatini çeker. Anne babanın görev yaptığı Yıldızeli'nde kitap satan bir tane dükkan vardır. Deniz harçlığından biriktirdiği paralarla bu dükkana gelen resimli romanları hiç kaçırmaz.

O yıllarda yaygın olan ve ülkemizde de rağbet gören Amerikan çizgi romanlarını düzenli okuyan çocuklardandır Deniz. "Çelik Bilek" adlı çizgi romanı ayrı bir ilgiyle okuduğu söylenir. Romanın kahramanı olan Çelik Bilek'e hayrandır. Deniz, Çelik

Bilek'in İngiliz sömürgeciliğine karşı Amerikan halkının yanında tavır almasından dolayı ona özel bir sempati beslemiştir.

Deniz'in ailesi ve onu yakından tanıyanlar daha 9-10 yaşlarındayken sömürgeci devletleri sevmediğini, politikalarına karşı olduğunu söylerler. Onun her zaman haklının yanında haksızın karşısında olduğunu, tavırlarının bu şekilde biçimlendiği çevresince bilinen bir gerçektir. 'Bir defter-i Hatırat-ı Zindan' kitabında Deniz'in bu vb. özelliklerini sayan Hasan İhsan da onun arkadaş çevresinde inisiyatifli, toparlayıcı, yönetici-lider özelliklerinin daha o yaşlarda görülmeye başladığını anlatır.

Deniz arkadaşlarını toparlarken, çeşitli oyunlar kurarken hôt-zötçü bir tavırla yapmazmış bunları. Bir nevi demokrasiyi işleterek planlamalara, kararlara herkesin iradesini yansıtan bir tarzının olduğu da ayrıca söylenir. Onun bu özelliklerinden dolayı arkadaşları arasında sevilen, sayılan, sözü dinlenen bir çocuk olduğu bilinmektedir.

1961 Haziran'ında ortaokulu bitiren Deniz, Sivas Lisesi'ne kaydolur. Yaşar Kemal'in Teneke, İnce Memed gibi kitaplarını bu yıllarda okuyan Deniz için Türkiye ve Kürdistan halkları gerçeğini anlamaya, tanımaya başlar.

Aynı yıl zatürreye yakalanan baba Cemil Gezmiş tedavi için gittiği İstanbul'dan dönerken hem çocuklarının daha iyi eğitim alabilmesi hem de ailenin genel sağlığı nedeniyle İstanbul'a yerleşmeyi kafasına koyar. Ailenin de bu düşüncüyü benimsemesi üzerine Ağustos 1962'de İstanbul'a göçerler. Bu göç Deniz'in hayatında yeni başlangıçlar yapmasına olanak sağlayacaktır. İstanbul Deniz'in devrimciliğe adım atmasına, devrimcileşmesine ve önder bir devrimci karakter olmasının yolunu açacaktır.

Deniz'in girişken, cesaretli özelliklerini kardeşi Hamdi başka bir örnekte şöyle anlatır. Tuttukları ev Harem'de denize çok yakın olduğu için eşyalar taşınır taşınmaz Deniz kardeşine "gel gidip denize bakalım" der, giderler. Kardeşi Hamdi; "O zaman da temkinli biriydim; sinamadan hiçbir işe girmezdim... Baktım abim üstünü çıkarmış, şortla çifte kayaların

oraya çıkmış bile... Hiç düşünmeden pat diye denize atladı ve hayatı denizde geçmiş gibi yüzmeye başladı. ‘Cesaret böyle bir şey işte’ dediğimi hatırlıyorum” derken bir bakıma kendisiyle abisinin kişilik yapısını karşılaştırarak, abisinin korkusuz atak ve girişken özelliğini tarif eder.

Aşırı temkinli, sağlamcı tarz ve kişilik şekillenmesi özellikle devrimci mücadelede atılgan, yaratıcı, iş kotarıcı özelliklerin gelişmesine engel olur. Var olan yetenekler, yaratıcı özellikleri de zamanla köreltir. Bu şekilleniş devrimcilerde olan potansiyelin, ileri yanların açığa çıkmasında bastırıcı rol oynar. Aşırı temkinlilik ve sağlamcı davranışlar politik yaşamda risk almayı öteleyeceği gibi mücadele karşısında da tutuk ve edilgen bırakır. Deniz Gezmiş’te risk alma özelliğinin gelişkin oluşu, atak ve korkusuz oluşu, girişkenliği, yaratıcılığı çocuk yaştan beri gelişmektedir. Bu durum Deniz’in bulunduğu ortamlarda kısa süre içinde öne çıkmasını sağlar. 7 yıl gibi kısa ama dolu dolu geçirdiği bu süreç Deniz de olan önderlik potansiyelini açığa çıkarmıştır.

Deniz, çocukluğundan beri yoksulun, ezilenin yanında yer alır onlara yardım eder. Ezilen işçi ve köylülerin yoksulluklarını kabullenemez. Büyüdükçe yoksulluğun kaynağını sorgulamaya başlar. Deniz’in bu duyarlılığı, yardımseverliği ve paylaşımcılığı okuduğu kitapların yanı sıra babasının görevi gereği teftişe gittiği köy okullarının bazılarında babasıyla birlikte gitmesidir. Gittiği köylerde halkın yaşamıyla ve içinde bulunduğu koşullarla yüzleştiği döneme kadar uzanır. Bu nedenledir ki haksızlığa karşı tahammülsüzlüğü ve karşı koyuşu da o yıllara dayanır. Deniz’in küçük yaşta yoksulluğun nedenlerine kafa yormaya, sorgulamaya başlaması devrimciliğe giden yolun taşlarını döşemeye daha o yıllarda başlamıştır.

Can Dündar, ‘Abim Deniz’ kitabında Deniz Gezmiş’in ilk politik eylemini Haydarpaşa Lisesi’nde okurken gerçekleştirdiğini anlatır. ‘Tacizci ve tecavüzcü’ diye iftiraya uğrayan bir öğretmenlerinin masum olduğuna inanan öğrenciler iftiraya

karşı protesto gösterisi düzenlerler. 500'ü aşkın öğrenci okulda toplanarak Kadıköy'e yürürler ve Karaköy'e giden bir vapuru işgal eylemi gerçekleştirirler. Sirkeci'ye doğru yönlendirdikleri vapurdan inen öğrenciler, iftirayı abartarak veren Hürriyet Gazetesi'nin önüne gelir. Oldukça öfkeli olan öğrenciler gazetenin camlarını taş yağmuruna tutar. Elleri geçen o günkü Hürriyet'in baskısını yakar, çalışanları ve giren çıkanları döverler. Gazete yönetimi bu protesto karşısında ne yapacağını şaşırır ve çaresiz kalır. Çareyi o dönemin başbakanı İnönü'yü aramakta bulurlar. Öfkeleri dinmeyen Haydarpaşa Lisesi öğrencileri Hürriyet binasından ayrılarak doğrudan Milli Eğitim Müdürlüğü binasına yürürler. Müdürle görüşen öfkeli öğrenciler öğretmenlerinin iftiraya uğradığını söylerler. Öğrencilerin tepkileri ve ısrarla hocalarının suçsuz olduğunda diretmeleri üzerine Milli Eğitim Müdürü, öğretmenleri aklanırsa yeniden göreve iade edileceği sözünü verir. Bu söz üzerine öğrenci gençlik okula dönerek iftiranın kaynağı olarak gördükleri okul müdürünün odasını basarlar. Bunu fark eden müdür pencereden kaçarak kurtulur.

Tehditler savuran İstanbul Valisi'nin yürüyüşü gerçekleştiren öğrenciler hakkında soruşturma açacağını söylemesi üzerine öğrenciler tanınmamak için saçlarını üç numaraya vururlar. Tüm bu gösterileri örgütleyen ve yöneten birbirini tanımayan iki öğrencidir. Yolları burada kesişen, ilerleyen yıllarda birbirleri için eylemler yapacak ölümüne mücadele edecek olan bu öğrencilerden biri lise bir öğrencisi Deniz diğeri ise lise son sınıf öğrencisi olan Mahir Çayan'dır. Çekilen resimlerden teşhis edilen Mahir'in ilk mahkemeye çıkışıdır bu. Deniz'e gelince, o kafasını kazıttığı için kendisini kimse teşhis edemez. Bu şekilde aldığı önlemlerle gözaltına alınmaktan kurtulur. Can Dündar'ın tanık bilgilerine dayanarak anlattığı bu protesto gösterisi Deniz'in okulda ilk eylemi olur. İftiraya uğrayan öğretmene gelince, büyüyen tepkiler üzerine İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü, öğretmeni görevine iade etmek zorunda kalır.

Aradan çok uzun yıllar geçtikten sonra Deniz ve yoldaşla-

rının idamının ardından Cemil Gezmiş ile bir meyhanede karşılaşan öğretmen ağlayarak; “Ben senin oğlun sayesinde temize çıktım. Hakkını ödeyemem” diye içini döker.

Deniz Gezmiş’in, atak, girişken ve romantik olduğu kadar sosyal, medeni cesareti gelişkin bir genç olduğu onu tanıyanların ortak görüşüdür. Bilir Koleji’nde geliştirdiği İngilizcesine güvenerek Avrupa, Latin Amerika ve diğer ülkelerden genç kadınlarla yazışır. Deniz’e yazılan mektupların içeriğinden, Deniz’in yazıştıklarıyla politik sohbetler de yapıp tartışıldığını öğreniyoruz. Örneğin Arjantinli Teresita Benehctrit isimli kadının Deniz’e yazdığı mektupta şöyle denmiştir:

“... Deniz, mektubuna üzüldüm. Ülkeni tanıyorum, Kıbrıs’ta olanları okuyorum. Ama seni anlamıyorum. Neden Amerika’yı sevmiyorsun? Sizin ülkeyle araları kötü mü? Burada Arjantin’de birçok insan emperyalist oldukları için yankileri sevmiyor. Ama bu insanlar komünist. Komünistler yankileri sevmez. Sen de komünist misin?”²⁰

Deniz’in benzer içerikte yazıştığı başka mektup arkadaşları da vardır. Mücadele içerisinde de tutsaklık koşullarında da yurt içi ve yurt dışındaki liseli, üniversiteli gençlerle yazışmaya önem veren bir duyarlılığa sahiptir. Yazışmalarında siyasi sohbetler ettiği gibi bilim ve okuma üzerine de tartışmalar yürütmüştür.

Deniz’in TİP Üyeliği, Politik Mücadeleye Katılımı, Sosyalist Yayınlarla Tanışması

Sosyalist içerikli yayınlar ‘61 Anayasası’ndan sonra 64-65 yıllarında yaygınlaşmaya başlamıştır. Deniz, okumayı seven bir devrimci olmasının yanında okumaları tekdüze değildir. Politik okumalarının yanında sanat, kültür ve edebiyat üzerine de okumayı seven biridir. Bunlar içerisinde Rus edebiyatına olan ilgisi daha fazladır.

20 A.g.e, sf. ‘67

65 yılında Beyazıt'ta sahafları gezerken Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın 'Tarih, Devrim ve Sosyalizm' adlı kitabına rastlar, alır. Önce kitabın çeviri olduğunu zanneder. Okuduktan sonra kitabın Türkiyeli bir sosyaliste, Kıvılcımlı'ya ait olduğunu anlar. Arkadaşlarına kitabı önerir, verir, okutur. Kitabın arkasında 'kitap hakkında eleştiriniz varsa gelin görüşelim' notuna rastlar. Yanında da adres yazılıdır. Deniz ve iki arkadaşı Kıvılcımlı ile görüşmeye giderler. Doktor ile tanışmaları da Deniz'in sosyalist düşünceyle tanışması da böyle başlar.

Deniz, politik etkinliklere karşı da ilgilidir. Haberdar olduğu toplantı, panel, söyleşi gibi faaliyetleri kaçırmaz. Bu etkinliklerden birisi de katıldığı bir toplantıdır. TİP Genel Başkanı Behice Boran, Nisan 1965'te bir toplantıya konuşmacı olarak katılır. Behice Boran konuşmaya başladığı anda toplantıya maksatlı katılan-sonradan fark edilirler- gerici-sağcı bir grup konuşmayı sabote etmek için "Komünistler Moskova'ya" diye bağırırlar. Deniz de o toplantıya katılmıştır ve onlara saldıran ilk o olur. Deniz'i gören kitle de kavgaya katılır, grubu kapı dışarı ederler.

Deniz, mücadelenin örgütlü yürütülmesi gerektiğini anlamış ve ben'den biz'e geçişe karar vermiş olmalı ki 16 Eylül 1965'te Üsküdar İlçe Örgütü'ne üyelik başvurusu yapar. 11 Ekim'de başvurusu kabul edilir. Deniz 2 Nisan 1966'da TİP Üsküdar İlçe Örgütü'nün 35. Üyesi olur. İstanbul İl Örgütü'nün ise 208 numaralı üyesidir.

Deniz'in gözü pek, kararlı, atak, mücadeleci kişiliği kısa sürede tanınmasına, sevilmesine ve kitlelerin güvenini kazanmış bir devrimci olarak öne çıkmasına neden olur. Herkesin dikkatini çeker. 30 Temmuz 66 tarihinde gerçekleşen ilçe kongresinde İlçe Sekreteri seçilir. Aynı günlerde 'Uyarmak için Uyanmalı' broşürünü çıkaran Hikmet Kıvılcımlı broşürü dağıtmak için geldiği ilçe örgütünde Deniz'le karşılaşır. Deniz, partiye gelmesini üye olmasını önerdiğinde kıvılcımlı; "Beni üyeliğe kabul etmezler" der. Deniz; "Nasıl kabul etmezler, olmaz öyle şey. Biz ağırlığımızı koyar sizi partiye kabul ettiririz" diye

ısrarcı olur. Doktor, ısrar üzerine TİP'in faaliyetlerine katılır, üyelik başvurusu yapar. Ancak Kıvılcımlı'nın hukuksal durumu uygun olmadığı için TİP Genel Merkezi üyeliğini 28 Ekim 1966 tarihli bir yazı ile kabul edilmediğini bildirir.²¹ Deniz Gezmiş aynı dönemde Mihri Belli ile tanışmıştır. Onun Milli Demokratik Devrim (MDD) tezlerini okur. Deniz'in MDD düşüncesinden etkilenmesi bu süreçte olur.

Deniz Gezmiş'in katıldığı ilk işçi eylemi Temmuz 66'da gerçekleşmiştir. Çorum Belediyesi işçileri ücretlerini düşürülmesi ve işten çıkarmaları protesto etmek için Çorum'dan Ankara'ya yürüyüş başlatır. Ülkenin birçok yerinde ilerici, demokrat ve devrimciler yürüyüşe katılır. Katılanlar arasında TİP ve Deniz de vardır. Kaynaklarda belirtildiği kadarıyla Deniz'in sosyalist olarak katıldığı ilk eylem bu işçi yürüyüşüdür.²² Aynı zamanda Deniz'in ilk gözaltına alındığı eylemdir bu.

Deniz siyasal faaliyetlerde ve eylemlerde her geçen gün daha fazla görünür olmaya başlar. Babası siyasal ve devrimci eylemlere katılmasına razı olmadığı için adres gerektiğinde M. Ali Aybar'ın adresini verirmiş.

Deniz'in bürokrasiden ve sık sık yapılan toplantılardan pek hoşlanmadığını, daha çok pratik yönünün ağır bastığını onu tanıyanlardan öğreniyoruz. Deniz bir dönem Demokratik Devrim Derneği Yönetim Kurulu'na seçilir. Rasih Nuri İleri bu görevine ilişkin bir gözlemini anlatır:

“Yönetim Kurulu üyesi Deniz Gezmiş zaten bürokratik görevlere katılmazdı, tartışmalara da katılmazdı, sadece tarafımızı tuttu. Toplantılara katılmak Deniz için zaman kaybı anlamına geliyordu. Deniz, hiç olmazsa toplantılara gel alınan kararlara katıl, derdim. Deniz ise; Rasih abi siz karar alın ben uygulamam, derdi.”²³

Deniz'i tanıyan, dönemin TİP Üsküdar İlçe Başkanı İlkan Ataöz; “Deniz eylemleri seven genç bir arkadaşımızdı. İktisat

21 A.g.e, sf.14

22 Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan İhsan, Alter Yayınları, sf. 14

23 A.g.e, sf. 15

Fakültesi Öğretim üyelerinden İdris Küçükömer de bizim ilçenin üyesiydi. Deniz, İdris'in partiyi ve halkı pasivize ettiğine inanıyordu. Üniversitedeki öğrenci olaylarına karşı tutumunu eleştirirdi" der.²⁴

Deniz Gezmiş, 6 Temmuz 1966'da girdiği sınavlarda iki fakülte kazanır; biri İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi diğeri de Fen Fakültesi. Deniz Hukuk'u seçer. Babası ise oğlunun özelliklerini bildiği için Fen Fakültesi'ne gitmesini ister. Deniz Hukuk Fakültesi'ne kayıt yaptırdığı halde babasını kırmaz Fen Fakültesi'ne de kayıt yaptırır. Deniz'in eğitimde bilimsel ve demokratik reform talepli mücadelesi ve politik tercihi Hukuk Fakültesi'ni seçmesinde belirleyici olur. Bu yüzden bilinçli bir tercihtir.

Devrimci-sosyalist düşüncelerle tanışmasıyla başlayan süreç ve eylem insanı olması Deniz Gezmiş'ten 'Bizim Deniz'e', 'Devrimci önder Deniz'e giden yolun taşlarını döşemiştir. Deniz'in yaşamı, mücadeleci kişiliği ve pratiği yakından incelendiğinde onu sözü ile eylemi arasında tutarlılık olduğunu görmek mümkündür. "Her devrimcinin işi devrim yapmaktır" diyen bir devrimci yaşamını ona göre düzenlemelidir. Deniz, yaşamını mücadelesinin ihtiyaçlarına göre düzenlemiştir. Teorisi ile pratiği arasında tutarsızlık göremezsiniz. Neyi savunuyor doğru görüyorsa öyle yaşamaya çalışır. Deniz olduğu gibi görünür görüldüğü gibi yaşar. Davranışlarıyla, sözleriyle ve yaşamıyla doğaldır. Gösterişçiliğin, seyirciye-vitrine oynama tarzının ona yabancı olduğunu görürüz. Esprileri, şakaları, takımları, düşündüklerini çekinmeden söylemesi de doğal, yalın, acaba'sız ve içtendir.

Bu özellikleriyle birleşen devrim tutkusu ve ideallerine bağlılığı Deniz'i '68-'71 devrimci politik koşullarının ürünü olarak dönemin önde gelen üç devrimci önderinden birisi yapmıştır. Deniz, devrimcilerin ve sosyalistlerin savunduklarına sadık kalmalarını, düşüncelerine, ideallerine aykırı davranışlar sergilememeleri gerektiği üzerinde durur.

24 A.g.e, sf. 15

Özellikle Amerikan emperyalizmi destekli İsrail siyonizminin işgalci-yayılmacı Siyonist politikası yüzünden Ortadoğu’da ‘67 Savaşları başlatmıştı. En fazla Filistin halkının zarar gördüğü bu savaşa karşı uluslar arası alanda olduğu gibi coğrafyamızda da 1967 yılı siyonizme ve Amerikan emperyalizmine karşı tepkilerin ve gösterilerin yaygın olduğu bir dönemdi. Bu tepkilere Vietnam işgaline karşı tepkileri de eklemeliyiz.

Aynı dönemde Amerikan emperyalizmine ait 6. Filo’da İstanbul açıklarına demir atmıştı. Siyonizme karşı gösterilerle birlikte 6. Filo’ya karşı da protesto gösterileri düzenlenmekteydi Türkiye ve Kuzey Kürdistan gençliği tarafından. Tam da bu koşullarda TMTF her yıl ağustos ayında uluslar arası kültür şenliği düzenliyordu. Şenliğe değişik ülkelerden folklor ekipleri ve tiyatro grupları katılıyordu. Aynı federasyon Ağustos 1967’de İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Gümüşsuyu Tesisleri’nde uluslararası kültür festivali düzenler. Deniz Gezmiş de bu festivale gider.

Deniz, sosyalist ülkelerden gelerek festivale katılan genç kadınlarla, Türkiye’den erkeklerin böylesi bir zamanda dans etmelerini içine sindiremez. “Bu ne biçim sosyalist ülke gençliği” diye tepki gösteren Deniz, orkestranın davulunu patlatır ve İngilizce bir konuşma yapar:

“Arkadaşlar, Vietnam’da kanlı bir savaş verilmekte. Ulusal kurtuluş savaşlarının ivmesi her geçen gün yükseliyor. Oysa sizler kalkmış burada Amerikan müziği eşliğinde eğleniyorsunuz. Bu nasıl çelişki?”

Konuşmasının ardından “Kahrolsun Amerikan emperyalizmi, yaşasın dünya halklarının devrimci savaşı” sloganını atarak festivali terk eder.²⁵

O dönemin politik koşullarında Deniz Gezmiş, festivalin programının içeriğini yetersiz veya boş görmüş olmalı ki Amerikan müziği eşliğinde dans edenleri de görünce festivali ve organize edenleri protesto etmek maksadıyla bu devrimci eylemi

25 Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan ihsan, Alter Yayıncılık, sf. 17

tek başına gerçekleştirmiş. Deniz'in haksızlıklara, yanlışlara, tutarsızlıklara ve içeriksiz etkinliklere karşı tavizsizdir. Burada düşünce ve yaşam arasında uyum olmasına önem verdiğini görürüz. Eleştirmemeyi, mücadele etmemeyi, sessiz kalmayı tutarsızlık ve samimi-yetsizlik sayar. Festivalde gösterdiği bu davranış biçimine farklı yaklaşanlar olabilir. Ancak bu tarz Deniz'in özellikleriyle örtüşür. Sessiz kalması yapısıyla çelişirdi.

Deniz Gezmiş, sayılan özelliklerinin yanında dalgın olduğu anlar da olmuştur. Mukaddes ana ile Deniz birbirlerini çok severlermiş. Karşılıklı şakalaşır, takılırlarmış birbirlerine. Annesi, Deniz'in iki olayını zaman zaman anlatarak oğluna takılmalarını Hamdi Gezmiş şöyle anlatmaktadır:

“... Hatırlarım, Sivas'ta iki katlı bir evin alt katından üst katına taşınmıştık. Taşındığımız yere doktorluk yapan genç bir çift gelmişti... Taşındıktan sonra bir gün Deniz abim kendi evi zannederek bu doktorların evine gitmiş. Sokak kapısı açılmış, abim kapıdan girip doğruca yemek masasına oturmuş ve ‘anne açım, yemek verir misin?’ demiş. Bunun üzerine odadan çıkıp yemek masasının olduğu sofaya gelen doktor komşumuz güler- rek; ‘Deniz, hoş geldin, hadi ablan yemek koysun da beraber yiyelim’ deyince abim mahcup olup komşunun evinden kaçmış.”²⁶

Deniz Gezmiş'in bir başka dalgınlık olayını ise yine Mukaddes ananın dilinden Hamdi Gezmiş şöyle aktarır:

“Bir gün Üsküdar Meydanı'na inmişler. O sırada taşıma işleminde kullanılan at arabaları vardı. Deniz abim yine yolda yürürken dalmış, arabayı çeken ata çarpmış. Tabi boyu uzun olduğu için atla suratları birbirine tokuşmuş ve at kısa süren bir sersemlik geçirmiş. Bunun üzerine arabacı ‘Hop delikanlı, önüne dikkat etsene atı perişan ettin’ diye bağırmış. Annem bu olayı da güler- rek anlatırdı.”²⁷

Hamdi Gezmiş, abisinin annesine olan sevgisini ve verdi-

26 Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları, sf. 97-98

27 A.g.e, sf. 107-109

ği değeri de anlatır. Mukaddes anayı ameliyat olduktan sonra eve getirirler. Annesinin bakımını, yemeğini yedirmeyi, evin temizliğini Deniz üstlenmiştir. Oğlu Deniz’le ilgili anılarını anlatırken bunları da paylaşmıştır Mukaddes ana.

Sırtında yakası kürklü yeşil parkası, ayağında botu, uzun boylu duruşu, kulaktan duyduklarımızdan ve eylemden eyleme koşan Deniz Gezmiş hafızalarda sert mizacı olan bir görüntü oluşturur. Oysa Deniz’i doğrudan kendi yaşamından ve onu tanıyanların anlatımından öğreniyoruz ki hiç de öyle birisi değilmiş.

Deniz’in düşünsel ve pratik davranışlarından, pratiğinden ve insan ilişkilerinden anlıyoruz ki; içindeki Deniz büyümemiş. Hayalleri, serüvenci özellikleri, sınır tanımaz düşleri, şakaları, korkusuzluğu ve öfkelerinde bu özelliği rahatlıkla görülebilir. Bu konuya ilişkin Hamdi Gezmiş, abisinin kendisine karşı yaptığı bir muziplik üzerine şunları aktarır:

“Çok canlı, neşeli, hayat dolu bir insandı. Şaka yapmayı severdi. Hani daha sonraki konumu itibarıyla çok ciddi olmasını beklersiniz değil mi? O, öyle biri değildi. Mahallede büyük-küçük herkesle arkadaştı. Bütün komşuların sevgisini kazanmıştı. Akşam eve dönen büyüklerin ellerindeki fileleri taşımalarına yardım ederdi. Onların yardımına koşar, yazın mahallenin delikanlıları ve kızlarıyla sandala binmeye, yüzmeye giderdi. Bana da ders çalışmamı tembihle ama dayatmazdı. Okuldan eve geldiğinde yaptığımız tatlı kavgalarını hatırlıyorum. İkimiz de tatlıyı çok severdik. Annem bir tencere sütlaç yapardı. Ben okuldan sütlaç hayali kurarak koş a koş gelirdim. Buzdolabını açıp bakardım ki bitmiş. ‘Ya abi, nasıl olur nasıl bitirirsin’ diye saldıırırdım üstüne... Boğuşurduk altlı üstlü... Sonunda pes eder; ‘tamam al şu parayı git pastahaneden ye’ derdi. Arada ben de ona para verirdim. Ben hep tasarruf eğilimliydim. Harçlıklarımı hep biriktirirdim. O da bunu bilirdi. Kendi parasını ihtiyacı olan arkadaşlarına dağıtır parasız kalınca da bana gelip; ‘Ya Hamdi param bitti, bana borç verir misin?’ der-

di. ‘Tamam’ derdim ama öyle hemen vermezdim. Bir senet tazmin eder, imzalatırdım orada... Ve o parayı kesinlikle alırdım. O da ‘ver senedimi’ diye dalga geçerdi. Hani Atilla İlhan onlar için yazdığı şiirde ‘Güneşten ateş yontarlardı/ Sert adamlardı’ diyor ya... Belki eylem içinde sertti abim ama gündelik hayatta cıvıl cıvıl bir insandı. Sıcaklığını, sempatikliğini, şakacılığını her koşulda, hapishane ortamında bile terk etmemiştir.”

‘67-’68 yılları coğrafyamızda antiemperyalist bilincin ve mücadelenin yaygınlaşarak gelişmeye başladığı yıllar olduğuna değinmiştik. Türkiye ve Yunanistan devletinin (tabi ki bağımlı oldukları efendileri emperyalist devletlerin de) jeost-ratejik konumlarından dolayı Kıbrıs üzerinde egemenlik kurma dalaşı, ‘61 yılında olduğu gibi ‘67 yılının Kasım ayında da doruğa çıkmıştı. Türk sömürgeci devleti, “Rumlar, Türk köylerinde katliam yapıyor” gerekçesiyle Kıbrıs’a müdahale etme işgal hazırlığına başlamıştır. Ne var ki ABD ve Nato buna izin vermeyecektir. Nato’nun ve Amerikan emperyalizminin bu engellemelerine tepki duyan üniversite gençliği kitlesel bir yürüyüş düzenler. ‘Dağ başını duman almış’ marşı eşliğinde “gönüllü askeriz, kana kan isteriz”, “Ordu Kıbrıs’a”, “Emperyalist köpekler, dünya sizden ne bekler” sloganları eşliğinde gençlik İstanbul Beyazıt’tan 21 Kasım 1967 günü 100 bin kişilik bir kitle ile Ayasofya, Sirkeci, Eminönü, Tophane üzerinden Dolmabahçe’ye yürüyüş gerçekleştirmiştir.

Kitle Dolmabahçe’ye geldiğinde Deniz Gezmiş, Aşık İhsani ve Uğur Büke, denizde demirlenmiş olan Amerika’ya ait bir deniz motorunda asılı olan ABD bayrağını alıp Taksim Meydanı’nda yakarlar. Bu gelişmeler gençlik içinde antiemperyalist mücadeleyi büyüttüğü gibi her gösteri, protesto ve eylemlerde önderlik edenlerden birisi olan Deniz’i daha da tanınır hale getirmiştir. Deniz’in atılgan, yönetici özellikleri polisin de dikkatini onun üzerinde toplanmasına yol açmıştır. Bu gösteride Deniz gözaltına alınır ve geri bırakılır.

Deniz Gezmiş hakkında çeşitli söylentiler çıkartılmış ya-

lan yanlış çarpıtma haberler yapılmıştır. Bu anlatılanların bazıları onu gözden düşürmek için kasıtlı ortaya atılan şeylerdir. Bunlardan birisi de kadınlarla olan ilişkileri üzerine anlatılanlardır. Bu konuyla ilgili birinci ağızdan kardeşi Hamdi Gezmiş ve arkadaşlarının görüşlerine başvurarak söylentilere açıklık kazandırmaya çalışalım. Deniz'in kardeşi Hamdi Gezmiş bu konuda:

“Deniz abimin kadınlarla ilişkisi üzerine çok konuşulup yazılmıştır. Son yakalanışından sonra da gazetelerde harem öyküleri anlatılıp, Kazanova masalları yazılarak itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Çok kısa sürebilen gençlik döneminin önemli bir bölümünü, 32 ayını hapisanede geçirmiştir abim... Bu kadar kısa süre içinde birkaç kız arkadaşı dışında düzenli bir ilişkisi olmamıştır. Uzun boyu, düzgün fiziği, güler yüzlülüğü, şakacılığı ve cana yakınlığıyla dikkat çeken bir gençti. Mahallede onu beğenen genç kızlar vardı, hepsinin de gözü abimdeydi. Ama bildiğim kadarıyla o yaşlarda hiçbirisiyle yakınlaşmamıştı. Beraber aynı mahalle ortamında bulunuyorlar, denize giriyorlardı ama abim sosyal olaylar içinde olduğu için flörte bile fırsatı olmuyordu.

“Benim bildiğim tek ciddi flörtü Avniye Anadol'du. Abim ona karşı ne hissettiğini bana anlatmazdı ama aralarında duygusal bir bağ vardı; belki de aşıktı. Abim içeri düştüğünde Avniye'yi mahkemelerde görürdüm genellikle. Fakültenin devrimci öğrencileriyle birlikte gelir duruşmaları izlerdi. Sonra evlendi” diye anlatır.

Hamdi Gezmiş ayrıca abisinin arkadaşı olan “Mustafa Gürkan, abim ona ‘Ben seni unutmak için sevmedim’ şarkısını söylediğini anlatır” diye ekler.

12 Mart 1971 darbesi öncesinin AP-Demirel hükümeti ve darbecilerin kurdurttuğu Nihat Erim hükümeti günümüzde yaptığı gibi devrimcilere yönelik karalama yoluyla psikolojik savaş yürütüyordu. Deniz Gezmiş'in her gün artan popüleritesinin, özellikle de ilerici demokratik kamuoyunda ve gençlik

içinde tanınmasıyla birlikte itibarının artması faşist iktidarı ve kurumlarını rahatsız etmekteydi. Devlet akıllı, Deniz'i gözden düşürmek ve itibarını zedelemek için yakalandığı zamanda da kara propaganda yapmaktan geri durmamıştı. Bu boşuna ve ümitsiz yıpratma çabalarıyla Deniz'e belden aşağı vurmaya çalışırlar.

Deniz Gezmiş yakalandıktan sonra kameraların önünde İç İşleri Bakanı'nın 'karizmasını' sözleri ile çizdiği o günün gazetelerinde de bu durumu boşa çıkarmak, üzerini örtmek için devlet-MİT ortaklığıyla yalan haberler yapılmıştı. Burjuva gazeteler "Kazanova Deniz" portresiyle Deniz ve arkadaşlarını "kadın zaafı", "gittikleri evlerde kadınlarla birlikte oldukları" gibi haberlerle karalamaya çalışır. Deniz'in ODTÜ'de kaldığı 201 numaralı odayı "aşk yuvası"na çevirdiği, "birlikte olduğu kadınların listesini tuttuğu(!)" vb. içerikte haberler, yazılar yayınlarlar. Tüm bunlar devlet-MİT ve işbirlikçi burjuva basın ortaklığında yapılan karalama kampanyalarının bir kısmıdır.

Ancak ne var ki devletin ve işbirlikçi burjuva basınının bu itibarsızlaştırma çabası somut karşılık bulmaz. Nihayetinde güneşi balçıkla sıvama çabaları boşa çıkar ve gerçekler bir kez daha galip gelir. Kadınlarla, kadın arkadaşlarıyla ilişkisi bakımından Deniz Gezmiş'in avukata ihtiyacı olmadığı gibi aklanmasını gerektirecek bir durumu yaşamı da yoktur. Bu konuya ilişkin, onu tanıyan, onunla yakın arkadaş olanların ve kardeşi Hamdi Gezmiş'in tanıklık ve değerlendirmeleri yeterince açık ve nettir. Deniz'in yaşamı alenidir, göz önündedir.

Bunları aktarmadaki amacımız onu aklama -ki buna gerek de yok- çabası değildir. Onun sosyal ve politik yaşamını anlatmaya çalışırken bunlara da değinmeyi gerekli gördük. Ayrıca erkek egemen kapitalist sistemin erk zihniyeti Deniz'i karalamaya çalışırken, her daim yaptığı gibi yine kadınları kendine araç olarak kullanma soysuzluğu ve alçaklığına soyunma gereği duyduğuna da teşhir etmeyi gerekli gördük.

Baba Cemil Gezmiş, oğlu Deniz için; "İçki, sigara içmez,

kadına kıza gitmezdi” derken, gazeteci Ahmet Kahraman ise; “Deniz Gezmiş’in bir sevgilisi yoktu. Olması da olanaksızdı. Çünkü Deniz sürekli kovalanan bir kişiydi. Saklanmadığı zamanlarda da cezaevindeydi. Her insan gibi onun da sevdiği, istediği, birliktelikten mutluluk duyduğu bir kadın olabilirdi. Ama bu ortamı bulamadı, yaşamadı bu duyguyu. Bira ya da şarap bardağının arkasından bir genç kıza bakma olanağı bulamadı.” (Deniz: Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu)

O dönemin Türkiye Gençlik Dernekleri Federasyonu (TG-DF-DevGenç) Genel Başkanı Ertuğrul Kürkçü de: “Bu tip haberler Deniz’in devrimci mücadelesini halkın gözünde küçük düşürmek için uydurulmuştur. Günün 24 saatinde devrimci mücadele ile uğraşan bir kimsenin kadınla kızla uğraşacak vakti olmaz” derken Deniz’e yönelik iftiralara da yanıt vermiş olur.

Aktardığımız bu üç alıntıda da erkek egemen dilin sirayet ettiği kelimeler var. Bu dilin kaba biçimde o dönemin devrimcileri arasında hayli yaygın olduğu bir gerçektir. Bu erkekçi dil sonraki devrimci kuşaklar arasında da varlığını sürdürmüştür. Günümüzde demokratik, sosyalist kadın hareketinin ve kadın özgürlük mücadelesinin sayesinde azalmış da olsa hala kesintisiz mücadele yürütülmesi gereken bir sorun olarak erkek egemen dil varlığını sürdürmektedir.

Kürkçü’ye yıllar sonra bu açıklaması sorulduğunda; “... Aman yapmayın n’olur. O zaman gazeteler Denizlerle ilgili şeyler yazmışlardı. Onlar kendilerini savunacak durumda değildi. Bir sürü laf arasında o yazılmış. Yoksa herkes kendi ilişkisine kendi kara verir” şeklinde yanıtlar.

Deniz Gezmiş işgal, boykot ve direniş gibi eylemler içerisinde militan duruşu önemser. Dağınıklıklara ve kendini bırakma hallerine eleştirel bakardı. Arkadaşlarından Mehmet Bozcalı; “1968 sonu Deniz, işgal süresince üniversiteydi. Zaman zaman birlikte dolaşır nöbet tutardık. Merkez bahçede dolaşırken ağaç altında iki sevgilinin öpüştüğünü gördük. Deniz; ‘biz can derdindeyiz siz burada kalkmış ne yapıyorsunuz’ diyerek

öpüşen çiftin kafalarını birbirine vurdu” derken Deniz’in, devrimcilerin özellikle eylem süreçlerinde işlerini ciddiye almaları ve sorumluluk duymaları gerektiği üzerinde durur.

‘68-’71 Devrimci Hareketi’nin, mücadele içerisinde sevinin, aşkın yeri ve birlikteliklere ilişkin konularda ve kadına bakış açısının erilliği bakımından ne kadar yaygın bir düşüncedir sorusu ayrı bir tartışma konusu. Ama eril düşüncenin yanlış ve kaba halinin devrimciler arasında da epey yaygın olduğu bir gerçek. Genel bir fikir verilmesi/edinilmesi için şu oldukça sorunlu, eril, cinsiyetçi, bir o kadar da -‘şaka yapıyorduk’ denses bile- kadınlara güvenmeyen davranışlarını, bakış açısını dönemin SBF öğrencilerinden Saffet Hüsnü Tekin’in gözlemi ve değerlendirmelerinden dinleyelim; “Devrimcileri mücadeleden alıkoyuyor, engelliyor, pasif duruma getiriyorsunuz. Sizler emperyalizmin altıncı kolusunuz, diyerek kızlara takılırdık.”²⁸

12 Mart darbesiyle kesintiye uğrayan ‘71 devrimci Hareketi’nin profesyonel, militan kadroları genç yaşlarında, kısa süren devrimci yaşamlarına çok şey sığdırdılar. 7-8 yıl gibi kısacık bir zamanı dolu dolu yaşadılar. Geride; sonraki kuşaklara ve devrimciliğe adım atanlara/atacak olanlara önemli tecrübeler bıraktılar. Yoğun, canlı, koşuşturmalı geçen devrimci yaşamları içerisinde onların öncelikleri iki yüreğin aşkı, sevdası olmamış. Kaldı ki o duyguları yaşayacakları zamanları da olmamış. O dönemde sınırlı sayıda birliktelikleri olan devrimcilerin; ilişkilerinde sevdalarını paylaşacakları zaman bulamadıklarına anılarında rastlamak mümkün.

O dönemin genç devrimci önderleri-İbrahimler, Mahirler, Denizler ve diğerleri- ideallerini gerçek kılmaya kilitlenmişlerdi. Özgürlük, bağımsızlık ve sosyalizme olan aşkları daha güçlü ve öncelikliydi. Bütünüyle hayallerini gerçekleştirmeye odaklanmışlardı.

Aynı dönemde öğretilmiş ‘erk’ekliğin devrimci, antifaşist, ilerici saflarda etkin olduğunu görürüz. Erkek egemen zihniye-

28 Deniz: Bir İsyanının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayınları, sf. 33

tin kaba hali kadın-erkek ilişkilerinde ve kadınlara bakış açısının da sıtırır. Şaka, espri, takılma niyetiyle de olsa bunlar eril bakış açısının özünü değiştirmez.

THKO'nun kuruluş ilanında sonra Deniz'in Dev-Genç Marşı'nı "Hey Dev-Genç'li, Hey Dev-Genç'li/ Forum vakti yaklaştı/ Al kızını, tak koluna/ Haydi koş gel foruma"²⁹ şeklinde değiştirerek söylemesinde de hem devrimcilerin sevgili olma ilişkilerine sıcak bakmadığını hem de kadınlara bakış açılarının nasıl olduğunun yansımalarını görebiliriz.

Devrimci mücadele içerisinde kadın-erkek ilişkilerinde, aşk-sevda boyutuna ve Deniz'in yaklaşımını arkadaşlarından Nurettin Demirdöven:

"Bizim kadına bakış açımız o zamanki entelektüel anlayışa denk düşerdi. Kısmen de olsa erkek egemenliğinden delikanlı olarak hoşlanırdık... Bilinen zamparalık hikayeleri, fıkralar anlatırdık. Deniz kesinlikle kadınlara laf atmazdı. Böyle bir huyu yoktu.

"Geneleve gittiğini bilmiyorum, gitseydi bilirdim. Yalnız mahallede bu işi parayla yapan bir kadın vardı... Kadınlı yattı. Ben bunu eleştirdim... Deniz de 'ne olacak mekanik bir ilişki' dedi... Deniz, kızların peşine düşüp 'arkadaş olalım' falan dememiştir. Bu öneri devamlı karşı taraftan Deniz'e gelmiştir. Kendi apartmanlarında oturan, kendisi gibi uzun boylu bir kız vardı. Onunla birkaç defa çıktı. Sonra ilişkisini kesti. Yine aynı mahalleden Tıp Fakültesine giden bir kız vardı. Kız, Deniz'e ilgi duymuş, Deniz de buna yakınlık göstermiş. Beraber birkaç defa gezmişler. Bir gün Deniz bana: 'Nuri gardaş, bu kız bana takılmaya başladı. Bu düşünceleri bırak, tehlikeli işler dedi' dedi. Ondan sonra Deniz bu kızdı da vazgeçti"³⁰ sözleriyle anlatır.

Deniz Gezmiş, kamuoyunda; yeşil kürklü parkası içinde, ayağında botları, sert mizaçlı görünüşünü, eylemlerde en önde

29 Bir İşyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, sf. 33

30 A.g.e, sf. 35-36

militan ve kavgacı, emniyet müdürü, iç işleri bakanı ve vali karşısında, duruşmalarda uzlaşmaz militan duruşu ve tartışmacı özellikleriyle tanınır. Ne var ki Deniz Gezmiş'in bir de öbür yönü vardır. Sosyal yönünün gelişkinliği, girişkenliği ve muzipliklerine ilişkin birkaç örneği daha buraya aktararak Deniz'i daha içeriden tanımaya çalışalım.

Deniz ve arkadaşları İstanbul Çınaraltı'nda otururken bir başka masada Tıp Fakültesinde okuyan bir kadın öğrenci ile arkadaşlarının oturduğunu görürler. Tanıdıkları bu genç kadına kimin arkadaşlık teklif edebileceğini konuşurlarken Deniz, "Ben" der ve diğer grubun oturduğu masaya gider:

"Biz her şeyin en güzelini, en iyisini seçeriz. Sen burada en güzel kızsın. Ben de seni seçtim" der. Genç kadın "sen kimsin?" diye sorunca Deniz: "Ben Amerikan emperyalizmine, Sovyet revizyonizmine, Roman dejenerasyonuna, Yugoslav soytarılığına, oportünizme, feodal mütegalibeye, faşizme karşı mücadele eden Türk devrimcisi Deniz Gezmiş'im" der. "Tamam, seni tanıyorum. Senin için deli diyorlar" diye karşılık verir genç kadın. Deniz'in arkadaşlarından Mehmet mehdi Başpınar: "Fakat yarım saat sonra Deniz, kızı götürüp Beyazıt Kulesi'nde öptü" diye anlatır olayın sonunu.

Yine bir başka gün ODTÜ'de öğrencilerin yararlanması için bir kitaplık oluşturulmuştur. Aktaracağımız diyalogun yaşandığı dönem öğrenci olan Şule Albayrakoglu isimli genç kadının kitaplığın yönetimiyle ilgilenmektedir. Kitaplığa uğrayan Deniz birkaç tane kitap seçer ve odadan çıkmak ister. Deniz okula yeni geldiği için kendisini tanımayan genç kadın yolunu keser ve: "Dışarıya kitap vermiyoruz. Ancak burada okuyabilirsiniz" der. Deniz: "Yurtta kalıyorum, okuduktan sonra getireceğim" diye yanıt verir. Genç kadın: "Hayır, kitaplığın işleyişi böyle, kitap burada okunur. Dışarıya götürmenize izin veremem" diyerek ısrar eder. Genç kadının bu sorumlu davranışı Deniz'in hoşuna gider, sevinir ve kendini tanıttıktan sonra genç kadın Deniz'in çıkmasına izin verir. Deniz arkadaşlarının

yanına vardığında: “Yahu siz oraya ‘kitaplık sorumlusu’ diye yırtıcı bir kaplan koymuşsunuz. Az daha parçalıyordu beni. Ama ona ne oyunlar oynayacağım” der.

Bir gün Yusuf ile deniz birlikte kitaplığa giderler. Şule Albayrakoglu’na yaklaşan Deniz: “Hanımefendi, ikimiz de sizi beğendik, evlenmek istiyoruz. Acaba hangimizi beğeniyorsunuz?” der ve genç kadının şaşkın bakışları arasında oradan uzaklaşır. Yusuf’la 201-202’ye gelen Deniz oynadığı oyunu arkadaşlarına anlatır: “Ondan öcümü aldım ama henüz bitmedi...” der. Birkaç gün sonra ODTÜ arazisinde beyaz bir at görünür. Atlayıp yurtların önüne gelir ve kitaplığa bakan genç kadının kaldığı odanın önüne gider ve oradan tüm muzipliğiyle bağırır: “Hadi kız bohçanı hazırla... Seni kaçırmaya geldim.” Genç kadın pencereyi aralayıp bakınca Deniz, atı sürüp oradan uzaklaşır.

Deniz’in bu kadına yakınlığını bilmiyoruz. Fakat Asaf Güven Aksal bu konuda: “Üniversiteli kız, uzun boylu, yakışıklı militana tutkundur ama oğlan hercai” şeklinde anlatılır Turhan Feyizoğlu’nun ‘Deniz: Bir isyancının İzleri’ adlı kitabında.

Deniz’in arkadaşlarının onun hakkında ortak düşünceye sahip oldukları bir nokta daha var. Liseden itibaren beraber gezdiği yakın arkadaşlarından biri olan Nurettin Demirdöven; Deniz, öğrenci hareketinde ön plana çıkmaya başlayınca eskisi kadar çok vakit geçiremediklerini anlatır.

Deniz’in bir başka yakın arkadaşı olan Ömer Erim Süerkan da Deniz’in neşeli anlarında ‘Eşrefim Nenni’ türküsünü söylediğinden bahsettiğine yine Turhan Feyizoğlu ‘Bir İsyancının İzleri’ adlı kitabında yer verir..

Deniz Gezmiş’i yakından tanıyan, aynı zamanda devrimci gelişiminin yakın tanıklarından olan Nurettin Demirdöven’in bir başka anlatımından anlıyoruz ki Deniz, edebiyatın, sanatın farklı dalları ile de yakından ilgilenirmiş. Bu yönünün çok zengin olduğunu söyleyen Demirdöven:

Jack London'un Martin Eden'i, Ernest Hemingway'in Çanlar Kimin İçin Çalışıyor'u, John Steinbeck'in Gazap üzüm-leri, Wels'in Kısa Dünya Tarihi ve Amerika Birleşik Devletleri Tarihi, Ali Faik Cihan'ın Sosyalist Türkiye'si, Niyazi Berkes'in Yüzyıldır Neden Bocalıyoruz'u, John Strachey'in Sosyalizm Nedir'i beğeniyle okuduklarını anlatır. Demirdöven; "Yeni çıkan kitapların hemen hepsini alıp okuyorduk. Dergi olarak 'Yön' gazete olarak 'Cumhuriyet' alıyorduk" diye de ekler.

"Deniz'in edebiyatla ilgili yönü gelişkindir. Sinemayı, tiyatroyu, edebiyatı, şiiri çok severdi. Hikaye yazarlığını severdi. Şiire çok tutkundu. Tutkun olduğu için belleğinde tutardı. Mehmet Fuat'ın çıkardığı edebiyat dergisini sürekli alırdı. Nazım Hikmet'i zaten bilirdi. Oktay Rıfat, Edip Cansever, Turgut Uyar, Cemal Süreya ve bunlardan Özkan Martı, Ataol Behramoğlu ve İsmet Özel'in şiirlerini de bilirdi.

"Sinemacılığa, sinema yapımıcılığına ilgi duyardı. Osman Saffet Arolat'la sinema edebiyatı üzerine tartışıldılar" diye devam eder arkadaşları Deniz'i anlatmaya.

Sosyalizm ve edebiyat üzerine tartışmalar yapmayı sevdiğini ve önemseddiğini Deniz'in şu anlatımından da çıkarırız:

"Sosyalizmi ilk defa 'Yön Dergisi'nin ikinci çıkışı sırasında dergiyi izlerken benimsedim. Sonra da bu alanda kendimi geliştirmeye çalıştım. Lise birinci sınıftayken öğretmeninin okuttuğu 'Teneke' kitabı ile yurt gerçekliğiyle karşılaştım. Yine öğretmenimin ezilen halk kitleleri hakkında verdiği bilgi ile yoğruldu. Dostoyevky'nin kitaplarını bitirdim. Şimdi Balzac'tan okumaya başlayacağım. Çoğunu daha evvel okumuştum ama yine rahatça, canım sıkılmadan okuyorum. Hele Dostoyevky! Yaşadığı toplumun kesitini vermiş romanlarında. Tolstoy'un mujikleri varsa onun da bir türlü iki yakası bir araya gelmeyen zehirli küçük burjuvaları var. Onları o kadar canlı anlatmış ki insan görür gibi oluyor. Sana İngiliz, Alman, İtalyan edebiyatı desem aklına her birinden bir isim gelecek. Örneğin Sheakespeare, Goethe, Dante, Cervantes ama Rus edebiyatı

olunca durum değişir. Bir sürü isim gelir aklına her biri birbirinden büyük. Aynı durum İran edebiyatı için de geçerli; Ömer Hayyam, Gazali, Şirazlı Sadi”

Kendisinin ve tanıdıklarının anlatımlarını ilgiye incelediğimiz zaman Deniz’in çok yönlü ve farklı alanlara ilgisinin olduğunu daha iyi anlarız. Deniz’i yeterince tanımamanın da eksikliğiyle genel olarak hep koşturan bir eylem insanı şekli canlanır kafalarımızda.

Deniz’in ideallerine bağlılığını, gerektiğinde devrim için, halaya durur gibi ölümün üstüne yürüdüğünü, gerektiğinde nasıl yürüneceğini gösterdiğini arkadaşı Mustafa Lütfü Kıyıcı şöyle anlatır:

“Deniz’le Sultanahmet Cezaevi’nde buluştuk... O günleri hiç unutmam. Deniz’e sormuştum; ‘İstediğin devrim olacak ama senin kurşuna dizilmen istenecek olursa ne yaparsın?’ Verdiği yanıt kesindi, inançlıydı, Deniz Gezmış’ti. ‘Hemen karşıya geçerim. Vurun beni, derim. Yeter ki devrim olsun’ demişti.

Deniz’in pratikten yoksun düşüncelere, görüşlere ve salon tartışmalarına itibar etmediğini tepki gösterdiğini de anlatır arkadaşları. Mustafa Lütfü Kıyıcı Deniz’in kuruculuğunu yaptığı DÖB kadrolarına neler yapmaları gerektiğine ilişkin aktarımı şöyledir: “Biz... TMGT Çınaraltı ve Süleymaniye’ye giderdik. Konuşup tartışmalarımızda genellikle buralarda olurdu. Deniz’in FKF’liler konusunda şöyle bir tavrı vardı; ‘FKF’liler ile tartışmayın. Aşağılık duygusuna kapılırsınız. Adamlar lafazan, biz onları eylemlerle halledeceğiz.’

Deniz burada düşünce ve ideolojik ayrılıkların masa başı tartışmalarla çözülemeyeceğini, bazılarının zamanın bazılarını da pratik mücadelenin çözeceğini düşünür. Arkadaşlarına da bu düşünceleri doğrultusunda öneriler yapardı.

Deniz, insanlarla çabuk ilişki kuran örgütçü bir yapıya sahipti. Bu gelişkin özelliğinin yarattığı bir gelişmeyi 1968’de

Sultanahmet Hapishanesi'nde beraber tutsak olduğu Bozkurt Nuhoglu'ndan dinleyelim:

“Deniz, herkesle çok rahat ilişki kuran biriydi. AIESEC olayı nedeniyle 1968 yılında Sultanahmet Cezaevi'nde yatıyordu. Deniz, yaralamadan soyguna kadar her türlü suçu işlemiş lümpen birisiyle sürekli birlikte vakit geçiriyor. Bu benim dikkatimi çekti. Deniz'e; ne yapıyorsun bu adamla, diye sordum. ‘Abi hiç karışma ben bunu örgütliyorum!’ dedi. Aradan bir sene geçti... adam bana geldi:

“Abi seninle biraz konuşalım.”

“Konuşalım, dedim.”

“Bu Deniz bana bir şeyler anlatıyor.”

“Ne anlatıyor?”

“Ben şimdiye kadar hiç namuslu, dürüst, ciddi, onurlu bir iş yapmadım. Deniz bana ciddi bir şey önerdi.

“Nedir o iş?

“Deniz, ABD donanması Türkiye'ye geldiği zaman birisini kaçıralım, dedi.”

“Peki, aklına yattı mı?”

“İşi enine boyuna düşündüm. Aklıma yattı. Ama bir şeyi kafamda çözemedim, Deniz'e sordum, ‘Defol git’ dedi bana. Sana sorayım dedim.”

“Nedir?”

“Gemiye kaçırmak aklıma yattı. Tamam, kaçıırız ama kime satacağz bunu?”³¹

Deniz Gezmiş de öyle yaparmış. Mücadeleyi büyütme-
-politik askeri eylemler dahil- çeşitli devrimci eylemler örgüt-
lemek için dışarıda ya da hapiste olmak onun için fark etmez. O
gittiği her yerde bulunduğu hemen her ortamda ‘devrim için ne
yapabilirim hangi olanaklar var /yaratabilirim?’ arayışına girer,
boş durmaz.

31 Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, s. 47-48

Hapishanede yaşanan bu diyalogdan da görüldüğü gibi zamanının her anını devrimci yaşayanlar tutsaklık koşullarında da dışarıdaki mücadelenin ihtiyaçlarına ilgisiz kalamıyor. Orada da olamadıkları için –okuma ve yazınsal ürünler dışında da– çaba harcayarak lar yaratılabiliyor.

Deniz’in Örgütlü Mücadele Sürecinin Başlangıcı

Deniz’in önderlik kapasitesini genişleten daha fazla gelişmesini sağlayan, önderlik tamamlayan öğelerden örgütçü özelliğinin gelişkin oluşudur. Deniz’in diğer bir gelişkin özelliği de her yaştan her meslekten insanla rahat ilişki kurabilmesidir. Tanıştığı, ilişki kurduğu hemen herkesten devrim için nasıl yararlanılabilir, ne tür katkıları olabilir bilinciyle hareket eder ve bir biçimde örgütlemeye çalışır. Karşısındakiyle rahat empati kurma yeteneğine sahiptir. Bu konuda da Deniz özgüvene ve medeni cesarete sahiptir.

Deniz Gezmiş çocukluğundan beri yerinde duramayan hep bir şeyler yapma peşinde koşan bir yapıya sahiptir. Grup kurma, kolektif-örgütlü hareket etmede hep öncü rol oynar. Yedi Bela Çetesi’ni kurması, Haydarpaşa Lisesi’ndeki direnişe Mahir’le birlikte önderlik edenlerden biri olması, TİP üyeliği, ilçe yöneticiliği ve aşağıda aktaracağımız kurduğu örgütler bu yanının gelişkin olduğunun pratik verileridir.

Deniz, liseden itibaren devrimci-sosyalist düşüncelerle tanışması ve kendini geliştirmeye başlamasıyla birlikte örgütlü mücadelenin önemini, zorunluluğunu daha fazla bilince çıkarmıştır. Deniz, sadece gençliğin değil işçi sınıfının, yoksul köylülüğün ve ezilenlerin örgütlenmesini de savunur, önemser. İşbirlikçi, tekelci sermayeye, sömürgeci egemen düzene, emperyalizme karşı özgürlük, bağımsızlık ve devrim mücadelesinin ancak örgütlü bir biçimde yürütülerek başarıya ulaşabi-

leceğini içselleştirmiştir. Bundan dolayıdır ki gittiği her yerde insanları örgütlemeye çalışır. Örgütlü mücadele içinde yer almalarında ısrarcı olur, örgütler kurar.

Deniz Gezmiş örgütlü mücadeleye ilk adımını TİP'e üye olarak atar. 16 Eylül 1965'te TİP Üsküdar İlçe Başkanlığı'na üyelik başvurusu yapar. Başvurusu 11 Ekim 1965'te kabul edilir ve 2 Nisan 1966'da ise onaylanır. 19 yaşında militan, girişken, yönetici özellikleri daha belirgin biçimde ortaya çıkan Deniz bu yanlarıyla çevresindekilerin dikkatini de çekmeye başlar. Deniz Gezmiş, aynı dönem TİP ilçe sekreterliğine seçilir. Deniz'in kamuoyunda ilk tanınmaya başlaması da bu döneme denk gelir.

Çorum Belediyesi işçilerinden 54'ü işten çıkarmalara sessiz kalan Türk-iş'teki sendika ağalarını kınamak ve baskılara karşı tepkilerini koymak için Çorum'dan İstanbul'a yalın ayak yürüme kararı alırlar. İşçiler aldıkları bu yürüyüş kararını dostlarının da desteğiyle kararlı bir şekilde gerçekleştirirler. Aynı amaçla, Çorum'dan gelen işçilerle birlikte 31 Ağustos 1966'da Taksim Meydanı'nda yürüyüş eylemi düzenlenir. TİP Üsküdar İlçe Sekreteri olan Deniz de bu eyleme katıldığı için o gün gözaltına alınır. Deniz Gezmiş adının farklı kesimlerce duyulması bu gözaltıyla başlar.

Deniz 1966 yılında üniversiteye başladığı sıra TİP üyesi ve ilçe yöneticilerinden birisi olduğu gibi FKF içinde de aktif mücadele yürütmeye başlamıştır. 1967 yılından itibaren Deniz TİP ve FKF'nin örgütlenme biçimleri ile çizgisi sorgulamaya başlar. Deniz gelinen aşamada artık bu biçimlerin mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamada, kitleleri kucaklamada yetersiz kaldığını görür. Doğmaya başlayan, gündeme gelen ihtiyaçların nasıl karşılanabileceği sorusu onu farklı mücadele ve örgütlenme biçimleri arayışına bu dönemde yönlendirmiştir. Deniz'in ileride kuracağı ve yöneticiliğini yapacağı örgütler bu ihtiyacın ürünü olarak doğmuştur.

1968 yılında belirginleşmeye başlayan TİP içindeki bu vb.

düşünce ayrılıklarının tartışılması sürecinde MDD ve TİP ayrışması yaşanır. Mahir, İbo, Deniz, D. Perinçek MDD saflarında yer alır. Bu süreçte gençlik içerisinde sevilen sayılan Deniz öğrenci gençlik içerisinde MDD tezinin yayılmasına önemli katkılarda bulunur.

Ayrılıkların yaşandığı günlerde Deniz ile bir grup arkadaşı Yol-İş sendikasına telefon ederek ‘1 Mayıs’ı Belgrad Ormanları’nda kutlayalım’ derler. Olumlu yanıt alırlar. Ancak Deniz’in asıl amacı bu değildir. Amaçları o dönem henüz MDD çizgisini benimsememiş olan İbrahim Kaypakkaya ve arkadaşlarını MDD saflarına çağırmaktı. Deniz 1 Mayıs 1969’da Belgrad Ormanı’nda yapılacak olan pikniğe -1 Mayıs Kutlamasına- İbrahim Kaypakkaya ve arkadaşlarını da çağırır. Toplantıya; İbrahim Kaypakkaya, Hikmet Şimşek, Demir Küçükaydın, Celal Doğan, Deniz Gezmiş ile bir grup arkadaşı daha katılır. Konuşma, sohbet ve tartışmaların yapıldığı ortamda Deniz, İbo’ya “Gel MDD’ye katıl” önerisi yapar. Turhan Feyzioğlu kitabında -Bir İsyancının İzleri- “Deniz şakayla karışık, İbrahim’e kafa kol çalar ve gel seni kafalayalım” dediğini anlatır. (sf. 97-98)

Deniz Gezmiş, FKF ve MDD saflarında düşünce ayrılıkları ile örgütlenme üzerine yapılan tartışmaları izledikçe gelecek bakımından pek umut verici olmayacağını görür. Ulaştığı bu sonuç Deniz’i daha dinamik, politikaya etkin müdahale edebilecek örgütlenme biçimine ihtiyaç olduğu düşüncesine yönlendirmiştir. Arayışa başlar. Görüşmeler yapar, tartışmalar yürütür. Bu çalışmaları sonucunda Deniz, İTÜ Hukuk Fakültesi’nde birlikte okuduğu bir grup arkadaşıyla birlikte ‘Devrimci Hukukçular Örgütü’nü kurarlar. DHÖ kurulmasıyla birlikte burjuva hukuk cephesinde yaşanan antidemokratik hukuksuzluklara karşı devrimci bir hukuk cephesi açılmış olur. DHÖ kuruluş amacını; “Türkiye’nin emperyalizmin ve kapitalizmin tahakkümünden kurtulması için verilen savaşa yardımcı olarak” şeklinde açıklar ve bu çizgide hukuk ve adalet mücadelesi yürütür.

Deniz Gezmiş, o dönem politik mücadele araçlarına olan

ihtiyaç açısından DHÖ'nün kuruluşunu yetersiz görmüş olmalı ki yeni bir örgütlemeye daha girişir. Ekim 1968 tarihinde Cihan Alptekin, Mustafa İlker Gürkan, Mustafa Lütü Kıyıcı, Cevat Ercişli, M. Mehdi Sespınar, Selahattin Okur, Saim Kurul ve Ömer Erim Süerkan ile birlikte Devrimci Öğrenciler Birliği'ni kurar. (Mahir, Deniz, İbo- Kalkedon Yayınları)

DÖB'ün kuruluşu Denizlerin daha örgütlü, daha etkin, sürükleyici bir mücadele yürütmesinin ve eylemler örgütlemesinin önünü açmıştır.

Deniz Gezmiş, bu iki örgütün kuruluşuna öncülük ettiği gibi aynı zamanda 24 Kasım 1968'de kurulan Demokratik Devrim Derneği'nin de hem üyesi hem de bu derneğin gençlik hareketi sekreteridir. Bu görevi üstlenerek dernekte gençliğin buluşmasına öncülük etmiştir.

Deniz'in kurduğu ve içinde görev üstlendiği dernekler aracılığıyla yürüttüğü mücadele alanı da genişler. Gençlik ve işçi (özellikle İstanbul çevresinde ve Trakya'da) eylemleriyle köylülerin toprak işgalleri içinde yer alması onu devrimin sorunlarına daha geniş bir pencereden bakmasına katkı sunmuştur. Kendini mücadelenin bu ihtiyaçlarına göre konumlayan duruşuyla O artık mesleği devrimcilik, görevi ise devrim yapmak olan önder bir kadrodur.

'68 Hareketi'nin de etkisiyle coğrafyamızda da gelişen halk hareketi, Filistin halkının, İsrail siyonizmine karşı mücadelesini daha fazla sahiplenmeye başlamıştır. Filistin direnişi sahiplenilmiş, destek eylemlerinde bariz bir artış görülmüştür. Uluslar arası antiemperyalist ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin bir parçası olan Filistin mücadelesi, Türkiye ve Kuzey Kürdistan halkları tarafından daha fazla sahiplenilir olmuştur.. Bu gelişmeler, başta devrimciler olmak üzere işçi sınıfı ve ezilen halklarımızda enternasyonal bilincin gelişmesini hızlandırdığı gibi yaygınlaşmasını da hızlandırmıştır.

Deniz Gezmiş bu atmosfer içinde Filistin'e gitmeye karar verir, hazırlığını yapar. '69 sonlarına doğru da gider. Bu,

Deniz'in ilk gidişidir. Kısa bir süre Filistin'de kaldıktan sonra tekrar döner. Bu kısa süreli Filistin yolculuğu Deniz üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. Bakış açısı genişlemiş, Filistin devrimine bir de içten bakma olanağı bulmuştur.

Aynı yıllarda Asya, Latin Amerika, Ortadoğu'da birçok ülkede ulusal kurtuluşçu devrimler yükselmekteydi. Filistin, Vietnam, Laos, Kamboçya, Cezayir bu savaşlarda önde gelen ülkelerdendi. Bu nesnel durumun halklarımız üzerindeki etkisini antiemperyalist bilinç ve duyarlılığın artması şeklinde göstermiştir. Bunu gören Deniz, bir dernek daha kurmaya karar verir. Deniz Gezmiş'in öncülük ettiği 'Milli Kurtuluş Savaşlarıyla ve Vietnam Halkıyla Dayanışma Derneği' Kasım 1970'te kurulur. Bu derneğin kuruluş amacı ise; 'Elli yıl önce Türkiye halkını esir almak için yurdunu istila etmiş olan ve bugün Türkiye'yi yarı sömürge bir ülke olarak sömüren emperyalizme karşı yıllardır kahramanca mücadele eden Vietnam halkıyla, halklarımız arasında dayanışmayı güçlendirmektir.'

Deniz Gezmiş için -mücadelesinde ve örgütler kurmasında da görüldüğü gibi- yaşamın, devrimci mücadelenin olmazsa olmazı teori ile pratiğin birleştirilmesi olduğu kadar emperyalizme ve sömürü düzenine karşı sürdürülen/sürdürülecek olan savaşımında mutlaka örgütlü ve örgütler öncülüğünde yürütülmesinin zorunlu oluşudur.

Deniz, işbirlikçi egemen sınıfların sömürü düzenine, resmi-sivil faşist sürülerine karşı mücadelede kararlı olduğu kadar devrimci ilke-hukuka, kurallara bağlıdır. Adil ve etik davranmaya da oldukça özen gösterir. Bu değerleri dolaylı ya da dolaysız zedeleyen tutumlardan özenle kaçınır. Bu yönüne ilişkin şu somut örneği verebiliriz:

Devrimci gençlik ile gerici-İslamcı MTTB'li ve ülkücü faşistler arasında çatışmalar daha fazla şiddetlendiği dönemde devrimcilere yönelik silahlı saldırılar da artış görülmektedir. 8 Aralık 1969 günü gerici-faşist gruplar, devrimcilere pusu kurarak Battal Mehetoğlu adlı devrimciyi silahla vurarak öldürür.

Deniz haberi duyunca gelir ve arkadaşının kanlar içinde yerde yattığını görür. İlgilenmeye, hastaneye kaldırmaya uğraştıkları sırada Deniz, Battal'ın boynundaki kolyede arkadaşının sevgilisinin resmine gözü ilişince duygulanır. Arkadaşları, bu gördükleri karşısında Deniz'in derinden etkilendiğini anlatırlar.

Olaydan bir hafta sonra, 15 Aralık günü arkadaşları Deniz'e; Battal'ı vuran faşisti yakaladıklarını ama konuşturamadıklarını söyleyerek gelip kendisinin konuşturmasını isterler. Katilin olduğu odaya gelen Deniz, faşisti konuşturmak için arkadaşlarının dövdüklerini görür. Deniz, Battal'ın öldürülmesi ve gördüğü kolyeden etkilenmiş olmasına rağmen bu sorgu şeklini etik görmez. “Elleri bağlanmış tutsak birine asla vurmam” der ve katil de olsa şiddet yoluyla konuşturmaya karşı olduğunu söyler. Deniz'in bu tutumu üzerine onu dışarı çıkartan arkadaşları bir süre sonra faşiste suçunu itiraf ettirir ve polise teslim ederler.

Deniz Gezmiş 1965'te TİP üyeliğiyle başladığı örgütlü mücadele sürecinde içerisinde yer aldığı örgütün de -TİP'i- aşarak devrimci harekete yeni örgütlenme araçları da kazandırmıştır. Bizim deniz ayrıca Battal Mehetoğlu'nun katilinin arkadaşları tarafından sorgulama biçimini eleştirerek örnek bir davranış sergiler. Deniz'in bu etik, adil davranışı ve devrimci adalet anlayışı sonraki kuşaklara da örnek olmuş, yol göstermiştir.

IV. BÖLÜM

A. DENİZ GEZMİŞ'İN KIR GERİLLA MÜCADELESİNE KARAR VERME SÜRECİ, ARAYIŞLARI VE YENİDEN FİLİSTİN'E GİDİŞİ

Deniz Gezmiş devrimci yaşamında ilklere imza atmaya devam etmektedir.

İTÜ Fen Fakültesi salonunda 44 ülkeden yaklaşık 200 kişinin hazır bulunduğu bir konferans yapılır. AP hükümetinde devlet bakanı olan Seyfi Öztürk 7 Mart 1968 günü bu konferansta konuşmacı olarak kürsüye gelir. Deniz'in de öncülük ettiği bir grup DHÖ'lü öğrenci, bakanın konuşmasını protesto eder. Bu nedenle konuşmasını yapamayan bakan kürsüden inmek zorunda kalır. Salonu terk eder.

Deniz Gezmiş'le birlikte bir grup arkadaşı bu protesto nedeniyle aynı gün gözaltına alınır ve tutuklanarak Sultanahmet Hapishanesi'ne götürülür. Deniz ve beraberindekilerin tutuklanışları birçok ilki bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan biri; o güne kadar devrimci öğrenciler arasında daha önce gözaltılar olmasına karşın bu tutuklamalar ilktir. Diğeri; '60 Darbesi'n-

den sonra politik nedenlerden dolayı en uzun (7 Mart-2 Mayıs arası 55 gün) tutukluluk süresi olmasıdır.

O güne kadar devrimciler arasında tutuklamalar yaşanmadığı için, tutsaklık, hapishane yaşamı, koşullar yabancıdır devrimcilere. Bu koşullarda sıradan, basit gibi görünen bu ilk tutuklama olayı devrimci gençliğin kafasındaki hapishane mitinin yıkılmasına yardımcı olur. Ayrıca Deniz Gezmiş'in bu tutuklanması devrimci yaşamında geleceğine yön veren önemli bir dönüm noktası da olmuştur. Artık o düşünsel ve babasına karşı çekingen davranması bakımından 55 gün önceki Deniz değildir. Kendin de yeni bir devrim daha yapar.

Deniz, 2 Mayıs günü tahliye olduktan sonra kendi sınırlarını, statükosunu yıkararak bir aşama daha kaydeder. Deniz, ilişkilerinde babasına karşı çekingen, edilgen birisidir. Ancak bu tutukluluktan sonra çekingenliğinden sıyrılır. Bu konuda kendine olan güveni artır. Ayrıca bu tutukluluk süreci, Deniz için faaliyetlerini okul dışına taşıyarak devrim mücadelesini nerede, nasıl başlatacağı üzerine kafa yormaya başladığı bir dönem de olmuştur. Deniz, hapishanede kaldığı sürece mücadelenin sonuçları üzerine özel olarak düşünmüş, yoğunlaşmış, kendince belli fikirlere ulaşmıştır. Bu düşüncelerini arkadaşlarıyla da paylaşır.

28 Kasım 1968'de CIA ajanı-Vietnam kasabı Commer'i protesto amacıyla gittikleri Atatürk Havalimanı'nda Deniz'le birlikte 4 arkadaşı tekrar tutuklanır. Tutuklananlardan Rahmi Aydın, Sultanahmet Hapishanesi'nde Deniz'in kendisine:

“Fakülteyi bitirmek, diploma almak; bunların hiçbirinin devrimcilikle bir ilgisi yoktur. Bunlar burjuva işi. Bir kere okulu bırakmak lazım. Zaten okulu bırakmış gibiyim. Nasıl olsa tutuklamalar peş peşe” dediğini anlatır. Rahmi Aydın okulu bıraktıktan sonra ne yapacaklarını sorduğunda Deniz; 20-30 kişi dağa çıkarız, diye kısa bir yanıt verir.³²

Deniz'in bu görüşünde de artık profesyonel devrimciliğe

32 Denizler ve Filistin, Turhan Feyizoglu, Ozan Yayıncılık, sf. 15

geçmeye hazırlandığı ve silahlı mücadeleyi gündemine somut olarak aldığını görürüz.

Deniz kısa bir tutukluğun ardından ikinci defa tahliye olunca arkadaşlarıyla birlikte silahlı mücadele başlatmak için olanak yaratmaya ve hazırlıklara girişirler. '68 sonu ve sonrası yıllar okullarda ve sokakta sivil, resmi faşistlerin terör saldırılarında artış gösterdiği dönemdir. Alpaslan Türkeş yönetiminde olan ülkücü faşist çeteler, devlet desteğiyle komando kamplarında eğitim görmeye başlarlar.

Deniz karşıdevrim odaklarının bu hazırlıklarını da değerlendirerek silahlı eğitim yapmak için uygun yerler araştırmaya başlar. Bu süreçte bir olanağı değerlendirmek için bir tanıdığı'nın aracılığıyla Bolu Dağı'nın eteklerinde bulunan Elmalı Köyü'ne beş arkadaşıyla birlikte giderler. Ancak aşırı kar yağması nedeniyle eğitim planlarını pratiğe geçiremezler. Deniz'in pes etmeye niyeti olmadığı gibi acelesi de vardır. Çünkü ülkücü faşist gruplar artık saldırılarının hedefini genişletmeye başlamışlardı. Devrimci gençlik hareketinin yanı sıra kimi yerlerde işçi grevleri ile direnişlere de saldırmaya başlamışlardır.

Deniz Gezmiş politik koşulların değiştiği, faşist saldırıların alenen genişletilerek tırmanışa geçtiği o dönemin koşullarında arkadaşlarıyla durum değerlendirmesi yapar. Bu durum üzerine devrimcilerin de silahlı direniş biçimlerine başvurmalarının daha fazla elzem olduğu sonucuna ulaşırlar. Emperyalizme-işbirlikçi egemen sınıflara silahlı mücadeleyle -devrimci zor yoluyla- ancak karşı konulabileceği konusunda netleşmişlerdir. Devrimin bu yolla yapılabileceğinin bilincine ulaşmışlardır.

Ulaştıkları bu düşüncenin doğal sonucu olarak da işi devrim yapmak olan devrimcilerin mutlaka silahlı eğitim almaları gerektiğinde ısrarlı olur. Eğitim yapacak yerler bulma arayışındaki ısrar bundan gelir. Bunun bir ayağını oluşturan Filistin'e bir an önce gitme acelesi ve hazırlıkları da bu ihtiyacın ürünüdür.

B. FİLİSTİN'E GİTME VAKTİ

Deniz'in vermiş olduğu Filistin'e gitme kararını bu süreçte hızlandıran önemli bir gelişme yaşanır. Geline aşamada artık ilerici, devrimci kitle hareketi de yeni biçimler aramaya başlamıştır. Gençlik, işçi ve esnaflar, polis-sivil faşist terörüne karşı birlikte ortak tavır alma, direnme sürecine girmişlerdir. Deniz'in arkadaşlarından Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılıktan çıkan Denizler ve Filistin adlı kitabında Ömer Erim Süerkan'ın bu gelişmeyi anlatışına şu şekilde yer verir:

“9-10 Haziran 1969 olayları önemli bir hareketti. Polisle sokak savaşları yapıldı. Hemen hemen bütün üniversite öğrencileri, o muntıkada bulunan esnaf, işçi yekvücut halinde polise karşı çatıştı. İstanbul polisi bütün gücünü Beyazıt Hürriyet Meydanı'na yığdı. Buna rağmen alanda barınamadı. Öğrenci gençlik halktan aldığı destekle polise karşı direnmiş ve galip gelmişti.”

Bu direnişten sonra Deniz'in de içinde olduğu öğrenci hareketinin öncü kadrolarının birçoğu aranır duruma düşer. Bu olayların yaşandığı 1969 yılında Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi (FDHKC) Türkiyeli Devrimci gençlik Hareketi'nin önderleriyle ilişki kurmak, tanışmak için Filistin'e davet etmiştir. Bu daveti değerlendiren Ankara devrimci gençlik önderleri Ankara'da toplanırlar. Toplantı, gelişmeleri ve FDHKC'nin önerilerini değerlendirme amaçlıdır. Aynı dönemde bu konuları Denizler de Mahir ve Yusuf Küpeli ile görüşürler.

Bu toplantıda Deniz ve bir grup arkadaşı Filistin'e gitme kararı alır. O dönem FKF Genel Başkanı olan Hasan Yusuf Küpeli de Denizlerle birlikte gidecek grup içinde yer alır. Aynı grup içerisinde gidecek olan Ömer Erim Süerkan, Mahir Çayan'ın da gitme düşüncesiyle ilgili şunları söylemiştir:

“Mahir Çayan da bizimle gelecekti. Fakat Mahir çeşitli

nedenler ileri sürerek gelmedi. Ankara’da olmasına rağmen Hüseyin İnan da Filistin’e gitmedi.” -Hüseyin İnan daha sonra bazı arkadaşlarıyla birlikte Filistin’e gidecektir.-

Deniz Gezmiş arandığı için Filistin’e gidene kadar Ankara’da farklı evlerde kalmıştır. Bir gün Mahir ve Gülten Savaşçı birbirinden habersiz Deniz’in kaldığı eve gelirler. Deniz ile Gülten Çayan Savaşçı ilk defa bu evde karşılaşır. Tanışıklıkları da böyle olur. Mahir, Deniz’e Filistin’e gitmek istediğini belirtir. Deniz, Mahir’in bu düşüncesini önemser, ciddiye alır. Ancak gidecekleri zaman Mahir’i bulup görüşemezler. Denizler bunun üzerine 10 Haziran 1969 tarihinden sonraki günlerde beraberindeki bir grup arkadaşıyla birlikte Antep üzeri Filistin’e giderler.

O dönem devrimci hareketin yüzünü Filistin’e döndüğü bir süreçtir. Hem Filistin’in İsrail siyonizmine karşı savaşında yer almak hem de eğitim görmek için gruplar halinde Filistin’e gidişler 1969 yılında başlamıştır. Aynı zamanda bu yıl Filistinli öğrencilerin de Türkiye’de eylemler gerçekleştirdiği bir süreç yaşanmaktadır. Bu dönem çeşitli nedenlerle gitmeyen ya da gidemeyen İbrahim Kaypakkaya ve Hüseyin İnan da ayrı gruplar halinde farklı zamanlarda Filistin’e gidip kamplarda askeri eğitimden geçerek mücadeleye katılırlar. Hüseyin İnan ve bazı arkadaşlarının daha önce başka ülkelerin devrimci mücadelesine katılmak ve orada eğitim görmek için planlar yaptığını öğreniyoruz.

“Hüseyin İnan’la bir arkadaşı silahlı mücadeleye katılmak amacıyla bir süredir Vietnam veya Latin Amerika’da gerilla mücadelesi veren bir ülkeye ya da Küba’ya gitmeyi düşünmektedirler” diye anlatır Turhan Feyizoğlu. Ancak pasaport ve bürokratik işlemlerden dolayı gitmelerinin zor olacağını gören Hüseyin ve arkadaşları tekrar Filistin’e gitmek için hazırlık yaparlar.

İsrail Siyonist devleti Ortadoğu’da emperyalizmin esas olarak da Amerikan emperyalizminin ileri karakolu görevini

üstlenerek ayakta kalmayı sürdürmektedir. Emperyalistlerin yardımıyla 1948’de korsanvari kurulmuş olan siyonist İsrail devletinin nasıl ve ne amaçla kurulduğu sır değildir. Filistin halkını kendi topraklarından sürmek için başvurduğu katliam politikaları Türkiye ve Kürdistan halkları, ilerici, devrimci, sosyalistler ile Marksist Leninistler tarafından her dönem -o gün olduğu gibi bu dönemde de sürekli- lanetlenmiştir. Siyonizme karşı Ve daima Filistin halkıyla omuz omuza dayanışma içinde yerlerini almışlardır.

Bu enternasyonal dayanışma bilinciyle ‘68-’71 Devrimci Hareketi’nden devrimciler siyonizme karşı mücadele ederlerken 1960 sonrası Filistin direniş siperlerinde ölümsüzleşenlerimiz ve yıllarca İsrail zindanlarında tutsak kalan devrimcilerimiz de olmuştur.

Deniz ve arkadaşlarından önce Filistin’e ilk defa, 1968 Eylül’ü sonlarında gidilmiştir. 18 yaşında Abdülkadir Yaşargün ile 19 yaşında Mustafa Çelik, TİP Gençlik Kolları üyesidirler ve Filistin’e gitmeye o yaşlarda karar verirler. İki de Antep’te lise öğrencisi olan bu genç devrimciler 1 Ekim 1968’de kaçak yollarla Filistin’e giderek El Fetih örgütüyle bağlantı kurarak hemen eğitim almaya başlarlar.

İki arkadaş defalarca İsrail ile çatışmaya girmişlerdir. 26 Ağustos 1969’da Türkiye’de çıkan günlük bir gazetede: “İsrail’e karşı savaşılmaya giden Türk genci cephede öldü” haberi çıkar. Bu gencin adı; Mustafa Çelik’tir. Arkadaşı Abdülkadir Yaşargün ise yurda defalarca giriş çıkış yapar. Devrimcilere yardımcı olur. Hüseyin İnan ve arkadaşlarına da geçişlerinde bu genç devrimci yardım etmiştir. Enternasyonalist ruhlu bu genç devrimci de arkadaşı Mustafa gibi 1969’da İsrail birliğiyle girdiği bir çatışmada ölümsüzleşir.

Hüseyin İnan’la arkadaşlarına yeniden dönecek olursak, Filistin’e doğru yola çıkmak için hazırlıklarını yapmışlardır. 10 Ekim 1969’da Ankara’dan Antep’e bağlı Nizip-Karkamış’a gelen Hüseyin İnan ve arkadaşları 12 Ekim’de Halep’e geçer-

ler. Sınırı geçmek için kendilerine kılavuzluk yapan ‘69 yılında ölümsüzleşen Abdülkadir Yaşargün aracılığıyla El Fetih örgütüyle ilişkiye geçerler. Ürdün ve Amman’da El Fetih yöneticilerinden Ebu Cihad ile bir görüşme yaparlar. Hüseyinlerin eğitim devresi tamamlandıktan bir süre sonra 13 kişilik gruptan Antep grubuyla diğerleri arasında yerel ve kültürel nedenlerden kaynaklı sorunlar yaşanır.. Bunun üzerine Antep grubu ayrılarak ayrı bir kamp kurar. Hüseyin İnan bu ayrılık üzerine Ercan Kanar ile Türkiye’ye dönerek yeni bir grup oluşturmak için hazırlık yaparlar. Hüseyin İnan, Filistin’e ikinci defa gitme planları yaptığı günlerde düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşırken kafasında tasarladıklarını yine Turhan Feyizoğlunun Denizler ve Filistin adlı kitabından aktaralım:

“Türkiye bağımsız olacak. Bunun için ilk önce toprak reformunun yapılması, petrolün, milli kaynakların, bankaların, fabrikaların millileştirilmesi ve milli bir sanayinin kurulması gerekir. Buna ‘Milli Demokratik Devrim’ diyoruz. Türkiye bağımsız ve gerçekten demokratik değil. MDD’nin yapılması sürecinde öncelikle köylere okul, elektrik, su, hastane getirilerek halk bilinçlendirilmelidir. MDD tamamlandıktan sonra halkın kendi temsilcilerini kendi içlerinden seçerek parlamento sokmaları sağlanmış olacaktır. Bu şekilde devrim yine devam edecek ve proletarya ile burjuvazi arasında sınıf mücadelesi başlayacak. Bu defa sosyalist devrim yaparak proletarya başa geçecek. Böylece işçi ve köylü iradesi kurulacak. Sonuçta sınıflar ortadan kalkmış olacak. Bugün anayasa milli devrim yapmaya uygundur.”

Hüseyin İnan bu düşüncelerini ve iki aşamalı (antiemperyalist demokratik devrim ve sosyalist devrim) devrim programını genel hatlarıyla anlatır. Bir süre sonra da arkadaşlarıyla Filistin’e gitmek üzere Adana’da buluşurlar. Birkaç gün Adana’da kaldıktan sonra buradan trene binen Hüseyin ve arkadaşları sınırı geçip bildikleri yoldan giderek yılbaşı gecesi Amman’a ulaşırlar.

Eğitimlerini Filistin kamplarında tamamlayan Hüseyin ve grubu 1 Şubat 1970 günü ayrı gruplar halinde Rojava üzerinden sınırı geçerek Amed'e gelirler. Ayrı gelen grupların birleşmesini burada beklerken ihbar sonucu Hüseyin'le gruptan bazı arkadaşları yakalanır. Hüseyin inan ve arkadaşları Amed'te kısa süre tutuklu kaldıktan sonra tahliye olur. Daha önce planladıkları gibi Ankara'ya gelen grup Hüseyin inan öncülüğünde THKO'nun kuruluşunu gerçekleştirirler.

Hüseyin İnan'ların Filistin serüveni bu şekilde tamamlanır. Aynı süreçte Deniz Gezmiş'le arkadaşları ise FDHKC üyesi olan Abu Süleyman'ın kılavuzluğunda Rojava'dan geçerken Lazkiye yakınlarında devriye gezen Suriye milisleri tarafından yakalanırlar. Bir arabaya bindirilerek Halep yönüne doğru götürülürlerken yolda Deniz slogan atıp, marş söylemeye başlar. Deniz'in bu davranışı arkadaşları tarafından tuhaf karşılanır. Tavrına anlam vermede zorlanırlar.

Denizler Halep üzerinden Şam'a getirilirken kılavuzlarının bağlantılarını devreye koymaları sonucu FDHKC temsilcileri gelir ve Denizleri alırlar. Daha önce yol kontrolünde el konulan valizler, silahlar ve kitaplar ise gittikleri bir karargâhta Denizlere geri verilir.

Denizlerle birlikte giden Yusuf Küpeli sonrasına ilişkin Deniz ve Naif Havatme arasında geçtiğini iddia ettiği diyalogları şu şekilde anlatır:

“Örgütün merkezi ufak bir villaydı. Deniz, ‘Biz bir örgütüz; Naif Havatme ile görüşmemiz gerek!’ diye ısrar ediyor ve... ‘Çok büyük gizli bir örgütün özel misyonu olan temsilcisi’ olarak tanıtacaktı kendisini Naif Havatme’ye. ‘Bizleri örgüt yollamış’ olacaktı... “Çok canım sıkılmıştı, böyle bir şeye alet olmak istemiyordum. Fakat yapacak bir şey yoktu...”

“Deniz’in Naif Havatme ile görüşme isteğini biraz temkinli karşıladılar. Yanılmıyorsam üçüncü gün bizleri Naif Havatme ile görüştürdüler... Deniz büyük ve gizli bir örgütü temsil ettiğimizi, kendisinin bu örgütün sözcüsü olduğunu vb. söyledi.

Burada kalıp savaşıcağız, belki öleceğiz vb. söyledi durumu iyice dramatize etmeye başladı.

“Naif Havatme çok kibar, son derece diplomat bir adamdı. Çocuğu yaşındaki genci büyük bir nezaketle, gülümseyerek dinliyordu... Havatme; ‘Biz zaten enternasyonal bir tugay kurmak istiyoruz. Buna katılmanız, diğer arkadaşlarınızı da getirmeniz yararlı olur’ dedi. Bu kez Deniz, Havatme’ye ne yapması gerektiğini, nasıl savaşmaları gerektiğini anlatmaya başladı. Heyecanlanmış, el-kol hareketleriyle konuşuyor, bu işin şakaya gelmeyeceğini söylüyor. Che Guevera’dan örnekler verip bir şeyler anlatıyordu. Abu Süleyman -FDHKC üyesi ve Denizlerin kılavuzu- bunları çevirmek istemeyince de onu payladı, zorladı. Deniz bağırınca çevirdi. Havatme durumu anlamıştı. Hiç bozuntuya vermedi. Öyle kafa sallayarak dinledi. Saatine baktı ve biz oradan ayrıldık.”

Yusuf Küpeli’nin kendi iddiası ile anlattığı bu diyalogdan sonrası ise Deniz’in grubuyla giden Ömer Erim Süerkan ise oradaki yaşamlarını Turhan Feyizoğlu’nun Denizler ve Filistin kitabında şöyle anlatır:

“Oraya değişik ülkelerden gelmiş bizim gibi gençlerle birlikte FDHKC’nin düzenlemiş olduğu konferanslara katıldık. Bu konferanslarda Filistin sorunu, yürütülen savaşım, FDHKC’nin amacı gibi konular anlatılırdı. Daha sonra zaman buldukça bizi gerilla eğitimine kattılar. Silah kullanmasını, silahların nasıl sökülüp takılacağını, bakımını, korumasını öğrendik.

“Gerilla yaşamına uygun olarak günlük yaşantımızı düzenledik. Gerillalar gibi üzerimizdeki elbiselerle, botlarla yatıp kalkmasını öğrendik. Yaklaşık bir aylık sürecin sonunda yine Amman’daki FDHKC’nin siyasi bürosuna uğrayıp Havatme ile görüştük. Aynı yollardan geçerek Türkiye’ye giriş yaptık.”

Hasan İhsan da Deniz Gezmiş’in Filistin’de olduğu günlerde neler yaptığını Bir Defte-i Hatırat-ı Zindan kitabında ayrıntılı biçimde anlatır:

“Deniz ve arkadaşları Filistinli gerillalar gibi yaşamasını öğrenirler. Filistin sorununu enine boyuna öğrenirler. Bu konudaki tartışmalara katılırlar. Silah ve cephane eğitimi alırlar. Silah kullanmasının inceliklerini öğrenirler. Ateş talimi yaparlar. Bu arada Deniz’in daha önce kendisinin de bilmediği bir özelliği ortaya çıkar. Deniz müthiş bir nişancıdır. Hareketli hedeflere bile tam isabet atışlar yapabilmektedir. Gerillalar gibi giyinir, çeşitli konferanslara katılırlar. Tam yüklü ve yorgunken, nabızı 120-130 çarparken bile iyi atışlar yapabilmektedir. Bu özelliği ona orada da arkadaşları arasında haklı bir prestij kazandırır.”

Deniz Gezmiş ve arkadaşları, George Habaş’ın liderliğini yaptığı Filistin Halk kurtuluş Cephesi kampında eğitim yaparken Deniz, Carolin adında genç bir kadınla tanışır. Carolin, Veneüzella’dan Filistin’e hem askeri eğitim almak hem de İsrail siyonizmine karşı savaşmak için gelmiştir. Deniz Carolin ile yaptığı bir sohbette kadınlarla ilgili düşüncesini şu sözlerle dile getirir:

“Kadınlar emperyalizmin altıncı kolu gibidirler. Mücadelenin en çetin anlarında erkekleri mücadeleden alıkoyarlar. Benim pek kız arkadaşım olmadı. Ya sürekli mücadele ve hareket içindeyim arıyorum; polis ve jandarmadan saklanıyorum ya da cezaevindeyim. Nasıl kız arkadaşım olabilir ki?”

Carolin, Deniz’in kadınlarla ilgili bu düşüncelerine bir anlam veremez. Hatta bu sözlere içerlediği de söylenir. Carolin haklı olarak, Deniz’in kaba ve kadına güvensizlik içeren bu eril zihniyeti karşısında sessiz, tepkisiz kalamazdı. Bir devrimcinin böyle düşünmesine şaşırması ve içerlemesinde haklıdır. Bu içerlemesi Deniz’in eril-kaba diline karşı yerinde bir tepki biçimi olarak görülmesi gerekir.

3. Bölümde bahsettiğimiz Saffet Rüştü Tekin’in düşünceleri de Deniz’in yaklaşımıyla birebir aynı. Oldukça sorunlu, yanlış olan bu bakış açısı öyle görünüyor ki o dönemin devrimcileri -önder kadroları da dahil- arasında epeyce yaygın olduğunu bir kez daha belirtelim.

Carolyn ve Deniz bu konuşmasından sonra bir daha karşılaşmazlar. Ancak Carolyn Denizlerin Türkiye'deki yaşamını, mücadelesini takip etmiş olmalı ki; idam edildiklerini öğrenmiştir tanışmalarından 11 yıl sonra Almanya'da yaşayan bir Türkiyeli ile birlikte Ankara'ya gelir. Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in Karşıyaka'daki mezarlarını ziyaret eder.

Bu arada Deniz ayağı burkulduğu için birkaç gün ara verdiği askeri eğitime geri döner. Bir süre sonra da eğitimleri tamamlanan Denizler Ankara'ya dönüş hazırlığına başlarlar. Bu hazırlık aşamasında Ürdün'ün başkenti Amman'da Denizlerin aralarında çıkan tartışmalarda görüş, irade çatallaşması yaşanır. Bu çatallaşma sonucu Denizlerin grubunda ilk ayrılık olur. Ülkeye dönüp gerilla savaşı başlatmayı savunan Deniz ve bir grup arkadaşı ile bu görüşü yanlış buldukları için karşı çıkanlar olmak üzere ikiye bölünürler. Filistin'de gerilla yaşamının ve silahlı savaşımın zorluklarını gören, yaşayan devrimcilerin bir bölümü (ülkeye dönüp gerilla mücadelesini başlatmayı yanlış gören grup) ülkeye döndükten sonra köşelerine çekilirken diğerleri (Denizler) ise mücadeleyi büyütmeye görevini omuzlarlar.

Filistin'de kaldıkları süre içerisinde devrimciler, gerilla mücadelesinin ve savaşmanın zorluklarını gördükleri kadar illegal örgütlenme ile mücadelenin yasa dışı örgütler, partiler öncülüğünde sürdürülmesinin zorunlu bir ihtiyaç olduğuna bir kez daha yaşamın içinde tanık olmuşlardır.

1969 Ağustos'unda Filistin'den döndükten sonra Deniz ilk defa Siyasal Bilimler Fakültesi'nde bir anma toplantısına katılır. 1 Eylül 1969'da ölümsüzlüğe uğurlanan Vietnam İşçi Partisi Genel Sekreteri ve Kuzey Vietnam Demokratik Cumhuriyeti Devlet Başkanı Ho Chi Minh için SBF Öğrenci Derneği'nin konferans salonunda düzenlenen etkinliğe katılan Deniz şu konuşmayı yapar:

“Amerikan emperyalizmine karşı verdiği kavgada kararlı, azimli tutumu; zor günlerimizde bizlere yol gösterecek ve Viet-

nam halkının milli demokratik devrim mücadelesinde inançlı adımları oportünizme karşı mücadelemizde bizlere örnek olacaktır.” Deniz sözlerini Özkan Mert’in şiirinden dizeler okuyarak tamamlar:

“Merhaba Ernesto gibi ölenlere/ Merhaba Camilla gibi ölenlere/ Merhaba Ho Chi Minh’lere/ Yuh olsun emperyalizme.”

Demir Küçükaydın, Denizlerin Filistin’den döndükten sonra Deniz’in planlarını kendisine şu şekilde anlattığını söyler:

“Bir gün Aliğa’da çalışırken Deniz’den Ankara’ya gel, diye telefon geldi. Kalktım, Ankara’ya gittim. Taylan ile Deniz, BYYO’da gizleniyorlardı. Deniz, Filistin’den geldiği için efsanevi bir yanı vardı. o gece oturduk konuştuk.

“Deniz; ‘halk savaşını başlatıyoruz. Sen proletarya ile ilgili birisin. Bu işi halledeceğiz yalnız para lazım. İki yol var. Birincisi; ODTÜ’deki bankayı soyacağız. İkincisi; senin çalıştığın sendikayı satacağız” dedi. (Satismaktan bahsettiği sendika, sendikanın binası olmalı- N)

İşçilere karşı bunu yapamam. Bu iş olmaz.

Önemli değil, onları sonra yine kazanırız. Sen git satalım mı satmayalım mı diye İsmet abi ile görüş. (Deniz’in İsmet abi dediği Yapı İşçileri Sendikası Genel Başkanı İsmet Demir’dir.-YN) Ayrıca benim hakkımda gazetelerde çıkan haberleri toplayın. O kupürlerle Arnavutluk Konsolosluğu’na gidin, oradan silah almak için kupürleri tanıtım olarak gösterin.

Dağa çıkacağız ama bizde eğitim yok. Nasıl olacak?

Zaten orada da (Filistin’i kastediyor-Y.N) eğitim falan göstermiyorlar. Piyade eğitiminden, yakın düzen eğitiminden başka bir şey yok aslında.”

Sendika satma önerisi D. Küçükaydın’ın aklına hiç yatmaz. Ancak Deniz ısrar edince sormayı kabul eder. Bu konuşmaya ilişkin Demir Küçükaydın; “... her şeye rağmen ‘tamam’

dedim ve İsmet Demir ile görüşmek için İstanbul'a hareket ettim. İsmet Demir ile görüştüm. 'Olmaz' dedi. Deniz'e telefon ettim. Durumu bildirdim. Deniz de; 'kusura bakma ben de öylesine söylemişim' dedi."

Deniz Gezmiş'in özelliklerinden birisi aldığı kararı, planlamayı yaşama geçirme azmidir. O ne yapıp edip düşünceyi pratiğe geçirmenin peşindedir. Olası olanakları değerlendirmek için etik ahlaki olan her yolu mubah görür. Sendikayı satma düşüncesinin mantıklı bir iş olamayacağını ve zorluklarını kendisi de düşünmüş olacak ki ısrar etmemiş, düşüncesinden vazgeçmiştir

Deniz Gezmiş aranmasına, zorluklara, olanaksızlıklara rağmen koşullara teslim olmaz, geri adım atmaz. İlerleyen sayfalarda da göreceğiniz gibi çaldığı hemen her kapı yüzüne kapanmasına rağmen o pes etmez. Kır-gerilla mücadelesini başlatmak konusundaki düşüncesi "Halk savaşını başlatıyoruz" cümlesinden de anlaşılacağı gibi kesindir. Görüşmeleri, hazırlıkları, koşuşturmaları ve arayışı hep bu yönlüdür.

Deniz, iki ay Filistin'de kaldığı için haliyle direniş ve eylemlerde görülmemiştir. Bu somut gerçeklik Deniz'i daha fazla efsaneleştirir. Böyle olunca polis de Deniz'i eskisinden daha sıkı aramaya başlar. Birçok yere baskınlar düzenler. Aynı süreçte rektörlük de Deniz'in okulla ilişkisini kesme kararı almıştır. Savcılık ise tutuklama kararı çıkarmıştır.

Rektörlüğün ilişkisini kesme kararına tepki duyan öğrenciler Deniz'i desteklemek amacıyla birçok okulda ve sokaklarda gösteriler örgütlemiş, kararı protesto etmişlerdir. Üniversitelerde yaygınlaşarak büyüyen boykot ve direnişler bu dönemde yeni biçimler alır. Eylemler peş peşe okul işgallerine, rektör istifalarına ve rehin almalara evrilir. Devrimci mücadelenin yeni bir düzeye evrildiği bu süreci doğru yönetebilmek için beş kişiden oluşan merkezi bir komite kurulur. Komitenin yönetim organına ise deniz Gezmiş, Celal Doğan ve üç arkadaşları seçilmiştir.

Deniz Gezmiş, üniversitelerdeki mücadelenin içinde ve yönetiminde yer alırken aynı zamanda okul dışı politik çalışmalarından da uzak kalmaz.

7 Aralık 1969'da TİP Eminönü İlçe Genel Kurulu yeni yönetimini seçmek için toplanır. MDD'ciler ile TİP çizgisini savunanlar arasında yapılan seçimi MDD'ci grup kaybeder. Genel kurula katılan Deniz Gezmiş yapılan tartışmalar üzerine; "Bundan sonraki mücadelemiz zorunlu nedenlerden ötürü parlamento dışı muhalefet şeklinde olacaktır" der. (Hasan İhsan'ın Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, adlı kitabından)

Deniz'in 'artık halk savaşı başlatıyoruz' söyleminde olduğu gibi yukarıdaki konuşmasında da aceleci parlamentoda yararlanmayı yadsıyan sol-sekter yanlar bulunmakla beraber özgürlük ve devrim mücadelesinin hangi çizgide, hangi biçimde sürdürüleceğine ilişkin düşünceleri nettir.

Deniz arandığı halde eylemden eyleme koşturduğu bir dönemde İstanbul Üniversitesi senatosu 18 Eylül 1969 günü toplanarak Deniz hakkında alınan ihraç kararını yeniden görüşerek ikinci defa ihraç kararını onaylar. Deniz polis tarafından her yerde aranıyor olmasına rağmen ihraç kararını görüşmek üzere dönemin İ.Ü. Hukuk fakültesi dekanı olan Prof. Orhan Aldıkaçtı'nın (12 Eylül Anayasası'nı hazırlayan Anayasa Profesörü) odasına gider ve dekanla tartışırlar. Tartışmayı duyan polisler dekanın odasına girer. Dönemin İstanbul emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar, Deniz'in dekan odasının camını kırdığına ilişkin bir tutanak tutarak Deniz'i gözaltına aldırır. Deniz kurtulmaya çalışırken dekan "öldürün bunu" diye bağırır. Polislerden biri silahını çekerek Deniz'i vurmaya çalışırken diğer ikisi tutmaya çalışır. Böylece Deniz'in vurulması engellenmiş olur.

Olayı duyan devrimciler, dekanın odasına akın ederler. Hasan İhsan'ın Bir Defter-i Hatırat-ı zindan kitabında bu yaşananların tanıklarından biri olan Demir Küçükaydın'ın anlatımına şu şekilde yer verir:

“Ben polislere atıldım. Adamlar güçlü oldukları için beni tuttukları gibi bir kenara savurdular. Benim de üzerim dinamit dolu. Birisi bir mermi atasa binayı havaya uçuracak kadar dinamit doluyum. Cihan, arkadaşlarla geldi. Deniz’i polislerin elinden kaptık. Fakat bu arada üniversitenin çevresi binlerce polisle sarıldı. O sırada Taylan özgür, ben, Sait Kozacıoğlu birlikteydik. ‘Silahları ne yapalım?’ dedik. Var olan silahların çoğunu aldık. Deniz’in Avniye Anadolu ile Sema Özkul isimli kız arkadaşı vardı. Silahları bu kız arkadaşlara verdik. Ben onlarla birlikte arka kapıdan çıktım. Taylan ile Sait ön kapıdan çıktı. TMGT’de buluşacaktık, fakat Taylan, Beyazıt Meydanı’nda öldürülmüş.”

Deniz’e gelince; polis fakültenin her yanına barikat kurmuş Deniz’i yakalamak için çabalamaktadır. Bu koşullarda polisle çatışmaya girmenin akıllı bir davranış olmayacağını, taktik bir hata olacağını düşünmüş olacaklar ki arkadaşları polisle pazarlık yapmak için görüşür. Bozkurt Nuhoglu, yakalandığında Deniz’e işkence yapılmaması konusunda polisle görüşmektedir. İçerde Sıtkı Coşkun bir konuşma yapar:

“Deniz Gezmiş, toplum polisine teslim edilirse su gibi kan akar... Deniz Gezmiş’in kılına dokunulursa her kılı için bir doçent, bir profesör ölecektir.”

Devrimcilerin bu kararlı duruşları ve net konuşmaları etkili olur. Polis öne sürülen şartları kabul etmek zorunda kalır. Deniz’e işkence yapılmayacağına dair garanti verilir. Bu anlaşma üzerine polis barikatları kaldırılır. Polisler Deniz’i gözaltına almadan doğrudan adliyeye götürürler. Mahkeme 8 saat içinde Deniz’i tutuklayarak Sağmalcılar Hapishanesi’ne gönderir. Yapılan pazarlıklar sonucu Deniz’e bir fiske bile vurulmadığı gibi aynı gün tutuklanır.

23 Eylül 1969 günü tutuklanan Deniz, 25 Kasım 1969’da çıkarıldığı ilk duruşmada tahliye olur ve yeniden işlerine kaldığı yerden devam eder. Ne var ki; Deniz tahliye edildikten 26 gün sonra 21 Aralık 1969 Pazar günü Cihan Alptekin ile bir-

likte yeniden tutuklanarak tekrar Sağmalcılar Hapishanesi'ne gönderilirler. Bu tutuklanmaları yine planlarını yaşama geçirmelerini bir süreliğine geciktirir.

Deniz Gezmiş'in kişilik özellikleri; nerede olursa olsun zamanı ölü, durağan geçirmeye terstir. Bu sefer de her hapishaneye düştüğünde yaptığı gibi düzenli biçimde okur, yazar, tartışmalar yürütür, sürekli spor yapar. Dışarıya ilişkin planlar yaparken aynı zamanda özgürlük eylemi gerçekleştirmek için de arayış içerisinde olur. Deniz, kafasındaki planlardan birisini arkadaşlarıyla paylaşır. Tahliye olan arkadaşlarına Amerikalı bir diplomatı kaçırmak gerektiğini söylemiştir. Ne var ki planlarını söylediği bir arkadaş tahliye olduktan sonra hemen her yerde Deniz'in planlarını anlatmıştır. Bu gevezelik üzerine dışarıdakiler de Deniz de eylem planından vazgeçmek zorunda kalırlar.

Deniz Gezmiş'in hapishane yaşamı da oldukça hareketli ve renklidir. Politik ve sosyal yaşamıyla enerjik ve dolu doludur. Deniz, Sağmalcılar Hapishanesi'ndeyken küçük kardeşi Hamdi Gezmiş de tutuklanarak yanına gönderilir. Bu sebeple tutukluluk sürecinde abisiyle geçirdiği 15 günlük hapishane yaşamı olur.

“Üniversite birinci sınıftaydım. Daha 18 yaşına basmıştım. Dönemin siyasi iklimi ve abimin etkisiyle siyasi eylemlere katılmaya başlamıştım. 1970 Mayıs'ında Haliç'te büyük sanayi kuruluşlarında grev ve fabrika işgalleri yaşanıyordu. İşçiler, Sungurlar Kazan Fabrikası'nı işgal etmişti. Biz de çeşitli fakültelerden öğrencilerle birlikte işçilere destek için fabrikaya gittik. Fabrikanın dışında 'İşçiler haklıdır, işçiler güçlüdür' diye slogan atıyorduk. Fabrikanın kapısında jandarma ve polis tertibat almıştı. Onlar da öğrencileri yaklaştırmamaya çalışıyordu.”

Mayıs 1970 yılında Haliç'te bulunan fabrikalarda grev ve işgaller yaşanmaktadır. İşçiler adeta ayaklanmışlardır. İşverenlerin hak gaspları, baskıları, yaşam-çalışma koşullarının kötü oluşu ile birleşen aşırı sömürü işçilerde öfke patlamasını tetik-

lemiştir. Bu görkemli grev ve işgal direnişi gençliğin de büyük desteğini almıştır. Hamdi Gezmiş de bu gençlerden biridir. Tutuklanmasına sebep olan olay da bir destek ziyaretidir.

“Eylemden sonra otobüsle dönerken yolda polis bizi çevirdi. 8-10 kişiyi gözaltına aldılar. Biz devam ettik. Ertesi sabah bizim apartmanın karşı köşesinde sürekli Deniz abimi bekleyen komiser Kemal kapıyı çaldı. Babam çıktı; ‘Hayırdır Kemal bey, biliyorsunuz Deniz Bayrampaşa’da’ dedi. Güldü komiser Kemal. ‘Cemil Bey bu defa Deniz için gelmedim Hamdi için geldim’ dedi.”³³

Hamdi Gezmiş, babası ve komiser Kemal İstanbul 1. Şubeye, yani işkenceleriyle meşhur nam-ı diğer Sansaryan Sarayı’na giderler. Ardından Eyüp Adliyesi’ne gönderilen Hamdi Gezmiş aslı olmayan ‘polisi darp etmek’ iddiasıyla suçlanarak tutuklanır. Abisinin bulunduğu Bayrampaşa-Sağmalcılar Hapishanesi’ne gönderilir.

Deniz Gezmiş’in de içinde bulunduğu devrimciler E1-101 koğuşunda kalmaktadırlar. Hamdi Gezmiş ise yeni gelenlerin konduğu ‘karantina’ denilen koğuşa gönderilir. Hapishane idaresi karantinada bir hafta kalma kuralı koyduğu için Hamdi Gezmiş de karantinada bu sürenin dolmasını bekler. Kendisinden bir gün önce tutuklanan arkadaşlarından Tunç Göze ve Kemal Sübeten ile karşılaşan Hamdi Gezmiş, arkadaşlarını orada görünce rahatlar. Karantinaya gelen iki de kabadayı vardır. O dönemde kendi aleminde saygın ve güvenilir biri olan Dünder Kılıç, o iki kabadayıdan biridir. Dünder Kılıç, Deniz Gezmiş’in adını önceden duymuştur, hapishanede olduğunu da bilir. Dünder Kılıç’ın Deniz’e karşı saygı ve sevgisi güçlüdür. Bu nedenle Hamdi Gezmiş ile yakından ilgilenir, yardımcı olur.

Karantinada kaldığı sürece diğer tutuklular, personel ve çalışan mahkumlar ‘Deniz Gezmiş’in kardeşi gelmiş diye onu görmeye, tanımaya gelirler. Gelenler yanlarında yiyecek getirir. Bir gün Cihan Alptekin bir torba yumurta, diğer gün de

33 Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları, sf. 192-193

Deniz tatlı gönderirler. Hamdi Gezmiş de bu yiyecekleri orada bulunan yoksul mahkumlara pay eder.

Birkaç günlük tutsak olan Hamdi Gezmiş kendi yaşamına kast edilecek olan planlanmış bir tuzakla karşılaşır.

Küçük kardeş Gezmiş'in karantinadan abisinin yanına geçmesine üç gün kalmıştır. Bir gün kapıdaki görevli gardiyana dışarıdan bir mahkum abisinin Hamdi'yi çağırdığını söyler. Bunun üzerine Hamdi o mahkumla birlikte koridora çıkar. Başka yöne saparlar. Az ileride de MHP'li faşistlerin koğuşları vardır. Hamdi Gezmiş kuşkulandır. Mahkuma; 'Neden kestirmeden değil de buradan gidiyoruz' diye sorunca yanındaki panikler. Çareyi kaçmakta bulur. Hamdi gardiyana; bana tuzak kuruyorlar, sizin haberiniz yok, diye çıkışır. Tuzağı duyan Deniz ve devrimciler hapishaneyi ayağa kaldırır. Hamdi'yi karantina günü dolmadan yanlarına almayı başarırlar. Olay böylece yattır. Denizler olayın iç yüzünü sonradan öğrenir. Meğer sırf Deniz'in kardeşi olduğu için şişleyerek öldürmek üzerine tezgahlamışlar bu suya düşen planı.

"Oraya gidince rahatladım. Abime kavuştum, sarıldık. Ama kızdı bana; 'Ne işin var burada' dedi... Baktım üstüme geliyor 'Sen neden buradasın o zaman' diye dikildim. 'Senin ne işin varsa benim de o işim var.' '... Benim görevlerim var' diye cevapladı. 'Benim de görevlerim var o zaman' dedim. Bunun üzerine nasihatlere başladı. 'Sen bana bakma, ben fırsat bulup okuyamıyorum. Ama sen önce okulunu bitirmelisin. Bak sınavların var. Eyleme de katıl ama dikkatli ol. Akıllı hareket et biraz...' dedi.

"...Herhalde o, aynı yerden geliyoruz diye benim de benzer işlere kalkışacağımdan kaygılanıyordu; ben de onun cesareti, ataklığı, delifışekliği yoktu. Onun sandığı kadar cevval biri de değildim. Zaten hiçbirimiz onunla boy ölçüşemezdik. Hakikaten çok cesurdu. Abim diye söylemiyorum; ben hayatta öyle gözü kara bir insan tanımadım. Gözünü budaktan esirgemezdi."³⁴

34 A.g.e, sf. 80

Hamdi Gezmiş, abisi ile kendi kişilik özelliklerini karşılaştırırken kompleksli değildir. Aksine kendisiyle barışık ve mütevazıdır. Kim hakkımda ne der, düşünür kaygısı acabası yansımaz davranışlarına. Abisi gibi gözü kara ve atak olmadığını kendisinin ona göre edilgen olduğunu anlatırken, abisiyle kendisinin karşılaştırılamayacağını söylerken içten ve samimidir.

Hamdi Gezmiş, abisi, Cihan Alptekin ve diğer devrimcilerle birlikte kaldığı 15 günlük tutukluluk anılarını da şu sözlerle anlatır:

“Orada Deniz abimin hapislane yaşamını gördüm. Cezaevine gelir gelmez beni koltuğunun altına aldı, sahip çıktı. Ama bir taraftan da bana karşı bir iltimas, torpil kesinlikle yapmıyordu. Hiçbir konuda sorun çıkarmıyor ama haksızlık olursa mutlaka müdahale ediyordu. İçeride bir komün düzeni kurulmuştu. İaşe sorumlusu Yücel’di. Yemek karavanadan yeniyordu ama yeterli değildi. O yüzden takviye yapılıyordu. Dışarıdan gelen bütün gıdalar, ihtiyaç maddeleri, sigaralar vs. bir dolaba konur oradan ortak kullanılırdı. Herkesin günde bir paket Bafra sigarası istihkakı vardı. Yücel bunu herkese verirdi. Ben sigaraya yeni başlamıştım; günde bir-iki tane içiyordum. Ortak dolapta Yeni harman vardı. Nispeten daha kaliteli sigaraydı; belli zamanlarda ödül gibi dağıtılırdı. Abime dedim ki: ‘Ben her gün Bafra içeceğime haftada bir gün Harman alayım. Hem komünün de kârına...’ Kızdı bana: ‘Burada kurulu bir düzen var. Bunu bozma. İçeceksen iç, içmeyeceksen hiç içme’ dedi. Ben hayatımda çamaşır, bulaşık yıkamamıştım, orada öğrendim.”³⁵

Hamdi Gezmiş hapislanede koğuş yaşamının yiyeceklerden tüketime, sigaradan temizliğe kadar her şeyin kolektif paylaşımına dayandığını anlatır. O dönem ağırlıklı olarak Habora ve Ant Yayınları’nın siyasal içerikli kitaplarının çokluğu dikkatini çeker. Ortamları sosyal ve canlıdır. Okunur, tartışmalar örgütlenir, politik gelişmelere yönelik analizler yapılır.

Hamdi Gezmiş belki de uzun yıllardan bu yana ilk defa

35 A.g.e, sf. 197-198

abisi Deniz’le 15 gün düzenli birlikte kalmıştı. Bu süreçte abisinin kimi becerilerine, hamaratlığına da tanık olmuştur. Tüp bittiğinde yağlı bezlerden çıra-ateş yakarak yemek yaptığını orada görür. Aynı şekilde yaktıkları ateşte abisi kendisine kiraz reçeli yapar. Devrimcilerin yaratıcı özelliklerinin birçok şeyin çaresini bulduklarını orada görür, tanık olur. Hamdi Gezmiş bu 15 günlük tutsaklıktan çok şey öğrendiğini, tecrübe biriktirdiğini söyler. Bu süre zarfında gördüklerinden, yaşadıklarından dolayı abisine olan sevgisi, hayranlığı daha da artar. Devrimci bir ortamda kaldığı için çok mutludur, şanslı sayar kendini.

Hamdi Gezmiş abisinin yanında tutsak olmaktan şikâyetçi değildir. Aksine memnundur, keyfi yerindedir. Ne var ki bu durum uzun sürmeyecektir. Bir üst mahkemeye yapılan tutukluluğa itiraz başvurusu kabul edilir ve 15 günlük tutsaklık dönemi sonlanır. Tahliyesine ilişkin ise şu duyguları paylaşır:

“Anons duyulunca herkes bağırıp alkışlamaya başladı. Ben, Deniz abime dönüp; ‘Ben buradan memnunum, gitmek istemiyorum’ dedim. O zaman çok kızdı; ‘Hadi defol git, kafamın tasını attırmadan topla eşyalarını’ dedi. Toplandım. Yolcu ederken herkes ‘Gündoğdu Hep Uyandı’ ve ‘Amerikan Uşakları, İktidarın Haydutları’ marşlarını söyleyerek slogan atmaya başladı. Hiç unutmam en başta Cihan vardı; Deniz abim gerilerdeydi, duygusallaşmıştı. Sarıldık. Deniz abime sarılınca göğsüne gelirsiniz. Öylece sarılıp ayrıldık. Kapıda babam beni bekliyordu.”³⁶

Hamdi Gezmiş’in 15 günlük tutsaklık ve komün yaşamı ile abisiyle hapisanedeki ilişkisi tahliye olmasıyla noktalanır. Deniz ve yoldaşları ise dışarıya çıkma ve dışarıda yapılması gerekenleri planlama uğraşı içerisindeyler. Bunların başında özgürlük eylemi gelir.

Turhan Feyizoğlu bu planları Deniz, Bir İsyancının İzleri kitabında şu şekilde aktarır okuyucularına:

“Birincisi; çarşafı birbiri ekleyerek duvardan atlayıp

36 A.g.e, sf. 198-199

kaçmak, ikincisi; İstanbul Tıp Fakültesi'ne hastalık nedeniyle giderek oradan firar etmek, üçüncüsü; demirleri kesip çatıya çıkarak oradan çarşafı aşağı sarkıtıp kaçmak. Firar etmenin amacı ise; Ankara'da bulunan diplomatlardan birisini, mümkünse Amerikan elçisini kaçırarak rehin almak, bunun karşılığında tutuklu bulunan Yusuf Küpeli ve bazı arkadaşlarını istemektir. Deniz bu nedenle dışarıdaki arkadaşlarından kendisine silah temin etmelerini ister.”

Deniz özgürlük eylemini ve dışarıya dönük planlarını Cihan Alptekin, Salman Kaya ve sınırlı sayıda arkadaşıyla paylaşmıştır. Ancak tahliye olasılıkları ve tahliyeler olunca özgürlük eyleminden vazgeçerler.

Deniz'e ilişkin buraya kadar anlatmaya çalışılanlardan da görüleceği gibi O; devrimci düşünür, devrimci yaşardı. Zamanının her anını bir biçimde değerlendirmeye çalışan bir yapıya sahiptir. Devrimle yatar devrimle kalkar. Devrimcinin işi devrim yapmaktır sözü tam da kendisini tarif eder.

Deniz Gezmiş ve Cihan Alptekin nedenini bilmedikleri bir sürgünle karşılaşır. 10 Haziran 1970 günü Sağmalcılar Hapishanesi'nden yoğun bir güvenlik çemberi içerisinde bir dönem Nazım Hikmet'in de tutuklu kaldığı Bursa Hapishanesi'ne sürgün edildiler.

Deniz Gezmiş, Sağmalcılar Hapishanesi'nde hayata geçiremediği özgürlük eylemi düşüncelerini, planlarını Cihan'la birlikte Bursa Hapishanesi'ne sürgün edildikten sonra da hayata geçirmek için boş durmaz. Plan yapmaya devam ederler. Deniz, dışarıda kendisine yakın bulduğu gruplarla görüşmeye başlar. Bursa'da ziyaretine gelen Aktan İnce ve Aydın Çubukçu ile hem özgürlük eylemine hem de dışarıya ilişkin düşüncelerini paylaşır. Bu konuya ilişkin Aydın Çubukçu şunları anlatır:

“Deniz dağa çıkmayı kafasına koyduktan sonra kendine yakın olan grupların hepsini ne yapabiliriz, ne kadar işimize yarar diye sınıdı. Bizden de Aktan İnce ile konuşmuştu. Deniz'in söylediği şuydu: ‘Biz Amerikalı generali kaçırılım ve

kaçırdığımız bu adamla birlikte gidelim.’ O andan itibaren de gerilla başlayacaktı. Kaçırılan adam Malatya bölgesine götürülecekti. Sonra Deniz’le konuşmak için Bursa Cezaevi’ne gittim. Meseleyi Deniz’le konuştuk.

“Biz Ankara’da hazırlık yaptık. Jusmat’ta çalışan Amerikalı bir subayı tespit ettik. Adamın evini biliyorduk. Her şey hazırlandı. Fakat Deniz bu sırada tahliye oldu.”³⁷ Bu nedenle yaptıkları plan iptal olur. Denizlerin tutukluluk süreçleri hep kısa sürdüğü için yaptıkları planlar ile özgürlük eylemi çabaları hep yarım kalmıştır.

Bursa’da Denizlerin ziyaretçisi eksik olmaz. Tanıdık, tanımadık birçok insan Bursa’dan ve şehir dışından Denizleri ziyarete gelirler.

Bir keresinde 1922 doğumlu ve Haydarpasha Lisesi’nde öğrenim görmüş olan Haydar Saka ile avukat Vahit Çalın Deniz’i ziyaret etmiştir. Sohbet sırasında Deniz, Haydar Saka’ya:

“Gençlerden kimler etkin olarak 15-16 Haziran olaylarında yer aldı?” diye sorarken sorularına yanıt arar. Ziyaret bitiminde Deniz karanfil konmuş pencereyi Haydar Saka’ya göstererek şunları söyler:

“Bak abi, Nazım’ın kaldığı yer. Ben de orada kalıyorum.”³⁸

Deniz 1970’te yaşanan büyük 15-16 Haziran işçi direnişini önemseydiği için süreci hapishanede ilgiyle izlemiştir. Hangi kesimlerin katıldığını, gençliğin ilgi düzeyini merak eder. Ayrıca gençlikte hangi grupların katıldığını, sınıf hareketine karşı gençliğin aldığı pozisyonu merak eder. Bu nedenle ziyaretine gelenlere tüm bunları sorar, öğrenmeye çalışır.

Deniz’in her geçen gün daha fazla tanınması, prestijinin artması, gençlik-kitleler içerisinde saygınlık kazanmasındaki yükseliş; egemen sınıfları, MİT’i, siyasi polisi, orduyu fazlasıyla kaygılandırmış, rahatsız etmişti. Bunun için türlü çareler

37 Bir İşyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, sf. 217

38 Bir İşyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, sf.216

aramaktaydılar. Amaçları Deniz'in devrimci kişiliğini, saygınlığını, ona olan sempatiyi bir biçimde düşüşe geçirerek Deniz'i gözden düşürmekti. Deniz tutsakken bu maksatla bir gün evlerine iki sivil şahıs gelir. Baba Cemil Gezmiş yine Deniz'i soracaklarını sandığı için; "Biliyorsunuz Deniz hapishanede" der. Şahıslar, -siyasi polis ya da MİT'ten gelmiş olmalılar-; "Yok, biz başka bir konuyu sizinle görüşmek için geldik" derler. Bunun üzerine içeri alınır görevli zat-ı muhteremler. Oturur oturmaz konuya girerler. "Başbakanımız (o dönem başbakan Süleyman Demirel'dir-YN) bu eylemlerden çok rahatsız. Acaba bir çözüm bulabilir miyiz? Bunu görüşmeye geldik... Acaba yurtdışına gitse, Avrupa'ya mesela, İsviçre'ye gitse. Oradaki masraflarını devlet karşılasa..." dediklerinde baba Gezmiş gelenlerin maksadını anlar. Demirel Hükümeti Deniz'den kurtulmak için bu yolu bulmuştu demek ki! Bu ahlaksız teklife Deniz'in babası; "Kabul eder mi etmez mi bilmem" yanıtını verir. Yine de teklifi götüreceğini belirtmekle yetinir. Şahıslar akide şekeri ellerine tutuşturulmuş gibi sevinir, umutlanırlar. Aslında baba Cemil, oğlunun bu gibi şeylere itibar etmeyeceğini bilir.

İki görevli zat kalkarken; "Başbakanımız önümüzdeki günlerde İstanbul'a gelecek. Bir olumlu cevap alırsak hemen kendisine iletiriz. Gereken işlemlere başlanır" diyerek evden ayrılırlar. Bu arada Cemil Gezmiş, Deniz'e yapılan bu teklifi anlatır. Hamdi Gezmiş; "Güldü abim; dalga mı geçiyorsun baba, dedi geçti. Üzerinde bile durmadı" sözleriyle anlatır abisinin tavrını Can Dündar'ın Abim Deniz adlı kitabında.

Deniz Gezmiş'le Cihan Alptekin Bursa'ya geldikten bir süre sonra hapisyanede adli mahkumlar isyan çıkarırlar. Hapishane savcısını ve 17 gardiyani rehin alırlar. Deniz Gezmiş'i ve devrimcileri seven, sayan ve güvenen isyancı mahkumlar Deniz'e gelerek; 'İsyan başlattık, gel bize öncülük et' önerisini yaparlar. Ancak Deniz bu isyanı gereksiz, haksız gördüğü için teklifi kabul etmez. Kimsenin zarar görmemesi için aracı olur. Konuşur, görüşmeler yapar idare ve mahkumlarla. Sonuç ola-

rak isyanının yaralanma, ölüm olmadan bitirilmesini ve rehinele-
rin bırakılmasını sağlar.

Deniz Gezmiş ile Cihan Alptekin'in duruşma günleri yak-
laşmıştır. Tutuklu kaldıkları süre de düşünüldüğünde tahliye
edilmeleri kesin gibidir.

Deniz ve Cihan Alptekin 20 Aralık 1969 günü tutuklanıp
Sağmalcılar Hapishanesine konulduklarını daha önce belirt-
miştik. Kendilerinin de bilmediği nedenlerle 10 Haziran 1970
tarihinde Bursa Hapishanesine sürgün edilirler. Nazım'ın, Or-
han Kemal'in kaldığı koğuştta bu sefer de kendileri kalmakta-
dır. 30 yıl öncesine götürür anılar ikisini de. 'Zafer'e Dair' şi-
irini Nazım Hikmet 1941'de burada yazmıştır. Onu da okurlar
şiirin yazıldığı yerde. Bu sefer dizeler iki devrimcinin sesiyle
yankılanır duvarlarda.

Deniz ve Cihan öngördükleri gibi 18 Eylül 1970 Cuma
günü İstanbul'da görülen duruşmada tahliye edilirler. Deniz,
askerlik şubesine götürölüp bırakıldıktan sonra İstanbul'a gelir.
Görüşmelere başlar. Hapiste kaldığı 300 günlük süre zarfında
devrimci saflarda birçok değişikliklerin olduğunu daha somut
görür. Ayrışmalar, saflaşmalar, devrimcilik ömrü erken tüke-
nenler... Deniz Gezmiş'in kurduğu DÖB'de de dağılma ve ay-
rılıklar olmuştur. Deniz bazı görüşmeler yapar, kalan DÖB'lü
arkadaşlarını toplar, silahlı mücadeleyi başlatmak için yeniden
girişimlerde bulunur.

Cihan Alptekin davasında yargılanan Oktay Kaynak ilk si-
lahlanma kararını Kanlı Pazar olayından sonra aldıklarını açıklar.

İstanbul Polis Okulu öğretim üyesi Prof. Bedrettin Çalış-
kur, saldırı ve silahlanma konusunda özetle şu değerlendirmeyi
yapmıştır:

“Özellikle Kanlı Pazar olaylarının arkasından solcu öğren-
cilerin silahlanması, kendi aralarında ölü, şehit verdikten sonra
olmuştur.”

Kanlı Pazar olayı 16 Şubat 1969 günü gerçekleşmiştir. Yü-

rüyüş 76 demokratik kitle örgütü tarafından desteklenir. Kaçak olduğu halde her ne hikmetse yakalanamayan Bugün Gazetesi yazarı Mehmet Şevki Eygi kendi köşesinde İslamcı kesimde yer alan taraftarlarına “Cihada hazır olunuz!” diye çağrı yapar. Kanlı Pazar olayında 2 TİP üyesi Duran Aydoğan ile Ali Turgut Aytaç öldürülmüştü. (Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan İhsan, Alter Yayıncılık, s. 52)

O dönemin önder kadroları ve devrimcileri arasında gelinen aşamada faşist saldırılara eski biçimlerde karşı koymanın yetersiz kalacağı düşüncesi yaygındır. Anlayacakları dilden yanıt vermek için yeni araç ve biçimlere ihtiyaçları vardır. Devimci şiddet biçimleriyle birlikte fiili meşru mücadele çizgisinde ısrarlıdır. Devrimciler sokağı mücadelenin bu ihtiyaçlarının karşılanabileceği biçimde kullanmak gerektiği fikrine ulaşmışlardır.

Deniz’in 7 Aralık 1969’da gerçekleşen TİP Eminönü İlçe Kongresi’nde yaptığı konuşma bir yönüyle üstte belirtilen dönemle, alınan kararlarla alakalıdır.

Deniz Gezmiş ve onunla birlikte hareket eden arkadaşları bu fikirlerine uygun olarak Filistin dönüşü ‘hangi bölgelerde gerilla eğitim kampları oluşturabiliriz?’ düşüncesiyle uygun yerler bulmak için çalışmalara başlar ve ilk adımı atarlar.

Deniz’le birlikte bir grup arkadaşı 1969 kışında bir arkadaşlarının aracılığıyla Bolu Dağı’nın eteklerinde bulunan Elmalı Köyü’nde bir evde kalırlar. Kar ve fırtınadan dolayı dışarı çıkamadıkları için eğitim de yapamazlar. Bunun üzerine tanıdıkları ev sahibi Denizleri tekrar İstanbul’a götürüp Taksim’e bırakır: “Siz ancak burada eğitim yapabilirsiniz” der. Bolu serüveni böyle sonlanırken yeni arayışlara yönelirler.

20 Aralık 1969’da Deniz ve Cihan’ın tutuklanmasına, 300 gün tutuklu kalmalarına rağmen arkadaşları eğitim kampı kurma çalışmalarını aralıksız sürdürmüşlerdir. Bolu’dan sonra bu sefer de Karadeniz kıyısındaki Istranca Dağları eteklerinde bulunan Balaban köyünde kamp kurarlar.

“... Yaklaşık 30 kişilik bir ekiptik. Dönüşümlü olarak gi-

dip geliyorduk. Kampımız Terkos Gölü’ne yakın bir yerdeydi. Köylülerden bazılarının TİP’le ilişkileri vardı. Durumu anlattım; burada gerilla eğitim kampı kuracağız, dedim. Önce ‘Tamam’ dedi sonra ‘Ne haliniz varsa görün’ diyerek ikinci gün evi bıraktı gitti.

“2-3 tane tabancamız vardı ama silah eğitimi olmadı. Daha çok doğa şartlarına uyum eğitimi yapıldı. Fakat katılanların çoğunun posası çıktı, uyum sağlayamadı” şeklinde anlatılır Bir İsyancının İzleri adlı kitapta.

Deniz Gezmiş; Bursa Hapishanesi’nde Cihan Alptekin’le birlikte tahliye olduktan sonra kırdaki silahlı mücadeleyi başlatmak amacıyla çeşitli olanaklar yaratmak ve malzeme elde etmek için çalışmalarına yeniden hız verir. Güvendiği, tanıdığı arkadaşlarıyla birebir görüşmeler yapar. Silahlı mücadeleyi nerede, nasıl başlatacakları üzerine tartışmalar yürütür. Görüşme yaptığı arkadaşlarından bazıları “varım” derken bazıları da silahlı mücadele fikrinden vazgeçtiği için yolunu değiştirir. Aralarında silahlı mücadele başlatmak için erken olduğunu söyleyenler de çıkar. Denizlerle yollarını ayırırlar.

Deniz görüşmeler yapmak üzere İstanbul’a geldiği sıra kimlerle görüşeceğini önceden tasarlamıştır. Görüşeceği arkadaşları arasında Necmi Demir ile uzun zamandır mektuplaştıkları Rıfkı Ertuğrul, Mustafa Gürkan ile Ömer Erim Süerkan da vardır. Deniz, Necmi Demir’le Filistin’e beraber gitmek için bir görüşme yapar. Ancak Necmi Demir’in önceden safını belirlediğini bu görüşmede öğrenir. Necmi, Mahirlerin grubuna katıldığı için bu öneriyi kabul etmez.

Mustafa Gürkan; arkadaşlarının bir kısmının Mahirlerle hareket ettiğini söyler. Kendisine gelince zaman içerisinde devrimci zor, devrimin hangi yollardan gerçekleştirilebileceği, CHE’ye ve onun izlediği yola inanıp inanmama vb. konularda görüş ayrılıklarının oluştuğunu belirtir. Bu nedenle birlikte hareket edemeyeceklerini ancak Filistin’e gitmesi için -Filistin’i Deniz önermiştir- yardımcı olabileceğini söyler.

Ömer Erim Süerkan ise; silahlı mücadele biçimini doğru bulmadığı için o da Deniz'in dağa çıkma, gerilla mücadelesi başlatma önerisini geri çevirir.

Deniz Gezmiş arkadaşlarından biri olan Rıfkı Ertuğrul ile Beşiktaş'ta buluşur. Bu görüşmede Deniz; “Dayım! Sen İzmir'deki arkadaşların bir kısmını tanıyorsun onlarla görüşelim. Ayrıca gider Ankara'da ve Anadolu'daki arkadaşlarla görüşürüz. Baktık İstanbul'da vardığımız sonuç ortaya çıktı bilahare Cihan ve arkadaşlara durumu aktarırız. Onlar da burada kalır. Biz ikimiz boş durmayız. Çıkar ya Kamboçya'ya ya da Eritre'ye gideriz. Orada mücadele ederiz. Bu arada gelişmeler olursa döner kaldığımız yerden devam ederiz. Ne diyorsun, diye sorar. Kenan Rıfkı Ertuğrul bu önerilere; “Tamam dayım” karşılığını verir.

Deniz, arkadaşı Rıfkı Erdoğan ve Yusuf Aslan her yerde aranmaktadır. Hatta Deniz ve Yusuf hakkında vur emri verilmiştir. Durumun ciddiyetinin farkında olan Deniz bir süreliğine Filistin'e gitmek gerektiğini düşünür. Arkadaşıyla yaptığı görüşmede Kamboçya ya da Eritre'ye de gidebileceklerine ilişkin düşüncesi olduğu da anlaşılıyor. Deniz'in Filistin'le birlikte uzak Asya'yı tercih etmesinin nedeni; Filistin gibi Laos, Kamboçya ve Eritre'de de bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi sürmektedir. O dönem bu ülkelerdeki savaşlar uluslararası kamuoyunda önemli bir yer tutmaktaydı. Denizlerin ilgisinin nedeni de buradan geliyor olmalı. Filistin'i ve adı geçen diğer ülkeleri Denizlerin seçmesi tesadüf ya da rastgele bir tercih değildir. Bu ülkelerin hepsinde ulusal kurtuluşçu devrim mücadelesi yürütüldüğü için yapılan tercihler bilinçlidir.

Deniz'le R. Ertuğrul yapmaları gereken işleri planladıktan sonra arkadaşları Kayhan Edip Sakarya ile de bir görüşme yaparlar. Konu yine aynıdır; silahlı mücadele başlatma hazırlığı ve gerilla mücadelesi için dağa çıkma. Bu görüşmeden umdukları cevabı alamazlar. O da kendileriyle beraber olamayacağını fakat onlara başarılar dilediğini söyler. Böylece onunla da yolları ayrılır.

Deniz olumsuz yanıtlara rağmen düşüncelerini yaşama geçirmekte kararlıdır. İradesinde tavsama olmaz. Arkadaşlarının karşı çıkmaları ve yol ayrımları moralinin bozulmasına, üzülmesine neden olmasına ve tepkilerine rağmen iddiasında özgüveninde zayıflama olmaz.

Deniz Gezmiş'in tarzında koşullarla uzlaşmayı, zorluklar karşısında pes etmeyi göremezsiniz. O gittiği her yerde içinde bulunduğu koşulları değiştirerek olanaklar yaratmaya kilitlenir. Bu özelliklerine dışarıda da tutsaklık koşullarında da rastlarsınız. Çizgisini, erken devrim beklentisini, silahlı mücadele başlatma kararlarını o gün için gerçekçi bulmayabilirsiniz, eleştirirsiniz, eleştirebiliriz de. Ancak bunlar İbolardan, Mahirlerden olduğu gibi Denizlerden de öğrenmemiz gerektiğinin önünü kapatmamalı. Özgüvenlerinden, koşullara teslim olmamalarından, yaratıcılıklarından ve iddialarına layık bir yaşam sürdürmelerinden örnek alacağımız pek çok devrimci ders var. Deniz Gezmiş tam anlamıyla bir mücadele tutkudur. Her koşulda yüreği devrim için çarpar. Bu tanımlamalar farazi ya da abartılı olmadığı gibi kimsenin ona atfettiği-lütfettiği bir özellik de değildir. Bunlar Deniz'in mücadelesinde, kendi pratik yaşamında ortaya çıkan, bizlere yansıyan gelişkin devrimci özellikleridir.

'68 sonları '69 yılı başları devrimci harekette saflaşmaların olduğu bir süreçtir. Araştırmalar, tartışmalar, görüşmeler bu dönemde hız ve yoğunluk kazanmıştır. Deniz Gezmiş'in; İbrahim Kaypakaya'ya, Necmi Demir'e ve daha birçok devrimciye aynı saflarda mücadele yürütmek için öneriler götürmesi bu ihtiyacın ürünüdür. Çünkü Deniz güçlü bir hareketle çıkış yapmanın önemli olduğunu ve başarabileceklerini düşünür.

İki arkadaş görüşmelerini tamamladıktan sonra İstanbul'da bulunan Cihan Alptekin, Yavuz Yıldırım Türk ve bir kısım arkadaşlarıyla bir araya gelerek planlama yaparlar. Cihan'ı İstanbul'da ilişkileri sürdürmek için görevlendirirler. Deniz ise Kenan Rıfkı Ertuğrul'la beraber Ankara'ya gitmek üzere yola çıkarlar. Ama önce Bursa'ya uğramaları gerekir. Bursa'ya

uğramalarının iki sebebi vardır. Birincisi; Deniz'in hapislane savcısına daha önce bıraktığı -kolektifin- 10 bin lirasını almak, ikincisi ise; hapislanede lazım olur diye bıraktığı tabancasını almaktır. Deniz savcı ile görüşerek parayı alır. Emanet bıraktığı silahı içerideki arkadaşları aracılığıyla aratır fakat bir türlü bulamazlar. Deniz vazgeçmek zorunda kalır. İki arkadaş Ankara'ya gitmek üzere yola çıkar.

Eskişehir'e geldiklerinde siyasi polis tarafından takip edildiklerini fark ederler. Takibin nerede ne zaman başladığı, nasıl hareket edecekleri üzerine değerlendirme yaptıkları sırada gazeteci Mete Akyol ile karşılaşılır

Anlaşılan R. Ertuğrul o an yanlarında yoktur ya da bilinçli olarak uzaklaştırılmıştır. Mete Akyol ile Deniz önceden tanıştıkları için hal hatır sorarlar. Ne var ki Mete Akyol rahat değildir. Yanında her yerde aranan, hakkında 'vur emri' olan Deniz Gezmiş vardır. Biraz ileride ise İstanbul'dan Ankara'ya beraber yola çıktıkları Emniyet Genel Müdür Yardımcısı arabasını ordu evinin önüne park etmekle uğraşmaktadır. Bu durumda nasıl rahat olsun ki Mete Akyol. Saniyeleri değerlendiren gazeteci Mete Akyol Deniz'e durumu anlatır. "Seni tanımaz. Bir biçimde durumu idare edelim sonra sen gidersin" der. Bu arada şahıs yanlarına gelir; "Ne o Mete burada da mı tanıdık buldun" diye sorar. "Beni tanıyormuş, buraya teyzesinin yanına gelmiş" diye soruyu yanıtlar. Bu arada Denizle tanışmak maksadıyla elini uzatan müdür yardımcısı; "Ben Halit Elver" der. Deniz bu adamla tokalaşarak sadece; memnun oldum efendim, demekle yetinir. Mete Akyol oyunları gereği bir an önce oradan ayrılmak istemektedir. Bu nedenle donduk bahanesiyle müdürü bir lokantaya götürüp çorba içme çabasıdadır. Oysa Halit müdür illa salepçi bulacaktır. Eskişehir'in salebinin ünlü olduğunu duymuştur ve tadına bakmak istemektedir. Karşısında duran Deniz'in Eskişehirli olmasından yararlanmak ister ve bu tadı nerede bulabileceğini sorar. Deniz hiç bozuntuya vermez. İlerideki karanlık sokakları göstererek; "Şu sokağı dönün-

ce orada var” diyerek yanıtlar müdürü. Tam her şey yolunda derken müşterisinin elinden kaçmak üzere olduğunu fark eden lokantanın garsonu sinirlenerek; “Abi orada salepçi ne arasın” diyerek olaya müdahil olur. Fakat bunları söylerken Deniz’in kızgın bakışlarına hedef olmaktan kaçamaz. Mete Akyol ortaya çıkan laf karmaşasından yararlanır. Hemen müdürün koluna girer ve onu lokantaya sokar. O sırada da Deniz’e dönerek; “Hadi delikanlı eyvallah. Ankara’ya yolun düşerse büroma gel, görüşelim” der. Bu karşılaşma macerası da sorunsuz sonlanmış olur.

Sohbet faslı bittikten sonra oradan ayrılan Deniz ve Kenan Rıfkı Ertuğrul bir plan yaparlar. Denizler, polisin kendilerini Ankara’da olacağını düşünürler. Bu nedenle polisi şaşırtmak amacıyla Ankara girişinde polisin beklemediği bir yerde fırsatını bulup otobüsten inerek boş ve ıssız araziye kendilerini vurular. Takibi bu şekilde atlatarak Ankara SBF’ye giderler.

Ankara’ya iner inmez burada da görüşmelere başlarlar. Ne var ki Denizler SBF’de görüştükleri arkadaşlarından da bekle-dikleri yanıtları alamazlar. Aynı günlerde bir görüşmede Basın Yayın Yüksek Okulu’nda okuyan ve komün grubunun önde gelen kadrolarından Aktan İnce ile bir görüşme yapar. Maalesef bu görüşmeden de bir anlaşma çıkmaz.

Deniz’in bu görüşmelerden de istediği gibi bir sonucu alamamış olması moralini bozmuştur. Ne var ki bu moral bozukluğu da onun hazırlık çalışmalarını etkilemez ve ertelemes.

ODTÜ’ye gelen iki arkadaş (Deniz’le Kenan Rıfkı) Yusuf Aslan’la görüşmek ister. Ancak Yusuf Aslan o günlerde Amed’te tutuklu olan Hüseyin İnan ve arkadaşlarını görmeye gitmiştir. Denizler Yusuf Aslan’ın dönmesi ve Hüseyin İnan’dan haber gelinceye kadar zamanı iyi, verimli değerlendirmek için bazı görüşmeler yapmaya karar verirler. Ankara’da görüşmelerini tamamlayan Denizler bu sefer de yönlerini Kuzey Kürdistan’a döner.

Sünni inancından olan kesimler içinde bazılarının Alevilere karşı güçlü bir güvensizliğinin, önyargının olduğu herkesçe

bilinen bir gerçek. Bu konuda Aleviler üzerine bir sürü karalayıcı, hakaretler içeren hurafeler üretilmiştir.

Malatya’da araştırmalarını bitiren Deniz ve arkadaşları Malatya’dan Elazığ’a geçerler. Elazığ’da Metin Güngörmüş ve bir arkadaşıyla görüşme yaparlar. Metin Güngörmüş, Denizleri tanıdığı bir amcanın evine götürür. Ancak evin gözetlendiğini fark eden 38 Dersim Katliamı’nı yaşamış deneyimli, o bölgeyi iyi bilen ev sahibi Dede Denizleri gizli bir tünelden kaçırarak kurtulmalarını sağlar. Meğerse Denizler takip ediliyormuş. Denizler hesapta olmayan bu takipten sıyrıldıktan sonra geceyi Elazığ-Pertek istikametinde bulunan bir bağ evinde geçirirler. Denizle beraber gelen arkadaşları bir hafta Sün Köyü’nde kaldıktan sonra buradan da Dersim’e doğru yola çıkarlar. Deniz, Kenan Rıfkı Ertuğrul’la beraber Nazımiye-Tercan-Pülümür tarafında bulunan Zel Dağı’nda Metin Güngörmüş’ün akrabası olan Şeker Ali Emmi’nin evine uğrarlar.

Bir gün sonra Dersim’e gelen Deniz ve Kenan Rıfkı birçok kişi ile görüşme yapar. Görüşükleriyle silahlı mücadele başlatılmasının gerekliliğini tartışır. Görüşme yaptıkları insanlardan birisi de Kemal Burkay’dır.

Bir biçimde Burkay’a ulaşarak görüşme önerisi yaparlar. Görüşmeyi kabul etmesi üzerine bir lokantada buluşurlar. Eski Tunceli TİP İl Başkanı Avukat Kemal Burkay’a Denizler neden geldiklerini neler yapmak istediklerini anlatırlar. Deniz ve Kenan Rıfkı, Ertuğrul’a Burkay çizgilerinin yanlış olduğunu söyler ve beraber çalışmayacağını, yardımcı olamayacağını belirtir. Başkalarıyla da görüşme yapan Denizler yine takip ettiğini fark ederler. Ormanlık alana çekilen Denizler takip edildiklerini kesinleştirmek için beklerlerken çevreden hışırtiları gelir. Silahlarıyla pusuya yatan Deniz ve Kenan Rıfkı sesin geldiği yöne bakınca bir tosağanın yürüdüğünü görürler, gülerek rahatlarlar.

Tekrar yollarına devam ederek Elazığ’a gelen Deniz, Kenan Rıfkı, Metin Güngörmüş ve devrim sempatzanı olan orman

mühendisi arkadaşları Kalman Yüksel’le vedalaşarak Ankara’ya gitmek için yola koyulurlar. Otobüsün mola verdiği lokantada Kenan Rıfki Deniz’e ısınmak hem de açlıklarını bastırmak için “Hiç olmazsa birer çorba içelim” demesi üzerine cebinde 10 bin lira olmasına rağmen Deniz arkadaş Kenan Rıfki’ya:

“Hayır, Dinamit! O paraya dokunamayız. Bize daha önemli ihtiyaçlarımız için gerekecek” diye karşılık verir. Kenan Rıfki bunun üzerine ısrarcı olmaz, sorun da etmez.

Söz konusu edilen 10 bin lira, Deniz’in Bursa’da savcıya bırakıp tahliyesinden sonra geri aldığı kolektifin parasıdır. Deniz tasarrufludur. Parayı daima idareli kullanır. Hele de bu para örgütün, kolektifin parasıysa çok daha hassastır.

Sonunda iki arkadaş Ankara’ya dönerek ODTÜ’ye gelir. Bu süre zarfında Yusuf Aslan da Amed’te Hüseyin İnan’la görüşüp Ankara’ya dönmüş, Denizlerin de dönmesini beklemektedir.

Yusuf, Deniz’le görüşmelerinde Hüseyin İnan’ın; “Deniz herhangi bir şey yapmasın, bizim mahkemenin sonucunu beklesin”³⁹ diye haber gönderdiğini söyler.

Hüseyin’in gönderdiği bu haberin üzerine Deniz bekleme-ye başlar. Hüseyin İnan, Ahmet Tuncer Sümer, Teoman Ermete, Ercan Enç, Müfit Özdeş, Alpaslan Özdoğan, Kadir Manga ve arkadaşları tutuklu bulundukları Diyarbakır Hapishanesinden 8 Ekim 1970 Perşembe günü serbest bırakılır.

Deniz, Ankara’ya döndükten sonra da gerilla mücadelesini nereden başlatabileceğinin üzerine araştırmasını sürdürür. Bu sefer de Kuzey Kürdistan’ın Serhat, Amed ve Botan eyaletlerinde olanak yaratmak için Vanlı olan arkadaşları Hamit Necmettin Yazıcı ile Ameli olan Zeki Tekeş’i Ankara’ya çağırır. Bu görüşmede Deniz’le Hamit Necmettin Yazıcı arasında olanaklar yaratmada yardımcı olması için şu konuşma geçer:

“Gerilla hareketini başlatıyoruz. Van, Diyarbakır, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde kır gerillası yapılacak uygun

39 A.g.e, sf. 228

yer var mıdır? Bunun için Doğu’da bize müsait zemin ayarlayabilir misin? Ayrıca Molla Mustafa Barzani bize yardımcı olabilir mi?”

“Siz bu hareketi orada başlatırsanız provokasyon olur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi şimdi gerilla yapmaya (çıkarmaya veya eğitime olmalı-Y.N) uygun değil. Bunu aklınızdan çıkartın. Ben bu saatten sonra macera aramam.”

“Kaçıyor musun?”

“Ölümüne kadar senle varım. Ama benim de kendime göre düşüncelerim var.”

“Tamam abi, anladım. Ama bir sabah bakarsın kendini hareketin içinde bulmuşsun.”

Diğer arkadaşları Zeki Tekeş ile Deniz arasında geçen konuşmanın içeriği ise şöyledir. Deniz ona da konuyu açtığından;

“Bölgede devlet gücünün olmasına, gelmesine gerek yok. Devlet güçlerinden önce bölgedeki şeyhler, ağalar seni yakalar, yok eder. 3-5 kişiyle; öldürün bu komünistleri, dediği zaman olay biter. Bunu yapmazsa devlete teslim eder. Bir yerde köylü bir şey görse bitti. Yapacağınız eylemin çok kısa süre dahi tutunacağına inanmıyorum. Ben şahsen böyle bir şey de yokum. Hatta Doğu ve Güneydoğu’da üstlenmeyi bile doğru bulmuyorum” sözleri üzerine konuşmalar sonlanır ve dört arkadaş ve dalaşarak ayrılırlar.

Deniz Gezmiş’le birlikte bir grup arkadaşı yaptıkları araştırmalar sonucu Ankara-Gölbaşı ile Eskişehir-Afyon yönünden gelen Ankara yolu arasında bulunan ormanlık alanda (ODTÜ Ormanları da denilen) bir eğitim yeri tespit ederler. Bir süre o bölgeyi eğitim amaçlı değerlendirirler.

Aynı dönemde Deniz, Sarp Kuray ile de Ankara-ODTÜ’de bir görüşme yapar. Sarp Kuray, Denizlere barınmalarında yardımcı olur. Malzeme ve silah yardımı yapar.

Deniz’le birlikte hareket eden arkadaşları birçok bölgede yaptıkları araştırmaların ve yaptıkları görüşmelerin kritiğini

yaparlar. Bu sonuçların toplamı üzerine olanakları nasıl değerlendirecekleri, nereden başlayacakları, kimlerle, hangi arkadaşlarıyla yola çıkacaklarını değerlendirip karar vereceklerdir.

Aradan geçen bu zaman zarfında Amed'te hapisten çıkmış ve Ankara'ya dönmüş olan Hüseyin İnan'la Deniz görüşürler. Politik gelişmeleri, neler yapmaları gerektiğini, önlerindeki görevleri, mücadelenin güncel ve geleceğe yönelik ihtiyaçları üzerine ayrıntılı tartışmalar yaparlar. Bu tartışmaların sonunda ilk yapacakları şeyin güçleri birleştirmek olduğuna karar verirler. Hüseyinlerin kısa süre önce kurduğu THKO ile Denizlerin İstanbul'da kurduğu DÖB'ü birleştirme kararı alırlar. Bu birleşmeyle birlikte nitelik ve nicelik olarak daha güçlü bir THKO doğar, oluşur. Bu birleşmenin devrimci sosyalist hareketin tarihinde M. Suphi TKP'sinin kuruluşundan sonra birleşme, birlik oluşturma kültürünün geliştirilmesi bakımından ayrı bir politik değeri vardır. Hele hele dar grupçuluğun, sektör yaklaşımların örgütü amaçlaştıran düşüncelerine -azalarak da olsa- Türkiye devrimci hareketinin enerjisini çarçur etmeye devam ettiği günümüzde birlik kültürünün büyütülmesine hâlâ ihtiyacın olduğunu düşünürsek ideolojik ve cephesel birliklerin önemi daha iyi anlaşılır.

Deniz Gezmiş, bu birleşmeden sonra öyle anlaşılıyor ki yaptıkları değerlendirmeler ve tartışmalar sonunda Filistin'e gitme kararından vazgeçer. THKO'yu oluşturan kadrolar artınca gerilla savaşını nerede, ne zaman ve nasıl başlatacaklarını kararlaştırırlar. Gidilecek nokta, güzergahlar, kimin nereye gideceği, kimin görevinin ne(ler) olacağı tek tek belirlenir, karara bağlanır ve planlarını pratiğe geçirmek için harekete geçerler.

Deniz, Cihan ve bazı arkadaşlarının görüşmeler yaptığı '69-'70 yıllarındaki görüşmelerden de anlaşılacağı gibi aynı zamanda grup ve çevrelerin kendi içlerinde saflaşma dönemi-
dir. Bu süreç; üç görüş, üç eğilim şeklinde belirginleşir. Bunları şu şekilde formüle edebiliriz: Birincisi; devrimci zorda ısrar edenler, ikincisi 'silahlı mücadeleyi erken buluyorum' diyenler, üçüncüsü de silahlı mücadeleye-devrimci zor biçimine karşı

olanlar. Son iki düşünce farklı gerekçeler ileri sürseler de sonuç olarak aynı noktada buluşarak sağa kaymış düzen içi yasalıcı çizgiye gelmişlerdir.

V. BÖLÜM

DENİZLERİN YAKALANMA YARGILANMA VE İDAM EDİLİŞİ

THKO'nun gerilla-silahlı mücadele başlatması için ihtiyaçlarının başında silah, teçhizat ve çeşitli tipte mühimmat gelmekteydi. Ancak bu acil ihtiyaçları temin etmek maksadıyla Denizlerin para bulmaları için önce bilgi-istihbarat toplamaları gerekiyordu.

Bir grup THKO militanı İstanbul'da Cihan Alptekin öncülüğünde para bulmak için fabrika ve bankalara kamulaştırma eylemleri gerçekleştirirler.

Ankara'da da Deniz, Hüseyin, Yusuf ve yoldaşları silah ihtiyaçlarının bir kısmını karşılamak için elde ettikleri bir istihbaratı değerlendirmek üzere harekete geçerler.

15 Şubat 1971 günü Ankara Balgat'ta ODTÜ yakınlarında bulunan Amerikan üssüne yönelik kamulaştırma eylemi düzenlerler. Ancak hedefe sorunsuz giren Denizler, verilen adrese gittiklerinde silah bulamazlar. Depo boş olduğu için gittikleri yerden elleri boş dönmek zorunda kalırlar.

Üsten çıkmak için bir köşede kamyonet içinde oturduğunu gören devrimciler Amerikalı çavuşu rehin alarak güvenli bir biçimde ayrılırlar. Rehin aldıkları çavuşu ise Denizlerin bir nevi ODTÜ'deki üsleri olan 201 numaralı odaya getirip sorgularlar. THKO bildirisinde açıkladıklarına göre Amerikalı çavuşu siyahî olduğu için cebine taksi parası koyup uygun bir yere bırakırlar.

THKO'lular gerilla mücadelesi için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla önce para bulma işini örgütleyeceklerdir. Bunun için de başvurdıkları biçimlerden birisi de fidye almak için insan kaçırmak-rehin almaktır. Yaptıkları plan gereği ilk hedefleri ODTÜ yakınlarında-Balgat'ta bulunan Amerikan Askeri Üssü'dür.

Deniz, Hüseyin, Yusuf ve bir grup arkadaşı ile birlikte 4 Mart 1971 tarihinde üsse girerek görevli 4 Amerikan askerini kaçırlar. Karşılığında 400 bin dolar fidye istediklerini ve taleplerini bir bildiriyle kamuoyuna açıklarlar. Aynı açıklamada birkaç gün içinde istedikleri para verilmezse 4 çavuşu öldüreceklerini de deklare ederler. Fidye karşılığı bu rehin alma-kaçırma eylemi Türkiye'de, Amerika'da ve uluslararası kamuoyunda büyük yankı uyandırır. Türk Devleti bu kaçırma eylemi karşısında prestij kaybı yaşar. THKO'nun verdiği süre dolmasına rağmen Denizlerin istediği fidyeyi vermeye Amerikan yönetimi yanaşmaz. Bunun üzerine rehinelere bırakılıp bırakılmamasına dair Deniz'le Hüseyin İnan arasında tartışma yaşanır.

Bu konuya ilişkin 'O Gece Oradaydım' kitabının yazarı, aynı zamanda Hürriyet Gazetesinin o dönemki Kayseri-civar illeri bölge muhabiri Mahmut Sabah'la Deniz arasında şu diyaloglar yaşanır:

"Peki, Deniz; o Amerikalıları emperyalist askerler oldukları için mi kaçırdınız?"

"Elbette... Onlar sömüren güçlerin askerleri. Türkiye'yi sömürmek için buradalar!.."

“400 bin dolar yabana atılacak bir para değildi. Neden bıraktınız onları? Yoksa bunda İsmet İnönü’nün sizler için yaptığı ‘Kan dökmesinler... Akıllarını başlarına alsınlar. Ellerini kana bulamasınlar. Her kusur her yanlışlık tamir olunabilir. Ama kan kaybı, kanla biten netice tamir olunamaz’ şeklindeki çağrısı mı etkili oldu?”

“Gülüp geçtik bu tür çağrılara... Hiç umursamadık. Bana göre İsmet Paşa Türkiye’nin Mareşal Petain’idir!.. 4 Amerikalıyı serbest bırakmamıza, Çavuş Jimmie J. Sexton’un hamile eşi Barbara Sexton’un sizin gazetenizde (Hürriyet) yayımlanan fotoğrafı sebep oldu. Kadının, kucağında çocuğu ile o üzüntülü, o hüznü verici duruşunu gördükten sonra serbest bıraktık Amerikalıları...”

Deniz, bırakma nedenlerine İsmet İnönü’nün tehditler içeren açıklamalarının zerrece etkisi olmadığını belirtir. Sabah’ın bir sorusu üzerine Hüseyin’le tartışmalarını ise şöyle anlatır:

“Amerikalı askerlerin gerek kaçırılmaları gerekse öldürülmeleri konusunda, Hüseyin’le (İnan) aramızda anlaşmazlık çıktı. Münakaşalar oldu. Hüseyin, onların öldürülmesinden yanaydı. ‘Madem öldürülmeyeceklerdi, neden kaçırdık? Öldürelim onları!’ diyordu. Anlaşamıyorduk. Burada görüş ayrılığına düşmüştük. Ankara’dan ayrılınca kadar da birbirimizi göremedik.”

“Başka konularda da görüş ayrılığı var mıydı aranızda?”

“Zaman zaman pürüzler çıkar, ufak tefek uyumsuzluklar olurdu ama önemli şeyler değildi bunlar. Genelde düşüncelerimiz, kafa yapımız aynı idi. İyi anlaşırdık.”

Amerikalı 4 askerle ilgili; bırakalım mı yoksa öldürelim mi konusunda iki arkadaşın arasında gerilime neden olacak kadar, hayli ateşli bir tartışma yaşanmış aslında. Sonuç olarak Deniz’in ısrarlı olduğunu anlayan Hüseyin tartışmayı uzatmanın işe yaramayacağını düşünerek kendi ısrarından vazgeçer. Amerikalı askerler serbest bırakılır. Özellikle Türkiye ve Amerika

başta gelmek üzere uluslararası kamuoyunun ilk gündemleri arasında yer alan rehine olayı 8 Mart günü itibariyle gündemden düşer.

1971 yılının ilk ayları, önceki yıllardan farklı olarak Ankara ve İstanbul'da peş peşe gerçekleşen fidye için ABD askerlerinin kaçırılması, banka ve fabrikalardan para kamulaştırmaları, polis karakolunun hedef alınması ve bombalı eylemlerle geçmişti. Bu devrimci, politik-askeri eylemler, Kürt isyanlarını dışarıda tutarsak Cumhuriyet tarihinde ilkleri oluşturmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde devrimci hareketin tarihinde bu ilkler müstesna bir yerde durur. Önemli bir politik değere sahiptir. Aynı zamanda bu tür devrimci eylemlerle ilk defa karşılaşılan burjuva siyaset alanı; işçi grevleri, kırdan toprak işgalleri ve üniversitelerde yaşanan boykot, işgal ve direnişlerin askeri eylemlerle birleşmesi karşısında çalkalanmaya, paniklemeye başlamış, zaman geçirilmeksizin yeni baskı politikalarını devreye sokma hazırlıklarına koyulmuştur.

Ezilen kesimlerin birleşerek büyüyen mücadelesini bastırmada zorlanan Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi Süleyman Demirel başkanlığındaki AP hükümeti acz içindeydi. Yönetememe krizini çözemeyen devlet-işbirlikçi sermaye, efendisi Amerikan emperyalizminin de onayını ve desteğini alarak ordu Demirel hükümetine yönelik bir muhtıra yayınladı. Bu muhtıra ile Demirel'in görevden el çekmesini sağladı. Daha açık bir biçimde söylemek gerekirse ordu hükümeti alaşağı ederek yönetime el koymuştur.

Darbenin asıl amacı Amerikan tekelleri ile işbirlikçi Türk egemen sınıfların çıkarları doğrultusunda iktidarı yeniden dizayn etmektir. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için engel gördükleri devrimci hareketi, işçi sınıfı ve emekçilerin mücadelesini ezmek, en azından geriletmek gerekiyordu. Devrimcilere yönelik gözaltı, tutuklama, işkence ve ölüm haberleri sıkça duyulmuş, devrimci önderler ve birçok devrimci için tutuklama, vur emri/kararı çıkarılmıştır. Bunlardan ikisi de Deniz

ve Yusuf içindir. Ankara’da İş Bankası soygunu nedeniyle 14 Ocak 1971 tarihli Hürriyet Gazetesi; “Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan için vur emri verildi” manşetini atmıştır. Aynı gün hemen tüm gazeteler aynı/benzer manşetlerle çıkmıştır.

Deniz ve bir kısım yoldaşı hakkında tutuklama ve vur kararı çıktığı zaman baba Cemil Gezmiş 18 Ocak 1971 günü, Cumhuriyet Gazetesi’nde yayınlanmak üzere bir mektup yazar. Baba kaygılıdır. Ankara’da ve İstanbul’da gerçekleştirilen banka soygunlarından sonra oğlunun öldürüleceği tedirginliğiyle yazdığı mektubun içeriği; “Oğlum seni vuracaklar teslim ol. Suçluysan cezayı çekersin, suçsuzsan bağımsız yargıçlar var beraat edersin “şeklinde dir. Mektup, 29 Ocak 1971 günü Cumhuriyet Gazetesi’nin birinci sayfasında yayınlanır.

19 Ocak 1971 günü ise Cumhuriyet’in önde gelen yazarlarından İlhan Selçuk⁴⁰ da Deniz Gezmiş’e hitaben bir mektup yayınlamıştır. Mektup şu içeriktedir:

“Deniz;

Birkaç günden beri gazetelerde boy hedefi gibi dizili resimlerini görüyorum. İddialara bakılırsa Ankara’da bir bankayı arkadaşlarıyla birlikte soymuşsun. 124 bin lirayı alıp kaçmışsın. Hakkında ‘Vur’ emri çıkmış. Binlerce polis peşinde imiş.

Ben bu satırları pazartesi sabahı yazıyorum. Salı sabahı yayımlanacak. Kim bilir? Aradan geçen zaman içinde belki teslim olacaksın, belki yakalanacaksın ve belki de öldürüleceksin. Seni tanıdığım için kaygılı gözlerle her sabah gazeteyi açıyorum. İçimde bir kuşkuyla ‘Acaba Deniz bu işi yaptı mı?’ diyorum...

... Toplumun bozuk düzenine duyulan büyük tepkinin genç kişilikleri kanun dışı eylemlere itelediği çok görüldü. Salt oku-

40 İlhan Selçuk 12 Mart Darbesi’nden sonra gözüaltına alınarak İstanbul’un ünlü işkence merkezlerinden biri olan Ziverbey Köşkü’nde kontr-gerilla tarafından günlerce ağır işkence görmüştür. Bu işkenceleri ve kontr-gerillayı tutukluymken yazdığı mektuplarında akrostiş yöntemini kullanarak kamuoyuna duyurmuş/deşifre etmiştir.

muşlarda değil, halk arasında haksız düzene başkaldırıp dağa çıkanlara çok rastlanmıştır. Bütün bunları düşündükçe:

‘Deniz bir yanlış yola mı saptı?’ sorusunu kafamdan silkip atamıyorum.

... 23 yaşındasın henüz... Heyecanlarını frenlemeye de alışık değilsin. Aşırı duyarlı bir insansın. Bütün bunlar üst üste birikince aklıma ister istemez bir soru takılıyor:

‘Acaba?’

Oysa biliyorum ki sen, kendi menfaatin için banka soymazsın. O kadar akılsız olacağını hiç tahmin etmem.

Tez vakitte bu güç durumdan kurtulman dileğiyle...” (Cumhuriyet, 19 Ocak 1971)⁴¹

Milliyet Gazetesi yazarlarından İsmail Güven ise Denizlerin bankalara ihtiyaçlarını karşılama amaçlı kamulaştırma eylemlerinin basın üzerinden tartışıldığı günlerde kamulaştırmaların ne amaçla yapılmış olabileceğini “Soygun yapıldıysa mazur görülemez. Ancak bu gençler her ne yapmışlarsa kendi inançlarına göre, Türk toplumunun yararına diye düşündükleri için yapmışlardır. Doğru ya da yanlış, söz konusu olan ‘onun bunun çocuğu’ değildir; Türkiye’nin çocuklarıdır” sözleriyle değerlendirir, Denizler hakkında çıkan haberleri.

Deniz, babasının yazdığı mektup üzerine bir cevap mektubu yazar. Mektubu Hüseyin İnan götürür elden Cumhuriyet Gazetesi’ne teslim eder...

“Baba,

... Biz Türkiye’nin ikinci kurtuluş savaşçılarıyız. Elbette ki hapse atılacağız, kurşunlanacağız da... Tıpkı birinci Kurtuluş Savaşı’nda olduğu gibi... Ama bu toprakları yabancılara bırakmayacağız. Ve bir gün mutlaka yeneceğiz onları... Düşün baba, bugün hükümet işini gücünü bırakmış bizimle uğraşıyor. Çünkü bizden başka gerçek muhalefet kalmamış durumda... Biz çoktan onları çöplüğüne atmış durumdayız.”

41 Abim Deniz, Can Dündar, Can yayıncılık, sf. 234-235

Cemil Gezmiş, Deniz'in yazdığı mektubu sonra İş Bankası soygununun adı kişisel bir soygun değil de devrimci mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapıldığını duyunca rahatlamıştır. Ayrıca gözaltılarda işkencenin ayyuka çıkması, özellikle de THKO'lu İrfan Uçar'a yapılan ağır işkencelerin basına yansması birçok insan gibi Cemil Gezmiş'i de kaygılandırmıştır.

Aynı kaygıları Hüseyin İnanc ve Yusuf Aslan'ın babaları da taşır; çocuklarının vurulma, öldürülme korkularını yaşarlar. Babaların oğulları için taşıdıkları ortak kaygı, ortak açıklama yapma kararına dönüşür. Üç baba kamuoyuna bir açıklama yaparak oğullarına; "Sakın teslim olmayın!" diye seslenir. Baba Gezmiş'in bu sözlerinden daha önce yaptığı "Teslim ol oğlum" çağrısı için pişman olduğu anlaşılır. Cemil Gezmiş o günlerdeki duygularını; "... İlk günlerin heyecanı içinde oğlumun teslim olmasını istemiştım. Şimdi anlıyorum ki, işin içinde başka işler var. Elimde güçlü deliller var, zamanı gelince açıklayacağım. Olay polisiye olmaktan çıkıp politik nitelik kazandı. Polis, Deniz için; 'Elimize geçerse çiğ çiğ yeriz' demiş. Bu beylere hatırlatmak isterim, her kuşun eti yenmez. Bazılarının mide-sine oturacaktır." (Abim Deniz, Can Dündar. S. 234-235)

THKO'nu peş peşe-eşzamanlı İstanbul ve Ankara'da gerçekleştirdikleri silahlı eylemler sonucu devletin 'vur emri' kararının yanı sıra Deniz, Yusuf, Hüseyin ve yoldaşlarına yönelik saldırılar da yoğunlaşmıştır.

Deniz, Hüseyin, Yusuf ve yoldaşları somut politik koşulların değerlendirmesini yaparak bir takım yeni kararlar alırlar. Artık Ankara'da kalmalarının koşulları oldukça zorlaştığı ve silahlı mücadeleyi kırdı başlatmanın zamanı geldiği sonucuna varırlar. Farklı güzergahlar üzeri Maraş-Nurhak Dağları'na, oradan da Malatya-Kürecik'e gitmeyi kararlaştırırlar. Denizlerin yapmaları gereken öncelikli iş; Nurhak Dağları'nda toplanarak bir süre gerilla eğitimi yapmak, oradan da Malatya-Kürecik'e geçerek Amerikan radar üssünü basıp askerleri teslim alıp

üssü imha etmek olarak belirlerler. Kır-gerilla savaşının startını vermiş olacaktırlar.

Deniz ve yoldaşları aldıkları karar doğrultusunda yola çıkma hazırlıklarını sürdürürken 12 Mart Darbesi gerçekleşir. Saat 13.00 haberlerinde ordunun, Demirel hükümetine yönelik muhtırası okunur. Ankara’da bir evde radyodan dinlediği muhtırayı değerlendiren Hüseyin İnan, bu darbenin ‘sağcı-faşist bir darbe’ olduğunu söyler. Demirel’e karşıymış gibi olsa da asıl onun yapamadıklarını yapmaya yönelik bir darbe olduğunu ayrıca orada bulunanlara ifade eder. Arkadaşları Hüseyin’in bu değerlendirmesine katılırlar. Ankara’dan çıkış vakti geldiği için kendi aralarında görev bölüşümü yaparlar. Yola motosikletle çıkmanın daha uygun olacağı kararlaştırılır. Bu görevi üstlenen İsmail Tayfur Cinemre, tanıdık arkadaşlarından iki adet motosiklet temin eder.

Hüseyin İnan ise bir süre daha Ankara’da kalarak yapılması gereken işleri tamamladıktan sonra Malatya-Kürecik’e gidecektir. Deniz ile Yusuf, Sinan ile Tayfun olmak üzere dört arkadaş iki grup halinde motosikletle yola çıkacaktır. Gidecekleri güzergâhı, il çıkışında Samsun yol ayrımından sonra İbrahim Kaypakkaya’nın okuduğu Hasanoğlu İlköğretmen Okulu’nun bulunduğu Hasanoğlu ilçesi yönünden, Elmadağ-Kırıkkale-Yozgat yönüne, oradan da Sivas üzeri Malatya-Kürecik olarak belirlemişlerdir.

Geçecekleri il, ilçe ve köylerde hala kış etkindir. Kar ve fırtına ortasında 15 Mart 1971 Pazartesi günü Denizler belirledikleri güzergâh doğrultusunda yola çıkarlar. Hava şartlarından dolayı yollarda mola vererek, ısınmaya çalışarak Yozgat-Sorgun ilçesi ile Sarıkaya yol ayrımına kadar zor bela gelirler.

Deniz ve Yusuf’un kullandığı kırmızı renkli Jawa motosiklet Sarıkaya kavşağında arıza yapar. Denizler arızayı gideremeyince ne yapabileceklerini tartışır. Yola çıkmadan önce, yol güzergâhında kimlerden yardım alabileceklerini saptadıkları için ellerindeki bilgileri değerlendirirler. Sinan Cemgil, Sarıkaya-

ya Askerlik Şubesi Başkanı Üsteğmen Alpaslan Batu isminde bir tanıdığından yardım alabileceklerini söyler. Bunun üzerine Sinan ve Tayfun, Sarıkaya'ya giderler. Üsteğmenin evini polise sorarak öğrenirler. Sinan evi bulup durumlarını üsteğmene anlatır. Üsteğmen Sinan'a; "Sen burada kal, arkadaşın gidip Denizleri alsın gelsin. Motoru sonra getiririz" der. Ancak Sinan bu öneriyi güvenli bulmaz. Bu sefer üsteğmen bir cip temin eder, gidip Denizlerle motoru alıp eve gelirler.

Evde bir süre dinlenip karınlarını doyuran Denizler birkaç saat uyuduktan sonra kalkıp ne yapabilecekleri üzerine yeni bir değerlendirme yaparlar. Yaptıkları plan gereği Deniz ve Yusuf sağlam motorla yola çıkar. Bozuk motor tamir edildikten sonra ise Sinan-Tayfun ikilisi de tekrar yola koyulacaktır.

Deniz ve Yusuf belirttikleri noktadan buluşmak üzere arkadaşlarıyla kucaklaşarak üsteğmenin evinden saat onda ayrılırlar. Yollarda motorun benzini azaldıkça istasyonlara girip benzin alarak yollarına devam ederler. Sivas'ın karlı, soğuk ve fırtınalı havasına karşı zoru başarma azmiyle iradi bir direnç göstererek Şarkışla yol ayrımına gelirler. Tam bu noktaya geldiklerinde biraz ileride polislerin kimlik kontrolü yaptığını akşam karanlığının yardımıyla fark ederler. Çantalarında askeri teçhizat bulunduğu için risk almamayı tercih eder Denizler. Bulundukları noktadan Şarkışla yoluna saparak Şarkışla'ya doğru devam ederler.

Deniz ile Yusuf bu zorunluluktan dolayı Şarkışla-Bünyan üzeri Malatya-Akçadağ'a ve oradan da Kürecik'e gitmek için önceki gidiş güzergâhlarında bazı değişiklik yaparlar. Denizlerin Ankara'da başlayan yolculukları çeşitli zorluklara, aksamlara ve risklere rağmen ciddi bir engelle karşılaşmadan Şarkışla yakınlarına kadar sürer. Ne var ki Şarkışla'ya 10-15 km kala yine motorlarının benzini biter. Hesapta Sivas'a gitmek olduğu için benzin Şarkışla'ya kadar yetmez. Denizler akşam karanlığında, başlayan karın altında motoru iterek zor da olsa Şarkışla'ya yakın bir yerde bir benzin istasyonuna getirirler.

Benzini almaya alırlar ama ilçeye girdikten sonra şiddetli bir

kar yağışı ve dondurucu soğuk nedeniyle yola devam edemezler. Denizler motoru bir duvar dibine bırakarak, araba bulmak için yakında bir kahveye girerler. Yusuf kahvenin önünde duran kamyonetin sahibini sorar. Adamla tanıştıktan sonra Bünyan'a gitmek için Dursun isimli araç sahibiyle 225 liraya anlaşırılar.

Ancak ne var ki Denizlerin yakasına bir kez daha yapışır. Bu sefer durum ciddidir. Terslikler mi desek, tesadüf mü desek bu yolculukta olumsuzluklar Denizlerin peşini bir türlü bırakmaz. Tam motoru kamyonete yerleştirecekleri sırada bir gece bekçisi yanlarına dikilir. Bekçi, Denizlere kim olduklarını sorunca Deniz işi şakaya vurarak; "Bekçi amca, Kayseri'ye gidiyorduk, motosikletimiz bozuldu. Motosikletle Türkiye turu yapıyoruz" sözleriyle bu ciddi sorunu geçiştirmeye çalışır. Ne var ki bekçi ikna olmadığı gibi kuşkuları artmış olacak ki; "Bunları sonra konuşuruz. Yürüyün bakalım karakola" diye ısrar ettiği sırada bir çavuş ve polis de yanlarında biter.

Denizler durumun vahametini geç olmadan anlarlar. 'Bir fırsatını bulup kurtulabiliriz' düşüncesiyle direktmeden bekçi, çavuş ve polisle birlikte karakola doğru yürümeye başlarlar. Biraz sonra başvurdukları kurtulma girişiminden de anlaşılacağı gibi yolda yürürken ikisi de birbiriyle konuşmadan kurtulma üzerine kafa yormaktadırlar.

Deniz'in sırtındaki haki renkli çantasında bir otomatik silah, el bombaları ve mermiler vardır. Sol koltukaltında 'koltukaltı' diye tabir edilen askılı tabanca kılıfı içinde 14'lü Browning marka tabanca ile parkasının sağ cebinde de bir adet 'Nagant' denilen tabanca vardır. Deniz, cebindeki tabancayı kullanmaya hazır vaziyette tutmaktadır.

Ayrıca polis karakolu Şarkışla İlçe Hükümet Konağı'nın içine kurulmuştur. Kaymakamlık binasına doğru yöneldikleri sırada tam merdivenleri çıkmaya başladıkları anda Deniz ve Yusuf göz göze gelirler. Önceden anlaştıkları gibi aynı anda silahlarını çekerek "Eller yukarı" diye bağırarak harekete geçerler. Bekçi, polis ve çavuşu rehlin alarak "Arkanızı dönün ve

yolun karşı tarafına geçin” diye seslenerek havaya ateş açarlar. Bu hareket üzerine neye uğradıklarını şaşırان üç görevli korkuya kapılarak söyleneni yaparlar. Deniz ve Yusuf o anda oradan uzaklaşmak için Hükümet Konağı’nı çevreleyen duvarların üzerindeki telleri aşmaya yönelirler. Duvarın dibine yatan polis, çavuş ve bekçi de bu anda silahlarını çekip Denizlere doğru ateş etmeye başlarlar. Deniz telleri aşarak dışarı atladığı anda bir ‘Ah’ sesi duyar. Dönüp arkasına baktığı anda yoldaşı Yusuf’un telleri aşamadan vurulmuş olduğunu görür. Deniz, acı ve üzüntü içinde dönüp Yusuf’u kurtarmaya yeltenir. Ancak bu olanaksız gibidir. Çünkü polis ve asker tayfası Yusuf’un başına üşüşmüşlerdir. Yusuf; “Ben vuruldum, sen kaç başının çaresine bak” der. Deniz o anda acısını içine gömerek yoldaşının uyarısıyla devrimci aklını kullanır ve yoldaşını kurtaramamanın üzüntüsüyle oradan uzaklaşır. Deniz faşist çemberi yarar ama gecenin karanlığında bilmediği Şarkışla sokaklarında bir biçimde çıkış yapmak için dolaşır. Tam bu sırada bir evin önüne park edilmiş Chevrolet marka bir araba görür.

Deniz arabayı alarak ilçeden çıkıp izini kaybettirmek ve Gemerek üzerinden Kayseri yönüne gitme düşüncesindedir. Arabanın yanındaki evin kapı ziline basar, kapıyı döver. Biraz sonra içeriden “Kim o?” diye bir kadın sesi gelir. Deniz; “Ben üsteğmenim, çabuk kapıyı açın arabanıza ihtiyacım var” der. Genç kadın, “Bekleyin, kocam bugün tatbikattan yeni döndüğü için erken uyudu. Onu uyandırayım” der ve biraz sonra üzerinde pijama olan genç bir adam kapıyı açar. Deniz o esnada adamın göğsüne silahı dayayarak; “Ben Deniz Gezmiş’im, bana bir araba lazım. Araba senin mi, çabuk kontak anahtarını ver” der. Bu sözler üzerine genç adam, “Bekle anahtarı getireyim” der ve içeri yönelirken kadın aniden kapıyı çarparak kapatır.

Deniz, kadının bu hareketi üzerine kapının kilidine kuşun sıkarak, kapıyı itip açtığında kadının parmağından yaralandığını görür. O anda kadından özür diler. Bu arada adam üzerini giymiştir. Anahtarı da alıp arabaya binerler. Deniz, arabayı ast-

subayın sürmesini ister ve depoda ne kadar benzin olduğunu sorar. Benzinin ancak 8 km. götüreceğini öğrenince Kayseri yoluna doğru gitmesini söyler.

Hareket ettikten sonra Deniz: “Ben ömrümde bir kadına ateş etmedim... Yengeyi isteyerek ve bilerek yaralamadım. Senden çok, çok özür dilerim. Yengeye de söyle, ondan da özür dilerim... Beni affetsin...” diyerek üzüntüsünü belirtir. Ayrıca Deniz eşinin tedavi masrafı için cebindeki 525 liranın 500 lirasını astsubaya verir. Astsubay, Deniz’in her söylediğini itiraz etmeden yapar. Oldukça korkan ve panikleyen astsubaya Deniz, kim olduğunu ve ne iş yaptığını sorar. Astsubay, “Şarkışla Hava Radar Komutanlığı’nda görevliyim. Adım İbrahim Fırın-cı” diye Deniz’in sorusunu cevaplar.

Deniz, Şarkışla’daki evin önünden astsubayı da yanına alıp uzaklaştıktan sonra, parmağından yaralanan astsubayın eşi polise ve jandarmaya haber verir. Bunun üzerine çevre yerleşim yerlerinin giriş çıkışları polis ve jandarma ekiplerince tutulur. Gemerek girişinde polis ve askerin yolu tuttuğunu gören Deniz, astsubaya; “Durma gaza bas” der. Deniz karşı yönden polis-jandarma aracının üstlerine gelmesi üzerine sağa sola kaçan asker ve polisler kurşun yağdırmasıyla çatışma başlar. Deniz yolu kapatan aracı da taradıktan sonra yol açılır, çemberi yararlar. Ancak çatışmada arabanın tekeri isabet aldığı için o bölgeden fazla uzaklaşamazlar.

Deniz bu sefer astsubaya aracı araziye sürmesini söyler. Astsubay itiraz etmeden araziye yönelir. Arkalarından gelen polis ve jandarmalarla çatışma aralıksız sürmektedir. Arabanın penceresinden sarkan Deniz, arkadan gelen jandarma cipini otomatik silahla tarayınca cip olduğu yere çakılıp kalınca takip etmekten vazgeçer. Deniz, çamurlu tarlalarda yol alamayan arabayı bırakarak, astsubayı da yanına alır ve yola yaya devam ederler. Deniz, yakınlarda bir benzinliğin olduğunu öğrenmesi üzerine o tarafa doğru yönelirler. Astsubayın yanında olması- na rağmen yoldan geçecek bir arabayla oradan uzaklaşabilmek

için istasyonun arka tarafında beklemeye başlar. Tesadüf bu ya bir süre sonra askeri bir cip gelir. İçinden beş asker iner. Deniz, riskli olmasına rağmen, bu riski göze alarak ani bir hareketle duvarın üstünden atlayarak askerlere; “Eller yukarı” komutu verir. Deniz’in bu ani hareketi karşısında neye uğradığını şaşırarak askerler denileni yaparlar. Silahlarını yere bırakan askerler ellerini havaya kaldırarak teslim olurlar.

Deniz o esnada Şarkışla’da rehin aldığı astsubayı orada bırakır, teslim aldığı askerlerin cipine doğru yürür. Cipe yaklaştığı bir anda ellerinde silah olan bir kalabalık ortaya çıkarak Deniz’in üzerine doğru yürürler. Cipe binemeyeceğini anlayan Deniz kendini duvarın arkasına atarak gözden kaybolur.

Eli kazmalı, kürekli ve silahlı kitle şaşkın şaşkın Deniz’in hangi yöne gittiğini anlamaya çalıştığı bir sırada Deniz, cebinden çıkarttığı el bombasını boş bir alana fırlatır. Bunu gören kitle paniğe kapılır ve sağa sola kaçmaya başlar. Deniz bu fırsattan yararlanarak Gemerek yönüne doğru hızlıca ilerler. Havanın karanlığında ilçeden nasıl çıkacağını düşünürken belediye hoparlöründen halka peş peşe çağrılar yapıldığını duyar. Sonra anlaşılır ki Sivas Emniyet Müdürü Yusuf’un yanından ayrıldıktan sonra Gemerek’e gelirken yolda belediye başkanına talimat yağdırmıştır. Bunun üzerine belediye başkanı; “... Anarşist Deniz Gezmiş ilçemize gelmiştir... Haydi, silahı olan silahına, olmayan ne aleti varsa ona davransın” anonsu yaptırmıştır. (Deniz Gezmiş’in Günlüğünden- Ali Yıldırım)

Deniz, hoparlörden yapılan çağrıyı dinlerken aynı anda düşüncelere dalar. Kurtuluşu ve özgürlüğü için mücadele ettiği ezilenlerin, kendisine karşı kışkırtılmasını kabullenemez. Anonsu yaptıranları, halkı kışkırtanları bulup hesap sormak ister ve belediye başkanını bulmak için önüne çıkan ilk kişiyi belediye başkanının evini sorar. Adam, belediye başkanı Ragıp Catak’ın AP’li olduğunu söyler ve evini gösterir.

Deniz hızla belediye başkanının evine gider. Kapıyı çalmasıyla içeri girmesi bir olur. “Beni yakalayacakmışsın, işte

geldim, karşıdayım” dediği an yemek yiyen belediye başkanı korkudan Deniz’in ayaklarına kapanarak yalvarmaya başlar. Bu esnada başkanın eşi ve üç çocuğu da bir köşeye sinmiş korku içinde Deniz’e bakmaktadırlar. Belediye başkanının; “Çocuklarıma başışla beni, ben ettim sen etme” diye korku içinde yalvarmaya devam etmesi üzerine Deniz; “Sen öldürmeye bile değmezsin” der ve evden çıkar gider.

Deniz Gezmiş, Gemerek’i bilmediği için sokaklarda rastgele yürürken ilçe dışına geldiğini anlar. Çevreye bakındığında biraz ileride Jandarma karakolunu, önünde ise bir cipin olduğunu gözüne çarpar. Cipi alıp oradan uzaklaşmayı düşünerek sessizce arabaya yaklaştığında anahtarların kontağın üzerinde olduğunu görür. Bu Deniz’in işini kolaylaştırmıştır. Direksiyona geçip arabayı çalıştırdığı sırada sesi duyan jandarmalar dışarı çıkar. Arabanın hareket ettiğini görünce ateş etmeye başlarlar. Jandarmaların ateş açtığı araba kalbura dönerken Deniz kendini arabadan karların üzerine atarak vurulmaktan son anda kurtulur.

O gece Gemerek’in birçok noktası polis ve jandarma ekipleri tarafından tutulmuş, her yerde Deniz aranmaktadır. Cip ten atlayarak ölümden kıl payı kurtulan, tarlaya doğru koşarken Deniz’i fark eden jandarmalar ateş ederek peşine düşerler. Deniz arkasından gelenlerle arayı hayli açarak çalılık bir alana ulaşır. Çalılığı geçmek isterken karanlıkta fark edemediği yaklaşık 1,5 metrelik bir çukura düşer.

Peşinden gelen polis, asker ve halktan insanların olduğu büyük bir kalabalık çalılıkların olması ve çukura düşmesi nedeniyle Deniz’in bulunduğu yeri ilk etapta göremezler. Asker ve polis çalılıkları fark edince arkasında olabileceği düşüncesiyle ateş açarak rastgele taramaya başlarlar. Deniz’in de karşılık vermesiyle çatışma başlar. Araba farlarının da yardımıyla Deniz’in bulunduğu yeri tespit eden onlarca polis ve asker çukura doğru ateş ederek yaklaşır. Çatışmanın ne kadar sürdüğünü kestiremeyen Deniz’in kullandığı otomatik silah bir süre sonra tutukluk yapar. Şarjör değiştirmeye veya belindeki tabanca-

yı çekmeye fırsat bulamadan silahların namluları ve arabaların farları üzerine doğrultulmuştur. Bu koşullar karşısında yapacağı bir şey kalmamıştır. Deniz üzüntü ve öfke içinde; “Tamam çıkıyorum” der ve ayağa kalkar. Bu esnada karşı taraf da ateşi keser. Deniz elinde tutukluk yapan otomatik silahı ile ayağa kalkarak tepkiyle silahı yere atar. Omzunda çapraz asılı, içi silah ve mermi dolu sırt çantasıyla çukurdan çıkar. Bu esnada polis ve askerler koluna girerken bir başkası ise otomatik silahı yerden alır. Tam bu sırada halkın arkasına saklanmış bir polis ‘kahraman’ edasıyla silahını çekip “Teslim ol!” diye bağırır. Deniz, polise bakıp gülümser ve onu önemsemeyerek ve alay edercesine; “Artık terfi edersin, seni terfi ettirirler” şeklinde tepki gösterir.

Deniz, Gemerek halkının da içinde olduğu kalabalığı görünce çatışmada ölüm olup olmadığını merak eder ve “Çatışma sırasında ölen var mı?” diye sorar. Polisler; “Yok” diye cevap verince rahatlar. “Böyle olmayabilirdi. Zira isteseydim oluk gibi kan döker yüzlercenizi öldürebilirdim” diye düşüncesini ifade eder. Sessizce dinleyen kalabalığın içinden bir ses; “Ben Kayseri Emniyet Müdürüyüm, seni teslim alıyorum” dediği anda Deniz, sert bir tepki gösterir ve gergin bir ortam oluşur. Bazı kaynaklar, bu son çatışma esnasında bir veya birkaç polis ve askerin yaralandığını belirtir. Görevliler tarafından bir polisin hafif yaralandığı bilgisi Deniz’e söylenmiştir.

Bu arada kalabalığın arasından bir albay çıkıp Deniz’in yanına gelir. Polisleri iterek; “Tamam Deniz, mesele yok, hadi gidelim” der ve Deniz kelepçelenir. Bu albayın Kayseri İl Jandarma Komutanı Fehmi Torun olduğunu Deniz sonradan öğrenir. Deniz’in çantasını, üzerini ve ceplerini arayan polisler ve jandarmalar yere attığı silah dışında üstünde 36 adet mermi olan 2 adet Thomson marka otomatik silah şarjörü, 19 adet mermi, 72 adet 9 mm tabanca mermisi, 1 adet 14’lü tabanca ile 25 lira bulur. Ayrıca daha önce tarlada bıraktığı astsubayın arabasında da 1 adet tabanca ile Deniz’in eşini tedavi ettirmesi için astsubaya verdiği 500 lira bulunur.

Deniz aynı gece geç saatlerde Kayseri alay komutanı, polis şefi, onlarca asker ve polis eşliğinde Kayseri İl Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmek üzere yola çıkarılır.

Deniz o gece yakalanmasını, Kayseri'ye giderken gazeteci Mahmut Sabah'la yaptığı konuşmada şu şekilde anlatır:

“Kahrolası silah tutukluk yapmıştı. İşe yaramıyordu. Oysa etraftan sürekli ateş ediliyordu bulunduğum yere. Atılan mermilerin etkisiyle yerden karlar savruluyor; çamurlar sıçırıyordu üzerime. Sonra karşı tarafta ateşi kesti. Sarılmıştı etrafım. Bulduğum yeri kuşatanların önüne attım işe yaramayan o silahı... Sonrası malum!..” (O Gece Gemerek'te, Griffin Yayınları)

Yusuf Aslan'nın Şarkışla'da vurulması, Deniz Gezmiş'in Gemerek'te yakalanmasının ardından Şarkışlalı kadınlar Yusuf ve Deniz için o günden günümüze dek, 45 yıldır milyonların dilinden düşürmediği ‘Şarkışla Ağıdı’nı yakmıştır. Anıları hatırina ağıdın tamamını buraya aktardık:

“Hükümete düşürmesin / Allah sevdiği kulunu
Gemerek'te çevirmişler/ Deniz Gezmiş'in yolunu
Nolaydım, nolaydım/ Okur yazar olaydım
Deniz Gezmiş'i savunan/ Avukatı olaydım.
Kalçasından değmiş kurşun/ Harıl harıl akar kanı
Gelen giden tekmeliyor/ Aslan senin anan hani
Yurdun düzeni bozuldu/ Yolunuz uğradı kısa
Tarihlere kayıt olsun/ Nihat Erim geçti başa.
Gece Elmalı'da kalmış/ Hamamcı Ali'yi sormuş
Uzatmalı itin biri/ Aslanı gafletten vurmuş
Yaşa Türk ordusu yaşa/ Ben de şaştım bu işe
Ordu madalya göndermiş/ Yusuf'u vuran çavuşa
Yıllardır Almanya'da binlerce kişi/ Kiminin kardeşi kimi-
nin eşi
Kendi derdimize yanıp dururken/ Sizi de mi yaktı Sivas'ın
kıışı.

Deniz ile Yusuf'un Hüseyin ile M. Nakipoğlu'nun birlikte Ankara'dan yola çıkıp Yusuf'un Şarkışla'da Deniz'in ise Gemerek'te noktalanın bu yolculukları ardları sıra çok konuşulmuş, yazılıp çizilmiştir. Peşlerinden konuşulanların ve yakalandıktan sonra yazılanların bir kısmının kamuoyuna yansımasını aktarmaya çalışalım.

Denizlerin yakalandığı zaman bir dönem Ankara'da Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD) Genel Sekreterliği de yapmış olan Hasan Nedim Şahhüseyinoğlu Deniz'in yakalanmasıyla ilgili insanların duygularını ve sahiplenme biçimlerini şu iki örnekle anlatmıştır.

"Alevilerin teslim ettiğini sanarak Deniz yakalandığında Sünni bir köylü şunu demiş; 'Bu Alevilere güven olmaz. Deniz gelseydi sakalımın içinde saklardım.' Her kesim tarafından sevilen birisiydi Deniz..."

Tanığı oldukları bir başka sahiplenme biçimi ise Başkan Hasan Nedim şöyle anlatmıştır:

"...Karım Güllü Şahhüseyinoğlu anlatmıştı. Deniz yakalandığında kadının birisi 'Gelseydi memelerimizin arasına kordum. Allah bulamazdı' demiş. Bu kadar inanç duyuluyor, seviliyor." (Deniz; Bir isyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu)

Üstte verdiğimiz bu iki örnek kitlelerin devrimcilere olan güvenleriyle sahiplenmeleri bakımından oldukça çarpıcıdır. Bir o kadar da düşündürücü, ders çıkartılması gereken örneklerdir. Hasan Nedim'in anlatımlarını iki açıdan değerlendirebiliriz. Birincisi; Sünni egemen zihniyetin propagandası ve yönlendirmesiyle Sünni kesimlerin Aleviler için besledikleri yaygın önyargılardır. Çok boyutlu güvensizlikler biçiminde yansıyan bu önyargılar Osmanlı'dan itibaren '70'li yıllarda olduğu gibi hâlâ devam etmekte ve günümüzde de varlığını sürdürmektedir. İkincisi ise; Deniz'e, Deniz şahsında farklı kimlik ve inançtan olan kitlelerin devrimcilere olan ama'sız, acaba'sız güven duygularıdır.

'68-'71 Devrimci Hareketi kendilerinden sonraki kuşakla-

ra birden çok olumlu örnek-miras bırakmıştır. Bunlardan birisi de Türkiye ve Kuzey Kürdistan’a ektiği (Devrimcilerin nasıl yaşamaları, nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin) güven tohumları ardıllarına örnek olmuştur. İşçi sınıfı ve ezilen halklarımız devrimcileri güvenilir bulmaları, sözünde duran, dediğini yapan, dürüst, samimi ve içten insanlar olarak tanır, öyle bilir. Bu güvenin ve devrimci kimliğe duyulan saygınlığın oluşmasında ‘71 Devrimci Çıkışı’nın öncüleri olan devrimcilerin yaşam biçimlerinin önemli katkısı olmuştur.

Deniz’in Şarkışla’da başlayan Gemerek’teki o çukura kadar süren çatışmalı süreci yakalanmasıyla sonlandığında da aklında hep yoldaşı Yusuf vardır. Kaymakamlık bahçesinde bir grup polis-asker Deniz’in peşine düşerken orada kalanlar da Yusuf’la ilgilenirler. Yusuf ağır yaralı olmasına rağmen o da Deniz yoldaşını merak eder.

16 Mart’ta vurulan ve durumu ağır olan Yusuf Aslan ilk müdahalenin ardından Sivas Devlet Hastanesi’ne kaldırılır. 17 Mart 1971 günü gece saat 04.30’da ameliyata alınır. Ameliyatı yapan Doktor Hilmi İlksöz, Yusuf’un durumuyla ilgili; kurşunun sağ kalçadan girdiğini, mesaneyi delip sol kasıktan çıktığını, söyler. Geldiğinde durumu ağır olan Yusuf ameliyattan sonra öğleye doğru saat onda kendine gelir ve konuşmaya başlar. Yusuf uyandığında yanına ilk giren Anadolu Ajansı muhabiri olan Nalan Seçkin’e Deniz’in durumunu sorar. Deniz’in yakalanıp Ankara’ya götürüldüğünü öğrenince; “Yaşıyor mu, yaralı mı?.. En büyük amacımız tasarımızı gerçekleştirmekti. Yakalandığımız için üzgünüm...” kelimeleri dökülür ağzından. Deniz’in yaşadığını, yaralı olmadığını muhabirden öğrenen Yusuf bu habere oldukça sevinir. Rahatlamıştır artık. Yusuf doktoruyla sohbet ederken ise babasının gelip gelmediğini sorar. Ayrıca sürekli Deniz’i konuşur, onu anlatır. “Eğer ölseydi ben de yaşayamazdım sanırım. Deniz bir idealdi. Onun ölümü de idealde büyük bir kopukluk olacaktı”⁴² şeklinde duygularını

42 Bir İsyancının izleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan yayıncılık, sf. 255-256

anlatır. Hemşireler Yusuf’la ilgili bir tanık oldukları bir anıyı ‘Bir ara Yusuf’un, Deniz’in resmini gözyaşları arasında dudaklarına götürdüğünü gördükleri’ şeklinde anlatmışlardır.

Yusuf yatağında bunları düşünürken haberi alan baba Beşir Aslan da hastaneye gelmiştir. Oğluyla kısa da olsa yaptığı görüşmeden sonra gözyaşları içinde dışarı çıkar. Görüşme sırasında Yusuf’un devrimci düşüncesinden hiçbir şey kaybetmediğini söyler. Devamında ise; “Annesini sordu, ‘Baba yaptığımız kötü bir şey değil, beni affetmeni değil anlamanı istiyorum’ dedi... Hiçbir şey anlamıyorum. Oğullarımız bizden bambaşka düşünüyorlar” derken aslında oğlunu ve devrimcileri anlamaya başladığını belirtmiş olur. Yusuf Aslan’la yoldaşı Deniz’in yolları bir süre sonra Ankara’da Mamak Hapishanesi’nde tekrar kesişecektir. O günü sabırsızlıkla beklemeye başlar Yusuf.

Şimdi yeniden Deniz’in yakalanma öncesine dönecek olursak; Deniz’in yakalanması için ne tür önlemler alındığıyla başlayalım:

Bölgenin birçok yerine kontrol noktaları kurulmuştur. Sivas Emniyet Müdürü Nurettin Özel, İl Jandarma Alay Komutanı Albay Şaban kutlu ve birkaç polis Yusuf’un ilk götürüldüğü Şarkışla Sağlık Ocağı’na uğrar. Emniyet Müdürü kendisini Yusuf’a doktor olarak tanıtır. Yusuf, Nurettin Özel’i tepeden tırnağa şöyle bir süzdükten sonra, “Sen doktora benzemiyorsun, olsa olsa polis olursun sen” diyerek tersler. Aldığı bu cevap üzerine emniyet müdürü, bozulmuş şekilde sağlık ocağından çıkarak Gemerek’e doğru hareket ederler.

Emniyet Müdürü, Gemerek’e doğru giderken sürekli Deniz hakkında bilgi almaya çalışırken bir yandan da yeni talimatlar vermeyi sürdürür. Kayseri’den yola çıkan polis ve jandarma birlikleri de amirlerinin yönetiminde yol kontrolünü sağlayarak Gemerek yönüne gelmektedirler. Bu arada Gemerek çevresinde süren çatışma sesleri her dakika artmaktadır. Deniz kuşatmanın giderek daraldığını görünce çift tabanca kullanmaya başlar. Bir elinde Belçika malı Browning marka 14’lü tabanca, diğesinde

ise Sten marka otomatik silahla çemberi yarmaya çalışır. Üç saat süren çatışmanın ardından nasıl yakalandığını bu sefer de doğrudan Deniz Gezmiş'in anlatımından öğrenebiliriz:

“Yeniçubuk’a (bir köy-YN) girdiğimiz sırada bir benzin istasyonunun yanına yanaşıp benzin aldık. İstasyondan tam çıkacağımız sırada yeni bir yayılım ateşiyle karşılaştık. Ben de mukabelede bulundum. Şanssızlığım burada da yakamı bırakmadı. Barikatı yarıp kaçarken arabanın lastiğine bir mermi isabet etti. Büyük bir süratle arabayı terk ettik. Astsubayı rehin tutuyordum. Arazide tahminen 5-6 km koştum. Nefes nefese kalmıştım. Çalılıkların üzerinden atlarken her tarafım çizilmişti. Allahtan ayağымda botlar vardı. Önüme başka bir benzinci geldi. Köşesine pusuya yattım. Birkaç dakika sonra bir başka jandarma jeep’i geldi ve benzin istasyonunun önünde durdu. Jandarmalardan üçü aşağıya inmişti. Biri ise direksiyonda kalmıştı. Üzerlerine atılıp ‘Davranmayın’ diye bağırdım. Afalladılar. Silahlarını yere attırdım. Jandarmaları esir almıştım. Sonra vazgeçip kendilerini serbest bıraktım. Benzincinin arka tarafına geçtim. Karşıdan daha başka jandarmalar da gelince etrafım bir anda sarılıverdi. Kendi elimle kapana düşmüştüm. Karşılıklı ateş açtık. Bütün emelim çemberi yarmaktı. Bu amaçla cebimdeki iki el bombasından birini çıkarıp benzin bayiiinin üstüne attım. O kadar şiddetli patlama oldu ki ben bile afalladım. Hatta jandarmalar kaçıştılar. Bundan istifade ederek çemberi yarmayı başardım. Tepeyi aşarak Gemerek ilçesine vardım. Jandarma Komutanlığı önünde bir jeep gördüm. İçine binip çalıştırdım. Fakat kullanamadım. İşte o an şoförlük bilmediğime lanet ettim. Üstelik astsubay da bir fırsatını bulup yanımdan kaçmayı başarmıştı. Jeep çukura düşünce inip sokak aralarında koşmaya başladım. Üstelik Kaza halkının ayakta oluşu dikkatimi çekti. Herkes yakalanmamı istiyordu adeta. Kaza sakinlerini, Belediye Başkanı’nın aleyhimde kışkırttığını öğrendim. Sorup sorsuturup evini öğrendim. Bir tekmede açtım evin kapısını. Elimde makineli tüfek karşısında dikilince korkudan kekeleye başladı. Bu ders ona yeterdi. Başka bir şey lüzumsuzdu... Başka-

nın elinde araba olup olmadığını sordum. Yok, dedi... Dışarıya çıktım, bir süre dolaştım... Yeniçubuk tarafına kaçtım. Etrafımdan sayısız devriyeler geçiyordu..." (Bir İsyanının İzleri, Turhan Feyizoğlu)

Çatışmalarını, Malatya'ya ulaşma çabalarını, çemberleri nasıl yordığını, etrafında kurulan çemberin nasıl daraldığını böyle anlatır Deniz. Etrafının polis, jandarma ve halktan bilinçsiz insanlar tarafından son defa çevrildiğini, yakalanış şeklini, Kayseri'ye doğru yola çıkışlarını önceki sayfalarda aktarmıştık.

Deniz, Kayseri'ye götürülürken yanında Kayseri Alay Komutanı Albay Fehmi Torun, Kayseri Emniyet Müdürü Muavini Şeref Ayparlar ve Hürriyet Gazetesi muhabiri Mahmut Sabah vardır.

Yolculuk gergin ve sessiz bir atmosferde geçmektedir. Gazeteci Mahmut Sabah hem ortamı yumuşatmak hem de Deniz'le -gazetecilik merakı ve göreviyle- konuşmak için albaydan izin ister. Olumlu karşılık alan gazeteci, Deniz'e sigara verirken, albay da kendi eline kelepçeli olan Deniz'in kelepçesini çözer. 15 Mart'ta Ankara'dan çıktığı günden beri birkaç saat dışında uyumamış olması nedeniyle oldukça yorgundur. İyi bir sigara tiryakisi olduğu için kendisine verilen bu sigara iyi gelir.

Deniz; "Sigara için teşekkür ederim, gerçekten ikrama geçti... Beni teslim aldıkları sıra siz resim çekiyordunuz; gazeteci olmayasınız?" dedi. Suskun ve gergin ortam yerini sohbe bırakmıştır artık ve ikisi arasında şu diyaloglar geçmiştir.

"Evet, gazeteciyim, konuşmak ister misin?"

"Artık polis de resim çekiyor! İnanmıyorum sizin gazeteci olduğunuza... Gerçekten gazeteciyseniz konuşmak isterim elbet."

(Gazeteci Mahmut Sabah'ın gazeteci kimliğini göstermesi üzerine)

"Poliste de var o karttan. Kart taşıyor, gazeteci kisvesine bürünüyor. Boşuna uğraşma, ağzımdan laf alamazsın."

“Bak Deniz, ben gerçekten gazeteciyim. Hürriyet Gazetesi’nin bölge temsilcisiyim. Bu arabada bulunmam senin için bir şans. Emin ellerdesin, konuşmaya ihtiyacın olabilir. Ne söylemek istiyorsan çekinmeden söyleyebilirsin. Zira Gemerek’te linç edilmen iştenden bile değildi.”

Gazeteci Mahmut Sabah, bunları söylerken Deniz’in kaygılarını gidermeye çalışır. “Polisten hoşlanmıyordu Deniz. Belki de haklıydı. Kendince, gazeteci oluşuma kuşku duymaktan.”

Deniz bir süre konuşmaz, suskunluğu tercih eder. Muhtemelen Mahmut Sabah’ın gazeteci olduğuna kanaat getirmiş olmalı ki konuşmaya nereden başlayacağını, neler söyleyeceğini tasarlıyordu. Bir süre sonra suskunluğunu bozarak kendinden emin, rahat bir ses tonuyla konuşmaya başlar:

“Bu bir devrim kavgası. Elbette devam edecek. Benim yakalanmam hiç önemli değil...” der ve konuşmaya devam eder:

“Şarkışla’da yoluma çıkan o bekçiye susturabilirdim. Aklımdan bile geçirmedim. Astsubayın eşinin yaralanabileceğini kestiremezdim. Bir talihsizlikti, istemeyerek oldu. Çok üzüldüm. Neyse ki yarası hafifti... Bilin ki, sadece Gemerek’te yüzlerce mermi yaktım. Kimi mermiyi yere sıktım kimini havaya. İsteseydim beni yakalamak için peşime düşen herkesi, yoluma çıkan polisleri, askerleri tereddüt etmeden öldürebilirdim. Uğruna savaş verdiğim ideolojinin insancıl yanı, 550 liraya emir kulluğu yapan polise tetik çekmeme el vermedi.”

Deniz, bu konuşmasında devrimcilerin asıl işlerinin insan öldürmek olmadığını; zorunlu kalmadıkça silah doğrultmadıklarını açıklar. Ancak devrimin “başarısı için eylemlerin kaçınılmaz olduğunu” savunur. Yusuf da hastanede yatarken insan, polis, asker vurma konusunda Deniz gibi açıklar düşüncesini. O da; “İsteseydim çok polis, jandarma öldürebilirdim” şeklinde görüş belirtir.

Sınıf mücadelesinin; ezen-ezilen, emek-sermaye arasındaki ki uzlaşmaz çelişkinin nesnel karakterinden ötürü bu çelişkinin

-ezilenlerin lehine- çözülmesi ‘devrimci zor’u öngörmekte zorunlu kılmaktadır. Bu somut gerçekliğin bilincinde olan devrimciler önsel olarak her türlü zoru, olası riskleri hesaba katarak mücadele içinde yer alırlar/almışlardır. Bunun gereklerine göre yaşar, gerektiği gibi davranmaktan da sakınmazlar. Deniz ve Yusuf’un da açıklamak istedikleri budur.

Deniz de tıpkı yoldaşı Yusuf gibi:

“Evet, sonuçta yakalandım. Ancak yakalanmam önemli değil. Çünkü bu devrim kavgası! Ben olsam da olmasam da bu kavga devam edecek” (O Gece Gemerek’te, Mahmut Sabah, Griffin Yayınları, s. 65-256) sözleriyle; kapitalist düzen sürdüğü sürece davalarının, kendileri olmasa da mutlaka süreceğine, bayrağı devralacakların olacağına adları gibi emin olduklarını ifade eder.

Kayseri’ye doğru giderlerken gazeteci Mahmut Sabah’a polislerden Vedat Özkan, Deniz’i kastederek; “Boylu poslu, üstelik yakışıklı, üzülmemek elde değil...” dedikten sonra mırıldanarak tedirgin vaziyette şu sözleri söyler: “Arabaya soktuk, üzerini aramak kimsenin aklına gelmedi.”

Bunun üzerine gazeteci Mahmut Sabah yeni pozlar çekebilirim umuduyla bu durumdan yararlanmaya çalışarak; “Evet, elindeki silahı aldınız, arama yapmadan götürüp arabaya koydunuz. Ya üzerinde başka silah, örneğin bomba varsa!.. Ya onu patlatıp hem kendine kıyar hem de arabadakileri havaya uçurursa” demesi üzerine polis, “Doğru... söylüyorsun” der ve telaşa kapılır. Panik halinde polis şefine; “Sayın müdürüm, acil bir durum var. Sizi bilgilendirmem gerek, yanınıza gelebilir miyim?” demesi üzerine konvoyla eşlik eden arabalar dahil hepsi durdurulur. Amirlerine kaygılarını anlatması üzerine o da korkmuş olmalı ki telaşla; “Biz iniyoruz arabadan. Git Mehmet Bey’e (patlayıcı uzmanı-komiser) haber ver. Çabuk gelsin buraya” diye talimat verir. Bomba uzmanı gelir. Konvoy durdurulur, gecenin karanlığında Deniz arabadan indirilerek arama faslına geçilir. Mahmut Sabah sonrasını şöyle anlatır:

“Üzerinde parka ile paçaları çamura batmış kirli boz bir pantolon, yarı ıslak yarı çamurlu botlar vardı ayaklarında... Parkanın altında haki yün kazak, göğüsleri cepli haki gömlek giymişti. Yine aynı renk avcı yeleği vardı gömleğinin altında... Önce parka, sonra kazakla gömlek çıkarıldı sırtından. Üzerinde kalanları üstten yoklayarak tepeden tırnağa aradılar.

“Asfaltın kenarında banketle şarampol arasındaki boşlukta yapıliyordu üst araması. Arabalardan birinin farları üzerine çevrilmişti Deniz’in. Giysilerini çıkartırken gözlüğü yere düşmüş, buzlaşarak sertleşen kar birikintisine çarparak ayaklarının önüne sürüklenmişti. Yerden alıp cebine koydum.

“Araması kısa sürmüştü; beline bağladığı bez kılıftan elindeki otomatik silaha (çatışmada tutukluk yapan silah-B.N) ait içleri dolu 32’şer mermi 2 şarjör, parkasının cebinde ise El-Fetih’ten alınmış kendisine ait bir kimlik çıktı...”

Deniz giyinirken gözlüğü ikinci defa düşer. Gazeteci ikinci defa alıp cebine koymak isterken Deniz; “Yorma kendini, sende kalsın. Nasıl olsa benim ihtiyacım olmayacak” der. Ses tonu, ağzından çıkan sesler duygu yüklüydü, diye sürdürür anlatmayı gazeteci. Deniz’in teklifine rağmen gözlüğü yeleğinin cebine koymayı teklif eden Mahmut Sabah’a Deniz; “İsrar etme... Almam!.. Benden hatıra olarak kalsın. Saklarsın!..” der.

Deniz’in bu davranışına ilişkin Mahmut Sabah; “Sadece beni değil, oradaki herkesi etkileyecek türdendi, Deniz’in ağzından dökülen bu sözler” der ve gözlüğü hatıra olarak alır. (Ancak sonrasında gözlüğün akıbeti hakkında bir şey söylemez).

Polislerin ve birkaç poz daha çekmek için ‘görev aşkıyla yanıp tutuşan’ gazetecinin korktuğu gibi bir durumla karşılaşmazlar. Deniz’in üst aramasında herhangi bir patlayıcı bulunmaz. Yeniden binerler arabaya ve yola devam ederler.

Bir insanın, somut olarak Deniz’in bu tür bir uygulamaya maruz kalması her şeyden önce insani-etik değildir. İnsanlık onuruyla bağdaşmayan bir uygulama biçimidir. Deniz’in bir-

kaç pozunu daha çekmek için ‘yanıp tutuşan’ Mahmut Sabah, Deniz’e uygulanan bu davranışın müsebbipliğini yaparak emeline ulaşmış, birkaç poz daha çekmeyi(!) başarmıştır.

Deniz’e uygulanan bu uygulama ve fırsatçı yaklaşım Mahmut Sabah’ın kendisini de rahatsız etmiş olmalı ki sonradan kendisine de çelişkili gelen şu cümleleri kurar:

“Birileri o tarafta ölüm-kalım savaşı verirken sizin bu tarafta haber derdine düşmeniz ne kadar ilginç bir durum ya da ne garip çelişki” derken bu sözleriyle o anki ruh halini, yaşadığı duygu karmaşasını dile getirmiştir.

Deniz’e yapılan bu uygulama, arama biçimi karşısında Deniz yaşananları anlamaya çalışırken sakindir. O karanlıkta, gecenin bir vaktinde, ıssız yollarda arabadan indirilip تنها bir yerde giysilerinin bir kısmının çıkartılmasına rağmen paniklemez, rahat davranışlarıyla oradakilerin dikkatini çeker bu kendinden emin davranışı. Yanındakilerin üzerinde saygın bir etki bırakmıştır.

Deniz gece vakti bu olup bitenleri umursamaz. Arabaya bindirildiği zaman gazeteciyle bir önceki konuşmalarına kaldıkları yerden devam ederler. “Ben özgürlük savaşçısıyım. Devrim ateşi yakmak, emperyalistleri kovmak için varım. Sömürü düzenini yıkmak için yollardayım” diyerek devam eder konuşmasına.

Gazeteci Mahmut Sabah, Deniz yakalandığında oradaki tek gazeteci olma şansına sahiptir. Gazetecilik merakı ve tecrübesiyle bu avantajı iyi değerlendirmeye çalışmak için her anı iyi kullanmak ister. Olabildiği kadar bilgi almak ve Deniz’i daha yakından tanımak amacıyla sürekli sorular yöneltir.

Deniz’in konuşmalarına, sorulan sorulara verdiği yanıtlara bakılırsa o da düşüncelerini amaçlarını anlatmak için bu fırsatı değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çünkü o da bilmektedir ki anlattıkları, bu konuşmaları gazeteci tarafından er ya da geç bir gün yazılacak, kitlelere ulaşacaktır. Sonunda öyle de olur.

Gemerek'ten saat 00.13'te yola çıkarılan Deniz saatler 01.35'i gösterdiğinde Kayseri Hükümet Konağı'na getirilir. Gece olmasına rağmen polis ve askerlerden oluşan meraklı kalabalık valilik bahçesi ve koridorlarına doluşmuştur. Deniz'in Gemerek'te yakalandığı duyulduğu için 'Şu Deniz neymiş, nasıl biriymiş' diye merak edenler heyecanla Deniz'i görmek için itişip kakışmaktadır.

Deniz'i Kayseri Valisi Abdullah Asım İğneciler, iki muavini ile birçok rütbeli asker ve polis karşılar. Deniz önce valiğe sonra da bitişiğindeki emniyet müdürlüğüne götürülerek bir odaya alınır. Deniz, Emniyet Müdür Yardımcısı Şeref Ayparlar'ın odasındaki bordo koltuklardan birine oturtulmuştur. "Asık suratı, sert duruşuyla bir ikon andırıyordu, oturduğu koltukta. Çıt yoktu içeride, fırtına öncesinin sessizliği çökmüştü sanki odaya" diye anlatır o anı gazeteci.

Belgesellerde izlemiştir; doğada bazı hayvanlar kendilerinden fiziki bakımdan daha iri olan rakibine karşı iri, heybetli görünmek için türlü şekillere bürünürler. Bu tür yöntemlerle savunma kalkını oluşturmaya çalışırlar rakibine karşı.

Dönemin Sivas Valisi Abdullah Asım İğneciler tıpkı söz konusu canlılar gibi kendini kasarak Deniz'in olduğu odaya girer. Yanında da Gemerek'ten beri Deniz'in yanında olan Alay Komutanı Fehmi Torun ve Emniyet Müdür Yardımcısı Şeref Ayparlar ile bir grup polis vardır. Deniz hiç istifini bozmadan içeri girenleri umursamaz bir tavırla oturmaya devam eder koltukta. Vali efendi(!) sert ifadelerle; "Kimsin sen? Bu nasıl cüret? Neyine güvenip de devlete kafa tutmaya kalkışıyorsun? Sana mı kaldı memleketi kurtarmak?" diye girer lafa.

Valinin bu sözleri karşısında sessiz kalamayan Deniz, polisin engelleme girişimlerini boşa çıkararak oturduğu yerde; "Ben en büyüğüm... Ben en güçlüyüm. Peki, sen kimsin? Hani nerde senin o koca devletin? Elbette ben kurtaracağım memleketi!.." sözleriyle oldukça sert bir karşılık vererek havalara giren kendinden menkul valiye -hak ettiği gibi- ağzının payını verir.

Odada oluşan gergin havayı gazeteci Mahmut Sabah şu şekilde anlatır: -Deniz için- “Ne bitkin düşmenin ne de yorgunluğun izleri kalmıştı yüzünde. Ağzından birbiri ardına o sözcükler dökülürken çok sertti tavırları. Devletin konağında kafa tutuyordu devlete... Emniyet Müdürü’nün odasında ansızın kopan fırtına, Vali Asım İğneciler’in Albay Törün’le birlikte oradan ayrılmasıyla yerini sessizliğe terk etmişti.

“Deniz’in valiye olan tepkisinden dolayı hala öfkesi geçmemiş, sağında solunda polisler olduğu halde çevresindeki-leri sessizce süzmektedir. O anda resim çekilmesine de izin vermez. Polisler bu gergin ortamın yatışması için olsa gerek Deniz’e çay ve sigara verirler. Çayını, sigarasını yudumlarken olanakların elverdiği ölçüde duruşunu, tavrını, farklı yanlarını her yönüyle irdeleme fırsatım olacaktı. Deniz’le yakalandıktan sonra bindirildiği trafik aracında yüz yüze gelmiş, Gemerek’te başlayıp Ankara’da sona eren zorunlu yolculuk sırasında uzun soluklu bir söyleşi yapmıştık...

“Farklı bir duruşu vardı. Karizmatikti. Etkileyiciydi bakışları... İletişim yeteneği müthişti. Güvenebileceğini hissettiği an, karşısındaki kim olursa olsun çabuk ve kolay diyalog kurabiliyordu. Lafını esirgemiyor, söylenmesi gerekeni kendi görüşünden taviz vermeden, kendi mantık süzgecinden geçirerek, çekinmeden söylüyordu.

“Temkinliydi. Konuşurken ölçüyü kaçırmamaya özen gösteriyordu; sorularlara verdiği yanıtlardan bunu anlamak mümkündü. Her fırsatta ezilen-sömürülen halktan, toprakları ağalar tarafından gasp edilen insanlardan, emekçi sınıfın kavgasından söz ediyor. O insanlar için savaştığını öne sürerek, bunu Hürriyet Gazetesi aracılığıyla halka duyurmamı istiyordu.” (O Gece Gemerek’te, Mahmut Sabah)

Yakalandığı andan itibaren Deniz’in yanında bulunan tek gazeteci Mahmut Sabah’tır. Birlikte geçirdikleri zaman zarfında Deniz’den oldukça etkilendiği sözlerinde kullandığı kavramlardan anlaşılmaktadır. İdeolojik olarak karşıt görüşler-

den olmalarına rağmen Deniz'in ideallerine bağlılığı, emniyet müdürünün, subayların, valinin, İçişleri Bakanının karşısında devrimi savunması, korkusuzluğu Mahmut Sabah'ta hayranlık yaratmıştır.

Deniz, İçişleri Bakanı ile arasındaki tartışmayı Mamak'ta birlikte yattıkları zaman Erdal Öz'e de anlatır. Erdal Öz Deniz'in bu anlattıklarını 'Gülünün Solduğu Akşam' adlı kitabında toplamıştır. Deniz'in bakanla nasıl tartıştığını bir de Erdal Öz'ün kitabında yer verdiği şekliyle Deniz'in ağzından dinleyelim:

"İçişleri Bakanlığı'nın önüne geliyoruz. İndiriyorlar arabadan. Tam İçişleri Bakanlığı'na girecekken kalabalıktan biri 'Yuh' diye bağırıyor. Yürüyorum üzerine, iki-üç adım atıyorum. Polisler o kadarına izin veriyorlar. Kaçıyor yuh çeken. Giriyoruz içeri.

"İçişleri Bakanı'nın karşısına çıkarılıyorum. Çok keyifliydi. Ayaktaydı. Odası, sabahın sekizinde gazetecilerle doluydu. Ben hep başımı dik tutmaya, canlı, dipdiri görünmeye çalışıyorum. Nasıl bitkinim oysa. Ayaklarımı güçlkle sürüklüyorum. Ayakta duracak gücüm yok. Ama belli etmiyorum."

Deniz'in içişleri bakanı-devlet zevatı karşısındaki davranışı, dik duruşu kişisel bir tutum değildir. Amacı devrimcilerin her durumda sınıf düşmanlarının karşısına acz içinde zavallı bir görüntü vermemektir. Her koşulda suçluluk duygusuyla boynu bükük durmayız karşınızda demek istemiştir bakana. Deniz'in bu militan tavrı aynı zamanda devrimcilere de örnek olma, bir hatırlatma, mesaj verme içeriklidir.

Deniz devam eder anlatmaya:

"Geçmiş olsun, dedi İçişleri Bakanı, gülerek. Suratına baktım pis pis. Hiçbir karşılık vermedim. Bakan gazetecilere döndü: 'Şu pejmürde kılıklı adam Halk Kurtuluş Ordusu'nun kahramanıymış' dedi. 'Beğenemedin mi' dedim, 'Tabi kahramanıyım. Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun savaşçısıyım. Ne

olduklarını gösterdiler. Bundan sonra da gösterecekler’ dedim. ‘Nereye gidiyordun’ dedi, ‘Devrime’ dedim. Duvardaki haritayı gösterdi. Haritada Sivas’ı gösterdi. ‘Buradan mı gidiliyor devrime’ dedi. ‘Senin kafan basmaz böyle şeyleri’ dedim. ‘Karşınıza bir gün dikildiğimiz zaman anlarsın’ dedim. ‘Türkiye’de tek bir ordu vardır, o da Türkiye Cumhuriyeti Ordusu’dur’ dedi. ‘Onun için Demirel ve senin gibi uşakları hemen istifayı bastınız’ dedim.

“Sinirlendi. Üzerine yürür gibi yaptım, bir adım attım. Geriledi, şaşırdı. Dehşetli bir panik havası içinde, elini kolunu sallayarak kekeleyerek ‘Gö-gö-götürün bunu’ dedi. Sürükleyerek çıkardılar beni odadan. ‘Göstereceğiz sana da senin gibilere de, Amerika’nın güvenilir uşakları!’ diye bağırdım kapıdan çıkarılırken. Gördüm: Gazetecilerin yüzlerinde büyük bir şaşkınlık vardı.”

Deniz, İçişleri Bakanı Haldun Menteşoğlu’na hak ettiği şekilde ağzının payını vermiştir. Bu devrimci tavrından sonra Deniz Gezmiş, Ankara Emniyet Sarayı’nda kısa bir süre kaldıktan sonra bu sefer de Emniyet Müdürlüğü’ne götürülür. Burada sorgusu yapılan Deniz, alınan ifadesinin ardından götürüldüğü savcılıkta da ifade verir. Deniz çıkartıldığı mahkeme-
de 18 Mart 1971 günü saat: 20.30’da tutuklanarak yine yoğun güvenlik önlemleri içinde Ankara Merkez Kapalı (Ulucanlar) Hapishanesi’ne konulur. Deniz’i burada da içinde savcının da bulunduğu kalabalık bir personel grubunun oluşturduğu kordondan geçirerek savcının odasına alırlar.

Denizlerin Hapishane Günleri

Savcı, Deniz’e; Bakanlıktan sabah gelen bir emirle ‘can güvenliği’ nedeniyle olası tehlikelerden korumak amacıyla tek kişilik hücreye konulacağını söyler. Deniz savcının bu açıklamasından asıl amaçlarının kendisini koruma olmadığını anlar.

Amaç Denizi korumaktan ziyade dış dünyayla diğer tutsaklarla bağıını keserek tecrit etmektir. Deniz, giriş işleminin yapılmasının ardından müşahade bölümü denilen yan yana on hücrenin bulunduğu bölüme götürülür. Deniz' in bir süreliğine kalacağı mekan 7 numaralı, 1.90 eninde, 2.25 boyunda, 2.90 yüksekliğinde ve bir mazgaldan ibaret hücredir. Deniz'in yakalanıp tutuklandığı süreçte 12 Mart darbecilerinin yönlendirilmesiyle yeni kabine kurulmuştur.

12 Mart 1971 Askeri- faşist darbesini gerçekleştiren ordu görevden aldığı Demirel Hükümeti yerine yeni bir hükümet kurdurtur. Ordunun talimatıyla 25 yıldır CHP'li olan Prof. Nihat Erim partisinden istifa ettirilerek onun başkanlığında Erim Kabinesi oluşturulur. Yeni kabinede 5 AP'li, 3 CHP'li, 1 MGP'li (Milliyetçi Güven Partisi), 1 MBK'li (Mili Birlik Komitesi) üyesi ve parlamento dışında 14 teknisyen görev aldı. Yeni kabine 7 Nisan'da yapılan oylamada 46 ret, 3 çekimser oya karşın 321 oyla güvenoyu aldı. '74 milletvekili oylamaya katılmadı. (Kaynak: Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan, Hasan İhsan)

Ağırlıklı olarak teknokratlardan -parlamento dışından- oluşturulan yeni kabinenin başı Erim'in ilk demeci; 'asayişin kanunlarla sağlanmaması halinde yeni tedbirler düşünülecekleri' üzerineydi. Erim'in bu açıklamasına istinaden devrimcilerin 'Erim yüzlü Demirel' benzetmesi oldukça isabetlidir.

Deniz konulduğu tecritte dışarıda olup biten bu gelişmelerden habersizdir. Dışarıdaki politik gelişmelerden habersiz kalmak Deniz'in canını sıkmaktadır. Özellikle de Yusuf'un sağlık durumu kendisini endişelendirmektedir. İdarenin bilinçli yaptığı bir şey midir yoksa yemek getiren gardiyanın iyi niyeti midir bilinmez ama Deniz'e yemek getiren görevliler beraberrinde 'gizli' günlük gazete de getirirler. İlk geldiği günlerde bir gün görevli boş yemek tabaklarını almaya geldiğinde bir tane de Günaydın gazetesi getirir. Deniz gazetenin baş sayfasında Yusuf'la ilgili ayrıntılı bilginin yer aldığını görünce oldukça sevinir. Sağ olduğunu daha önce polisler de söylemiştir ama

Deniz'in hep bir 'acabası?' vardı. İşte bu haber acabasını gidermiş, yoldaşının yaşadığına ve sağlık durumunun iyi olduğuna emin olmasını sağlamıştır.

Gazete sevincinin yanı sıra Deniz'in canını sıkan, tepkisine neden olan bol keseden atılmış, yalan haberlere de yer vermiştir. Günaydın Gazetesi, İç İşleri Bakanı ve Ankara Emniyeti, Deniz ve Yusuf'la ilgili bir sürü yalan yanlış açıklama yaparak, karalama kampanyası ve onları itibarsızlaştırmaya çalışmışlardır. On hücreli bölümde Deniz tek başına tutulmaktadır. Bir gün sonra ileri geri volta atarken 'Acaba bugün de gazete verirler mi' diye düşünmektedir.

Bir önceki gün gelen gardiyan elinde yemek tepsi, tepsinin altında ise yeni bir adet gazeteyi mazgal kapağını açıp Deniz'e uzatır. Deniz yeni haberler var mı diye hızla sayfaları karıştırırken THKO'nun yayınladığı bildirinin haberini görür. Bildiride; 'Yusuf Aslan'ın öldüğü ya da Deniz Gezmiş'e hapisanede işkence edildiği takdirde örgüt mensuplarının Amerikalılara ait bütün binaları, emniyet merkezlerini ve yabancı işlerini imha edecekleri yazılıdır. (Kaynak: Deniz Gezmiş'in Günlüğü, Ali Yıldırım)

Deniz bu habere sevinir. İçişleri Bakanının, THKO'nun önder kadroları ile militanları için yaptığı açıklamaların çoğunun yalan olduğunu Deniz öğrenmiş olur. Çıkan gazete haberlerinin içinde ayrıca Sinanların Nurhak dağlarına ulaştıkları da anlaşılmaktadır. Bu haberler Deniz'i epey sevindirir. Çünkü Sinanların Nurhak Dağlarına ulaşmaları demek kendileri yakalanmış olsalar da gerilla mücadelesinin yolunda başlatılacağı anlamına gelmektedir. Deniz her gün kendisine düzenli verilen gazetelerden, politik gelişmeleri yorumlamaya çalışarak sonuçlar çıkarır. Vaktini bu şekilde değerlendirir.

12 Mart faşist darbecilerinin kurdurttuğu Erim hükümeti de devrimci harekete yönelik saldırılarını gün geçtikçe arttırmaktadır. Bu gelişmeler yaşanırken Devrimcilerin katledilmeleri, gözaltı, tutuklama ve işkence haberleri ayyuka çıkmıştır.

Polis-jandarma işbirliğiyle devrimcilere yönelik yoğun saldırıların yapıldığı, yasakların peş peşe ilan edildiği bir süreç yaşanmaktadır Türkiye ve Bakur Kürdistan’ında.

Yine bir öğle yemeği vaktinde yemeği getiren gardiyan bu defa bir haberle yaklaşır mazgala. Kısık bir ses tonuyla fısıldar; ‘Hüseyin İnan bu gece yakalanmış ağabey.’ Deniz şaşırır, inanmak istemez; ‘Ne, nerde olmuş?’ diye sorarak doğru mu acaba, yoksa polisin bir oyunu olmasın? Anlamına gelen sorular sorar peş peşe. Gardiyan, “Radyo az önce haberlerde söyledi. Ankara’dan dün gece (23 Mart 1971- YN.) Mehmet (Nakipoğlu-YN.) adında bir arkadaşı ile Gölbaşına kadar yürüyerek gitmişler. Oradan Elbistan’a gitmek için 500 liraya bir taksi tutmuşlar. Sabaha karşı Kayseri’nin Pınarbaşı ilçesinde dayısının evinde uyurken yakalanmışlar.”

Deniz, yoldaşı Hüseyin’in önderlik kapasitesini, yeteneklerini, örgütçü özelliklerini birebir gören, kabul eden ve bilen birisidir. Bu nedenle Hüseyin’in de yakalanmasıyla THKO’nun ağır bir darbe daha aldığını bilmektedir. Deniz örgüt içinde yoldaşı Hüseyin’in yerinin kolay kolay doldurulamayacağına da farkında olduğu için büyük bir üzüntü içine girer. Öyle ki Deniz, Hüseyin olmadan bir THKO düşünemez. Hakkıdır da çünkü Hüseyin THKO içinde stratejik öneme sahip önderlik yeteneği gelişkin profesyonel bir kadrodur. Deniz’e göre; Hüseyin olmaksızın bir gerilla hareketi kendini yaratamaz, var edemez.

Yine öğle olmuş yemeğin yanında günlük gazetesi de gelir. Deniz yemeği alıp bir kenara koyarak hızla gazeteye bakınca acı da olsa gerçek olan o haberi görür. Gazete haberi şu şekilde vermiştir.

“Halk Kurtuluş Ordusu bir kayıp daha verdi. Deniz Geziş takımından Hüseyin İnan yakalandı. Hüseyin ve arkadaşı uyurken ele geçirildi. İnan ‘Dayım beni daha karnımı doyurmadan polise yakalattı’...”

Hüseyin ve arkadaşı Mehmet Nakipoğlu; Hüseyin’in da-

yısının onlar uyurken karakola gidip ihbar etmesi nedeniyle yakalanmıştır. Bu ihbar sonucu halkın uykuda olduğu sırada sabaha karşı eve gelen kolluk güçleri evin kapısını çalar. Kapıyı açan Hüseyin'in dedesine; "Hüseyin İnan'ı teslim ediniz. Kaçmaya teşebbüs ettiği taktirde öldürülecektir." diye seslenir. Bu esnada Hüseyinler odada uyumaktadır.

'Onları ihbar ettiği için polis ve jandarmanın geleceğini bilen Hüseyin'in dayısı Kemal Kayacı içerde Hüseyinlere ait olan 5 adet tabanca ile 292 mermiyi getirerek kolluk güçlerine teslim eder. Devamında eve giren kolluk güçleri Hüseyin İnan ve Mehmet Nakipoğlu'yu uyandırırılar. Karşısında polis ve jandarmayı gören Hüseyin'in dayısına 'Bu kallesliktir!' diye bağırarak tepki gösterdiği anlatılır.

Hüseyin aramaların Ankara'da sıklaşması sonucunda ve Deniz ile Yusuf'un yakalanmış olmasını dikkate alarak artık Ankara'dan çıkma zamanının geldiğini düşünür. Bu nedenle Malatya-Akçadağ tarafına geçmek için Mehmet Nakipoğlu ile beraber yola çıkmıştır. Amaçları dinlenmek için bir geceyi dedesinin evinde geçirerek yola devam etmektir. Kayseri- Pınarbaşı ilçesinde dayısının ihbarı üzerine dedesinin evinde yakalanan Hüseyin ve arkadaşı Kayseri'ye götürülür. Vali Abdullah Asım İğneciler; Deniz'den sonra bu defa da Hüseyin'i makamında 'konuk' eder. Vali, Deniz'in tavrından dersini almış olacak ki, önceki gibi zibillik horozu tavrını takınmadan "Ne yaptığınızın farkında mısınız?" diye sorar. Hüseyin de; "Biz ne yaptığımızın farkındayız. Bizler inandığımız dava için ölümü göze alarak memlekete hizmet ediyoruz. Ya sizler, emperyalizme uşaklık ettiğinizin farkında mısınız?" çıkışıyla yanıt verir Vali'nin sorusuna. Vali ikinci defa ağzının payını aldığı için yanıt vermez, tartışmaya girmekten ricat eder.

Hüseyin ve arkadaşı Mehmet'i, Kayseri'den Ankara'ya götürmek için hazırlıklar yapılmaktadır. Götürecek ekibin başında yine Kayseri Jandarma Alay Komutanı Fehmi Törün ile Emniyet Müdür Yardımcısı Şeref Ayparlar vardır. Kayse-

ri'den Ankara'ya götürülen Hüseyinler saat 13:30'da İl Jandarma Komutanlığına ardından da Emniyet Müdürlüğüne götürülürler.

Hüseyin İnan, emniyetteki ilk sorgusunda şunları söyler;

“Biz, Bağımsız Türkiye ideali için mücadele ediyoruz. Ben mücadelemi yaptım. Buraya kadar geldim. Bundan sonra da devam edeceğim. Suçlarım sabittir⁴³, gizlemiyorum. Verilecek cezamı çekmeye hazırım. Ben uykuda yakalanmasaydım, ölür ve ya öldürülür; çarpışarak kaçmaya çalışırdım.”

Hüseyinlerin gözaltındaki sorgusu fazla uzun sürmez. Aynı gün onlar tutuklanarak Deniz'in konulduğu Ulucanlar Hapishanesine götürülürler.

Akşam vakti saat 19.00'u gösterdiğinde Deniz'in kaldığı müşahede bölümünde hareketlilik yaşanır. Deniz ne olduğunu anlamaya çalışırken, bir gardiyan Deniz'e; “Yeni misafirlerimiz geldi ağabey” diye haber verir. Bu sıra da Hüseyin'in sesi yankılanır hücrelerde; “Deniz nerde? Onun hücresi hangisi?” Beklenmedik bir anda Hüseyin'in sesini duyan Deniz heyecanı, hüznü ve sevinci birlikte yaşar. “Merhaba Dede! Buradayım 7 numaralı hücredeyim” diye seslenir yoldaşına.

Ölüm, yaralanma ve tutuklanma haberlerinin gazetelerde eksik olmadığı günlerde birbirleri için canlarını tereddütsüz feda edecek iki yoldaşın seslerinin buluşması her şeye rağmen ikisini de sevindirir, duygulandırır. Deniz; “Mehmet nerede?” diye seslendiğinde, Mehmet; “3 numaradayım” yanıtını verir. Hüseyin görevlilere; “Bırakın bir merhaba diyeyim Deniz'e” diye ısrar ettiğinde görev aşkıyla yanıp tutuşan gardiyanlar, bu isteği kabul etmezler. Üç yoldaş aralarında birer hücre boş bırakılarak ayrı ayrı hücrelere konulur. Deniz 7, Hüseyin 5, Mehmet 3 no'lu hücrededir.

Hüseyinlerin gelmesiyle Deniz'in bir haftalık yalnızlığı da

43 Hüseyin 'suçlarını' derken burjuvazinin ceza hukukuna göre suç sayılan fiillerini kastetmektedir. Devrimciliği ve yaptığı eylemleri suç saydığı için kulanmamıştır o kelimeyi.

artık son bulur. Konuşacakları, birbirlerine anlatacakları, soracakları, paylaşacakları çok şeyleri vardır. En başta da üçü can yoldaşları Yusuf'un son durumunu merak ederler. Bir yandan da sabırsızlıkla onun da yanlarına gelmesini beklemektedirler. Deniz, Hüseyin ve Mehmet konuldukları müşahede bölümünde sessizlik ortamını bozmuşlardır. Bu nedenle idare yeni tedbirler alır. Bölüm sürekli gözlenmeye ve dinlenmeye başlanır. Denizler bu durumdan haberdar oldukları için konuşmaya başlamadan önce Hüseyin; “Bakın bunları poliste de savcılığa da anlattım, boşuna not falan tutup kendinizi yormayın” diye seslenirken aynı zamanda ‘Bizi dinlediğinizi biliyoruz’ mesajı verir görevlilere.

Hüseyin yolculuk ve yakalanma öykülerini yoldaşı Deniz’e anlatmaya başlar; ‘Mehmet’le Siyasal’ın kantininde malum karargâhlarına gitmek üzere karar aldıklarını, Salı günü öğle üzeri oradan ayrılarak Cebeci, Türközü, Müye Köyü üzerinden Gölbaşına gittiklerini anlatır. Arazide belirledikleri bir yere bez çanta, dinamit lokumu, fitil ve kapsül gibi bir kısım malzemeleri gizleyerek ağırlıklarının bir bölümünden kurtulurlar. Onlar bu işlerle uğraşırken Recep isminde bir arkadaşları daha önce anlaştıkları taksiyle Gölbaşında ‘belirledikleri’ yere gelir. Hüseyin’le Mehmet de aynı noktada hazır beklemektedir. Recep’le vedalaşırken iki arkadaş taksiye binerek şoföre devam etmesini söyler. Aynı gece saat 03.00’da Mehmet ile dedesinin evine gittiklerini anlatır Hüseyin.

İki arkadaş da eve geldiklerinde oldukça yorgun, aç, uykusuz ve bitkin bir haldedir. Yemek, çay, sohbetten bir süre sonra yere serilen yataklara uzanarak uykuya dalarlar. Dayısı, dedesinin telkini, yönlendirmesi üzerine Hüseyin’in arandığını bildiği için polise ihbar etmek için karakola gönderir. Dedenin ve dayının amacı Hüseyin’in ölmesine engel olmaktır. Aklınca yeğenini teslim ederse ölümden kurtaracaklarını düşünür. Hüseyinler uykuya dalınca yanlarında getirdikleri silah ve mermileri de dayısı alır. İhbar üzerine eve gelen polisler Hüseyin’le

Mehmet'in yattıkları odada başlarına dikilir. Hüseyin, tutanaklarda '5 tane silahın ele geçtiğini oysa kendisinde 3, Mehmet'te 3 tane silah olduğunu' Deniz'e anlatır. Bir silah orta da yoktur ve akıbetini de öğrenemez. Bunları Deniz'e anlattıktan sonra, Kayseri Valisine karşı takındığı tavrı ve ağzının payını nasıl verdiğini anlatmaya başlar.

Üç yoldaş, sohbet esnasında merak ettiklerini soru cevap şeklinde art arda sıralarlar. Bu sırada her zamanki gibi öğle yemeğini getiren gardiyan o günün gazetesini de getirir. Gazetede Yusuf'la ilgili iyi haberler yer alırken, Hüseyin'le ilgili ise bolca yalan yanlış, şişirme haberler vardır. Gazete Yusuf'un '24 Mart 1971 günü Sivas Devlet Hastanesi'nden taburcu edilerek Ankara'ya gönderildiği' haberine yer vermiştir.

Burjuva gazeteler bugün olduğu gibi o zamanda kapitalistlere-devlete uşaklıkta kusur etmezlerdi. Deniz, Hüseyin, Yusuf ve daha birçok devrimci ile ilgili karalama, yıpratma, gözden düşürme maksatlı yalan yanlış haber yapmada sınır tanımazlardı.

24 Mart günü Denizlere verilen gazetede Hüseyin İnan'la ilgili aynı içerikte bir haber yapılmıştır. Güya Hüseyin sorgusunda; "Deniz Gezmiş'in verdiği bütün emirleri yerine getirdim!" diye ifade vermiş. Oysa bunun aslı astarı yoktur. Deniz haberi arkadaşlarına da okuyarak; "Dede, ne diyorsun, bu emir işini bir netleştirsek. Kim kime emir veriyor acaba?" diye takılır Hüseyin'e. Hüseyin bir an duraksar. Deniz'in sözüne bir anlam veremez. Haberi gazetede okuduğunu öğrenince kahkahayı basar. Bu arada Deniz; "Gülme. Bak daha neler var senin söylediğin" diye Hüseyin'e takılarak haberleri okumaya devam eder.

Hüseyin ve arkadaşı Mehmet'in yakalanış biçimine kaynaklar, dedesinin teşvikiyle dayısının ihbar ettiği konusunda hemfikirdir. Ancak kimileri ev kuşatıldığı esnada Hüseyin'in dedesinin ısrarı üzerine çatışmaya girmeden teslim olduklarını anlatır. Hüseyin ise olayı Deniz'e yukarıda belirttiğimiz gibi

anlatmıştır. Bu konuda Ankara'daki ilk sorgusunda verdiği ifadesinin tutanaklarıyla, Deniz'e anlattıkları örtüşmektedir.

Hüseyin ve arkadaşı 23 Mart 1971 günü Ankara'dan çıktıktan 7 saat sonra gece yarısı 03:00 gibi Sarız'da oturan dedesi Hacı Kalaycı'nın evine gelirler. Torununu karşısında gören dede şaşırır, telaşlanır, korkmaya başlar 'Acaba bir gören oldu mu? Diye kaygılanır. Çünkü aile de Hüseyin'i iyi tanır. Polis ve jandarmayla karşılaşınca Hüseyin ölümüne çatışır. Gözü karadır. Korkusuzdur. Gerektiğinde ölümüne çatışmaktan geri durmayacağını bilirler.

Yemek, çay, sohbet faslında dede Hacı kafasında planını yapmıştır. Hüseyin ve Mehmet birkaç saat uyuyup Nurhak'a gitmeyi düşünerek bir odaya çekilirler. Bunu fırsat bilen dede bitişikte oturan oğlu Kemal'e gider; "Hemen karakola git, Hüseyin'in geldiğini haber ver. Bizde olduğunu, teslim olması için onu ikna etmeye çalışacağımızı söyle... Ona göre davranışlar bize destek olsunlar" diye oğlunu tembihler. (O Gece Gemenek'te, Mahmut Sabah, Grifin Yayınları) Oğlu da babası gibi düşündüğü için hem fikirdirler. Zaman kaybetmeden karakola giderek yeğenini ihbar eder.

Mahmut Sabah'ın anlattıklarına göre; sabaha karşı saat 04.15'te 2 polis ve 1 bekçi kapıya dayanırlar. Dede, Hüseyin ve arkadaşına 'Evi kuşattılar!.. Gelişinizden hem polisin hem jandarmanın haberi olmuş!.. Etraf sarıldı!.. Kaçamazsınız. Teslim olun' diye ikna etmeye çalışır.

Karşı koydu bu isteğe, direndi. "Hayır, olmaz" dedi Hüseyin.

"Sana yalvarıyorum oğlum, ne olursun silahını at, teslim ol" diye seslendi torununa... Hüseyin onu üzmemek için silahını kapıda bekleyen polise uzatarak; "İşte tabancam, teslim oluyorum." diyecekti.

Mahmut Sabah yakalanma olayını bu şekilde anlatırken, Hüseyin'in kardeşi İrfan da abisinin yakalanış öyküsünü babası Hıdır İnan'dan şu şekilde dinlediğini anlatır:

“Dedem ağabeyime çok düşküncü, çok severdi onu. Ağabeyim de dedeme karşı saygıda kusur etmezdi. Ortaokulu, liseyi okurken hep dedemin yanında kalmıştı. Onun ısrarlı isteği karşısında dayanamayıp teslim olduğunda evin kuşatılmadığını, yani kandırıldığını anlamış o şartlarda teslim olmayı yedirememiştir kendisine. Ve tabi babamın anlattığına göre ‘Yaktın beni dede!’ diye bağırması.

Yine Hüseyin İnan ile Mehmet Nakipoğlu’nun yakalanma şekline ilişkin o günlerde günlük bir gazetede bir haber çıkar. Gazetede çıkan haber şu şekildedir:

“Halk Kurtuluş Ordusu bir kayıp daha verdi. Deniz Gezi miş takımından Hüseyin İnan da yakalandı. İnan ve arkadaşları uyurken ele geçirildi. İnan ‘dayım beni daha karnımı doyurmadan polise yakalattı’ dedi.”

Hüseyin’in ve arkadaşının yakalanması hakkında anlatılanlar birbiriyle çelişkilidir. Hüseyin’in ifade tutanaklarında yazılanlar, hem Deniz’e anlattıklarıyla hem de Hüseyin’in yapısıyla örtüşmektedir. Kaldı ki Hüseyin denize tutanaklarda 5 silahın ele geçtiği belirtilmiş ‘oysa bizde üçerden 6 silah vardı. Bir silah ortada yok demiştir. Mahmut Sabah’ın iddiasına göre ise, Hüseyin teslim olurken silahını da polislere teslim ediyor. Ancak Hüseyin’in teslim ettiği iddia edilen silahla ilgili bir tutanak da yok ortada. Bu durum bile tek başına çelişkinin boyutunu gözler önüne sermeye yetmektedir. Oğlunun yakalanışını Hıdır İnan’a anlatanların da dede ile dayı olması; Hüseyin’in hayatına mal olan hatalarının ezikliği ve bilinçsizce, farkında olmadan suça tekabül eden ve tamiri olanaksız davranışlarını biraz olsun hafifletebilmek için ‘ikna ettik, teslim oldular’ açıklaması yapmış olma ihtimaline güç kazandırır. Hüseyin İnan’ın yapısı ve kişilik özellikleri ile Deniz’e yalan söylemeyeceği/buna ihtiyacı olmadığı gerçeği bir arada düşünüldüğü zaman uykuda yakalandıkları söylemi akla, gerçeğe yakındır. Bizce de durum tam olarak böyledir.

Dede, torununu ihbar ederken dar ufkuna, bilinçsizce ko-

rumacı mantığına göre onu yaşatacağını düşünüyordu. Oysa Hüseyin'i kendi elleriyle ölüm mangalarına teslim ettiğinin o zaman farkında değildi. Tıpkı Hanife Ana'nın, oğlu Murat Yıldız'ı kendi elleriyle Bornova Polis Karakolu'na teslim ettiği gibi. O da oğlu gözaltında kaybedildikten sonra hatasını anlamıştı. Ne yazık ki iş işten çoktan geçmişti. Çünkü Murat'ı bizden almışlardı. o zaman Murat aramızdan ayrılmıştı. Bunun acısını hiç birimiz Hanife Ana kadar yaşamadık, yaşayamayız. Ömrünü gözaltında devlet tarafından kaybedilen oğlunu bulma mücadelesine adanmış Hanife Ana'nın pişmanlığına, çektiği acıya her Cumartesi günü İstanbul Taksim'deki Galatasaray Lisesi önünde bir araya gelen Cumartesi insanları canlı tanıktır.

Hüseyin İnan'ın dedesi ve dayısı da yaptıkları dönüşü mümkün olmayan hatalarından dolayı defalarca pişman olmuştur. Ne var ki son pişmanlık fayda etmez misali onların da bu pişmanlıklarının hiçbir şeye faydası olmamıştır. Bir insanın kendi canından birini polise-jandarmaya veya yıllarına mal olacak şekilde cezalar verecek olan yargıca, daha da kat kat acısı ömürlerini solduracak olan cellada ihbar ya da teslim etmek çok acı verici olduğu kadar tamiri bir daha mümkün olmayacak utanç verici bir davranış biçimidir.

Hüseyin İnan ve daha nice devrimcilerin ailelerinin yaptıkları hatalar ve yaşadıkları derin acılar, başka aileler tarafından iyi anlaşılmalı, bunlardan öğrenilmeli ders çıkarılmalıdır. Dede Kalaycı'nın torunu Hüseyin'in idamından, Hanife Yıldız'ın ise oğlu Murat'ın gözaltında kaybedilmesinin ardından farkına vardıkları hataya düşmemek ve benzer acıları yaşamamak için evladını, yakınıni korumanın yolunun devlete teslim etmek olmadığını anlamak/anlatmak önemli ve gereklidir. Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in babalarının ortaklaşa yaptıkları "Sakin teslim olmayın" açıklamaları keza oğlu hakkında yakalama-vur kararı verildiğini öğrenen Beşir Aslan'ın davranışı aileler tarafından örnek alınmalıdır. (Beşir Aslan oğlu Yusuf hakkında yakalama-vur kararı çıktığını öğrenmesi üzerine Ankara'ya gider ve

Hüseyin İnan'a; Yusuf saklanacaksa saklayayım, yardıma ihtiyacı varsa yardım edeyim, demiştir.)

Hüseyin ve Mehmet'in yakalanma serüvenleri hakkında yazılanlar, söylenenler bunlardır. Yeniden Ulucanlar Hapishanesine dönecek olursak; Ankara Merkez Kapalı Hapishanesi'nin müşahede bölümünde üç yoldaş sohbet ederken, Deniz bir yandan da arkadaşlarına gazete okumayı sürdürür.

Yusuf'un Ankara'ya getirildiğine ilişkin habere ilişkin Deniz'in gözü. Heyecanla haberi okumaya başlar;

“... Yusuf dün saat 12.00'de Sivas Devlet Hastanesi'nden taburcu edilmiş, Sivas Belediyesine ait bir ambulansla Ankara Numune Hastanesi'ne getirilmiş. Karnında iki hortum, bir hortum da kamışında varmış. Fakat hastane başhekimi o haliyle kabul etmemiş Yusuf'u. Bu nedenle bir geceliğine Yusuf, Denizlerin kaldığı hapishanenin revirine götürülmüş. Yusuf'un odasının kapısında 20 polis ve jandarma bekliyormuş. Yanına kimseyi yaklaştırlmayan Yusuf'un yanına doktorlar dahi fotoğraflı kimliklerini göstererek içeri girebiliyormuş...” şeklinde haber devam eder.

Ankara Numune Hastanesi'nde bir süre sonra tedavisi tamamlanan Yusuf Aslan, 5 Nisan 1971 günü savcılığa çıkarılıp tutuklanır. Fakat tedavisi sürdüğü için hastanede bir süre daha kalmaya devam edecektir. Ta ki Denizler Kayseri'den Mamak'a getirilene kadar...

O dönemde özellikle Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in yakalanarak tutsak edilmeleri dönemin politik ortamında büyük yankı uyandırmıştır. Öyle ki toplumda üç devrimcinin idamını savunan gerici- faşist kesimle, idamlarına karşı çıkan ilerici-devrimci kamuoyu biçiminde ayrışma yaşanmaktadır. Bu konuya ilişkin Yalçın Küçük, o günün politik atmosferini şu şekilde izah eder: “Üç gencin yaşamı söz konusudur ve o günleri hatırlıyorum. Üç yaşamı çok geride bırakan bir nitelik ortaya çıkıyor. İncelediğim ve yaşadığım yakın zamanlarda, Türkiye'de gericilik ve ilericilik arasında bundan daha saflaşmış bir inat-

laşma bilmiyorum. Üç gençten oluşan yaşam çizgisi Türkiye’yi ikiye böldü ve Türkiye’de ilericiler bir yanda saflaşarak bu üç yaşamı kurtarmak için görülmemiş bir inat gösterdiler.” (Deniz; Bir İsyancının izleri, Turhan Feyizoğlu)

Deniz, Yusuf ve Hüseyin’in idam edilmemeleri için Türkiye ve Kuzey Kürdistan’da ilerici demokrat, yurtsever, devrimci ve vicdan sahibi kesimler tarafından zamana yayılan onlarca işgaller, direnişler, protesto gösterileri ve açıklama gibi çeşitli eylemler yapılmıştır.

Ayrıca Denizlerin idamlarının yapılmaması amacıyla anti-faşist, devrimci, demokrat öğrenci dernekler, işçi sendikaları, öğretmenler, bilim insanları, evrensel hukuk savunucuları, yoksul köylüler, kısacası toplumsal vicdan sahibi her birey-her kesim yurt içi ve yurt dışında çeşitli etkinlikler biçiminde yaygın kampanyalar örgütlemişlerdir.

Devrimci-ileri gençlik dernekleri bildiriler yayımlayarak, Denizlerin açtığı yoldan yürüyeceklerini, mücadelesini sürdürececeklerini içeren açıklamalar yaparlar. 19 Mart 1971 günü İTÜ Dev-Genç, İTÜ Öğrenci Birliği ile TDGDF o zamandan bugünleri görürcesine yayınladıkları bildiride şu görüşlere yer vermişler: “...Deniz Gezmiş 1967-1968’lerde gençlik lideriydi. O zaman da gençlik hareketinin öncüsüdür diye aylarca zindana atıldı. Gençlik hareketleri durdurulabildi mi? Aksine her gün daha da büyüdü. Üniversiteler, emperyalistler ve uşaklarının korkuyla bahsettikleri yerler oldu. Bugün de Deniz Gezmiş’in hapse atılmasıyla Türkiye devrimci hareketi durmayacak, aksine tarihin akışına uygun olarak doğru çizgisinde gelişecektir.”

Bu açıklamalarıyla o dönemin devrimci gençlik hareketi; ufku açık, ileriye gören, özgüvene sahip, kararlı ve bilinç açıklığına sahip olduklarını bir kez daha göstermiştir. Mücadele o dönemin devrimcilerinin öngördükleri gibi gelişti. Denizlerin idamına karar veren gerici-faşist güçler Türkiye ve Kuzey Kürdistan gençliğini, ilerici demokratik kitle hareketini sindi-

receklerini, irade kırılması yaratarak ideolojik olarak teslim olacaklarını sandılar. Ancak yanıldılar. Denizlerin, Mahirlerin, İbrahimlerin açtığı devrimci yoldan yürümede ısrarcı olan devrimci, sosyalist, anti-faşist gençlik, haramilerin beklentilerini boşa çıkarmayı başardılar.

‘71 Devrimci Hareketi; (eleştirilecek yanları olmasına rağmen) militan direnişçi-fedai ruhla sürdürdüğü savaşında sonraki kuşaklara çok yönlü tecrübeler bırakarak, yürünecek devrimci yolu açmıştır. Devrimci gençlik, işçi ve emekçi hareketi açılan bu yolda ısrarla yürüdü ve (yavaşlasa da) çok geçmeden sürdürdüğü mücadeleyi 1974’ten sonra yükselişe geçerek yenden kitlesel bir boyut kazanmaya başladı. Denizlerin yakalanışının ardından idam yanlıları hızla idam tartışmalarını başlattı. İdam karşıtları da yanlıları da bu tartışmaların Denizler için yapıldığını biliyordu. İdam karşıtlarının aktif bileşenleri çeşitli kampanyalar örgütleme, eylemler yapma planlarına başlamışlardı. O dönemde idamlara karşı kimi gelişmeleri Turhan Feyizoğlu ‘Deniz, Bir İsyancının İzleri) kitabında yer vermiştir.

18 Mart 1971 tarihli Yeni Gazete’de;

“Deniz Gezmiş konusunda konuştuğumuz öğrenci liderleri ve militanları bu konuda endişe duyduklarını en geç bir hafta içinde bir yabancı elçinin kaçırılarak Deniz Gezmiş’in hayatı ile yabancı elçinin hayatının takas edileceğini söylemişlerdir. Eğer bu usul sökmese herhangi bir uçağın Filistin’e kaçırılıp içindeki yolcuların hayatının, Deniz Gezmiş’e karşılık rehin tutulacağını belirtmişlerdir.”

Aynı ay içinde kadın rejisör Bilge Olgaç; “Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının olaylarını filme alacağım” açıklamasıyla idama karşı tepkisini dile getirmiştir.

Tepkilerin kamuoyunun gündemine oturması Denizlerin yakalanmasıyla beraber idam tartışmaları da hız kazanmıştı. Denizlerle ilgili tartışmaların, sahiplenmelerin artmasının yanı sıra idamları savunan ölü sevicilerin histerik arzuları, acelecilikleri de sürmektedir. Bunlara tipik bir örnek verecek

olursak bir cellâdın yana yakıla görev istemesi her gün yazılıp çizilmekteydi. 18 Mart 1971 Salı günü, Niğde ve komşu illerde 20'ye yakın idam mahkumu asmış bulunan eski cellatlardan 'Zırtlan Kadir' adıyla bilinen Kadir Özşeniçli, İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir telgrafla 'Deniz Gezmiş'i asmak istediğini' bildirir. (İşin ilginç yanı Deniz daha yakalanmadan çekilmiştir bu telgraf(!)) Tam da bu atmosfer içinde -Deniz'in yakalanmasından 4 gün sonra- 21 Mart Pazar günü Denizleri sahiplenmek ve kurtarmak için ilginç bir yöntemle başvurulur.

Adana-Kazan'a bağlı ve 900'ün üzerinde seçmeni olan Hamam Köyünde muhtarlık seçimi yapılır. Seçimlerden sonra yapılan oy tasnifinde Deniz Gezmiş'in muhtarlık heyetinin birinci yedek azalığını kazandığı görülür. Ancak İlçe Seçim Kurulu tarafından Deniz'in görevi iptal edilir.

THKO militanları da 6 imzalı ve çeşitli talepler içeren bir bildiri hazırlayarak, TRT Genel Müdürlüğü'ne gönderilmek üzere Sivas'tan postaya verirler. Mektup 27 Mart 1971 Cumartesi günü TRT Genel Müdürü Adnan Öztrak'a ulaşır. Gelen mektup;

... Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının 10 gün içerisinde serbest bırakılması istenmekte, aksi halde TRT Genel Müdürlüğü binası ve parlamento ile Çankaya Köşkü havaya uçurulacağı ifade edilmektedir. (Aktarımlar Turhan Feyizoğlu'nun adı geçen kitabından yapılmıştır.)

Konya'da öğretmenlik yapan Veli Sevinç de iddia ettiğine göre öğrencilerine; "Deniz Gezmiş haklıdır. Bir gün Deniz Gezmiş'in heykelini dikecekler" demiştir. Öğrencilerinin bu konuşmayı ailelerine söylemesi üzerine görev düşkünü, vatan bekçiliği konusunda kendisine vazife çıkaran Milli Eğitim görevlileri 'gereğini' yaparlar. Konuyu valiye ulaştırmaları üzerine Veli Sevinç'in görevine son verilir. Görevden uzaklaştırılır. Öğretmenin o gün ileriye sürdüğü görüş ise yıllar sonra gerçeğe dönüşür. İstanbul Ataşehir'de 1 Mayıs Mahallesinde onun adının verildiği Deniz Gezmiş Parkı'na heykeli dikilir.

Dönemin ünlü devrimci avukatlarından ve o dönem DHÖ'nün Başkanı olan Niyazi Ağırnaslı; “Deniz ve arkadaşlarını 40 veya 50 avukatın savunacağını” açıklar.

Bunlar Denizlerin yakalanmasının hemen öncesinde ve ardından yapılan -celladın talebi dışında- onlarca açıklama, tepki, sahiplenme ve eylemlerinden sadece birkaçıdır. Bunlara karşılık bir de Denizlerin düşmanlarından sadist ruhlu bir caninin ve Denizlerin yakalanması için Ankara polisinin çabalarını aktaralım.

18 Mart 1971 Perşembe: Ankara’da bir polis yetkilisi, “Deniz Gezmış ve arkadaşlarının yakalanması için Ankara polisinin bugüne kadar harcadığı paranın 3 milyonu bulduğunu ifade etmiştir. Bu paraya günlerce sabahlara kadar kiralanan 500’ü aşkın ticari taksinin ücreti de dâhildir.”

Hapishane duvarlarının dışında bunlar yaşanırken, iç kısmında ise Denizle birlikte yoldaşlarına yönelik sıkı denetim ve güvenlik önlemleri arttırılmaktadır. Bu önlemlerin başında Deniz, Hüseyin, M. Nakipoğlu’nun müşahedeye alınarak ayrı ayrı hücrelere konmaları gelir.

Deniz ve yoldaşları Bakanlığın bu baskı, yalıtma-tecrit politikalarına karşı açlık grevi kararı alırlar. Bu kararlarını kamuoyuna açıklamak için Deniz, 8 Nisan 1971 günü Doğu Perinçek’e bir telgraf çekerek ‘Acele Ankara Merkez Cezaevine gelmesini’ ister. Perinçek 9 Nisan günü, cezaevine giderek Deniz ve Hüseyin ile görüşür. Deniz ile Hüseyin, Perinçek’e özetle; “Hücreye konulduklarını, bunu kınamak amacıyla 6 Nisan akşamından itibaren açlık grevine başladıklarını, bunu kamuoyuna açıklamasını” söylerler. Perinçek bu istek doğrultusunda aynı gün bir basın açıklaması yaparak, Denizlerin bu talebini yerine getirir. Ne var ki burjuva basın 12 Mart’ın darbeci şeflerinden talimat almış olmalı ki, Denizlerin başlattığı süresiz açlık grevine yer vermez. Açıklama sadece zamanın ‘Devrim’ ve ‘Proleter Devrimci Aydınlik’ dergileri aracılığıyla kamuoyuna duyurulur.

Gazeteci Yavuz Donat o dönemin Akşam Gazetesinde yazdığı bir haberde, İsmet İnönü'nün; 'Denizlerin hapishaneden kaçırılacağı istihbaratı aldıklarını' söylediğini duyurur. Denizler süresiz açlık grevi eylemini sürdürdüğü günlerde Deniz, ifade için Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesine götürülür. Yargıç Rauf Tözer, Denizlere; "Ne iş yaparsınız?" diye sorar. Deniz; "Devrimciyim" diye yanıtlar. Devamında;

Yargıç Rauf Tözer:

"Anlamadım, mesleğiniz demiştiniz?"

Deniz Gezmiş:

"Devrimciyim, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun bir savaşçısıyım" diye tamamlar.

Kayseri Hapishanesine Sürgün

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın birçok yerinde Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un idamla cezalandırılmaları istemine karşı her geçen gün artarak yoğunlaşan protesto eylemleri devam etmektedir. Ayrıca Denizleri idam edilmekten kurtarmak için çeşitli girişimler, Denizlere karşılık kimi saldırı-rehin alma eylemleri ile Denizlerin kaçırılma-fırar etme tehlikelerine ilişkin açıklamalar, söylentiler her geçen gün artarak basında haber konusu olmaktadır. İsmet İnönü'nün açıklamasına Gazeteci Yavuz Donat'ın haber yazısı da eklenince iktidar yeni önlemlere başvurur.

Bu gelişmeler 12 Mart darbecileri ve kurdurttukları Erim Hükümetini hayli ürkütmüş olmalı ki Adalet Bakanlığı, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının Kayseri'deki bir mahkemelerini gerekçe göstererek Deniz Gezmiş, Hüseyin İnönü, Mehmet Nakipoğlu ve iki arkadaşını 15 Nisan 1971 günü Kayseri Bölge Hapishanesine sürgün eder. Hastanede tedavi gören Yusuf ise Ankara'da hâlâ Numune Hastanesi'nde yatmaktadır.

Deniz Kayseri hapishanesine ilk geldiği zamanlar 1960 darbesi sonrasında tutuklanan dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın konulduğu 52 no'lu hücreye konur. Celal Bayar, Deniz Gezmiş, Yılmaz Güney gibi kamuoyunda tanınan isimlerin tutuklanmaları sonrasında götürüldükleri bu hapishanenin nasıl bir mimari yapıda olduğunu Mahmut Sabah kitabına almıştır.

“Kayseri Cezaevi 1950’de 7 milyon lira harcanarak inşa edilmiştir. Amerika’daki ünlü SİNG-SİNG Cezaevinin küçük bir benzeriydi. 20’şer kişilik 18 koğuşı, 52 hücresi, 320 kapısı, 1010 penceresi vardı. Ana girişte dördüncü demir kapıyı geçtikten sonra, karşı duvarda iri harflerle yazılmış şu ibare okunur: ‘Burada hürriyet yoktur.’”

Deniz ve arkadaşları da bu yazıyı okuyarak kalacakları hücrelere giderler. Deniz’in kaldığı 52 no’lu hücrede ‘60’lı yıllarda Celal Bayar, ‘70’li yıllarda ise Yılmaz Güney kalmıştır. Celal Bayar döneminde iki hücre birleştirilerek odaya çevrilir. O günden sonra 52 no’lu hücre ‘Celal Bayar Köşkü’ diye adlandırılır.

Bir süre sonra Deniz, Şarkışla’da ve Gemerek’te çatışma ve yaralama olayları nedeniyle Kayseri’de mahkemeye çıkarılacaktır. O gün geldiğinde hapishane önünde olağanüstü bir hareketlilik yaşanır. Deniz’in elleri kelepçelenir, ayağına da zincir vurulur. Bir manga asker eşliğinde adliyeye götürülür. Ankara’daki gibi burada da Yargıç; “Ne iş yaparsın?” diye sorunca Deniz; “Devrimciyim” diye yanıt verir. Bu yanıt üzerine, anlaşılan hâkim devrimciliğin de bir iş olduğunu ilk defa duymuş olacak ki şaşırarak; “Ne demek devrimciyim?” diye sorar. Deniz; “Bundan başka yanıtlım yok, devrimciyim işte” deyince tutanaklara Deniz’in dediği gibi yazılır. Deniz ifadesinin ardından tekrar hapishaneye götürülür. Bir süre ‘Celal Bayar Köşkünde’ tutulduktan sonra Deniz’i koşulları daha fazla berbat başka bir hücreye alırlar. Kaldığı hücre bir tabutluğu ya da yıkık dökük dar bir mahzeni andırmaktadır. Tıpkı Ozan Ali Asker’in “Hücrem” şiirindeki şu sözleri gibi;

“ ...

İki metre boyun, bir metre enin
Eksik olmaz yaşın, yeşermiş zemin
İğrenç geldi bana senin her günün
Sen iğrençsin hücrem bu düzen gibi...”

“... aslında içinde tuvalet olarak kullanılan bir delikle, tahtakurusu kaynaklı saman dolu bir şiltenin bulunduğu, karanlık, taş mezardan başka bir şey değildi. Bu tabuta dar basamaklı ve yosun tutmuş taş merdivenlerle iniliyordu.”⁴⁴

Deniz ve Hüseyin ayrı hücrelere konuldukları için birbirlerinden haber alamazlar. Dışarıdaki politik gelişmeleri ise ancak hapishanenin hoparlöründen yayımlandığı kadar radyo haberleri sayesinde öğrenirler. Deniz konulduğu bu yüksek mezar görüntüsü veren hücrede zamanını okuma, mektup yazma ve spor yapmakla değerlendirir. Hemen her ortamda devrimin sorunlarına kafa yoran Deniz bu koşullarda bile yapacaklarına odaklanır. Zamanını verimli geçirmeye özen gösterir.

Deniz’le Hüseyin’in koridorda bile konuşmaları engellenir. Dolayısıyla hem birbirlerini hem de Yusuf’u merak ederler sürekli.

Bir öğle yemeği sonrası hücre kapısına gelen gardiyan, Deniz’e “Avukatın geldi” diye seslenerek kapıyı açıp koridora çıkartır. Deniz görüşme yerine girdiği anda avukatları Halit Çelenk’i karşısında görür ve sevinir. Avukat görüşü haftada bir gün -salı günleri- olduğu için daha önce gelemediğini söyleyerek sohbete koyulurlar. Dışarıdaki politik gelişmelerden, Yusuf’un sağlık durumundan konuşurlar. Halit Çelenk, Deniz’den sonra Hüseyin’le konuşur. Bu görüşme aynı zamanda avukatları aracılığıyla Hüseyin ve Deniz’in birbirlerinden haber almalarını da sağlamıştır.

Deniz zamanını boş geçirmez. Günün belli saatlerinde hücrenin mazgalından sızan güneş ışığında eline geçen kitapla-

44 Deniz: Güneşin Çocukları, Turgut Türksoy, İmge Yayınları, sf. 348

rı okur. Hapislik dönemlerinde birçok yerde yazıştığı, yazışarak tanıştığı mektup arkadaşları olmuştur. Bu nedenle zamanın bir kısmını da yazışmalara ayırır. Deniz, mektupları kendisine masa verilmediği için dizlerini karnına doğru toplayıp onları masa olarak kullanır. Yazıştığı yüzlerce seveni olmuştur. Bu mektup arkadaşlarından birisi de İktisat Fakültesi öğrencisi olan Tülin adında genç bir kadındır. Deniz, Tülin'den gelen mektuplardan birine verdiği cevap şöyledir:

“Tülin, mektubun için teşekkürler. Mektupların kontrol edildiği doğru, fakat ben açık zarfla mektup almaya alıştım. Ayrıca fazla da önemli değil. Şimdilik kitap okuyarak vakit geçiriyorum. Günde iki saat kadar da bahçeye çıkmama izin verildi. Yakında Ankara'ya Sıkı Yönetim Mahkemesine gönderileceğimizi tahmin ediyorum.

“Okulu bitirmek istemen yerinde bir karar. Ben bitiremedim. Çünkü fırsat bulamadım. Bir yerde alacağın diploma maddi bakımdan daha özgür olmanı sağlar. Fakat ne yazık ki ülkemizde iktisat bilimi adı altında ne kadar çağdışı düşünce varsa hepsi okutulmaktadır. Çözüm yolu diye öğretilenler, kapitalist sömürünün devamını amaçlayan tedbirlerden başka bir şey değildir. Neyse yine de senin okulunu bitirmen iyi olur.

“Kitaplardan hoşlanmana sevindim. Okumak elbette güzel bir şey; doğal ki önyargılardan uzak, özgür bir kafayla okunursa. Özellikle bilimsel yapıtları okumaya çalış.

“Çevrendekilerin sözleri önemli değil. Mutluluğun, insanlığın kurtuluşu için çalışmak olduğunu bilen kişiyi üzmemesi gerek onların dediklerinin.

Hosça kal. Gözlerinden öperim.”⁴⁵

Deniz Gezmiş karayağız-esmer, 1.91 boyuyla şakacı, canlı, içten, samimi, sözü-cylemi bir ve mütevazı özelliklerinin yanında hoş sohbetiyle; yakınları, arkadaşları, yazıştıkları, tanıdıkları tarafından sevilen, sayılan biridir. Düşmanları içinse; tehlikeli, sert, asi, sözünü esirgemeyen, heybetli, korkusuz bir

45 Deniz: Güneşin Çocukları, Turgut Türksoy, İmge Yayınları, sf. 348-349

insandır. Bu düşüncede olanlardan biride Deniz'in hücresinin kapısında özel olarak görevlendirilmiş nöbet tutan ve yılların gardiyanı Süleyman'dır. Nedenini kendisi de bilmez ama ilk günden itibaren Deniz'in her seslenişinde ürker, tedirgin olur.

Deniz, Tülin'e yazdığı son mektup ile birlikte diğer yazdıklarını da alarak kapıdan seslenir. Sesi duyan gardiyan her zaman ki gibi tepeden tırnağa buz keser. Önceleri Deniz'den bu kadar ürkmesi garibine gelmiştir sonra düşünür ki; müdürün, savcının bile ondan ürkmesi karşısında kendisinin korkması normaldir.

Süleyman; çok değişik suçlardan yüzlercesini görmüş, hiç böyle olmamıştır. Ancak gördüklerinin hiçbirisi de buna benzemiyordur. "Ben halkımın mutluluğunu istedim diye buradayım" diyor da başka bir şey demiyor. Daha önce hiç böyle bir şey duymamıştır.

Gardiyan Süleyman'ın, Deniz'le konuşması, tek kelime etmesi bile kesinlikle yasaklanmıştır. Bir gün yine Deniz gardiyanı çağırır. Bu yasak nedeniyle Süleyman, 'Yine ne istiyor, ne diyecek' diye mırıldanarak kapıya gelip iki defa vurur. Bu iki vuruş 'Geldim, ne diyorsun?' işaretidir. Deniz'le gardiyan arasında tek bir defa üçer kelimelik bir konuşma geçmiştir. O da Deniz "Mektup yazmak istiyorum" demiş buna karşılık Süleyman; "Yukarıya sormam gerek..." yanıtını verir. Bu diyalog ilk ve son olmuştur.

Koridordan postal ve kilit sesleri gelir. Sinir bozucu bir gırcırtıyla açılan hücre kapısında askerler görünür, Deniz'i havalandırmaya çıkartmak için gelmişlerdir. Açılır paslı demir kapı. Deniz havalandırmaya çıkarak bir duvarın dibine çömelir, sırtını duvara verip bir sigara yakar. Yüksek duvarların ve tel örgülerin -kafesin- arasından bir tutam mavilik gözüne ilişir. Deniz, maviliklere bakarak doğayı o görünen açıdan seyre dalar.

Deniz çok fazla sigara içen birisi olmasına rağmen hücrenin dar, nemli ve havasız olması nedeniyle olabildiğince az sigara içmeye çalışır. Açık havada sigarasını içen Deniz hava-

landırmanın temiz havası ile hücresinin çürümüş et, rutubet ve bunların hepsini bastıran idrar kokusunu karşılaştırır kafasında. Bir an temiz havanın tadını çıkarır. Bu sırada Ulucanlar Hapishanesindeki hücreyi gözünün önüne getirir. Deniz orada arkadaşlarıyla koridordan seslenerek de olsa haberleşmelerini, okul yıllarını, eylemleri, Filistin günlerini hatırlar. “Ankara’ya götürülürsek hepimizi bir koğuşa verseler, Yusuf, Dede ve ben bir arada olsak ne güzel olur” diye düşüncelere dalar.

Yine bildik itici duymak istemediği o postal sesleri duyulur koridorda. İki saatlik havalandırma ne de çabuk geçmiştir. Gece boyu tek başına kalacağı leş kokulu hücreye geri döner. Deniz, Hüseyin ve arkadaşlarından bazılarına yönelik uygulanan bu politika ‘ders vermeye’, yıldırmaya yönelik özel yaptırımdır. Bu özel yaptırımın nedenini bilince çıkarmış olan Denizler; sabırlı, bilinçli, direngen ve iradi bir tavır sergileyerek her defasında düşmanlarını çeşitli görevlerde bulunan bürokratları sevindirmemeyi başarırlar. Bu irade savaşında galip gelmenin devrimci bir görev ve sorumluluk olduğunun bilinciyle hareket eder Deniz. Ona göre kendilerini konumlandırırlar. Deniz içeride yaşamını bu şekilde değerlendirirken, dışarıda ise ailesi ziyaretine gelme hazırlığındadır.

23 Nisan 1971 günü anne, baba ve Hamdi Gezmiş, İstanbul’dan Kayseri’ye yola çıkarlar. Kayseri’ye geldiklerinde bir otele yerleşirler. Henüz yorgunluklarını üzerlerinden atamamışken kapı vurulur. Kapıyı açtıklarında karşılarında polisi görürler. Bu gördüklerine hiç şaşırmamışlardır. Çünkü 1968’den sonra evleri ve gittikleri yerler polisin de izleme ve uğrak yerleri olmuştur.

Baba Gezmiş, polisleri görünce “Ne oldu?” diye sorar. Polisler; “Efendim, sizi Emniyet Müdürlüğüne götüreceğiz. Müdürümüz davet ediyor” şeklinde yanıt verirler. Cemil Gezmiş’in; “Gidelim” demesi üzerine. Gezmiş ailesi ve polisler yola çıkarlar. Vardıklarında Emniyet Müdürü odasında karşılar aileyi; çay, kahve ikram eder. Bu olayı Hamdi Gezmiş; “Mü-

dür, Deniz ağabeyime ilk yakalandığında nasıl iyi muamele ettiğini, kahve ısmarladığını, her ihtiyacını karşıladığını anlatıyordu... Cezaevinde abimle rahat görüşebilmemiz için, savcıya haber gönderdiğini de söyledi. Yorulmayalım diye bizi polis arabasıyla cezaevine gönderdi... Kendince bize jest yapıyordu. Babam çok ilgilenmedi ya da ‘Kim bilir aklından ne geçiyor ki bize yağ çekiyor’ dedi” sözleriyle anlatır. Baba Gezmiş ise “Belki de ‘bir gün bunlar iktidara gelirse gözlerine gireyim’ diye düşünüyor” şeklinde yorumlar hadiseyi. (Abim Deniz, Can Dündar, Can Yayınları)

Hapishane Kayseri il merkezinin dışındadır. Ailesi, Deniz’le rahat bir görüşme yapar. Getirdikleri yiyecek ve giyecekleri Deniz’e verirler.

Deniz Gezmiş, ailesiyle yazışmalarında mektupları çoğunlukla kısadır. Bazıları da not şeklindedir. Nerede olursa olsun, kısa da olsa olanağı olduğu sürece yazar. Mektuplarını babasının adına gönderir. Bir tanesine annesi Mukaddes Gezmiş’in adını yazar.

Deniz Kayseri’den gönderildiği 25 Nisan 1971 tarihli mektubunda babasına hitaben şunları yazar: “Baba; O gün getirdiğiniz yiyecek ve giyecekleri aldım. Bana bir daha ziyarete gelmeyin. Ben size sık sık mektup yazacağım. Yol çok uzun, siz geldikçe ben huzursuz oluyorum. Üstelik doğru dürüst birbirimizi göremiyoruz bile...

Benim kaldığım odada daha evvel Yassıada Mahkumların’dan Osman Kavakoğlu kalıyormuş. Yanımdakinde ise Medeni Berk kalmış. Odamız güneş alıyor, üst katta. Tek sıkıntımız dışarı çıkıp dolaşamamak...

Daha evvel ki mektuplarımda da yazmıştım. Bu devrim savaşıdır. Fedakarlık ister. Herkes bana ne derse ülkemiz bağımsızlığına ve özgürlüğüne nasıl kavuşur? Sonra gelecek kuşaklara nasıl hesap verimiz? Sormazlar mı bize bağımsızlık için ne yaptınız diye?

Bizler bu gün suçlanıyoruz ama yarın tarih bizi beraat ettirecektir. Benim doğru yolda olduğumdan en ufak bir şüphem yok. Bu nedenden içim rahat.

Sen eskiden şiirden hoşlanırdın, bilmiyorum şimdi de hoşlanıyor musun? Ahmed Arif adlı bir şair var ‘Hasretinden Prangalar Eskittim’ diye bir kitap çıkardı. Bilgi Yayınevin-den. Onu alıp oku çok hoşuna gidecektir. Bak sana bir parça yazayım:

‘Akşam erken iner mahpushaneye/ Ejderha olsan kar etmez ne kavgada ustalığın/ Ne de çatal yürek civan oluşun/ Kar etmez, inceden içine dolan/ Alıp götüren hasrete.’

Bayağı önemli bir sanatçı gördüğün gibi... Ünlü bir devrimci diyor ki ‘her şey değişecek fakat Beethoven’ın 9. Senfonisi çalmaya devam edecek.’

Baba, neyse seni daha fazla sıkamayayım. Anneme, Bora’ya ve Hamdi’ye selamlar. Hoşça kal.” (Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları)

Hamdi Gezmiş, abisinin bu mektubu babasına yazdıktan sonra, babasının Ahmed Arif’in kitabını alıp okuduğunu ve Deniz’e götürdüğünü anlatır.

Deniz, mektuplarında kendilerine yönelik tecrit koşullarından, oldukça sağlıksız hücrelere konulduklarından pek bahsetmez. Tutsaklık koşullarıyla ilgili karamsar bir tablo çizmekten kaçınır. İyi olduklarını yazar. Mektupları kısa da olsa içeriği; umut, direnç, geleceğe güvenle bakma ve mücadele azmiyle yüklüdür.

Deniz, Kayseri’den eve gönderdiği son mektubu idamından tam bir yıl önce 5 Mayıs 1971 günü yazar. Elbette bir yıl sonra aynı günü ertesi güne bağlayan gece idam edileceklerini bilmiyorlardı. Bu mektubunda kısaca avukatlarının geldiğinden, yakında Ankara’ya götürüleceklerini söylediklerinden bahseder ve artık günde 2 saat havalandırmaya çıkmaya başladıklarını, daha rahat olduklarını “Hatta kilo bile almaya başla-

dım” diye yazar. “Anama, Bora’ya, Hamdi’ ye ve tüm akrabalarla selamlar” sözleriyle noktalar.

Hamdi Gezmiş; “...Hapislik sürecinin başında Ankara’dan, Kayseri’den yazdığı mektuplar daha iyimser içerik taşır. Mamak’tan itibaren, özellikle idam cezasının kesinleşmesinden sonra bu iyimserlik havasının dağıldığını görürüz.

Sonrakiler, bizi gidilen finale hazırlamaya dönük mektuplardır.

Başkalarıyla yazışmalarında da aynı şeyi söylemek mümkün” diyerek abisinin gözlemine ve değerlendirmesinin bu içerikte olduğunu belirtir Can Dündar’ın ‘Abim Deniz’ adlı kitabında. Hamdi Gezmiş, abisinin mektuplarından yola çıkarak yerinde bir saptama yapmıştır. Deniz ilk yakalandıkları zaman bir süre, söylentilere rağmen idam kararı çıkmayabileceğini, çıksa da uygulanmayabileceğini düşünür. Bu düşüncelerini mektuplarına da yansıtır. Ancak bir süre sonra darbeci-faşist generallerin açıklamaları, gerici-faşist kesimlerin çığırtkanlığı ile politik gelişmeleri birlikte değerlendiren Deniz, Hüseyin ve Yusuf; sürecin idama doğru gittiği yönlü tespitler yaparken, hazırlıkları da bu çerçevede olmuştur.

‘71 Mayıs’ı politik gerilimin doruklara tırmandığı bir dönem olur. 17 Mayıs 1971 günü Mahir Çayan ve üç yoldaşı öğle vakti 13.30’da İsrail’ in İstanbul Başkonsolosu Efraim Elrom’u, taksimdeki evini basarak kaçıır. Elrom’un kaçıırılmasındaki amaç; ‘hapisanelerdeki devrimci tutsakların bırakılmasını sağlamak’ olarak açıklanır. Devrimcilerin 20 Mayıs’a kadar bırakılmadığı takdirde konsolosun öldürüleceği de kamuoyuna duyurulur. Elrom’un kaçıırılması üzerine devlet ‘Balyoz Hareketi’ diye adlandırılan yeni ek saldırı kararı alarak sıkıyönetimin alanını genişletir. Erim hükümetinin Başkan Yardımcısı olan Sadi Kaçaş; “Elrom öldürülürse; kaçıranlar, yardım edenler, yakınları, herkes tutuklanarak idam edilecektir” açıklamasını yapar. Bu açıklamanın ardından polis 19 ilde gözaltılara başlar. Prof. Bahri Savcı, Prof. Tarık Zafer Tunaya,

Prof. Mümtaz Soysal, Prof. İsmet Sungurbey, Prof. Muammer Aksoy, Yaşar Kemal, İlhami Saysal ve Doğan Avcıoğlu'nun da aralarında olduğu toplam 427 kişinin gözaltına alındığını, yine Sadi Kaçaş duyurur. 27 Mayıs 1971'de TİP Genel Başkanı Behice Boran, Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca ile Yılmaz Güney tutuklanır. 29 Mayıs günü ise Prof. Sadun Aren ve TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt da tutuklanır.

Kayseri'den Ankara Mamak 1 Nolu Askeri Hapishanesine...

Erim Hükümeti, 21 Mayıs'ı 22 Mayıs' a bağlayan gece Deniz, Hüseyin ve arkadaşlarını apar topar Ankara Mamak 1 No'lu Askeri Hapishanesi'ne sürgün eder. Bu arada Yusuf da buraya getirilir. Denizler, Kayseri Bölge Hapishanesinden Mamak'a getirildiklerinde diğer devrimci tutsaklardan tecrit edilerek tek tek hücrelere konmuşlardı. Yusuf da bu günlerde yaraları iyileştikten sonra Mamak 1 No'lu Askeri Hapishanesi'ne getirilir. O da ayrı bir hücreye konulur. Deniz, Yusuf ve Hüseyin birbirleriyle görüştürülmezler. Her ne kadar Yusuf'u göremiyor olsalar da her geçen gün iyileşmesi ve hapishaneye getirilmiş olması yoldaşlarını sevindirir, mutlu eder hep bir arada olmaları.

Denizlerin 15 Mart'ta Ankara'da başlayan ayrılıkları kısa bir zaman sonra Mamak'ta noktalanır. Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un değişik tarihlerde ve değişik yerlerde -Yusuf 16 Mart'ta Şarkışla'da, Deniz 17 Mart'ta Gemerek'te, Hüseyin 24 Mart'ta Sarız'da dedesinin evinde Mehmet Nakipoğlu ile birlikte- yakalandıklarını yazmıştık. Mamak'ta buluşmaları üçünün de son tutsaklıkları olacaktır. Denizler de politik gelişmeleri ve 12 Mart faşist darbecilerinin açıklamalarını birleştirerek bunun son tutuklanmaları olabileceği yönünde değerlendirmeler yaparlar. Denizler bir süre sonra ayrı hücrelerde tutulmalarına,

baskılara ve tecrit koşullarına karşı süresiz açlık grevi başlatırlar. Etkili olan bu eylem kısa süre sonra sonuç verir. Hapishane yönetimi devrimcilerin taleplerini kabul eder ve baskıları geriletir. Deniz, Hüseyin ve Yusuf, arkadaşlarının kaldığı koğuşa verilir. Eskiye oranla yaşam şartları biraz daha iyileşmiştir.

O dönem Mamak Hapishanesi'nde olan Sarp Kuray; “Benim ricam üzerine Mamak sorumlularından Orgeneral Faruk Gürler Denizleri koğuşlara aldırıtı” demiştir.

Sarp Kuray'ın söylediklerine, Denizlerin süresiz açlık grevi sonucunda taleplerinin karşılandığı görüşünü yan yana getirirsek ikisi de doğru, birbirini tekzip etmez. Süresiz açlık grevi direnişinin yönetimi sıkıştırdığı bir zamanda Sarp Kuray da devreye girerek komutanlarıyla görüşmesi sonucu sorunun çözüldüğü anlaşılıyor.

Denizleri Yargılayanları Yargılama Aşaması

Denizler, duruşma gününe hazırlanırken konuşmalarını-savunmalarını burjuva politikalarını, hukukunu, ideolojisini yargılama üzerine kurarlar. Deniz ve yoldaşları 12 Mart darbeci generallerinin atadığı kukla sıkıyönetim mahkemesinin, kendileri hakkında hukuksal değil önceden belirlenen kararlaştırılan politik mizansenî-oyunu mahkeme salonunda heyetin oynayacağına bilincindedirler. Bu yargılama hukuki değil tamamen politiktir. İntikam almayı amaçlamaktadır.

Heyetin bu stratejisini-oyununu bozarak durumu kendi lehlerine çevirmek için üç arkadaş bir arada olmanın da artı getirilerini değerlendirilerek savunmalarını-stratejilerini yargılayanları yargılama üzerine oluştururlar. Kendilerine yöneltilen suçlamaları tek tek yanıtlama şeklinde hazırlık yapmayı gereksiz, anlamsız görürler.. Kaldı ki buna ihtiyaç duymazlar. Aksine kürsüde doğrudan düzeni yargılayan, amaçlarını anlatan politik içerikli bir konuşma tarzı öngörürler. Tıpkı 1933'te Hitler fa-

şizmi karşısında Bulgaristan Komünist Partisi Genel Sekreteri Geogre Dimitrov'un yargıladığı gibi. 1950'lerde Amerikan emperyalizmin-CIA'nin komplolarını deşifre edip çürümüş düzenlerini yargılayarak onurlu yaşamı savundukları için idam edilen Rosenberg çifti gibi. Deniz ve yoldaşları da burjuva devletin, onları yargılamaya çalışanların suçlarını, kendilerini idam etmek istemelerinin amaçlarını faşizmin kendi kürsülerinde deşifre ederek tarih önünde yargılayarak mahkum edeceklerdir.

Denizler bu bakış açısıyla birden çok kolektif toplantılar yapar, tartışmalar yürütürler. Faşist mahkemenin kurduğu kürsüyü ezilenlerin lehine nasıl değerlendireceklerini konuşurlar. Neleri gündemleştirecekleri, neler söyleyecekleri üzerine ideolojik saldırı stratejisi belirlemeye çalışırlar. Hazırlık aşamasında önemsedikleri bir başka şey ise, burjuva mahkemelerini, yargılama kürsüsünü devrimcilerin kullanımına nasıl açabileceklerinin arayışıdır. Devrimi, devrimciliği, işçi sınıfını, ezilenlerin davasını ortak savunmak için hazırlanma görevini Hüseyin İnân üstlenir. Ancak hazırlığın her aşamasının tartışılması kararlaştırılır. Görüş ve önerilerini birbirleriyle paylaşırlar. Bu nedenle aynı koşutta kalacakları zamanı olabildiğince verimli geçirmeye odaklanırlar. Zamanı olabildiğince tasarruflu değerlendirmeye azami gayret sarf ederler. Çünkü onlar da iyi biliyor ki o salonda iki sınıfın, iki politik gücün, iki ideolojinin muharebesi olacak. Bu bilinçle 'yazgımız kazanmak olacaktır' üzerine kuracaklardır tüm hazırlık çalışmalarını.

Abim Deniz kitabında Can Dünder bu hazırlığa yönelik şunları aktarmıştır:

“Mamak'ta harıl harıl savunma hazırlığı başladı. Kararlılardı; kişisel değil ortak savunma yapacaklar, tek tek olayları değil amaçlarını anlatacak, hukuki değil siyasi bir metin yazacak, kendilerini değil kavgalarını-ülkelerini savunacak, tarihe bir belge bırakacaklardı.

Yoksa mahkemenin adaletinden umdukları yoktu pek... Yazacakları savunmanın, aile şereflerinin defterine yazılacağı-

nı, bu ülkenin gelecek kuşaklarına kalacağını, bu acıları boşuna çekmediklerini kanıtlayacağını biliyorlardı. Bunlar bilinsin diye yazıyorlardı.

Savunmayı ağırlıklı olarak Hüseyin İnan yazıyor, yazdıkça arkadaşlarına danışıyordu. Tartışıyor, çalışıyor, yeniden yazıyorlardı. Deniz pek onlara karışmıyordu.

O günlerde hapislananın çay ocağında Erdal Öz ile karşılaştı. Onu bir kenara çekip dedi ki; “Bu iş idama gidiyor reis... Asacaklar herhalde... Bu o günkü politik ortama bağlı. Faşizm güçlüyse asar. Politik mücadele veriyoruz. Sınıf mücadelelerinin arttığı dönemlerde yasa masa kalmaz. Bizi sen yazacaksın. Şu anda tek görgü tanığımız sensin. Bizlerden sen sorumlusun. Yaz bizi...”

“O günden sonra Hüseyin, mahkeme huzurundaki savunmalarını kaleme alırken, Deniz de Erdal Öz’e tarih huzurundaki tanıklıklarını yazdırmaya başladı.”

Deniz ve yoldaşları hapisanede zamanlarını okuma, tartışma ve savunma hazırlığı yaparken dışarıda da her gün yeni sıcak gelişmeler yaşanır. Elrom’un öldürülmesinden sonra devrimcilere, demokratlara, aydın, yazar, şair ve bilim insanlarına yönelik süreklilikli avı hız kesmeden devam etmektedir. Çatışmalar, ölüm haberleri peş peşe televizyon, radyo haberlerine düşmektedir. Yaşananlar gazete manşetlerine haber olur.

27 Mayıs 1971 Çarşamba günü THKO davasından İrfan Uçar, ilgisi olmadığı halde İsrail’in İstanbul Başkonsolosu Elrom olayına karıştığı iddiasıyla suçlanarak üç kişiyle birlikte gözaltına alınır. Özellikle İrfan Uçar sistematik olarak işkence görür. Aynı günlerde Sinan Cemgil ve arkadaşları ihbar üzerine Nurhak Dağı’nda baskına uğrar. Çıkan bu çatışmada Sinan Cemgil, Kadir Manga, Alparslan Özdoğan 31 Mayıs 1971 günü ölümsüzleşirler. Mustafa Yalçın ve Hacı Tonak yaralı ele geçirilir. Diğer arkadaşlarının bazıları yakalanırken, bir kısmı da çatışma alanının dışına çıkarak kurtulmayı başarırlar.

30 Mayıs'ta Mahir Çayan'la can yoldaşı THKP/C'nin yetkin önderlerinden Hüseyin Cevahir, polis takibinden kurtulmak amacıyla İstanbul Maltepe Osmangazi Caddesinde rastgele yönelindikleri apartmanın üçüncü katında bir daireye girerler. İçerde 14 yaşında lise öğrencisi Sibel Erhan vardır. Sibel'i sakinleştiren Mahirler, evin bir binbaşıya ait olduğunu öğrenirler. Evde bulunan genç Sibel'e bir şey olmaması için önlem alan Mahir ve Hüseyin teslim olmayı reddettikleri için çatışma başlar. İki gün süren çatışma sonunda Hüseyin bu çatışma esnasında ölümsüzleşirken, Mahir yaralı ele geçirilir.

31 Mayıs 1971 Nurhak Dağları

Günler ağır, günler ölüm haberleriyle doludur. Bu kez ölüm haberleri Kuzey Kürdistan'dan gelir. Sinan Cemgil'le iki yoldaşı asker ve polisle girdikleri çatışmada ölümsüzleşmiş, haberleri Nurhak Dağları'nı aşar, yayılır dört bir yana. Ağıtlar yakılır ardı sıra.

NURHAK AĞIDI

*Dört Bir Yana Haber Salsam / Öldü Desem İnanır Mı
Dağlar Bana Geri Verin / Kadir'imi Sinan'ımı*

*Jandarma Kurşunu Çaldı / Canımı Tenimden Aldı
Nurhak'a Abide Kaldı / Dağlar Aldı Selamımı*

*Nurhak Sana Güneş Doğmaz / Uçan Kuşlar Yuva Kurmaz
Dökülen Kan Yerde Kalmaz / Soracağız Hesabını*

*Böyle Kalır Sanma Devran / Yola Devam Eder Kervan
Öldü Sinan Doğdu Sinan / Omuzladı Silahını”*

Hasan Hüseyin Korkmazgil

THKO önder kadroları ile militanlarının fedai ruhla gerçekleşen Nurhak Direnişinin son anları, aralarındaki yoldaşlık ilişkilerinin güçlü olmasının çatışma anlarına nasıl yansıdığı, aralarındaki son diyaloglar özet olarak şöyledir:

“... Alparslan’ın yardımına gitmeye çalışan Kadir... Göğsünden yediği kurşunla iki büküm yuvarlanmıştı toprağa...

Yalçınır sağa sola ateş ederek Kadir’in başına koştı hemen.

Kadir, kızıl bir kan gölünün içinde yüzüyor gibiydi. Kocaman bir gülümsemeyle baktı Yalçınır’e “Benim işim bitti Endi” diye inledi “Sen Hoca’yla, Alp’in yardımına koş.”

Bu Kadir’in son sözü olmuştu. Yalçınır’in kucığındaki başı hafifçe yana kaydı, kalpağa benzettiği kar başlığı yere düştü ve gözleri kapanıverdi birden. Yüzünde hala o alaycı gülümseme asılıydı ve sanki uykuya dalmış gibiydi. Yalçınır’in gözleri yaşardı, bir şeyler söylemek istedi ama söyleyemedi... Uzanıp Kadir’i alnından öptü ve bütün gücüyle Sinan’ın yanına doğru koşmaya başladı...”

Yalçınır’e ilk kurşun kolundan isabet eder. İkinci kurşunda yüzüstü yere yığılır. Kendinden geçmeden önce son duyduğu ses Sinan’ın kalaşnikof’unun tarakası ile Alparslan’ın ‘Endi, kardeşim!’ diye bağırması olmuştu.

Yalçınır’in kanlar içinde yere yığıldığını gören Alparslan, siper aldığı kütüğün arkasından çıktı ve canını dişine takıp Sinan’a doğru koşmaya başladı. Alp önce tüfeğini tutan elinden yaralandı. Tam silahını öbür eline geçirecekken ikinci kurşun dizinden girmiş ve yere yığılmıştı onu. Yere düşmeden önce son bir gayretle “Hoca!” diye çığlık attı. Sinan arkadaşının çığlığı üzerine fırlayıp onun yardımına koştı. Eğilip onu belinden kavrayarak ayağa kaldırdı.

“Geldim Alp” dedi “Dayan bana.” Alparslan’ın yüzünde kocaman bir gülümseme yayılmıştı “Bizi teslim alamayacaklar demi Hoca? Diye fısıldadı, Sinan’ın kucığında. Sinan başını

salladı ona. Tam ağzını açıp yanıt verecekti ki, kör bir kurşun karaciğerini parçaladı. Ağzından yalnızca buğulu bir hırıltı yükselmişti. İkisi birden yere yuvarlandılar.

Çatışmanın sürdüğü, düşman mermilerinin yağmur gibi yağdığı koşullarda Alparslan, bedenini delik deşik eden kurşunlara rağmen Sinan' a doğru sürünüyor, son yolculuğu onunla el ele çıkmak için Hoca'sının elini tutmaya çalışıyordu. Yere yığılırken gözlüğünü düşüren Sinan, Alparslan'ı hayal meyal görüyor, onun kendisine uzanan elini yakalamaya gayret ediyordu.

...

*Korkunç ellerinle bastırıp yarayı/ dudaklarını kanatarak/
dayanılmakta ağrıya*

Şimdi çıplak ve merhametsiz/ Bir çılgılık oldu ümid...

*Ve zafer/ Artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar/ tırnakla sö-
külüp koparılacaktır...*

*Günler ağır/ Günler ölüm haberleriyle geliyor/ Düşman
haşin/ Zalim/ ve kurnaz*

*Ölüyor çarpışarak insanlarımız/-halbuki nasıl da hak et-
mişlerdi yaşamayı-*

*Ölüyor insanlarımız/ -ne kadar çok-/ Sanki şarkılar ve
bayraklarla*

*Bir bayram günü nümayişe çıktılar/ Öyle genç/ ve fütür-
suz...*

*Günler ağır/ Günler ölüm haberleriyle geliyor/ En güzel
dünyaları/ yaktık ellerimizle*

*Ve gözümüzde kaybettik ağlamayı:/ bizi bir parça hazin ve
dimdik bırakıp/*

*Gözyaşlarımız gittiler/ ve bundan dolayı/ biz unuttuk ba-
ğışlamayı...*

Varılacak yere/ Kan içinde varılacaktır.

*Ve zafer/ artık hiçbir şeyi affetmeyecek kadar/ tırnakla sö-
külüp/ koparılacaktır...*

Zafere Dair şiiri, ‘Dört Hapishaneden’ kitabında hala tap-taze durmaktadır. Bursa Hapishanesi’nde 1941 sonbaharında yazılmış.

Alparslan son nefesini verip hareketsiz kalınca, Sinan da gözlerini kapayıverdi çaresiz. Şimdi sinema salonunda gibiydi ve her yer karanlıktı. Perdeden sevdiklerinin fotoğrafı akıp geçiyordu ardı ardına. Önce sevgili karısı Şirin’i gördü perdede; sevgi dolu bakışlarıyla sarıp sarmalıyordu onu. Sonra yalnızca iki kez görebildiği, doya doya öpüp koklayamadığı minik oğlu Taylan belirdi perdede. Ardından peş peşe arkadaşları el salladı Sinan’a; Deniz, Hüseyin, Yusuf, Cihan ve diğerleri...

ODTÜ’nün “DEVİRİM” yazar stadyumunda hep beraber marş söylüyorlardı, sol yumrukları havada;

*“Gün doğdu, hep uyandık,
Siperlere dayandık
Bağımsızlık uğruna da,
Al kanlara boyandık.”⁴⁶*

31 Mayıs günü Sinanlar direniş destanı yazdıkları Nurhak Dağları’nda çarpışarak ölümsüzlüğe yürüdüler. Bu destansı Nurhak direnişi, iki bakımdan anlamlı, güçlü, ideolojik ve politik içeriğe sahiptir. Birincisi; sınıf düşmanlarının bekçileriyle, eşit olmayan koşullarda, eşit olmayan teçhizatla teslim olmayı reddederek çarpışmaları, ikincisi ise; yoldaş dayanışmasının güzel örneklerini sergilemişler, birbirlerini korumak için ölme direnmişlerdir.

Denizler bu müthiş direniş senfonisinden habersizlerdi. Öğrendiklerinde bu devrimci direniş ve yoldaş dayanışmasına şaşırmadılar. Çünkü gerilla grubuna önderlik eden ‘Hoca’ları Sinan Cemgil’dir. Denizler bu direnişin bütün ayrıntılarını Mamak’ta daha sonra öğreneceklerdi.

46 Deniz: Güneş’in Çocukları, Turgut Türksoy, İmge Yayınları, sf. 379-381

Deniz ve arkadaşları savunma hazırlığına odaklanmış olsalar da tutuklanmalar, Sinanların, Hüseyin Cevahirlerin ölümleri, Mahir'in yaralanması ve tutuklanması, tutsak devrimcilerin acı ve üzüntülerini her gün biraz daha artırdığı gibi motivasyonlarını da olumsuz etkiliyordu.

Dışarıda faaliyet içinde olan devrimciler bu gibi durumlarda bir şeyler yapma konusunda daha fazla olanaklara sahiptirler. Bu nedenledir ki devrimci öfkeyi yönlendirecekleri ve devrimci enerjiye çevirecekleri alternatifleri daha fazla olur. Tutsaklık koşullarında ise aynı olanaklara sahip olunmadığı gibi yapılacakları da oldukça sınırlıdır. Bu sınırlılık bir bakıma çaresizlik duygusu yaşatır insanda. Eli kolu bağlı hissedersin kendini. Devrimci öfkeyi karşı tarafa yönelterek hamle yapma kanalları sınırlı olduğu için tamamını dışarı aktaramazsın. Öfkeyi, hüznü, acıyı devrimci enerjiye dönüştürmekle sınırlı kalır. Öfke daha bir kabırır, yüreklerdeki acı katlanarak artar.

Devrimciler mahpusluk durumlarında kendi duygularını, yüreklerini, yaman acıların, sızılarının kendini yönetmesini izin vermemeyi önemsemeleri bundandır. Aksine devrimci-kolektif akılla duygularını kendisinin yönetmesini daima önemser, önemsemeyi tercih ederler. Sınıf düşmanlarına olan öfke ve kini devrimci ve Marksist bilinçle yöneterek, devrimci kanala akıtmak için; daha iradi, güçlü bir bilinç açıklığıyla davranmak önemlidir. Bu bakış açısıyla iddiası güçlü tutsak devrimciler, dar mekânların kuşatması altında yine de öfkelerini mücadelenin kanalına aktarmanın bir yolunu bulurlar.

‘Yazgımız kazanmaktır’ düsturundan hareket eden devrimcilerin defterinde acıların, zorlukların, olanaksızlıkların altında ezilmek, imkânsızlıklara, kine ve öfkeye yenik düşmek yazmaz.

Deniz ve yoldaşları da ardı ardına toprağa düşen devrimcilerin ardından bu bilinçle hareket ederek görevleriyle ve günlük yaşamın ayrıntılarıyla ilişkililmişlerdir, savunma hazırlıklarını sürdürürken.

Deniz bu gibi durumlarda ne hissettiğini, duygularını ve düşüncelerini Erdal Öz'e anlatmıştır. O da anlatılanları “Gülünün Solduğu Akşam”a alır. Can Dündar da bu kitaptaki anıların bir bölümünü “Abim Deniz” adlı kitabında yer verir. Deniz ne düşündüklerini, duygularını, olanaksızlıkları şu sözleriyle dile getirir:

“Sinan’ın ölümünde, burada, arka hücredeydim. Ne gazete, ne radyo hiçbir şey verilmiyordu.

Sinan’ın ölümünü ancak on beş-yirmi gün sonra öğrendim. Mücadeledeyken, kavgadayken, savaşırken arkadaşının ölüşü pek koymuyor insana ama eylemin dışına itilmişken, arkadaşının ölümü çok değişik oluyor.

Sinan’ın ölümünü duyunca içime kin doldu. Demir parmaklıklara saldırdım. O parmaklıkları parçalayıp fırlatmak isteğiyle doluverdi içim.

Ama ağlamıyor insan yine de. Hiç ağlamadım ben. Ağlamıyorsun.

İki erkek kardeşim var. Küçüğü sempatizan büyüğünün bu işlerle ilgisi yok. Babam iyidir bak. Onun gazetelerde çıkan demeçlerinin çoğu yalandır. Dostuzdur onunla. Üzülüyor tabii, ama biliyor musun onları pek düşünmüyorum. Dünya görüşümüz böyle yapıyor bizi herhalde. Öylesi duygulara pek yer kalmıyor.”

Denizler Mamak’a geldikten sonra ilk görüşünü 30 Haziran 1971 tarihinde ailesiyle yapar. Kardeşi Hamdi Gezmiş bu görüşmeleri ve gözlemleri şu şekilde paylaşır; “30 Haziran ilk görüşe gittik. Babam, annem, ben... Nurhak Dağlarında Sinanların ölümünden hemen sonraydı.

Mamak Cezaevi, bir tepenin yamacındaki askeri birlik içerisindeydi. Cezaevinin yöneticileri de özel seçilmiş kişilerden oluşuyordu. Baskılarıyla meşhur Burhan Paturna isimli bir Üsteğmen vardı. Cezaevinin doktoru tutuklulara işkence yapmasıyla meşhur Metin Denizli’ydi. Erata varıncaya kadar özel seçilmiş görevlilerdir.

... Görüşme bölümü yan yana daracık küçük odalar şeklindeydi. Mahkûmla ziyaretçi arasında bir cam bölme vardı; orda zor koşullarda görüşebildik. Görüşmeleri muhtemelen kaydediyorlardı. Ayrıca hiç yalnız bırakmıyorlardı.

Abim iyiydi, moralli görünmeye çalışıyordu ama Sinanlar için çok üzülmüyordu. Sinan'ın parkasını giydiğini söyledi bize... Yine de umutları erimemişti henüz... İddianamesi yeni açıklanmıştı. Hep savunageldikleri 'anayasayı ortadan kaldırmaya teşebbüs'ten idamla yargılanacaklardı.

Ama inanmıyordu bunu yapabileceklerine ya da inanıyorlar, bizi olamayacağına inandırmaya, moralimizi dik tutmaya çalışıyordu.” (Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları)

Deniz ve arkadaşlarının iddianamesi hızla hazırlanmıştır. Savcısı ve mahkeme heyeti özel seçilmiştir. İstihbarat örgütleri (MİT, jandarma istihbarat, siyasi polis) ve burjuva siyasi iradesi konjonktürel olarak iki sınıfın, iki ideolojinin, ezenle ezilen arasındaki mücadelenin sertlik-çatışma düzeyine göre var olanlar yetersiz kaldığında özel yargılamalar yapmak için özel mahkemeler kurar. İstiklal mahkemeleri, sıkıyönetim mahkemeleri, özel yetkili mahkemeler eskiden de bugün de bu amaçla kurulmuştur. Denizleri 'yargılayacak' olan özel seçilmiş uşak ruhlu heyet de, iddia makamı denilen sınıfının-devletin söz-cüsü savcı da tek tek belirlenmiştir.

Her iki taraf da arenada karşılaşacakları güne hazırlanırlar. Bir taraf erkek egemen sistemin, sömürünün, zulmün, bencil-yoz ahlaksız yaşam biçiminin sürmesi için hazırlıklarını tamamlamaya çalışırken karşıt taraf ise bunların tamamının son bulması, insanlığın ve doğanın geleceğinin kurtulması için koşu hazırlıklarının sürdürür, karşılaşma günü yolunda. Her iki taraf da kendi cephesinde politik ve ideolojik bakımdan çarpışma amaçlarıyla kendilerini donatmaya koyulmuşlardır.

VI. BÖLÜM

THKO-1 ANA DAVASI: İLK DURUŞMA 16 TEMMUZ 1971

A- YARGILANMALARI, YARGILAMA HAZIRLIĞI

Denizlerin; kendilerini yargılayanları yargılayacakları, tarih önünde onları bir kez daha mahkûm edecekleri gün gelip çatmıştı. Faşist sıkıyönetim mahkemesi Deniz, Hüseyin ve Yusuf’la birlikte 18 devrimciye daha sonra idam cezası verecekleri duruşmaların ilki 16 Temmuz 1971 günü görülmeye başlamıştır. Aynı günlerde Deniz ve arkadaşları da sıkıyönetim mahkemesi şahsında düzeni yargılamak için son hazırlıklarını tamamlamışlardır.

Bu tarihi davanın ilk duruşmasının 16 Temmuz 1971 tarihinde başladığını belirtmiştik. Denizlerin davası coğrafyamızda ve uluslararası kamuoyunda ilgiyle izlenen bir davadır. Denizlere yakalandıkları günden itibaren destek eylemleri başlamış, artarak ve sürece yayılarak devam etmiştir. Bu koşullarda sıkıyönetim paşalarının ve yargıçların acelesi olmalı ki dos-

yayı Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un da içinde olduğu 18 kişiye idam cezası vererek 86 günde kapatmışlardır.

Bu kadar önemli siyasal bir dava, 18 kişiye idam verecek kadar ağır bir dosya; kendi burjuva hukuklarını da çiğneyerek topu topu 86 günde, üç ay bile olmadan kapatılmıştır. Başından sonuna kadar dosyanın görüldüğü, gittiği bütün burjuva kurumlar 'üçe üç' kotasıyla öç alma tavrı sergilemişlerdir.

Deniz ve arkadaşlarının duruşma tarihleri gelmeden önce, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı olağanüstü güvenlik önlemleri almak için hazırlıklara çoktan başlamıştır. İlk etapta duruşma yerini belirleyen komutanlık, Altındağ'da bulunan Askeri Veterinerlik Fakültesi'nin Spor Salonu'nu duruşma yerine dönüştürülmesi talimatını verir. Ayrıca heyette yer alacak üyelerin atamalarını yapar. İlerleyen sayfalarda da karşılaşacağımız gibi Genelkurmay'ın, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın özenle seçerek atadığı askeri kukla heyet, birebir bu kurumların talimatları doğrultusunda kararlar alacaktır.

Komutanlarına itaatte, siyasi otoriteye kusur etmeyecek subaylardan seçilerek atanan mahkeme heyeti şu isimlerden oluşur: Hukuk diploması olmayan ve cellâtlığıyla nam salan kalem kırma hevesiyle Tümgeneral Ali Elverdi başkanlığa, üyeliklere de Hakim Albay Ahmet Tetik ile Hakim Albay Mehmet Türkan atanır. Savcılar ise Binbaşı Keramettin Çelebi ile Yüzbaşı Baki Tuğ'dur.

Herkesin merakla beklediği; ezenlerle ezilenlerin, devrimle karşı devrim güçlerinin hesaplaşacağı o gün gelmiştir. Takvim yaprakları 16 Temmuz 1971 gününü gösterdiğinde Ankara'da bir hareketlilik, devlette bir teyakkuz durumu yaşanmaktadır. Öyle ki; Mamak Askeri Hapishanesi ile duruşmanın yapılacağı Askeri Veterinerlik Fakültesi'nin arasındaki bütün yollar silahlı askerler tarafından tutulmuş adeta işgal edilmiştir. Bu önlemler yetmezmiş gibi ayrıca fakültenin çevresi ve içi de askeri birliklerce zapt edilir.

Deniz ve arkadaşları tarafındaki hazırlıklara gelince; ilk

duruşmada ve sonrakilerinde dava bitinceye kadar kimin nasıl davranacağı, kimlerin hangi aşamada konuşacağı, nasıl bir strateji izleyeceklerini tüm ayrıntılarıyla netleştirilmiştir.

16 Temmuz 1971 günü heyet, aileler ve askerler herkes yerini almıştır. Hemen herkeste heyecanlı, tedirgin bir bekleyiş görülür. Denizlerle birlikte yoldaşlarının kaygıları ve heyecanlarına gelince onlar, yarınlara, gelecek nesillere nasıl bir miras bırakabileceklerinin düşüncesi ve telaşı içerisinde-dirler. Çünkü ‘71 Devrimci hareketi; birçok konuda ilklere imza attığı gibi burjuvazinin mahkeme kürsülerini de ilk defa devrim için kullanacaklardı. Heyecanları, kaygıları, acabaları biraz da bu nedenledir. Denizler hapishanede, başından beri hazırlıklarının her aşamasında ‘Daha iyi nasıl konuşma yapabiliriz, egemen sınıfları, yargı organlarını en eksiksiz nasıl yargılayabiliriz?’ düşüncesi kendilerine daima yön çizmede yardımcı olmuştur.

O an karşıtlarının çarpışma anı geldiği zaman, ilk duruşmada nelerin yaşandığını Can Dündar kitabında şöyle anlatır:

“Deniz ve onunla birlikte yargılanacak 27 (bazı kaynaklarda ise 21 denmektedir-YN) arkadaşı ilk duruşmaya hazırlıklı geldi. Haftalardır Mamak’ta okuyor, yazıyor, savunma hazırlıyorlardı.

Savunma stratejilerini belirlemişlerdi.

Mahkemeyi tanımadıklarını, bu yargıya inanmadıklarını, hala ilk günkü kadar kararlı ve cesur olduklarını göstereceklerdi.

Sıkıyönetim Mahkemesini; kendi eylemlerini savunup gerekçelendirecek bir propaganda zeminine çevireceklerdi. Dosta düşmana yenilmediklerini ispat edeceklerdi.

Yargılanmayacak, yargılayacaklardı.

Bu kararlılıkla ve ikişer ikişer birbirlerine kelepçeli halde geldiler, Altındağ’da 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesine çevrilen Askeri Veteriner Okulu binasına,,

Daha binaya girer girmez hep bir ağızdan ve gür sesle ‘Gündoğdu Marşını’ söylediler.”

Deniz ve arkadaşlarının bu marşla salona girmeleri heyeti ve devlet erkanını ürküttüğü kadar çılgına da çevirmiştir. İkazlarını dikkate almamaları üzerine Ali Elverdi; askerlere -elleri kelepçeli olan- Denizlere saldırı emri verdi. Bu saldırıda Deniz’in yüzüne yumruk isabet ederken, Metin Yıldırım Türk’ün başına silah dipçığı ile vurulur. Kafalarından yaralanan Deniz ve arkadaşları kelepçeli olmayan sol yumruklarını havaya kaldırarak (sağ elleri askerlere kelepçelidir-bn.) daha gür sesle marş söylemeyi sürdürerek; “Kahrolsun Amerika”, “Kahrolsun faşizm”, “Bağımsız Türkiye” sloganlarını atmaya başlarlar.

Can Dünder; “Denizler salona girdiklerinde yakınları, aileleri ve avukatları oradaydı. Yeni tanıyacakları hasımları da...”

Deniz ve arkadaşları duruşma salonuna girip yerlerine oturduklarında onlarca gazeteci de salondaki yerlerinden resim çekme telaşı içerisinde. Salondaki tansiyonun düşmesinin ardından Hakim Albay Ahmet Tetik, devrimcilere ‘Mahkemeyi tanıyıp tanımadıklarını’ sorunca, Deniz bu suale ayağa kalkarak; “Tarafsızlığına inanmadığımız bu mahkemeyi tanımıyoruz!” sözleriyle yanıt verir. Peşinden diğer arkadaşları da Deniz gibi ‘mahkemeyi tanımadıklarını’ ifade ederler.

Devrimcilerin avukatları, bu durum üzerine; sanıklar tarafından tanınmayan bir mahkemenin hukuken yargılama yapamayacağını söyleyerek kanunen Anayasa Mahkemesi’ne götürülmesi talebinde bulunurlar. Heyet bu talebi jet hızıyla ret ederek kimlik tespitine geçer.

İlk duruşmada yapılan kimlik tespitinin ardından savcı okuduğu iddianamede; yargılanan THKO’lu devrimcilerden Deniz, Hüseyin ve Yusuf’un da içinde bulunduğu 18 devrimci tutsak hakkında ‘idam cezası verilmesi’ni talep eder.

İddianame okunduktan sonra Deniz, arkadaşları ve başta Niyazi Ağırnaslı ile Halit Çelenk olmak üzere avukatlar; ‘doğ-

rudan idam -insan kellesi- isteyen savcı ve iddianamenin içeriğine, diline art arda söz alarak tepki gösterirler.

Deniz'in duruşmanın ikinci günü -17 Temmuz- savcının okuduğu iddianameye yönelik, sarf ettiği; "Savcı makamı iddianameyi kelle istemek üzere kurmuştur" sözlerine Savcı Keramet'in Çelebi, 20 Temmuz tarihli duruşmada; "Savcı hiçbir zaman kelle istemez. Mahkeme kelle almaz. Sanık fiilleriyle kellesini ipe uzatır, kanun da altındaki sandalyeyi çekerek kelleyi kopartır" şeklinde Deniz'in sözlerine atfen görüş bildirir. Tam da bir cellat edasıyla.⁴⁷

İddianameye ilişkin Hüseyin İnan, Yusuf Aslan (sedyede) ve Mustafa Yalçın (koltuk değnekleriyle ayakta durmakta zorlanarak) dâhil salonda bulunan birçok devrimci daha görüşlerini açıklayarak, tartışma yürütürler. Son olarak söz alan Avukatların da konuşmalarını tamamlamasıyla ifadelere geçilir.

Faşist, tescilli devrimci düşmanı olan mahkeme başkanı Ali Elverdi ve şürekâsının ta başından beri acelesi vardır. Komutanlarından aldıkları emir gereği en kısa sürede davayı sonuçlandırmayı planlamışlardı. Nedenine gelince; Türkiye, Kürdistan, Filistin ve Avrupa başta olmak üzere uluslararası kamuoyunda büyük bir kesim bu davayı kaygıyla izlemekte, sonucunu merak etmektedir. Ayrıca Deniz ve (birkaç kişi dışında) arkadaşlarının her duruşmayı; konuşmalarıyla heyetle, savcıyla yürüttükleri tartışmalarla salonu bir eylem alanına dönüştürmektedirler. Denizlerin bu sürdürdüğü politika heyetin hiç de hoşuna gitmez. Çünkü bu durum, duruşmanın uzamasına sebep olduğu için devletin aleyhine işleyeceğinin heyet farkındadır.

Heyet karşısındaki devrimcilerin kararlı, kendinden emin davranışları ile kürsüyü iyi kullanmaları darbecileri, heyeti ve Erim hükümetini oldukça rahatsız etmektedir. Bu nedenle faşist devlet erkânı; çoktan vermiş olduğu üçe üç, kısasa kısas kararını bir an önce uygulayarak kinini kusma ve öç alma peşine düşmüştür. Bu kin ve telaşla duruşma tarihlerinin arasını

47 Deniz: Güneşin Çocukları, Turgut Türksoy, İmge Yayınları, sf. 385

1-3-7 gün gibi kısa tutarak savunma hakkını da bilinçli olarak kısıtılarlar. (Sıkıyönetim paşaları, 18 kişiye idam kararı verdirttikleri davayı 2 ay 24 gün gibi kısa bir sürede bitirmişlerdir.)

Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan mahkemede örgütledikleri ve gerçekleştirdikleri silahlı, politik askeri eylemlerinin (kamulaştırma, rehin alma, çatışma, polis karakolunu vurma vb. eylemler) hepsini üstlenmişlerdir. Ayrıca bu eylemlere neden başvurdıklarına, neyi amaçladıklarına da açıklık getirmişlerdir.

Duruşmada heyetin THKO'nun gerçekleştirdiği eylemler hakkında sorular sorması üzerine Deniz, eylemleri gerçekleştirme amaçlarını açıklayarak yanıt verir.

İçinde Deniz'in de olduğu bir THKO silahlı birimi Ankara'da Amerikan elçiliği önünde nöbet tutan polisler'e yönelik 29 Aralık 1970 gecesi silahlı saldırı eylemi düzenlemiştir. Bu saldırıda yaralanan polisler olur. Deniz, bu devrimci eylemi üstlenirken gerçekleştirme amaçlarına da açıklık getirir. Özellikle 1969 başlarından itibaren polis, devrimcilere karşı baskıları, dayaağı, işkenceyi ve gözaltıları artırmıştır. Aynı zamanda devrimcilere yönelik kurşunlama ve öldürme politikasına da başvurmaya başlamıştır. Ayrıca birçok öğrenci gençlik olaylarında, gerici-politik İslamcı ve MHP'li faşistlerle birlikte devrimcilere saldırmaktadır. Polise yönelik silahlı saldırıdan iki gün önce de yine devrimcilere polis saldırmıştır. Bu saldırıda Nail Karaçam ve ile İlker Mansuroğlu adlı iki devrimci yaşamını yitirmiştir. Deniz, işkenceciler, insan-devrimci katili polisler'e 'yaptıklarınız yanınıza kalmayacak' mesajı vermek maksadıyla bu eylemi gerçekleştirdikleri şeklinde bir açıklama yapmıştır. Elçilik önündeki nöbetçi polisler'e yönelik THKO'nun bu ilk eylemi, devrimci hareketin tarihinde bir ilki oluşturduğu için ayrıca politik değeri büyük bir devrimci eylemdir. Bu yönüyle de değerlendirildiğinde eylem Türkiye ve Kuzey Kürdistan devrimci mücadelesinde yeni bir dönemin başladığının ilk işareti olmuştur.

Deniz, Türkiye İş Bankası soygununa da açıklık getirmiştir. Ekonomik olarak Türkiye'nin emperyalizme bağımlı olmasında İş Bankası'nın önemli bir payının olduğu tespitini yapar. Yabancı sermayenin Türkiye'ye akışında önemli bir rol oynadığını söyleyen Deniz, bu bankayı soyma amaçlarını İş Bankası'nın bu durumuyla açıklar. Ve kamulaştırdıkları 124 bin lirayı devrimci mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamada kullandıklarını belirtir.

Deniz ve yoldaşlarının Balgat-Amerikan üssünde 4 Amerikalı askeri 4 Mart 1971 tarihinde kaçırdıklarını 8 Mart'ta ise serbest bıraktıklarını daha önce belirtmiştik. Bu rehin alma eyleminin amacı 400 bin lira almak içindi. Deniz bu eylemi de açıkça savunur. Parayı da THKO'nun faaliyetleri için istediklerini belirtir. Aynı üssü daha önce de basıp silah kamulaştırmak istediklerini ancak deponun boş olduğunu gördüklerini, THKO'nun 4 Mart 1971 tarihinde yayınladıkları bildiride de açıklamışlardır. Aynı bildiride, önceki paragraflarda sıralamaya çalıştığımız politik-askeri eylemlere de yer verilmiştir. Söz konusu yapılan Amerikan üssüne gelince; 1974'te Ecevit Hükümeti döneminde kapatılmıştır. Burayı Türk Ordusu kullanmaya başlamıştır.

Deniz Gezmiş gibi Hüseyin, Yusuf ve diğer yoldaşları da ilk ifadelerinde yaptıkları eylemleri sahiplenmişlerdir. Bu ve başka eylemlerinin hiçbirine kişisel çıkarları için başvurmadıklarını, bireylerin isteğine göre bireyin kararı olmadığını her durumda vurgulamışlardır. Ne yapmışlarsa, yapma girişiminde bulunmuşlarsa tamamı devrimin, yürüttükleri mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıklarını savunmuşlardır.

Denizlerin THKO adına gerçekleştirdikleri, başvurdukları bu eylemler meşrudur, haklıdır. Yerindedir ve tamamen ahlakidir, etikdir. Bu nedendenir ki ezilenler önünde de alınları açık başları diktir daima⁴⁸.

48 Başvurulan Kaynaklar: THKO Bildirisi, Deniz Gezmiş'in Günlüğü kitabı ile Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan adlı kitaptan yararlanılmıştır.

Denizler; yaptıkları eylemlerin haklı olduğunu savundukları gibi, polis tarafında ilgileri olmadığı halde kimi arkadaşlarının eylemlerle ilişkilendirildiklerini, ancak arkadaşlarının eylemlerle ilgisinin olmadığını açıklayarak onların ceza almalarını da sağlayacaklardır.

Denizler duruşmalarda konuşmalarını esas olarak; kapitalist düzenin teşhiri, devrimci kimliklerini sahiplenme ve amaçlarını tarihe not düşmek üzere kurarlar.

Baba Cemil Gezmiş, ilk duruşmaya ilişkin jandarmaların devrimcilere saldırısını anlattıktan sonra edindikleri izlenimi şu şekilde anlatır; "... Daha o gün anladık biz mahkemenin ne olacağını ama gene de umudumuzu kırmadık.

Ama dava ilerledikçe mahkemenin tutumu da ortaya çıktı. Bizimkiler iddianameye itiraz ederken o zaman askeri savcı, sonradan Adalet Partisi'nden milletvekili olan Abdülbaki-Baki Tuğ söz aldı 'Ben bu memlekette milliyetçi toplumcu bir adamım' dedi.

Bizim avukatlardan biri söz istedi; 'Sayın başkan' dedi 'Bir savcı, savcılık kürsüsünde nasıl olur da, ben nasyonal sosyalistim der? Ve bu nasyonal sosyalist mahkeme nasıl hüküm verecek? Lütfen zapta geçin' dedi ve zapta da geçmediler. Duruşma böyle devam etti" (Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları)

17 Temmuz 1971 günü ikinci duruşmada ifade-konuşma sırasının kendisine geldiğinde Deniz, eline aldığı notlarla kürsüye gelir. İddialara ve suçlamalara karşılık konuşmalarının bir bölümü şöyledir;

"Ayrıca iddianamede Türkiye halkının birtakım etnik gruplardan teşekkül ettiği iddiaları bunu bizim ortaya attığımız ithamları mevcuttur.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararında ve Misak-ı Milli'de şu vardır:

'Misak-ı Milli sınırları içinde iki kardeş kavim, Türk ve Kürt kavmi yaşamaktadır.' Birinci TBMM kararı böyledir. Bö-

lücülük olarak kabul edildiği takdirde Birinci Türkiye Millet Meclisi ve Mustafa Kemal'i de bölücü olarak kabul etmek gerekir. Bu iki kardeş unsur Birinci kurtuluş savaşını müştereken başarmışlardır. Güney Cephesi'nde omuz omuza savaşmışlardır. Bu ikisine birden biz 'Türkiye halkı' diyoruz ve bu iki kardeş unsur ikinci bağımsızlık savaşını da müştereken başaracaklardır. Asıl bölücüler bu gerçeği kabul etmeyenlerdir...

Bizim kişi güvenliğini, mülkiyet hakkını, egemenlik ilkelelerini, millî bütünlüğü bozmak için harekete geçtiğimiz iddiaları vardır. Kişi güvenliğini ihlal edenler kimlerdir. Bunu evvela tespit etmemiz gerekir. Karakollarda işkence gören bizler olduk, meydanlarda kurşunlanan gene bizler olduk, Bakanların emriyle hapishanelere atılan bizler olduk. Buna rağmen kişi güvenliğini bozan olmakla itham ediyoruz. Asıl kişi güvenliğini bozanlar ise serbestçe meydanlarda dolaşmaktadır.

Mülkiyet hakkını ortadan kaldıracığımız iddia ediliyor. Bizatihi Anayasa, mülkiyet hakkını toplum yararına kısıtlamıştır. Mutlak mülkiyet hakkı tanımamıştır. Elli köye sahip bir toprak ağasını Anayasamız kabul etmemiştir.

... Ayrıca millî bütünlüğe karşı çıkmakla da suçlanıyoruz. 101 tane Amerikan üssünün bulunduğu ülkede, 35 milyon metrekare vatan toprağı işgal altında iken bizim millî bütünlüğü bozmakla itham edilmemiz, gülünç olmaktadır. Mustafa Kemal sağ olsaydı bugün çok şaşırırdı.

İddianame baştan beri arz ettiğim gibi sırf kelle istemek maksadıyla hazırlanmıştır. Şeklen de hukuk mantığından, hukuki kıymetten mahrumdur. 21 yılın hesabını, 21 gençten sor-mak maksadıyla ve suçluların telaşı içerisinde hazırlanmıştır.

Ben şunu iddia ediyorum ki, hareketimiz tamamen Anayasal bir harekettir.

Anayasa'nın başlangıç ilkesinde belirtilen 'Ulusun zulme karşı direnme hakkı'nı kullandık.

Bu sebeple haklı olduğumuza inanıyorum.

Türkiye'nin bağımsızlığından başka bir şey istemedim.

Ve bu sebeple Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı mücadele verdik.

Varlığımızı hiçbir karşılık beklemeden Türkiye halklarına armağan ettik.

Bu sebeple ölümden korkmuyor, çekinmiyoruz.

Onu ancak işbirlikçiler düşünsün.

Ve ancak onlar kendi canının telaşına düşsün.

Ve ben 24 yaşındayken kendimi Türkiye'nin bağımsızlığına armağan etmekten onur duyuyorum.

Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz.”

Deniz Gezmiş bu sözleriyle konuşmasını tamamladıktan sonra salonda ve heyette bir sessizlik oluşur. Deniz'in burjuva, erkek egemen düzeni yargılayan konuşmaları heyeti epey rahatsız etmiş olmalı ki; afallamalarını üzerinden attıktan hemen sonra başka kimseye söz vermeden duruşmayı 20 Temmuz'a erteleyerek oturumu kapatırlar.

Belirlenen tarihte duruşma başladığında Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde alınan ifadesi sorulur Deniz'e. Kendi ifadesiymiş gibi polisin yazdığı bazı sözlere itiraz eder Deniz. Kendi ifadesi olmadığını mahkemede söylediklerinin esas alınmasını ister.

Deniz'in konuşmasının ardından konuşma sırası Hüseyin İnan'a gelir. Hüseyin bu konuya açıklık kazandırmak için; “Deniz Gezmiş'in emniyetteki ifadesinde, ‘Elde ettiğimiz silahları gerekirse halka, orduya karşı kullanırız’ şeklinde bir beyan yer alıyor. Ben bunu kabul etmiyorum. Kendisine bu husus tekrar sorulsun” diye konuşur.

Deniz, Hüseyin İnan'ın bu sorusunu aynı zamanda kendisine yönelik bir uyarı olarak alır ve söz ister. Hüseyin İnan'ın uyarısının yerinde olduğunu belirterek; “Ben bu ifadeyi kullanmadım. Bu hususu kabul etmediğimi daha evvelde söylemiştim” diyerek konuya açıklık getirir.

Deniz'in söyleyecekleri bittikten sonra kürsüye bu sefer Hüseyin çıkar. İlk sözü;

“İddianame politik yönü ağır basan bir iddianamedir” olur ve devam eder:

“Bu yüzden İddianamenin hazırlanışı, Mahkemenin gelişimi ve verilecek karar açısından politik ortamın büyük etkisi olduğunu düşünüyoruz. Keza iddianamede çeşitli politik görüşler suçlanırken, aynı zamanda politik bir çizgi savunulmasıdır...”

İnancım odur ki, böyle bir davada kısmen de olsa, sıhhatli bir gelişmeye yönelmek için Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve politik ortamı belirtmekte yarar vardır.

Bugünkü ortam asırlar öncesinden bu yana gelen Osmanlı İmparatorluğu ve Cumhuriyet dönemi topluluğunun bugünkü halidir. Konuyu dağıtmamak bakımından, sadece milli mücadele dönemimizi ve günümüze kadar olan kısmını anlatmakla yetineceğim. Her ne kadar bunları savunmamda yapmam gerekmede ise de, sorgunun yapılabilmesi ve mahkemenin yapısının belirlenmesi için düşüncemin şimdiden açıklanmasında yarar görüyorum. İddianamenin 146/1. maddeden açılmış olması, İddia makamının Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun ciddi bir güç olduğunu kabul etmesi demektir.”

Hüseyin İnanc, Cumhuriyet Türkiye'sinin ekonomik, politik ve sosyal panoramasını çıkarmadan THKO'nun hangi ihtiyacın ürünü olarak kurulduğunun anlaşılamayacağı üzerinde durur. Kendi bakış açısına göre de mahkemedeki konuşmasında ülkenin sosyoekonomik yapısının tahlilini yapar. Devamında ise bu ilişkiyi şu sözüyle formüle eder;

“Onun için Cumhuriyet döneminin politik ve ekonomik yapısını anlaşılır hale getirdiğimizde, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun gizli bir örgüt olarak çıkışını anlamak ve hukuki temelini belirlemek daha kolay olacaktır.

Milli mücadele subay, aydın, işçi, köylü, ittifakının omuz omuza vererek başardıkları bir mücadeledir. Bu dönemde yur-

dumuzu istila eden düşman saflarındakiler, padişah ve onun dayanağı toprak ağaları, tüccar ve eşraflardır...”

Hüseyin İnân bu konuşmasında Türkiye’nin 1920-1970 yılları arasındaki ekonomik ve siyasal gelişmeleri ile değişiminin nispeten uzunca bir değerlendirmesini yapar.

Bu konuşmalarında 1920-1970 yıllarının ekonomik ve siyasal analizini yapan Hüseyin İnân; 27 Mayıs 1960 darbesine, ‘61 Anayasası’na ve 12 Mart 1971 Askeri darbesine yönelik düşüncelerini ise şu şekilde ifade etmiştir;

“... Kurtuluş Savaşı’ndan sonra ağa, tüccar ve eşraf takımı padişah desteğinden yoksun kaldı. Düşmanlar yurttan yeni atıldığı için emperyalist devletlerden yardım alamadı. Varlığını korumak için yurtsever oldu. Ve Meclis’e kadar sızdı. Bir taraftan gizli çalışarak, eski otokratik düzeni tekrar getirmeye çalışıyor, bir taraftan da meclise ağırlığını koyarak reformları engellemeye çalışıyordu...”

Birinci ve İkinci Meclisteki üyelerin yapıları ve Meclis zabıtları incelendiği zaman bu takımın faaliyetlerini görürüz. Hilafetin kaldırılmasına, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına açıkça karşı koymuşlar. 1925 Şeyh Said isyanı ile şanslarını denemişler, 1926’da İzmir’de Atatürk’e suikast düzenlemişler, fakat başaramamışlar, 1930’larda serbest fırka etrafında birleşmişler, fakat sonradan faaliyetleri yasaklanmıştır...”

Sözünü ettiği ağa, tüccar, eşraf takımı varlığını sürdürerek “1930-1938 yıllarının devletçilik politikaları karşısında direnerek varlıklarını korumuşlar ve ekonomik yapıda bir güç olma durumlarını devam ve muhafaza etmişler. Birbirlerine destek veren Türkiye İş Bankası’nda yönetimi ele geçirmeye çalışmışlardır. Bu sırada İngiltere önemini kaybetmiş ve Almanya ön plana gelmiştir. Başlarda 1950-1960’ların Cumhurbaşkanı Celal Bayar olduğu halde dışarıdan destek olarak iktidarı ele geçirmeye azimlidirler. Tam bu sırada İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir...” (Alıntılar: Deniz Gezmiş, Ali Yıldırım, İtalik Yayınları)

Hüseyin İnân; ikinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin fiilen

savaşa girmemesine rağmen savaş ekonomisi politikası uygulandığını belirtir. ‘Bu politika nedeniyle açlık, yoksulluk, sefalet daha fazla artmıştır. Bu nesnel durumdan yararlanan sözü ettiği gerici çevreler durumdan vazife çıkararak savaş, vurgunu politikalarıyla palazlanarak güçlerine yeni güç -sermaye- katmışlardır’ tespitinde bulunur. CHP içinde de baştan beri varlığını sürdüren bu kesimlerin daha sonra ayrılarak DP’yi kurduklarını ve 1950 seçimlerinde birinci parti gelerek hükümet kurmalarını belirtirerek; “...İddia makamının iddianamede bahsettiği gibi bu bir talihsizlik değil, 25 yıllık gerici mücadelenin yeniden iktidara gelişidir. Bundan sonra Amerika’ya kapılar sonuna kadar açıldı. Yabancı sermaye teşvik kanunu çıkarıldı. NATO’ya girildi, ikili anlaşmalar yapıldı, ekonomik ve askeri alanda Amerika’ya bağlanıldı. Ve kurtuluş savaşı vermiş Türkiye tekrar emperyalizmin güdümünde bir ülke oldu...” diyen Hüseyin İnan’ın konuşmalarında görüldüğü gibi 1921’den sonra Mustafa Kemal öncülüğünde esas olarak ekonomik ve politik alanda emperyalizmden kopuş başlatarak bağımsız bir ülke yolunda olduğunu savunur ve Türkiye’nin yeniden 1920 öncesinin Türkiye’sine geri dönüldüğü saptaması yapılır. 1960 darbesiyle bu gidişata son verildiğini, sorumluların cezalandırıldığını da konuşmasına eklerken; “...fakat bunları iktidara getiren Amerika’yı yurda sokan takıma önemli bir şey yapılmadı” tespitini de yapmıştır.

Bu kesimlerin DP’nin devamı olan, Süleyman Demirel öncülüğündeki AP ile 1965 seçimlerinde -Amerika’nın da desteğiyle- yeniden yönetimde egemen olduğunu belirten Hüseyin İnan, ‘60 darbesine ilişkin ise şu değerlendirmeyi yapar; “27 Mayıs’ın getirdiği iki kazanım:

Ülke kalkınmasına, sanayileşmeye açık ve reformları ön gören 1961 Anayasası

Bu anayasanın teminatında gelecek iktidarın keyfi tutum ve politikasının faşizm yönetimini önleyici kurum ve müesseseler getirmesidir.”

Hüseyin İnan’ın mahkemedeki konuşmasından kısa bö-

lümleler aktardık. THKO'nun kurulmasının bir ihtiyaç haline gelmesinin bir nedenini de konuşmasının bütünü içerisinde bir yere oturtur ve bunu kısaca şu şekilde ifade eder; "1961 Anayasası'na öcü gözüyle bakıldı. Ve neredeyse 'anayasa' sözcüğünü dahi yasaklar oldular. Böyle bir ortamda iktidarı yıpratıcı çeşitli baskı unsurları doğdu. Bunların bir kısmı açık bir kısmı gizli çalışıyordu. İşte Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu böyle bir ortamda mücadeleye başlamıştı. Yayınladığımız bildiride açıkça düşman olarak ilan ettiğimiz emperyalizm, iş birlikçi patronlar ve ağalar takımı bunlardır. Bunlara karşı mücadeleyi bir yurtsever olarak ve inanarak yürüttük..."⁴⁹

Hüseyin İnan, Deniz, Yusuf ve arkadaşları Türkiye -Kuzey Kürdistan'ın toplumsal maddi gerçekliğinin- ekonomik, siyasal, sosyal yapısının tahlilini kendi değerlendirmelerine göre yapmışlardır. Mahkemedeki konuşmalarında ve toplu savunmalarında da ayrıntılı biçimde saptamalarda bulunmuşlardır. '69, '70 yılına gelindiğinde THKO'nun artık kurulmasının kaçınılmaz bir zorunluluk olduğu fikrine ulaşmışlardır. THKO, o dönemin politik koşulları içine doğmuştur. Denizlerin düşüncelerinde de rastlandığı gibi yasal, barışçıl örgütlenme ve mücadele biçimleri ile artık devrime yürünemeyeceğini savunurlar.

Hüseyin İnan'ın duruşmada yaptığı konuşmasının bir bölümünü de 12 Mart-faşist darbesine ve Erim Hükümetine ayırmıştır. Son olarak '61 Anayasası'na ve Cemal Gürsel'e atıfta bulunur. İnan; 12 Mart Askeri darbesinin siyasal karakterini 'faşist' olarak değerlendirir. Darbecilerin kurdurttuğu Nihat Erim başkanlığındaki hükümetine ilişkin ise şu nitelemeyi yapmıştır:

"Nihat Erim Başbakan olduğu günden bu yana gerçekleri gizlemiştir. Sıkıyönetimin gerçek sebebi Anayasa'yı değiştirmek içindir... Bu günün Türkiye'si yarının karanlığını ve Erim faşizmini müjdeliyor. Nihat Erim yeni bir Sezar olma sevdasındadır.

Son olarak şunu belirteyim; Türkiye Halk Kurtuluş Ordu-

49 A.g.e., s. 307-308

su'nun düşünce ve eylemlerinin 146/1. madde ile ilgisi yoktur. Fakat mahkeme bu düzeyde gelişecek ve iddia makamı söylediğinde direnecektir. Hukuk kurallarından bilimden ve dürüstlükten uzak bu iddianamenin ışığında gelişen bu mahkemenin sonucu kan davası ile düğümlenebilir. 1961 Anayasası için hayatlarını ortaya koyan 27 Mayıs ihtilalinin başı Cemal Gürsel, Amerikan hapları ve iğneleri ile çoktan öldürülmüştür.⁵⁰ Hepsinin yerini Erim faşizmi almıştır. Fakat bizler yarınlara ümitle bakıyoruz. Çünkü tarih çok büyük saltanatları yerle bir etmiştir. Buna inancım tamdır. Son sözüm yaşınsın 1961 Anayasası”⁵¹

Hüseyin İnan'dan sonra ilerleyen günlerde Mustafa Yalçın, Hacı Tonak, Metin Güngörmüş ve arkadaşları sırayla Deniz ve Hüseyin'in konuşmalarının paralelinde kürsüyü kullanırlar. Denizler duruşmanın ilerleyen aşamalarında bu davadan idam kararı çıkacağı noktasında hemfikir olurlar.

Deniz, Hüseyin, Yusuf ve arkadaşları görüşlerini ifade eder ve yargılayanları yargılamaya başladıkları bu ilk konuşmalarını tamamladıktan sonra mahkemenin gidişatı daha da netleşmeye başlamıştır. Devrimciler bu akışı da gözeterek mahkemenin sonuna doğru yapacakları son ortak savunmalarının, konuşmalarının hukuk tabiriyle savunmanın çerçevesini daha somut çizmeye koyulurken bir taraftan da aileleri hazırlamaya başlarlar.

Deniz Gezmış duruşmaların sürdüğü günlerde duygularını ve cellat yatağından uyanıp da idam anı yaklaştığında o gün yapacağı hazırlığı aynı hapisshanede yatan Gülünün Solduğu Akşam kitabının yazarı Erdal Öz'e şu şekilde anlatır; “Sonu idama gidiyor bu işin, hele hücreye kapatılıp da düşünme rahatlığına erince...”

Bildiğin tek şey var: İdam, ölüm.

50 Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı iken türlü oyunlarla ve iradesi dışında zorla ABD'ye tedavi gerekçesiyle götürüldü. Ardından sağlığında yine cumhurbaşkanı seçildi. Ne var ki; Amerika'dan sağ dönmesi halk arasındaki adıyla Cemal Ağa iddialara göre Amerika'da iğne veya hapla öldürüldü diye yazılıp tartışılmıştır. Öldürülmesinin nedenine ilişkin iddialar ise '60 darbesinin yapılmasına ve Mendereslerin idamından sorumlu tutulmasıydı.

51 A.g.e., s. 313

Ama biliyor musun pek de korkunç gelmiyor bu sana.

Umut mu? Umut her zaman var. Umutsuzluk diye bir şey yok. En azından kaçabilirim, kurtulabilirim belki diye düşünüyorsun.

Ama çıkarılacak bir affı düşünmüyorsun. O yok işte...

Ve bir devrimcinin idama nasıl gideceğini, bir mitinge, bir eyleme gider gibi gideceğini, karşı devrimcilere ve herkese göstermek gerektiğini düşünüyorsun.

İnan bana hiçbir çekincem yok.

O sahneyi çok iyi somutladım.

Asılma günü gelip çatığında, o sevdiğim giysilerimi giyeceğim. Postallarımı, parkamı...

Beyaz ölüm gömleği giydirmek isteyecekler, giymeyeceğim. Kesin direneceğim ve giymeyeceğim.

Öyle her zamanki gibi eyleme gidiş tavrımla gideceğim darağacına...

Yok, tıraş falan da olmayacağım.

Önce gidip orada oturacak, bir sigara yakacağım.

Sonra demli güzel bir çay içeceğim.

Ha bak, Rodrigo'nun o ünlü gitar konçertosunu dinlemek isterim orada... Bak bunu çok isterim. Sanırım asılacak bir insanın son isteğini geri çevirmezler."

Deniz, o gün geldiğinde o ana, devrimci bir eylemi eksiksiz örgütleyip, gerçekleştirme titizliğiyle hazırlanacağını anlatır.

O, idama meydan okurcasına hazırlanmayı, devrimin şanlı bayrağını dalgalandırıcısına başı dik, idam sehпасına yürümeyi ve kürsüyü idam mangasının suratına doğru tekmeleyerek fırlatmayı bir görevin başarılmaması olarak görür.

Deniz mitinge, 1 Mayıs' a, düğüne gider gibi hazırlanıp; kalem kırıcıların, cellatların üstüne üstüne yürümenin de son görev, bir eylem olduğunu içselleştirmiştir.

Deniz Gezmiş' in babası Cemil Gezmiş; Denizlere idam ve-

riilmemesi, verildiği takdir de infazın uygulanmaması için çok çabalamış, defalarca farklı kapılar çalmıştır. Bir gün büyük oğlu Bora ile ziyarete gittiklerinde bu girişimlerini Deniz'e anlatır. Deniz "Baba, boşuna uğraşıyorsun. Bunlar bizi asacak. Kendini hazırla" der ve bir sessizlik kaplar görüş yerini. Sessizliği abi Bora Gezmiş'in "Ben sana dememiş miydim böyle olacağını" sözleri bozar Deniz bu sözlerle karşılık "Ben vazifemi yaptım. Sen onu vazifesini yapmayanlara söyle!" diyerek abisini susturur.

Deniz, 1 Ekim Cuma günü babasına gönderdiği mektupta ise gidişata ilişkin şunları yazar;

"Baba... Bugün savunmamız bitti. Mahkeme 9 Ekim günü açıklanacak. Benim için bu kararın fazla bir önemi yok. Önemli olan tarihin vereceği karar. Bundan da en ufak bir şüphem yok ki; tarih bizi beraat ettirecektir. Ayrıca gelecek kuşaklar önünde temize çıktık. Buna da memnun oldum. Geçmiş olayları tekrar düşündüm ve şimdiye kadar görevimi yaptığımı iyice emin oldum. 1947'nin Şubat 28'inde başlayan hayatım mutlaka sona erecek. Bu şimdi sona erse de fazla önemli değil. Önemli olan inandığım dava için yaşamak. Yoksa hiçbir şey yapmadan yaşamak, sadece yaşamak yosun, solucan harcıdır. İnandığım biçimde yaşadım şimdiye kadar. Elimden gelse tekrar aynı biçimde yapardım..." (Abim Deniz, Can Dündar)

9 Ağustos 1971 pazartesi günü yapılan duruşmada konuşma sırası, THKO Davası sanıklarından en ağır işkenceyi görenlerin başında gelen İrfan Uçar'a gelmiştir. Polis, İrfan Uçar'a yapmadığı eylemleri ve İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçıran ve öldürenlerden biri olduğunu isnat etmiş ve kabul ettirmek için 75 gün boyunca işkence etmiştir. Bu işkencelere rağmen suçlamaları kabul etmemiş olan İrfan Uçar söz sırası kendisine geldiğinde gördüğü işkenceleri kürsüde şu şekilde anlatır.

"Ben 27 Mayıs 1971 günü akşamı İstanbul'da tutuklandım İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. ve 2. şubede sabaha kadar dövüldüm. Sabahleyin saat 08.00'de 2. şubeye getirdiler. ...Ayaklarımı bir sopaya bağladılar. Sırt üstü yere yatırdılar... İddia makamı

tarafından iddia olan eylemlere katıldığımı ikrar için sabahleyin 08.00'den akşamleyin 17.30'a kadar onar dakikalık fasıllarla sürekli olarak üç kişi ayaklarıma sopa ile vurdu. On dakikalık fasıllarda 2. şubenin müdürünün makam odasında yere dökülen tuzlu su üzerinde yürüttüler... Dördüncü bir şahıs da falakaya bağlı olan ayaklarımı oynatmamam için arkamı copla zorluyordu. Öğle yemeğine kadar hiç ara vermedi... Yemeğe gitmek için ara verdiler. Beni de bir köşeye oturtular. Ayaklarımı tuzlu su dolu kovaya soktular. Öğleden sonra saat 13.00'te aynı işkence tekrar başladı. Ve saat 15.00 sıralarında ayaklarım parçalandı.

İrfan Uçar gördüğü işkencelere rağmen dayatılan suçlamaları kabul etmeyince aynı işkenceler tekrar başlar. İşkenceciler aynı gün saat 13.00'te başlattıkları işkenceyi saat 17.30'a kadar devam ettirirler. Sonrasını yine İrfan Uçar'ın açıklamalarından dinleyelim; "Bu işkence aynı gün saat 17.30'a kadar devam etti... Ayaklarım tamamen parçalandığı ve kemikler gözüktüğü için ve sopa vuruşta üzerlerine kan sıçradığı için baygın vaziyette hücreye atıldılar. Üç gün hiçbir tıbbi müdahalede bulunmadan beton zemin üzerinde sadece su ve ayran içirerek beklettiler! Üç günün sonunda arkadaşlarımdan Tıp Fakültesi öğrencisi İlkay Demir'in ayaklarıma pansuman yapmasına müsaade ettiler..."

İrfan Uçar'ın parçalanan ayak tabanlarının kangren olma riskine karşılık Çapa Tıp Fakültesi'nden getirilen dâhiliye uzmanı, alanı olmadığı için pek müdahale edemez. Makatındaki kanamaya ise hap vb. dışında pek bir müdahalede bulunmaz. Uçar'ın tedavisi arkadaşı İlkay Demir ve sonradan gelen hemşire tarafından kendi paralarıyla aldıkları malzemelerle yapılmaya çalışılır.

Mahkeme, İrfan Uçar'ın 'gördüğü işkencelerin tespiti amacıyla adli tıbbı sevk edilmesi' talebini "görülen dava ile ilgili olmadığı" gerekçesiyle reddetmesi üzerine öfkelenerek tepki gösteren İrfan Uçar; "... İstanbul' da sadece bana değil, THKO ve THKP/C mensuplarına da aynı işkence yapılmıştır.

Gözaltına alınan kızların yumurtalıkları parçalanmıştır. Ayakları paramparçadır... Bu işkenceler 12 Mart muhtırası ile iktidara gelen Amerikacı, faşist, halk düşmanı, diktatörlük hükümeti başkanının emri ile yapılmaktadır. Bundan da savcının haberi vardı. Mahkemeniz dahi beni Adli Tıbbı sevkten bunlardan çekindiğini ispat etmiş oldu. Bu durumda avukatımla görüşünceye kadar ifade vermiyorum.” Sözleriyle bir biçimde işkencelerin suç ortaklığını yapan heyete devrimci tepkisini gösterir. İrfan Uçar’ın tüyler ürperten bu açıklamasının ardından salon sessizliğe gömülür adeta buz keser. O günkü duruşma da bu atmosfer içinde biter.

10 Ağustos Salı günü yapılan duruşmada İrfan Uçar yeniden söz alarak bir önceki konuşmasında kaldığı yerden devam eder; “... Bana hazırlık sırasındaki sorguda bazı iddialarda bulunan, eylemlere katılıp katılmadığım hususu sorulmadı, sadece Marksist ve Leninist olup olmadığım hususu soruldu... Askeri savcının tespit ettiği ifadede belirtildiği gibi Marksist ve Leninist’im, işçi sınıfının dünya görüşü olan bilimsel sosyalizme inanıyorum. İddia edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını taşıyır, tebliğ ve ilgaya cebren teşebbüs suçunu temelden ve kesinlikle reddediyorum. Şöyle ki biz Marksist ve Leninistler ve bütün yurtsever devrimciler 27 Mayıs Anayasası’nı kan ve ateşle savunduk” sözleriyle İrfan Uçar dünya görüşüne açıklık getirir.

İrfan Uçar konuşmasını şu sözlerle tamamlar; “...Bu anayasanın Türkiye halkına sağlamış olduğu bütün demokratik hakların, bütün Türkiye halkı tarafından kullanılması için biz halkımıza öncülük ettik. İşçiler ne zaman anayasal hakları için direnmiş olsalar, yanlarında biz olduk. Köylüler ne zaman toprak ağalarına karşı demokratik direnme hakkını kullansalar yanlarında ve önlerinde biz olduk.

Arkadaşlarım Türkiye İş Bankası Emek Şubesi’nin günlük hâsılatına Türkiye halkı adına el koymuştur ve parayı kamulaştırmışlardır...” (Deniz Gezmiş’in Günlüğü, Ali Yıldırım, İtaliyenin Yayınları)

İrfan Uçar açıklaması sırasında devrimin ihtiyaçları doğrultusunda gerektiğinde devrimcilerin, devletin, karşı devrimcilerin ve büyük burjuvazinin mallarını, sermayesini kamulaştırmanın meşru-ahlaki olduğunu ifade ederek kamulaştırma eylemini de sahiplenmiş olur.

‘61 Anayasası’nın işçi sınıfının, gençliğin, memurların ve emekçilerin lehine getirdiği söz, örgütlenme, eylem vb. hakkındaki düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu kesimleri nispeten rahatlatır. Dolayısıyla daha ilk günden itibaren AP-DP çevrelerini ve işbirlikçi egemen kesimleri ise fazlasıyla rahatsız etmiştir. ‘61 Anayasası’nın değiştirilmesi ve tanınan hakların budanması maksadıyla bu kesimlerin sürdürdüğü emek-emekçi düşmanlığı politikası 12 Mart darbesiyle karşılık buldu. 12 Mart faşist darbesini yapan generallerin ilk yaptığı iş Erim hükümetine, “61 Anayasası’nın ezilenlerden yana olan maddelerinin iptal edilmesi ya da yapılabildiği kadar sınırlandırılması” emri vermek olmuştur.

Deniz Gezmiş ve arkadaşları 12 Ağustos 1971 Perşembe günü yapılan duruşmada, ‘61 Anayasası’nın değiştirilmesini protesto etmek amacıyla başlattıkları üç günlük açlık grevine ilişkin hazırladıkları ortak açıklamayı yapmak üzere söz ister. Verilen söz üzerine Deniz; “İstanbul ve Ankara’da tutuklu bulunan tüm devrimci arkadaşlarımız şu andan itibaren 1961 Anayasasının değiştirilmesini protesto etmek için açlık grevine başlamış bulunuyoruz.”

Hazırlanan anayasadaki değişiklik yasaı teklifi Türkiye ve Kuzey Kürdistan’ın birçok yerinde ‘61 Anayasası’nın kaldırılması ve hakların gasp edilmesi çalışmasına yönelik yükselen protesto ve eylemlerin gölgesinde meclise getirilir. 27 Ağustos 1971 Cuma günü, meclisteki tüm partiler yekpare ittifak yaparak ‘61 Anayasası’nın değiştirilmesi için hazırladıkları teklifi meclis genel kuruluna getirirler. Görüşmelerin ardından yapılan oylama sonucunda 430 imzalı teklif mecliste 2’ye karşı 373 oyla kabul edilir.⁵²

52 A.g.e., s.345

Bu değişikliği yapanlar, Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını ‘Anayasayı ortadan kaldırmaya teşebbüs iddiasıyla yargılayanlar, anayasayı ortadan kaldırarak Türkiye siyasi tarihinde büyük bir skandala imza atmış olurlar.

6 Eylül 1971 günü yapılan duruşmada kimsenin beklemediği bir gelişme yaşanır: 75 gün boyunca işkence gören ve asılsız suçlamalara maruz kalan İrfan Uçar tahliye edilir ve duruşma 9 Eylül Perşembe gününe ertelenir.

9 Eylül Perşembe günü yapılan oturumda savcı hazırladığı -kendisine hazırlatılan- mütalaayı okuyarak 18 devrimciye idam cezası verilmesini ister.

Avukatlar, kendi savunmalarını hazırlamak için, ayrıca müvekkillerinin de mütalaaya ilişkin kendi savunmalarını hazırlaması için bir ay süre talep eder. Ne var ki 12 Mart darbeci paşaları ve faşist Erim hükümetinin güdümündeki mahkeme heyetinin acelesinin olduğu kesindir. Duruşma aralarını kısa tuttukları gibi bir aylık süre talebine karşı da verecekleri süre kısa olmuştur. Savunmaların hazırlanması için 18 gün süre tanıyan heyet duruşmayı 27 Eylül 1971 Pazartesi günü devam etmek üzere bitirir.

B- İDAMA GİDEN SONUN BAşLANGICI

Deniz Gezmiş ve arkadaşları mütalaanın okunmasından sonra kaldıkları koğuşta bir değerlendirme yaparak şu sonuçları çıkarır: İddia makamı mütalaasına tek tek eylemleri değil; devrimcilerin ideallerini, uğruna mücadele ettikleri amaçlarını hedeflemektedir. Devlet, Deniz ve arkadaşları şahsında devrimcilerin ideallerini cezalandırmak peşindedir. THKO-1 Davası bu bakımdan hukuki değil, tamamen politik bir davadır ve bu şekilde sonuçlanacaktır.

Deniz, Yusuf, Hüseyin ve arkadaşları; devletin bu öç alma strateji- politikasına karşı faşist sıkıyönetim mahkemesinde po-

litik ve ideolojik mücadele yürütmeye karar verir. Savunma stratejilerini de bu perspektife uygun bir biçimde oluştururlar.

Denizler de; eylemlerini tek tek hukuksal açıdan değerlendirmek yerine, eylemlerini hangi amaçla yaptıklarını, hedeflerinin ne olduğunu, amaçlarını açıklama ve savunma taktiğine başvurmayı kararlaştırırlar. İsteyenin tek tek savunma yapması kaydıyla toplu savunma yapması konusunda fikir birliğine varırlar. Bu saptamalardan sonra savunmayı daha önce hazırlamaya başlayan Hüseyin İnan savunmaya son şeklini bu içeriğe göre verecektir.

Nasıl bir savunma -aslında saldırı- stratejisi hazırladıklarını, savunmalarını gönüllü üstlenen avukatlarıyla da paylaşırlar. Avukatlarının da benzer içerikte savunma hazırlamalarını isterler. Avukatları bu kararı olumlar ve onlar da toplu savunma hazırlığına başlarlar.

Avukatlar hazırladıkları savunmanın ilk halini 21 Eylül günü görüşmeye geldiklerinde yanlarında getirirler. Denizler hazırlanan taslağın içeriğinde mutabık olunca avukatlar; kısa sürede ekip çalışmasıyla 136 sayfalık bir savunma hazırlarlar. Duruşma günü geldiğinde yargılayanları yargılayacak olan Denizler de avukatları gibi savunmalarını tamamlamışlardır.

THKO Davası tutsaklarının anti-emperyalist demokratik devrim perspektifiyle ortak hazırladıkları 137 sayfalık ortak savunmalarıyla çıkacaklardır yargılayacakları (heyet şahsında) zulüm düzeninin karşısına. Bir anlamda bu hazırlıkları belirledikleri strateji, ilk duruşmalarda burjuva sömürü düzeninin siyasal, sosyal, ekonomik karakterini ortaya koyan konuşmalarının devamı ve bütünlüklü halidir diyebiliriz. 137 sayfalık devrim programına. Nihayet iki sınıfın, iki ideolojinin, ezenlerle ezilenlerin muharebesi yeni bir etaba geçmiştir.

27 Eylül 1971 Pazartesi günü arenanın kapıları açılır. Kendinden menkul heyet de yerini almıştır. Oturum başladığında Denizlerin ve avukatlarının önceden planladıkları gibi ilk olarak ortak savunmayı avukatlar adına okumak için ilk

sözü Halit Çelenk alır. 136 sayfa tutan ortak savunmayı on avukat arkadaşı adına kendisinin okuyacağını belirterek sözlerine başlar:

“Acaba sanıklar yaptıklarını kabul ettikleri eylemleri neden yapmışlardır? Onları yasalarımızda suç sayılan bu eylemlere iten, götüren sebepler nelerdir? Sanıkların bu eylemleri kişisel çıkarları için yapmadıkları dosya kapsamı ile anlaşıl-makta olduğuna göre, kendilerini bu eylemlere iten toplumsal nedenler hangileridir?

“Suçlu kim? Bu konuda bir çözüme varabilmek için gençlerin istek ve amaçları ile ülke durumunun karşılaştırılması gerekiyor. Bu genç insanlar, ülkemizin bağımlılıktan kurtulması, halkımızın mutlu bir yaşantıya kavuşması, iç ve dış sömürüden kurtulması uğruna mücadeleye girdiklerini söylüyorlar ve bunu düşünce ve eylemlerinde hareket noktası olarak alıyorlar. Mücadele sloganları apaçık: Önce emperyalizme ve onun yerli dayanağı olan işbirlikçi sermayedara ve ağaya karşı kurtuluş mücadelesi! Ve demokratik haklar ve Anayasamızın eksiksiz uygulanması!”

Halit Çelenk hazırladıkları savunmayı okumayı 28 Eylül günü tamamlar. Aynı gün öğleden sonraki oturumda bu sefer de Deniz hazırladıkları 137 sayfalık savunmayı okumaya başlamıştır. Denizlerin hazırladıkları savunmanın bir bölümü ise şu içeriktedir:

“Bu savunma; mahkemenizde, Anayasayı taşıyır, tebdil ve ilgadan yargılanmakta olan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) savaşılarının ortak savunmasıdır.

“İçinde bulunduğumuz şartlar, geniş bir savunma yapmamızı ve zincire vurulmak istenen bilimi ve gerçekleri savunmamızı gerektiriyor.

“Amacımız, aleyhimize verilecek olan cezayı önlemekten çok doğruluğuna inandığımız doğa ve toplum kanunlarının, insanlık tarihine nasıl yön verdiğini açıklamaktır...

“Toplumların tarihi, ezenler ve ezilenler arasındaki mücade-
lenin tarihidir. Çağımıza kadar, bu mücadelelerinde ezilenler
daima yenilmişlerdir. Fakat 20. yüzyıl ezilenlerin kurtuluşuna
sahne olmaktadır.”

Deniz, okuduğu ortak savunmalarında mücadelelerinin he-
definde hangi kesimlerin olduğunu ise şu şekilde açıklamıştır:

“Yine bildiride açıkladığımız gibi yerli işbirlikçiler, hain
patronlar yani emperyalizmle işbirliği yapan patronlar, feodal
mütegallibe (zorba-zorba takımı, YN), yani bezirganlar, tefe-
ciler, toprak ağaları ve diğer işbirlikçileri... Bizim bütün ey-
lemlerimiz bu hedefe yönelmiş bulunmaktadır. Bunun dışında
başka bir hedefimiz yoktur...” (Denizler ve Filistin, Turhan
Feyizoğlu)

Savcı hazırladığı iddianamede; işi devrimcilik olan profes-
yonel devrimciliğin suç olduğuna, devrimcilerin de bu suçu(!)
işlediklerine yer vermiştir. Deniz, gülünç olduğu kadar saçma
da olan bu suçlamaya karşı şu tezi ileri sürerek safsataya yanıt
verir:

“Profesyonel devrimci olmak, bir suç unsuru olarak ileri
sürülmektedir. Bu da bir cehalet örneğidir. Bu, kanunların bi-
linmemesinden ileri gelmektedir. Profesyonel devrimci, bugü-
nün Türkiye’inde kendini hayatı boyunca Türkiye’nin bağım-
sızlığına adanmış kimsedir.”

Deniz’in okuduğu ortak savunmanın bu bölümünde sav-
cının devrimciliği kötüymüş, suçmuş gibi gösteren iddiasına
yanıt verdikleri gibi profesyonel devrimciliğin tanımına da bir
defa daha açıklık kazandırır.

Deniz, kendisinin okuduğu bölümün sonunda ise ‘Kurtu-
luş Savaşı’ ara başlığı kısmında Fransız, İngiliz ve Yunan işgal
güçlerine karşı duran, savaştan güçlerin hangi kesimler olduğ-
unu da açıklar. Savunmada işçi sınıfı, köylülük, esnaf ve zanaat-
kârların, subay ve aydın kesimlerin öncülüğünde savaşa katıl-
dığını belirtirler. Aynı yerde subay, aydın ve esnaf kesimlerinin

örgütlü, işçi ve köylülerin ise örgütsüz olduğu değerlendirmesine yer verirler. Bir diğer saptamaları da işgal karşıtı kurtuluş hareketinin bel kemiğini-en fazla gücünü ise köylülüğün oluşturduğudur. Ayrıca İstanbul'da bulunan yabancı-emperyalist ülke şirketlerinde çalışan Türkiyeli işçilerin de iş yerlerinde grev yaparak Ulusal Kurtuluş Savaşı'na destek vermelerine savunmalarında yer vermişlerdir.

Denizler, THKO Davası 1 ortak savunmada işgal karşıtı harekette hangi toplumsal kesimlerin yer aldığına dair açıklamalar yaparken yer almayanlara, karşı çıkanlara da değinirler. Başta İstanbul hükümeti-Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'a sıkışmış gücü olmak üzere, toprak ağaları, şeyhler, tefeciler ile Osmanlı Hükümeti'nin Anadolu'da bulunan bazı yerlerdeki memur -bürokrasi kesimi işgal karşıtı harekette yer almıştır, saptaması yaparlar.

Aynı savunmada bunların yanı sıra kültür emperyalizmi politikalarına da yer vermişlerdir. Çeşitli inanç ve kimliklerden oluşan halklarına yönelik yozlaştırma, öz değerlerinden, doğuştan gelen köklerinden kopartma emperyalist kapitalist ülkelerin temel politikalarından birisidir. Kendi yan kültürlerini bin bir türlü araçla ihraç etmeyi; sermaye ihraç etmek, yatırımlar yapmak için oldukça önemserler. Kendi işçi sınıfı ile halklar dahil sömürge-bağımlı, yeni sömürge ulusların işçi sınıfını ve ezilen halklarını kendi yan kültürleriyle ne kadar etkiler, eğitir, şekillendirirlerse o ulusların kültürlerini de o kadar tahrip ederler. Ve bir o kadar da ekonomik zenginliklerini rahatça yağmalar, sömürürler. Sömürücü, iç dış egemen sınıflar ezilenlerin gelişkin, ileri dayanışmacı, paylaşımcı değerlerini, kültürlerini tarumar etmeyi özel bir politika olarak uygularlar. Halkları kendi değerlerinden, kimliklerinden, inançlarından uzaklaştırmak için azami gayret gösterirler. Emperyalist-erkek egemen devletler de iyi bilirler ki işçi sınıfı kendi ideolojisine ne kadar yabancılaştırılırsa sınıfsal konumundan, kültüründen, köklerinden ne oranda kopartılırsa o kadar kolay yönetilir-ko-

lay da sömürülür. Aynı şey ezilen, sömürülen, yok sayılan diğer toplumsal katmanlar için de geçerlidir.

Denizler de; THKO 1 Ortak Savunma'nın 'Mücadeleminin Yolu' bölümünde bu konuyu işlemişlerdir. Amerikan emperyalizminin işbirlikçisi, sömürgesi Türk burjuvazisiyle el birliği yaparak Kürt halkının dili, kültürü, kimliği yok sayılarak unutturulması, yok edilmesi istenmektedir. Denizler bu amaçla çeşitli yayınlar, filmler ve müzik türlerinin sürekli ithal edilmesine haklı olarak vurgu yapmış, dikkat çekmişlerdir. Kovboy filmleri, Red Kit, Tommiks Teksas vb. hikayeleri ise somut örnekler olarak verirler.

Deniz, savunmasının bu bölümünü de okuduktan sonra diğer bazı bölümlerini de Yusuf Aslan ile Atilla Keskin okur. Geri kalan son bölümü ise Hüseyin İnan'ın okumasıyla 137 sayfalık savunma tamamlanır.

Hüseyin İnan:

“Ülkemiz bugün bu anlattıklarımızın ışığında yarı bağımlı, yarı sömürge, geri bir kapitalist ülkedir...” sözleriyle başlar konuşmasına. Hüseyin savunmasına bire bir bağlı kalmaz. Savunmada yer alan düşüncelerini sözlü olarak ayrıntılı biçimde yorumlayarak sürdürür konuşmasını. Heyet dahil salondaki herkes pür dikkat Hüseyin'i dinlemektedir. Hüseyin ise kendi düşüncelerinden emin rahat bir hitap kullanarak konferans verir gibi kürsüyü kullanmaya özel bir gayret gösterir. Hüseyin konuşmasını Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın yeraltı ve yerüstü kaynaklarını kimlerin emperyalizme peşkeş çektiğini, kimlerin halklarımıza karşı olduğunu tartışırken şu örneği verir:

“... Türkiye toprağının 35 milyon metre karesi ABD emperyalizminin silahlı gücüne terk edilmiştir. Sahiller yabancıların yağmalarına açık tutulmuştur. Köylüler, ağalarca topraklarından edilmişlerdir. NATO antlaşması; bir savaş halinde, yurdumuzun tüm halkımızla birlikte, birkaç dakika içinde yok olmasını bünyesinde taşıyor. Amerikan askeri üsleri milli güvenliğimizi ortadan kaldırıcı bir nitelik taşımaktadır.”

Hüseyin İnan, duruşmaların başladığı tarih olan 16 Temmuz 1971’de savcının iddianamesine yönelik değerlendirme yaparken Amerikan emperyalizminin askeri ve ekonomik yaptırımlarla Türkiye’yi kendine nasıl bağladığını bir üst paragraftaki değerlendirmeleriyle, ilk ifadesinde ve savunmasında ortaya koyduğu şu görüşü bir bütünlük oluşturmaktadır:

“1955 ikili anlaşma, 101 üssü, NATO’su, CENTO’su, 20 bin askeri, binlerce barış gönüllüleri ve bakanlıklardaki danışmanları ile askeri kültürel montaj sanayi, meşrubat sanayi, tüketim sanayi, sağlık ve turistik tesisleriyle ekonomik alanda ve Morrison (inşaat şirketi, YN) şirketinin Türkiye temsilcisi Süleyman Demirel ile politik alanda Amerika, ülkemizde söz sahibi oldu. Böyle bir Türkiye bize göre yarı bağımlı bir Türkiye’dir...”

Hüseyin, savunmayı okumayı sürdürürken Kürt halkına yönelik baskıcı, inkarcı, asimilasyoncu politikalara ilişkin de şunları belirtir:

“Misak-ı Milli içinde bir halk olan, Türkiye halkıyla tarihi bir kardeşlik sınavı vermiş bulunan Kürt halkının dili, kültürü asimilasyona tabi tutulmuş, bu halkın öz dili ve kültürü ortadan kaldırılmak istenmiştir.

“Bugünkü ve yarınki kuşakları kendi yaşamlarına öz değerlerine ve ulusal savunmalarına yabancı kılmak, geniş anlamıyla kuşakları sömürüye yatkın hale getirmek, ulusal kültürü temelden etkilemek için de elden gelen yapılmıştır.”

Hüseyin, emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı antiemperyalist Demokratik Devrim Mücadelesinde işçi-köylü temel ittifakının önemine işaret ederken de şu saptamayı yapmıştır:

“İşçi sınıfı ve yoksul köylülük sınıf bilincine vardığı ölçüde bağımsız ve demokratik Türkiye’nin en tutarlı savunucuları olacaklarından toplumumuz gerçek anlamıyla en milli ve demokratik güçleridir de.

“Ulusal varlığımızı yok etmek isteyen emperyalizm ve

yerli ortaklarına karşı millici ve devrimci sınıfların takip etmeleri gereken Milli Demokratik Devrim stratejisi hareketimizin çizgisidir...

“Ve bizler emperyalizmin yerli işbirlikçilerinin ve onların ittifak kurduğu çağdışı, bilim dışı kurumlarının tasfiyesinin ancak tüm yurtsever sınıf ve tabakaların ortak devrim stratejisi olan Milli Demokratik Devrim’le olabileceğine inanıyoruz...”

Deniz, Hüseyin, Yusuf ve yoldaşlarının gerek iddianame-deki ithamlara karşı yaptıkları konuşmaları ile değerlendirmeleri gerekse ortak savunmalarında ortaya koydukları görüşleri bir stratejiye bağlı tartışmalardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu strateji doğrudan işbirlikçi tekелci burjuvaziye, toprak sahiplerini hedefe oturtan bir stratejidir. İfadelerinde ve savunmalarında ortaya koydukları birbirini tamamlayan görüş, saptama ve değerlendirmeleri Antiemperyalist Demokratik Devrim programına tekabül eden bir içeriğe sahiptir.

Ayrıca ortak savunmada da Kürt halkının varlığına, bu coğrafyada iki ulusun yaşadığına yer vermeleri, dahası Kürt halkına yönelik inkârcı, asimilasyoncu, yozlaştırıcı politikaları işlemiş olmaları da stratejilerinin içini dolduran ve güçlendiren bir rol oynamıştır. Bir kez daha altına çizme pahasına (ulaştıkları bu görüş, bilinç düzeyi) Kemalizm’den kopuş başlattıklarının güçlü kanıtları olarak gösterilebilir.

Denizler, avukatlarından sonra başlayıp tamamladıkları 137 sayfalık savunmayı sonunda tamamlarlar. 1 Ekim 1971 günü yargılayanların yargılanmasını bir defa da tarih önünde Deniz, Hüseyin, Yusuf ve diğer arkadaşları yapar.

Savunmalar 1 Ekim 1971 günü tamamlandıktan sonra Hakim Albay Tetik, yargılanan devrimcilere son sözlerini sorar.

Deniz Gezmiş: “Son sözüm yoktur.”

Yusuf Aslan: “Asılırsak vatan sağ olsun.”

Hüseyin İnan: “Yaşasın THKO ve onun savaşçıları, gelecek Türkiye halkınındır!”

Mehmet Nakipoğlu: “Vatan sağ olsun.”

Mustafa Yalçiner: “Ya zafer ya ölüm.”

Semih Orcan: “Yaşasın THKO ve onun savaşçıları.”

Metin Güngörmüş: “Yaşasın THKO ve onun savaşçıları”

Mehmet Asaf: “Bağımsızlık savaşçıları, bağımsızlık bayrağını düşürmeyecekler ve bizim bıraktığımız yerden kavgaya devam edeceklerdir.”

İrfan Uçar: “Ya istiklal ya ölüm.”

Atilla Keskin: “Vatan sağ olsun.”

Osman Arkış: “Devrimciler ölür, devrimler yaşar.” (Deniz Gezmiş’in Günlüğü, Ali Yıldırım, İtalik Yayınları)

Deniz ve 11 yoldaşı bu kısa cümlelerle son sözlerini de söyledikten sonra karar duruşması 9 Ekim 1971 Cumartesi günü yapılmak üzere oturum sonlandırılır.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan başta olmak üzere birçok ülkede devrimci-sosyalist, ilerici, demokrat ve onurlu vicdan sahibi insanlar kaygıyla çıkacak karara kilitlenmişlerdi. Karanlığın bekçileri ise sabırsızlıkla kararın açıklanmasını bekliyordu. Öyle ki, hafta sonu olmasına rağmen karar duruşması cumartesi gününe verilmişti.

O gün geldiğinde ‘71 Devrimci Hareketi’nin üç yapı taşından biri olan THKO’nun kurucuları, önderleri ile militan-yiğit devrimci kadroları ikişer ikişer, eyleme gider gibi coşkuyla “İşte biz geldik!” dercesine kalem kırıcıların karşısına dikilirler.

Can Dündar, Abim Deniz isimli kitabında, faşizmin karar-gâhında yaklaşık üç ay süren ideolojik çarpışmanın son sahnesini hafızalarımıza şu anlatımıyla kazır:

“Deniz, salona miting meydanına girer gibi girdi.

Yanında Yusuf olduğu halde hakimın karşısına dikildi.

‘Kararı biliyorum’ der gibiydi.

Çevresi gazetecilerle, foto muhabirleriyle, kameramanlarla doluydu. Onlara gülümseyerek poz verdi.

Hakim Albay Ahmet Tetik, kararı yüzüne okudu:

“Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan!

Mahkememiz, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın tamamını, bir kısmını tadil, tebdil veya ilgaya cebren teşebbüs suçunu işlediğinizi sabit gördü. Türk Ceza Kanunu’nun 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına tecziyenize karar verdi. Gerekçeli karar daha sonra açıklanacaktır. Kararımız kabili temyizdir. Duruşmamız bitmiştir!”

Deniz ve Yusuf kararı ‘Kahrolsun Faşizm!’ sloganıyla karşıladı. Tıpkı kendilerinden sonra aynı kararlar yüzleşecek 16 arkadaşları gibi...

Askeri Mahkeme, o gün 18 idamlık için kalem kırdı. Bütün dava toplam 2 ay 23 günde bitmiştir.

Böylece 12 Mart faşist darbeci generallerinin ve kurdukları kukla Sıkıyönetim 1 No’lu Askeri Mahkeme heyetinin kurguladıkları mizansen üzerine devrimcilerin sömürgeci devletle hesaplaşmasında bir final daha işçi sınıfı ile devrimciler adına Denizlerin kazanımıyla kapanır. Üçüncü etap başlar. Bu sefer de bir kanaldan devrimin savunmanları hukuk cephesinde mücadele sürdürmeye başlar. Öbür kanalda da Denizler idam safhası çarpışmalarına başlar.

Hiç vakit kaybetmeyen yargı-Adalet Bakanlığı ikilisi kanunla verilen idam kararının hemen ardından hücre cezalarını yürürlüğe koyar.

Deniz ve arkadaşları birbirinden tecrit edilerek tek başlarına hücrelere konurlar.

C- DENİZ, YUSUF, HÜSEYİN'LE BİRLİKTE 15 ARKADAŞINA VERİLEN İDAM KARARININ YANKILARI VE GELİŞMELER

THKO-1 Davası, 18 idamla sonlandırılmış olsa da mahkeme kürsüsü devrimin çıkarları doğrultusunda kullanıldığı için politik ve ideolojik yönüyle kazanımla sonuçlanmış bir dava olarak tarihe geçmiştir. Özgürlük, devrim ve sosyalizm mücadelesinin hanesine yazılan o günkü tutum politik ve ideolojik kazanımları; sonraki yıllarda olduğu gibi bugün de çok somut bir biçimde görülmektedir.

Burjuva-faşist egemen güçler; Deniz, Hüseyin, Yusuf'la birlikte 15 devrimciye idam cezası vermekle yetinmemiştir. Bu dosyayı kapattıktan sonra bu sefer de devrimin-devrimcilerin savunmaları hakkında dava açarlar. Gündümlü yargıçlar; “Devletin manevi şahsiyetine hakaret ettikleri” uyduruk gerekçesiyle Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı ve 136 sayfalık savunmaya imza atarak Denizlerin kimliklerine yaraşır şekilde başları dik-devrimci duruşlarını savunan devrimin 9 savunanını yargılamaya kalkmıştır.

Deniz, avukatları hakkında dava açıldığını radyo haberlerinden öğrenince babasına yazdığı 15 Ekim tarihli mektupta; “... Akşam radyoda avukatlarımızın hakkında dava açıldığını duydum ve güldüm. Baştakiler ne yapacaklarını şaşırdılar. Vaktimi bol bol okumayla geçiriyorum. Okumaya doymak olmuyor. Ölene kadar doymayacağım. İdamı fazla düşündüğüm yok... Fazla yaşamak değil önemli olan, ağaçlar da yaşıyor. Şimdiye kadar yaptıklarımın pişman değilim. Elimde olsa tekrarlardım onları.

Buradaki arkadaşların hepsinin morali yerinde. Aslında hiçbir zaman moralimizi bozmadık ki.

Ben gelecekten her zaman umutluyum. Tarihin çarkları bizden yana dönüyor. Kaldı ki biz halkın umuduyuz.” (Deniz Gezmiş’in Günlüğü’nden)

Deniz ve yoldaşları haklarında verilen idam cezalarını, olması gerektiği gibi, uğruna mücadele verdikleri ideallerine, işçi sınıfına, ezilenlere ve taşıdıkları kimliklerine halel getirmeyecek bir tarzda karşılamışlardı. Bu metanetli devrimci duruşları ve duyguları hapisane günlerinde aileleri ve arkadaşlarıyla yazışmalarına, son mektuplarına ve son sözlerine de yansımıştır.

Baba Cemil Gezmiş, Ankara 1 No’lu Sıkıyönetim Mahkemesi’nin kararından sonra görüşmeye gittiğinde oğlu Deniz’le aralarında geçen konuşmayı şöyle anlatır:

“O görüşmede ‘Baba’ dedi. ‘Akşam Moskova Radyosu’nu dinledim. Hiçbir tutar tarafımızı bırakmadı. Bizi yerden yere vurdu’ dedi.

“Halbuki burada adamlar bizimkileri Sovyetler’e hizmet etmekle suçluyorlardı. Neden sizi yerden yere vurdular oğlum, diye sordum. ‘Baba, ben sosyalistim. Sosyalizmi istiyorum. Ama onun bunun kuyruğundaki sosyalizmi değil... Bağımsız sosyalizm bizimkisi... Yalnız Türkiye’ye özgü... Bunlar onun için bana düşman’ dedi.” (Abim Deniz, Can Dünder)

Türk Devleti’nin Denizleri asmaya karar verdiğine vurgular yapmıştık. Bu kararı açıkça belirten bir açıklama İzmir’den gelir. Karar henüz yargıtayda sonuçlanmamış, mecliste gelmemiş olmasına rağmen dönemin İzmir Sıkıyönetim Komutanı Koramiral Cemal Süer tarafından yayınlanan bir açıklamada; “... Verilmiş kararların infaz işlemine başlanacağı şu günlerde...” ibaresi geçmektedir. Bu açıklamayla ilgili Cemil Gezmiş ve Beşir Aslan, Nihat Erim’e verilmek üzere CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’ye aşağıya alıntıladığımız şu dilekçeyi yazarlar:

“21 ve 22 Ekim 1971 günleri Türkiye radyolarında yayınlanan İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı’nın 26 sayılı bildirisin-

de; ‘verilmiş kararların infaz işlemine başlanacağı şu günlerde’ diye bir deyim geçmektedir. Çocuklarımız hakkında verilmiş olan idam kararlarının gerekçesi dahi tebliğ edilmeden, daha üst hukuki mercii olan Yargıtay ve diğer tetkik mercilerinden beklediğimiz umut ışığını da kaybetmiş durumdayız. Komutanlığın bu bildirisi yargıtaya bir direktif mahiyetinde olup meclis, senato ve sayın devlet başkanının kararlarının bu istikamette verilmiş olduğunu kamuoyuna duyurmakta ve çocuklarımıza hücrelerinde ölüm gününü beklemeleri ima edilmektedir... Hukuk kurallarına uygun olarak yapılan yargılama ile bu sonuç ve davranış arasındaki çelişkiye eğilmenizi saygılarımızla arz ederiz.” İnönü dilekçeyi Nihat Erim’e ulaştırır.

İki babanın gönderdiği dilekçeye Nihat Erim oldukça donuk, insanlık duygusundan yoksun bir üslupla;

“...Sıkıyönetim mahkemelerinin kararları hakkında, anayasa ve kanunlar dışında bir şey yapılamayacağı tabidir. Bilgi edinilmesini rica ederim” şeklinde kısacık bir cevap vermiştir.

1971 yılındaki bu insan hakları, hukuk ve adaletle bağdaşmayan oç alma duygusu ile hareket eden faşist zihniyet Denizleri asmaya karar verdiklerini açıkça dile getirmiştir. Aynı zihniyetin sahipleri olan Yargıtay ve sıkıyönetim paşaları bu talimat niteliğindeki açıklamadan 12 yıl sonra benzer bir uygulama daha imza atarlar. MLKP Onur Üyesi, İskenderun Arsuzlu Arap komünist Ali Aktaş’ı Yargıtay’daki duruşmasının 9. görüşülmesine üç gün kala -hâlâ hükmen tutuklu olduğu halde- aynı zamanda doğum günü olan 23 Ocak 1983 günü idam etmiştir.

Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi 9 Ekim’de verdiği idam hükmünün gerekçeli kararını Denizlere 27 Ekim 1971 günü Mamak Askeri Hapishanesi’nde kaldıkları hücrelerinde tebliğ eder. Denizler tek tek konuldukları hücrelerde günlerini verimli değerlendirme çabası içindedirler.

O günlerde Deniz, babasına yazdığı 30 Ekim tarihli mektubunda, günlük faaliyetlerini şu sözlerle anlatır:

“Sana dün mektup yazacaktım ama elime geçirdiğim bir kitabı bırakamadım. Ekonomi-Politike (üzerine anlamında- Y.N) ait bir kitap. Bu günlerde kitaplardan başımı kaldıramıyorum. Edebiyatı falan bir kenara bıraktım. Ancak çok yorulduğum zaman dinlenmek için şöyle bir göz atıyorum. Onun dışında zamanımı bütünüyle ekonomi politiğe verdim. Ziyaret gününden beri okuyorum. Ayrıca hücredeki yaşantımı da bir düzene koydum. Sabah 8’de kalkıyor, gece 24’te yatıyorum. Günde bir saat havalandırmaya çıkıyorum. Tek sıkıntım fazla sigara içişim. Bazen günde 3 pakete çıkıyor. Azaltmaya uğraşıyorum...

“... Gerekçeli hükmü okumuştundur herhalde. Bana çok tutarsız geldi. Gerek politik gerekse hukuki bakımdan büyük yanlışlıklarla dolu.

“Az daha unutuyordum. Bora’nın nikahı için hem Bora’yı hem de yengeyi benim adıma kutlamayı unutmazsın herhalde.

Neyse şimdilik hoşça kal.”⁵³

Bora Gezmiş ve nişanlısı, Deniz’e verilen idam kararından sonra 6 Kasım 1971’de evlenirler. Bora Gezmiş ve eşi Nural Gezmiş’in ziyarete gidişlerini ve Denizle görüşmelerini Hamdi Gezmiş yengesinin şu şekilde anlattığını belirtir:

“Gezmiş soyadını aldığı için artık yengemin Deniz abimi ziyaret hakkı doğmuştu. Evlendikten 3-4 gün sonra o da; anem, babam ve Bora abimle birlikte Deniz abime gitti. Oradaki izlenimlerini daha sonra; ‘Ankara’ya gidip Deniz’i ziyaret etmek, bizim için balayından daha önemliydi... Hapishanenin bir hücresinin önünde durduk. Bir süre bekledikten sonra Deniz görüldü. O kadar uzun boyluydu ki hücrenin içinde başı eğik duruyordu. Küçük bir bölümden konuşuyorduk. Bora, ‘Deniz biz evlendik, seni ziyarete geldik’ dedi. Deniz de, ‘Biz de bulunmak istedik ama olmadı’ diye espri yaptı. ‘Aslında nikaha çiçek yollamayı da düşündük ama size bir terslik olur diye vazgeçtik.’

53 A.g.e, s. 358-3’61

“Deniz’le son kez bir araya gelmiştik. Yine her zamanki esprili tavrıyla şakalar yapıyordu. Annesi, halasının ördüğü bir kazağı getirdiğini söyledi. Verdiği cevap hala aklımda: ‘Anne kısmet, bakalım kışa çıkar mıyız?’ diye anlatır.

Deniz’in babasıyla yazışmalarını, ziyarete gelenlerle yaptığı sohbetleri okuyunca anlıyoruz ki Deniz kendini o sehpaye yarın çıkacakmış gibi o güne, hiç çıkmayacakmış gibi geleceğe hazırlamaktadır. Zamanını planlamasında ve yoğun okuma temposunda Deniz’in zaman sıkıntısı çektiği rahatlıkla görülür. Aynı şekilde Deniz’in şakacı, şen, coşkulu ve espiritüel özelliklerinden hiçbir şey yitirmediğini de görürüz. ‘71 kışına çıktığına, o kış gördüğüne göre Deniz halasının ördüğü kazağı giymiş olmalı...

Deniz ve arkadaşlarının temyiz duruşması 9 Ekim 1971’de Askeri Yargıtay’da görülecektir. Bu tarihten dört ay önce aynı mahkeme, Genelkurmay Başkanlığı’na bir yazı yazar. Yazının içeriği ‘Marksist felsefe ışığındaki silahlı eylemlere ceza yasasının 146. Maddesinin uygulanması gerektiği’ şeklindedir. Aynı yazı ayrıca sıkıyönetim komutanlıklarına ve askeri savcılara bu yönlü emir verilmesini talep etmiştir.

Askeri Yargıtay’ın bu talebini daha açık biçimde okursak; Genelkurmay, bütün sıkıyönetim mahkemelerine; ‘devrimci zora, silahlı eylemlere başvuran tüm devrimcilere idam cezası verilsin’ şeklinde kesin emridir.

Bu talepten 4 ay sonra aynı mahkeme önüne gelen Denizlerin idam hükmünün temyiz duruşmasını görüşmek üzere 15 Aralık 1971 gününe, kararın açıklanmasını ise 10 Ocak 1972 gününe bırakır.

Askeri Yargıtay 2. Dairesi önceden kararlaştırdığı gibi 10 Ocak’ta kararını açıklar. Üyelerinden Tümgeneral Kemal Gökçen ve Hakim Albay Nahit Saçlıoğlu’nun muhalif oyuna karşın oy çokluğuyla dosya kapatılır. 18 idamdan 15’i -önceden planlandığı gibi- bozulur. Deniz, Hüseyin ve Yusuf’un idam kararları ise onanır. Aslına bakılırsa Denizler için bu karar sürpriz

olmaz. Çünkü bu karar çok önceden verilmiştir. Gerisi teferuattır. Burjuva hokkabazlıktan başka bir anlam ifade etmez. Çünkü bu karar gereği daha önce savunmalar yapılırken ‘Ordu Film Merkezi’nden gelen bir şahıs tarafından idam kararı istenen tüm devrimcilerin değil, sadece Yusuf Aslan, Hüseyin İnân ve Deniz Gezmiş’in fotoğrafları çekilmiştir. Bu da gösteriyordu devrimimizin üç genç fidanı için kararın çok önceden alındığını.

Kararın açıklanmasının hapishanede duyulması üzerine hücrelerde devrimcilerin bulunduğu bölümde “Kahrolsun Faşizm!” sloganıyla karar protesto edilmiştir. Yankılanan protesto sesleri hücreler arasında dolaşarak hapishanenin diğer bölümlerine de yayılır. Aynı tepkiler, farklı eylem ve protesto biçimleriyle Türkiye, Kuzey Kürdistan ve Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilmiştir.

Deniz, karardan sonra ziyarete gelen avukat Halit Çelenk’e: “Faşizmin eline bir kere düşmeyeceksin abi...” cümlesiyle karara ilişkin düşüncelerini özetler.

Deniz, babasına sürekli; “Kimseden bizim için af istemeyin” diye tembih etmiştir. Babası bir taraftan oğlunun bu sözüne saygı duyarken, diğer taraftan da ‘idamlarını engelleyebilir miyiz acaba?’ düşüncesiyle CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’ye mektup yazar. Ayrıca 5 Ocak 1972’de idam cezasını düzenleyen TCK 42. Maddesinin kaldırılması için 1970 imzalı bir dilekçeyi Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’a, Başbakan Nihat Erim’e, meclis başkanına ve senato başkanlığına gönderir.

Aynı günlerde önceden başlamış olan eylemlerin yanı sıra karardan sonra da verilen idam cezalarına karşı eylemler, tepkiler ve kampanyalarda artış görülür. Bu protesto eylemlerinin ilki 10 Ocak 1972’de ODTÜ’de gerçekleşmiştir. Devrimci öğrenciler tarafından Rektörlük binasına ve jandarma karakoluna bombalama eylemi düzenlenir. Aynı gün Gazi eğitim Enstitüsü öğrencileri de Denizlerin idamının onanmasını protesto etmek amacıyla boykot eylemi yapmışlardır.

Askeri Yargıtay'ın onama kararını protesto eden eylemlerden birisi de Ankara-Yıldırım Bölge Askeri Hapishanesi'nde kalan devrimci kadın tutsaklar tarafından yapılmıştır. 10 Ocak 1972'de Şirin Cemgil, Sevim Onursal, Tülin Bingöl, Hülya Zağyapan, Güler Koç, Mahiye Morgül, Sibel Şerifoğlu, Serpil Kurtgözü, Şenay Zangir, Meral Kayır, Nurten Gezer, Emine Dinç, Mehtap Güçlü ve Sema Karagözoğlu isimli devrimci tutsaklar idamları durdurmak için açlık grevine başlamışlardır.

12 Ocak 1972 Çarşamba günü Ankara'daki bütün üniversitelerde idamların durdurulması için bildiri dağıtılır. 13 Ocak günü Çorum'da 248 imzalı bir dilekçe ile idamların durdurulması istenir. Yine aynı gün, Türkiye Sanatçılar Birliği ve merkezi Paris'te bulunan uluslararası Demokrat Hukukçular Birliği tarafından ölüm cezalarına karşı açıklamalar yapılır.

İdam kararının onanmasının ardından coğrafyamızda yapılan protesto eylemlilikleri uluslararası alanda her geçen gün daha fazla karşılık bulur. Stockholm'de 17 Ocak günü Hüseyin Yetkin, Erhan Erdoğmuş, Yaşar Oğuz ve Mahmut Baskı isimli dört Türkiyeli devrimci öğrenci açlık grevine başlamıştır. Bir gün sonra ise bu kez Paris'te Necmiye Alpay (Behramoğlu), Ataol Behramoğlu, Lütfi Yazar, Nihat Fırıncıoğulları ve Çelik Bilge isimli beş öğrenci idam kararının infaz edilmemesi için açlık grevi başlatırlar.

22 Ocak günü Paris'teki THY Bürosu idam kararlarını protesto eden öğrenciler tarafından işgal edilir.

24 Ocak'ta CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, idamların infaz edilmemesi için TBMM'de yaptığı konuşmayı Turgut Türksoy'un 'Deniz: Güneşin Çocukları' kitabına almıştır. İsmet İnönü'nün kürsüde yaptığı konuşmanın bir bölümü şöyledir:

“Öteden beri siyasi suçlardan dolayı idam cezası verilmesini istemediğimi söylüyorum... Suçlular için ne kayıtlar alınır ne tedbirler yapılabilir, bunları düşünebiliriz, yoksa halk için, gelecek için çok karanlık olacaktır.”

İsmet İnönü bu konuşmasıyla gelişen durum karşısındaki kaygılarını dile getirir.

Denizlere verilen idam cezasına yönelik benzer biçimde protesto açıklamaları, gösteriler, eylemler, yurtiçi ve yurt dışında dalga dalga yayılmıştır. Toplumun duyarlı kesimleri, vicdan sahibi olan işçi, kadın, gençlik, aydın, akademisyen, politikacı vb. kesimleri birbirlerinden habersiz başvurdıkları çeşitli eylemlerle idamların durdurulmasını talep etmişlerdi. Büyüyen bu demokratik talepler ve tepkiler apoletli faşist generalleri, faşist-gerici burjuva partilerini ve devlet bürokrasisini oldukça panikletmişti. Öyle ki üst üste yaptıkları hayasızca açıklamaların yanı sıra MİT aracılığıyla brifingler örgütlerler.

İdamdan yana olan devlet erkanını en fazla rahatsız eden idam karşıtı girişimlerden birisi ise İsmet İnönü'nün girişimleri ve parlamento konuşmalarıdır. Bu nedenledir ki MİT, burjuva partileri toplayıp eylemlerin 'dış merkezden örgütlendiği' yönlü brifing vermiştir. Bununla da yetinmeyen MİT daha ileri giderek İnönü'ye gözdağı verip tehdit etmiştir. Bu konuyla ilgili 4 Şubat 1972 günü MİT'in düzenlediği brifing toplantısına ilişkin Ali Yıldırım 'Deniz Gezmiş'in Günlüğü' adlı kitabında şunları anlatır:

"MİT'ten İnönü'ye 'ince ayar' ya da 'aklını başına toplar' uyarısı denilebilir bu yapıłana. MİT bugün siyasi parti genel başkanını bir toplantıya çağırması ve onların huzurunda İnönü'ye gözdağı verilmiş. Konu tabi ki yine sizlersiniz. (Denizleri kastediyor-YN) Devletin sizden başka uğraştığı bir şey mi var? MİT'in liderlerle buluşması 4 saat sürmüş. 'Siyasal suçlardan idam cezası olmamalıdır' şeklinde her ne kadar İnönü tarafından bir söz söylenmiş ise de idamların affının bir dış merkezden sol bir slogan haline getirilerek Türkiye'ye intikal ettirildiği' konusunda siyasi liderlere brifing verilmiş. Liderlere 'sıkıyönetime niçin ihtiyaç duyulduğunu ve niçin hala devam etmekte olduğunu' belge ve dokümanlarla anlatılmış. Toplantıya Başbakan Nihat Erim, İsmet İnönü, Süleyman Demirel,

MGP Genel Başkanı Turan Feyzioğlu ve DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli katılmıştır.

Brifinge katılanlar anlatımların daha çok ismet İnönü'ye uyarı niteliğinde olduğunu belirtmişlerdir.”

İlerici, demokrat, devrimci kamuoyunun üzerinde yarattığı basınç sonucu devlet telaşı ile infazların bir an önce uygulanması aceleciliği iç içe geçmiştir. Ne var ki; çarpıtmaları, demagogileri ve MİT brifingleri de para etmemiştir. İdamların infazına karşı çeşitli biçimlerde gerçekleştirilen eylemler yaygın kampanyalara dönüşerek coğrafyamızda dış ülkelerde, özellikle de Avrupa’da yoğunlaşarak devam etmiştir.

Duvarların dış tarafında bu gelişmeler yaşanırken Denizler de içeride eylem hazırlıklarına başlarlar.

Denizlerin felsefesi; devrimciler her an uğurlanmaya da uzun soluklu yaşamaya da hazır olmalı, şeklinde olduğu için ölümle yaşamı içlerinde birlikte yaşarlar. Tıpkı Parisli kadın militan Jeann Ette’nin; “Biz ölümü, tüm yaşamımız boyunca içimizde taşıyoruz, ona gebeyiz” dediği gibi Denizler de hapis-te yaşamlarını ona uygun düzenlerler.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin dışarıda yaşanan gelişmeleri okuyarak, dinleyerek takip eder, öğrenir ve değerlendirirler. Yaşamlarının geri kalan günlerini teorik, ideolojik ve edebi okumalar yaparak geçirirler. Ayrıca türküler, marşlar söyleyip şiirler okumayı da ihmal etmezler.

Deniz’in en sevdiği ve en çok okuduğu şiirlerden birisi de Nazım Hikmet Ran’ın ‘Tanya’ şiiridir. Deniz bu şiiri her akşam arkadaşlarına okumuş. Nazilere esir düştükten sonra türlü işkencelere rağmen ona adını dahi söyletememişlerdir. Nazım Hikmet bu şiirle Tanya’nın direnişini anlattığı gibi onu, yaşamını da tanıtır. Tanya’yı yakından tanımak, zora zorbaya karşı direnmeyi Tanya’dan görmek, öğrenmek için Nazım Hikmet’in onun adına yazdığı şiirini bir defa da burada okuyalım:

Tanya

*ZOE'ydi adı,
İsmim TANYA, dedi onlara.
Tanya,
Bursa Cezaevi'nde karşımda resmin.
Bursa Cezaevi'nde.
Belki duymamışındır bile Bursa'nın adını.
Bursa'm yeşil ve yumuşak bir memlekettir.
Bursa Cezaevi'nde karşımda resmin.
Sene 1941 değil artık
Sene 1945.
Moskova kapılarında değil artık
Berlin kapılarında dövüşüyor seninkiler,
Bizimkiler,
Bütün namuslu dünyanınkiler.
Tanya,
Senin memleketini sevdiğin kadar
Ben de seviyorum memleketimi,
Seni astılar memleketini sevdiğin için,
Ben memleketimi sevdiğim için hapisteyim.
Ama ben yaşıyorum,
Ama sen öldün.
Sen çoktan dünyada yoksun,
Zaten ne kadar az kaldın orda:
On sekiz senecik.
Doyamadın güneşin sıcaklığına bile.
Tanya,
Sen asılan partizan,
Ben hapiste şair.
Sen kızım, sen yoldaşım.
Resminin üstüne eğiliyor başım:
Kaşların incecik,*

Gözlerin badem gibi,
Ama renklerini fotoğraftan anlamam mümkün değil.
Fakat yazıldığına göre
Koyu kestaneymişler.
Bu renkte gözler çok çıkar benim memleketimde de.
Tanya,
Saçların ne kadar kısa kesilmiş,
Oğlum Memet'inkilerden farkı yok.
Alnın ne kadar geniş,
Ay ışığı gibi,
Rahatlık ve rüya veriyor insanın içine.
Yüzün ince uzun,
Kulakların büyücek biraz.
Henüz çocuk boynunu boynun:
Henüz hiçbir erkek kolu sarılmamış anlıyor insan.
Ve püsküllü bir şey sarkıyor yakandan:
Süsünü sevsinler mini mini kadın.
Arkadaşları çağırdım, bakıyorlar resmine:
Tanya,
Senin yaşında bir kızım var.
Tanya,
Kız kardeşim senin yaşında.
Tanya,
Senin yaşında sevdiğim kız.
Bizim memleket sıcaktır
Bizde kızlar tez kadınlaşır.
Tanya,
Senin yaşında kızlarla okulda, fabrikada, tarlada arkadaşız.
Tanya,
Sen öldün,
Ne kadar namuslu insanlar öldürüldü ve öldürülmekte...

Nazım Hikmet''

Deniz'in doğum gününün 28 Şubat 1947 olduğunu daha önce belirtmiştik. Deniz, Yusuf ve Hüseyin Mamak'ta ayrı hücrelerde kalmasına rağmen yoldaşları onun doğum gününü kutlamak için hazırlık yapmaktadırlar. Zor koşullar altında ne yapabileceklerini düşünürlerken bunun son doğum günü kutlaması olacağını da hepsi bilmektedir. Bu nedenle sevinç, hüznün oldukça yoğun ve karmaşık yaşanır. O gün Hüseyin de içinde bulundukları koşullarda Deniz'in doğum gününü kutlamak için Nazım'dan 'Hapiste Yatacıklara Öğütler' şiirini okumaya karar verir. Hücrelerde ve koğuştaki kalan arkadaşlarına hitaben önceden kararlaştırdıkları saatte başlar Hüseyin şiiri okumaya:

"Hapiste Yatanlara Öğütler

*Dünyadan memleketinden insandan
umudun kesik değil diye
ipe çekilmeyip de
atılırsan içeriye
yatarsan on yıl on beş yıl
daha da yatacağından başka
sallansaydım ipin ucunda
bir bayrak gibi keşke
demeyeceksin
yaşamakta ayak direyeceksin.
Belki bahtiyarlık değildir artık
boynunun borcudur fakat
düşmana inat
bir gün fazla yaşamak.
Yani içerde on yıl on beş yıl
daha da fazlası hatta
geçirilmez değil
geçirilir
kararmasın yeter ki
sol memenin altındaki cevahir."*

N. Hikmet

Ta en başından beri ‘Üçe üç, kısasa kısas’ kiniyle Denizler hakkında idam hükmü kesilmiştir. Yine ilk günden itibaren burjuva hokkabazlıklarla, sözüm ona yasal hukuk prosedürlerinin yerine getirilmesi gerekmektedir. Göstermelik prosedürün tamamlanması için dosyalar 6 Mart 1972 günü Meclis ‘Adalet’ Komisyonu’nda görüşülmeye başlanır.

21 üyeli ‘Adalet’ Komisyonu’nun 14 üyesi hazır bulunurken diğerleri bu toplantıya katılmazlar. Komisyonun önünde yığınla dosya olduğu halde dosyalar arasından ilk evvel Denizlerin dosyasını ele alırlar. Bu arada komisyona sunulan ‘idam cezasının kaldırılması’ teklifi jet hızıyla reddedilir ve idam dosyası görüşmeye alınır. Yine aynı hızla incelenen dosya 1’e karşı 13 oyla idamların infazına evet kararı çıkar. Dosya aynı gün TBMM Başkanlığı’na gönderilir. Türk yargı sisteminin kuruluşundan beri oynanan kötü hileli oyunlardan biri de bu komisyonda görülür. Son derece aleni, fütursuz bir davranışla komisyon üyeleri açıktan ve kendi ceza yasasındaki yargılama hukukunu, usul kanununu çiğnemek pahasına tehdit edilmişlerdir. Denizlerin dosyası görüşüleceği anda Adalet Bakanı’na vekaleten Dış İşleri Bakanı Haluk Bayülken, Milli Savunma Bakanı Ferit Melen ile İç İşleri Bakanı Ferit Kubat komisyona gelerek ‘idamları onaylayın’ talimatı verirler. Sonuç olarak karar bu şekilde çıkmıştır.

Meclis’e gelen dosyayı Meclis Başkanlığı aynı Adalet Komisyonu gibi bir sürü dosya arasında ilk sıraya alır.

TBMM’de o dönem AP (Adalet Partisi), CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), TİP (Türkiye İşçi Partisi), TBP (Türkiye Birlik Partisi) ve MGP (Milli Güven Partisi) bulunmaktadır. O dönem meclis milletvekili sayısı ise 450’dir.

10 Mart 1972 günü Meclis; Denizler hakkında verilen idam kararını görüşmek üzere toplanır. Oturumlar gergin, sert tartışmalar ve kavgalarla geçecektir. Gerginlik daha ilk oturumda başlar. Mecliste bulunan AP ve MGP idamların onanması yönünde çaba harcamaktadır. TİP vekilleri M. Ali Aybar

iki arkadaşı ve TBP Genel Başkanı başından beri idam cezasına karşı oldukları gibi meclisten geçmemesi için olanca güçleriyle çaba harcarlar. Dört kişi olmalarına rağmen meclis kürsüsünü iyi kullanırlar. İsmet İnönü genel başkanlığındaki CHP’de ise; idam cezaları konusunda fikir ayrılıkları vardır. Bu konuda kendi içlerinde idama karşı olanlar ve idamı destekleyenler şeklinde iki farklı kesim oluşur.

CHP Genel Merkez yönetimi politik olarak idam cezalarının ceza kanunundan çıkarılmasından yana olduğu gibi, Denizlerin idam kararının onanmasına da karşıdır. Bu görüşlerini kamuoyuyla da her seferinde paylaşırlar. İsmet İnönü ve Bülent Ecevit bu hususta Meclis Başkanlığı’na önergeler verdikleri gibi çeşitli kurumlarla da görüşmeler yaparlar. İsmet İnönü bu sürecin gerginliği ve yorgunluğundan olsa gerek birkaç defa kalp krizi geçirmiştir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi CHP vekillerinin genel merkezlerine rağmen bir kısmı idam cezalarının kaldırılmasını ve Denizlerin idam kararının meclisten geçmemesini isterken bir kısmı bu görüşün tersini savunarak Denizlerin idam edilmesinden yana tavır alırlar.

TİP’li vekiller M. Ali Aybar ile iki arkadaşı, TBP’li vekil ve idama karşı olan CHP’liler ile idamın hararetli savunucuları olan AP, DP ve MGP’li vekiller arasında sataşmalar, sert tartışmalar ve itişip kakışmalara varan olaylar yaşanır. M. Ali Aybar kürsüde konuşurken idam savunucuları üzerine yürüyerek Aybar’ı döverler.

M. Ali Aybar ile Celal Kargılı Meclis Başkanlığı’na ayrı ayrı birer önerge vererek Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan hakkındaki tasarının birinci maddesinin son cümlesinin ‘iş bu ölüm cezaları yerine getirilir’ cümlesinin ‘getirilemez’ şeklinde değiştirilmesini teklif ederler. Ne var ki bu teklif de sonunda reddedilir.

Bülent Ecevit ve 8 arkadaşının ‘idam cezaları, müebbet hapis cezasına çevrilsin’ önergesi de aynı akıbete uğratılmıştır.

Tartışmalı, kavgalı geçen burjuva parlamentosundaki gö-

rüşmeler hızla sonlandırıldıktan sonra oylama oldukça ilginç bir tarihe, 12 Mart'a denk getirilir. Darbecilerin atadığı faşist Başbakan Nihat Erim bilinçli ve kasıtlı olarak oylamanın '71 Askeri-faşist darbesinin birinci yıl dönümüne denk getirilmesi için Meclis Başkanlığı'na önceden talimat vermiştir. Bu talimat üzerine Meclis Başkanlığı oylamayı 12 Mart 1972 tarihine bırakır. 12 Mart 1972 günü yapılan oylamadan ise şu sonuç çıkar:

Parlamentonun üye sayısı: 450, kullanılan oy sayısı: 297, kabul: 238, red: 53, çekimser: 6, oylamaya katılmayanlar: 145. Açık üyelik (ölüm vb. nedeniye) boş koltuk: 8.

Verdiğimiz bu rakamlarla değişik kaynaklardaki sayılar arasında birkaç oy da olsa farklılıklar olduğunu belirtelim.

12 Mart darbesinin faşist paşalarının doğrudan verdiği emirle 323 insanlıktan nasibini alamamış, vicdan fukarası ve gerici, ulusalcı-faşist güruhun parmak kaldırması sonucu "Yüce Meclis"te Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idam hükmü onanmış olur. Sıra ellerini ovuşturarak sabırsızlıkla dosyanın kendilerine gelmesini bekleyen 'Cumhuriyet Senatosu' denilen burjuva kurumdur.

Dosyaların, Meclis Genel Kurulu'nda oylanmasının ardından Avukat Halit Çelenk 13 Mart 1972 günü Mamak 1 No'lu Askeri Hapishanesi'ne gider. Hapishane yönetimi, Denizlerle görüşmesi için her biriyle onar dakikadan fazla görüşme hakkı tanımayacağını söyler. Oysa konuşacak birbirlerine anlatacaklarının yanı sıra Denizlerin birtakım istekleri olacaktır. Halit Çelenk ilk görüşmeyi Deniz'le yapar. Aralarında şu konuşma geçer:

"Size söylemek anlatmak istediğim çok şey var. Ama bunları on dakikalık kısa konuşma süresi içinde anlatmak olanaksız... Bana kendi açınızdan söylemek istediğiniz ve yapılmasını önerdiğiniz şeyler varsa söyleyin, gerekeni yapmaya çalışayım." (Deniz Gezmiş'in Günlüğü, Ali Yıldırım)

Deniz;

“... Biz gelişmeleri bekliyoruz... Mesele hukuk ve yasa meselesi değildir. Mesele tamamen siyasi bir meseledir. İnfazlar yapılacaktır. Bizler; ölüme hiç korkmadan, en küçük bir endişe duymadan seve seve gidiyoruz. Ancak sizden bazı isteklerimiz vardır. İnfazlardan sonra üçümüzü de yan yana Taylan Özgür’ün Cebeci’deki mezarının yanına gömsünler” der ve ayrıca şunları söyler:

“İnfazlarda en az bir avukatımız bulunsun. Başbakan Nihat Erim, eylemlerden pişmanlık duyduğumuzu belirterek af dilememizi istedi. Af istemiyoruz. Böyle bir şey söz konusu değildir. Ayrıca anne ve babalarımıza da söyleyin, bizler için kimseden af dilemesinler. Emniyette alınan ifadelerimizde Sovyetler Birliği Büyükelçisi’ni de kaçırmak istediğimiz ve bunu planladığımız yazmaktadır. Bunu reddediyoruz.”

Halit Çelenk istekleri not eder. Ailelere söyleyeceğini, ellerinden geleni yapacaklarını belirtir ve son olarak şu düşüncelerini Deniz’le paylaşır:

“Giriştığınız eylemler, ileride Türkiye’de devrimci hareket açısından incelenecek, tartışılacak ve değerlendirilecektir. Bundan gerekli dersler çıkartılacaktır. Bundan kuşkunuz olmasın. Bunu size söylemekte yarar görüyorum.”

On dakikalık görüşme sonunda Avukat Halit Çelenk para getirdiğini söylemesi üzerine Deniz:

“Paraya ihtiyacımız yok abi... Şurada 3-5 günümüz kaldı... Sivil cezaevinde de ihtiyacımız olmayacaktır. Çünkü oraya bizi infaz için götürecekler. Orada kalmayacağız. Öğrendiğimize göre Fethi Gürcan’ı da Merkez Cezaevlerine infaz için gece götürmüşler. Bu nedenle paraya ihtiyacımız yoktur” diye karşılık verir. Halit Çelenk yine de giderken adlarına bir miktar para yatırır.

Mecliste onanan idamlar Cumhuriyet Senatosu’na gönderildikten sonra Senato zaman kaybetmeden dosyayı görüşmek üzere apar topar toplanır.

27 Mayıs darbeci subaylarının kapattığı DP'nin yerine kurulan AP; 'üçe üç' hırsıyla bulunduğu her kurumda Denizlerin idamının hızlıca gerçekleştirilebilmesi için elinden geleni yapmaktadır. Bun nedenle Cumhuriyet Senatosu'nda da kin kusmayı sürdürürler. Senatoda yer alan AP'li üyelerin bu tutumunu, TİP Kocaeli Senatörü olan Fatma Hikmet İşmen'in görüşünü Turhan Feyizoğlu'nun 'Deniz; Bir İsyancının İzleri' kitabına almıştır.

“Onlar karar vermişlerdi, bunları öldürmeye. Parlamen-tonun kulislerinde, bizim geçtiğimiz yerlerde idamlara karşı olanları çıldırtmak için 'üçe üç, üçe üç' diye bağırıyorlardı. 17 Eylül 1961 tarihinde idam edilen Adnan Menderes, Fatih Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın karşılığı olarak bunu yapıyorlardı. Olayın üzerinden on bir sene geçmesine rağmen bu kadar kin beslemişler.”

Menderes'in idamından sonra intikam hırsıyla duygularını örgütleyen karşı devrimci egemen güçler ile politik alandaki temsilcileri kinlerini kusmak ve yakaladıkları bu fırsatı kaçırmamanın peşindeydiler. Amerikan emperyalizminin sadık uşağı olan Morisson Süleyman (Demirel) ve genel başkanlığını yaptığı AP ilk gününden beri Mendereslerin intikamının alınacağı algısını canlı tutmuştur. 12 Mart faşist darbesiyle yakaladıkları bu olanağı değerlendirmek için aceleleri vardı. Bu nedenle Denizlerin yakalanmasının hemen ardından her yerde, dolaylı-dolaysız 'üçe üç; üç bizden üç onlardan' propagandasını yapmaya başlamışlardı. Meclisteki oylamada Demirel hırsla kendi partisinin vekillerine açıktan 'Ellerinizi kaldırın' biçiminde telkinde bulunmaktan çekinmemiştir.

Sıkıyönetim Mahkemesi, Askeri Yargıtay, Meclis Adalet Komisyonu ve TBMM Genel Kurulu'nun ardından Cumhuriyet Senatosu'nda 16 Mart 1972'de başlayan ve 17 Mart 1972 günü saat 03.30 sıralarında tamamlanan oylamada da idam hükmü onaylanır.

Cumhuriyet Senatosu'nda yapılan oylamaya 183 sena-

törden 141'i katılır ve bunların 105'i idamlara evet oyu verir. 36 senatör ise idamların infazına hayır oyu kullanır. Açık oy ve isim okumayla yapılan oylamada 88 AP'li senatörden 81 evet oyu çıkarken 34 CHP'li senatörden yarısı oylamaya katılmamayı tercih etmiş ve sadece Mukadder Öztekin evet oyu vermiştir. Tabi senatörlerden 15'inin hayır oyu kullandığı senatonun Kontenjan Senatörlerinden Nihat Erim ve 5 kişi daha evet oyu kullanırken, 3 tanesi de idamlara hayır demişlerdir.⁵⁴

İdamların senatoda da onaylanmasının ardından idamları engelleme girişimleri, gösteriler, protestolar ve eylemlilikler de yeniden hız kazanmıştır.

23 Mart 1972'de İngiliz Komünist Partisi Genel Sekreteri John Gollan, Deniz ve arkadaşları için af isteminde bulunur.

Belçika, Danimarka, Avusturya ve Norveç'in Ankara'daki elçilikleri hükümetlerinin yönergesi üzerine Dış İşleri Bakanlığı ile Cumhurbaşkanı'na başvurarak Deniz ve arkadaşları hakkındaki idam kararlarının yerine getirilmemesi isteğinde bulunulur.

Arkadaşları arasında "Bombacı Zihni" olarak adlandırılan Zihni Çetiner, Denizlerin idamlarının engellenmesi için yaptıkları bu projeyi şöyle anlatır:

"Denizlerin idamını engellemek için birileri Kızıldere olayını yaptı, birileri uçak kaçırdı, biz de Ankara Gemisi'ni kaçıracaktık... Almanya'dan iki kişi geldi. Bunlardan birisi Kıbrıs'lı Zeki Sodak, diğeri de Muammer Özer'di. 'Mustafa Gürkan'ı arıyoruz' dediler... Neden aradıklarını sorduk, anlattılar. Planlarına göre; Ankara Feribotu Akdeniz seferini yaparken İtalya'ya uğradığında bunlar da bir grup arkadaşlarıyla Roma'da gemiye binerek yolcularıyla birlikte gemiyi Denizlerin idamlarının önlenmesi amacıyla rehin alacaklar.

54 Bu bilgileri, Turhan Feyizoğlu'nun 'Bir İsyancının İzleri', Ali Yıldırım'ın 'Deniz Gezmiş'in Günlüğü', Can Dündar'ın 'Abim Deniz' isimli kitaplarından derledik.

‘Bu eyleme ben de varım’ dedim. Birkaç kez buluştuk. Meğer bunlar Almanya’dan beri izleniyorlarmış. Sonuçta, bir şey yapmadan polisler tarafından yakalandık.” (Ali Yıldırım, Deniz Gezmiş’in Günlüğü)

Deniz, Yusuf ve Hüseyin hakkında verilen idam cezalarının infaz edilmesine ilişkin yasa 24 Mart 1972 günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından onaylandıktan sonra, 25 Mart 1972 Cumartesi günü Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girer.

Kanun yürürlüğe girer girmez, saat 09.20’de CHP Genel Başkanı İsmet İnönü imzasını taşıyan ve yasanın esas yönünden iptalini isteyen CHP’nin iptal dilekçesi CHP Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Eyüboğlu ile Merkez Yönetim kurulu üyelerinden Erzurum milletvekili Selçuk Elverdi tarafından Anayasa Mahkemesi Başkanlığı’na sunulmuştur.

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı bu başvuru üzerine; “CHP’nin talebi politiktir. İnfaz durdurulamaz” diye bir açıklama yapar. Ankara İnfaz Savcısı Sami Uğur, idamların yerine getirilmesi konusunda Sıkıyönetim Mahkemesi’nin verdiği infaz şerhi kararının Askeri Yargıtay’ca da onaylanması halinde derhal infaza gidebileceklerini söyler.

CHP’nin Anayasa Mahkemesi’ne açtığı iptal başvurusu sonunda Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın idamlarının infazı usulden, bir iki eksikliğin de tamamlanması için bir süreliğine ertelenir.

İdamların yapılmasının engellenmesi için yapılan girişimlerden birini de Ertuğrul Kürkçü’nün açıklamasını T. Feyizoğlu, ‘Bir İsyancının İzleri’ adlı kitabına almıştır:

“Hüseyin İnan’dan Mamak Askeri Cezaevi’nden nasıl gönderildiğini bilmediğim ve kiminle gönderdiğini açıklayamayacağım, İngilizce yazılı iki not aldım. Birincisinde ‘24 Aralık’ta Noel eğlencesine başlamamızı ve bütün diplomatları bir araya toplayarak kendilerini de oraya çağırmanızı ve ne yapılacağına

orada karar verileceğini' söylüyordu. Yani bir nevi diplomatları rehin alıp Denizleri de oraya getirip pazarlık yapmaları için. İkincisinde ise 'artık kendilerinin gitmiş olduklarını, ne yapılacaksa bir an önce yapılması gerektiğini' söylüyordu."

Ertuğrul Kürkçü, Ünye Radar Üssü'nde üç teknisyenin kaçırılma eylemine ve Kızıldere'ye giden sürece böyle karar verildiğini belirtir.

Maltepe Askeri Hapishanesi'nden firar eden ekipten⁵⁵ Mahir Çayan, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna 26 Mart günü dışarıdaki arkadaşlarıyla birlikte Ünye'deki NATO Radar Üssü'nde görevli iki İngiliz, bir Kanadalı teknisyeni kaçıarak; 'Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in infazlarının derhal durdurulmasını, hiçbir devrimcinin asılmamasını ve infazların durdurulduğunun en fazla 48 saat içinde açıklanmasını' talep ederler. 'Aksi halde rehinenlerin kurşuna dizileceğini' de açıklamalarına eklerler.

İdamlara karşı gösterilen tepkiler Türkiye'de, Kürdistan'da ve birçok kıtada yayılarak sürmektedir. 29 Mart 1972 günü yayınlanan bir habere göre; "Deniz ve arkadaşlarının hem eylemlerine hem de idamlarına Sovyet Televizyonu geniş yer verir.

Bu arada İsmet İnönü idamların durdurulması için çabalarını aralıksız sürdürmektedir. 29 Mart günü konuyu görüşmek üzere Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'la bir görüşme yaparak idamların infazını engellemek için ricada bulunur. Cumhurbaşkanı Sunay bu konuya ilişkin 30 Mart günü şu açıklamayı yapmıştır:

"İnönü; infazlar için yalvarmaya geldim, anlayış göstermiyorsunuz, dedi."

55 Cihan Alptekin, Ömer Ayna ve beraberindeki bir grup THKO'lu tutsak özgürlük eylemi gerçekleştirmek için tünel kazmaya başlamışlardır. Bu sırada başka bir hapishanede tutsak olan Mahir Çayan ve arkadaşları Maltepe Hapishanesi'ne sevk alabilmek için başlattıkları girişim sonucunda çıkanların yanına gelerek özgürlük eylemine dahil olurlar. Hummalı bir çalışmanın ardından 29 Kasım 1971 gecesi Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz özgürlük eylemini başarıyla gerçekleştirirler.

Bu arada devrimci hareketin önemli oranda kayıp verdiği haberleri yayılır. Bu kayıp; stratejik düzeyde verilen bir kayıp olarak tarihimizde yer alır. Verilen süreye rağmen devrimcilerin talepleri devlet tarafından kabul edilmez. On bir devrimcinin Tokat Niksar'ın Kızıldere Köyü'nde kaldıkları ev tespit edilerek 30 Mart 1972 günü askerlerce kuşatılır. Şartları kabul edilmediği için üç teknisyeni öldüren devrimciler 'Teslim olun!' çağrısına direnişle cevap verirler. Çıkan çatışmada Mahir Çayan, Cihan Alptekin ve sekiz fedai ruhlu devrimci idealleri uğruna ölümsüzlüğe yürürken, Ertuğrul Kürkçü yaralı halde ele geçirilir.

Devrimci direnişleriyle teslim olmamanın manifestosunu yazan 10 devrimcinin isimleri ve konumlarını 'ON'ların anısına, ideallerine bağlılığın bir gereği olarak unutmamak, unutturmamak adına bu çalışmaya da aldık.

Mahir Çayan (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi-THKP-C kurucularından)

Cihan Alptekin (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu-THKO kurucularından)

Ömer Ayna (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu-THKO kurucularından)

Sinan Kazım Özüdoğru (Dev-Genç Genel Sekreteri)

Hüdai Arıkan (Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu Üyesi)

Saffet Alp (Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgütü kurucusu olarak aranmaktaydı)

Sabahattin Kunt (Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Birliği Yönetim Kurulu Üyesi)

Nihat Yılmaz (Fatsalı Şoför)

Ertan Saruhan (Fatsalı Öğretmen)

Ahmet Atasoy (Ünyeli Çiftçi)

Kızıldere Direnişi'nde Mahirlerin ölümsüzleşmesi haberi çok geçmeden dört bir yana yayıldığı gibi Mamak'a da ulaşır. Devrimci tutsaklar; birlikte iş yapabilmenin en güzel örneklerinden birini sergileyen, direnişin, teslim olmamanın manifestosunu yazan ON'ların ölümsüzleşmesi haberiyle derin bir acı ve hüznün yaşarlar. Hapishaneyi kaplayan sessizliği Hüseyin'in hücrelerinden yükselen sesi bozar:

“Ölenler!

Dövüşerek öldüler

Güneşe gömüldüler.

Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!

Akın var akın;

Güneşe akın!

Güneşi zaptedeceğiz;

Güneşin zaptı yakın!”

1 ve 2 Nisan günleri çıkan gazeteler ON'lar hakkında türlü yalan haber ve karalama maksatlı açıklamalarla doldurulmuştur. Erim'in ağzından düşürmediği; 'Anarşist avına bütün yurt çapında devam edildiğini ve operasyonların anarşistlerin kökleri kazınana kadar süreceği'ni söyler. Burjuva medya ve kalemşörleri de ağız birliği yapmış gibi yazıları ve haberleri aracılığıyla kamuoyunun dikkatini üç teknisyene çevirerek, Kızıldere'de gerçekleştirilen katliamın üzerini kapatmaya çalışmışlardır.

3 Nisan günü Anayasa raportörleri infaz kanununun Anayasa'ya aykırılığıyla ilgili itirazlar üzerine hazırladığı raporu Anayasa Mahkemesi'ne sunar. Üyeler, konu üzerine gerekli çalışmayı yaptıktan sonra mahkemenin toplanarak karar vereceğini açıklar.

Bir sonraki gün Denizlerin avukatları ise Askeri Yargıtay'a başvurarak Sıkıyönetim Mahkemesi'nin infazların yapılması yönündeki kararını; TBMM Karma Komisyon kararına itiraz

edebileceğini ve idamlarla ilgili kanunun Anayasa Mahkemesi'nin önünde olması gerekçesiyle kararı temyiz ederler.

Anayasa Mahkemesi raportörlerinin verdiği 'idam hükümlerinin yerine getirilmesine ilişkin hazırlayıp mahkemeye verdiği raporda; kanun Anayasa'ya aykırı değildir görüşü belirtirler. Bu nedenle de kanunun şekil ve esas yönünden iptalini gerektirecek bir sebep bulunamamıştır' sonucuna varır. Bu rapor hakkında kararını açıklamak için yaptığı oturumu 6 Nisan günü saat 20.30'da tamamlar ve çıkan kararı Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan şöyle açıklar:

“Millet Meclisinde öncelik ve ivedilik ve Cumhuriyet Senatosunda öncelik önergelerinde gerekçe gösterilmek ve her iki yasama meclisinde teklifin maddelerine geçildikten sonra ivedilik istemleri oylanmak suretiyle, yasama meclisleri iç tüzüklerine aykırı davranılmasının; kanunu, Anayasanın 85. Maddesine aykırı duruma düşürdüğüne ve biçim yönünden iptalini gerektirdiğine ve bu nedenle 1576 sayılı kanunun iptaline karar verilmiştir.”

Başkan, 'kanunun usul yönünden iptalinden sonra diğer yönlerine ve esasına bakılmadığını' belirtiyor. Bozma kararı esastan olmayıp usul yönünden de olsa bu karar Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in 'bir süreliğine daha ipe gönderilmeyeceği' anlamına gelmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin 5'e karşı 10 oyla aldığı bu karar 7 Nisan'da Resmi Gazete'de yayınlanır. Bu karar üzerine bu defa usulde hata yapmadan, ikinci kez görüşülmek üzere Denizlerin dosyası aynı prosedür işletilerek kurumlar arası yolculuğa çıkar. Denizlerin avukatları ve hukuk camiası normal bir seyirde ilerlediği takdirde meclisin çalışma temposu da dikkate alınarak dosyanın en erken üç ayda karara bağlanabileceğini düşünürler. Ne var ki kurumlar arası dolaşım 10 gün içerisinde tamamlanır.

Son kertede CHP'nin muhalefetine rağmen Meclis Adalet komisyonu 'idamların infazına' karar verir. Bu defa dosyalara,

öncelik ve acele gerekçesi belirtilmiştir: “İbret-i müessirenin toplum yararına olarak geciktirilmemesi ve bu yüzden ivedilikle görüşülmesi yerinde olacaktır.” Yani; idamlar topluma örnek olacaktır. Bu nedenle bir an önce görüşülmesi ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. (!)

Burjuva-faşist kurumlar arasında koştururcasına Denizlerin dosyası ikinci defa telaşla dolaştırılarak sonlandırılmaya çalışılırken, Deniz ve arkadaşları dışarıdaki politik gelişmelerle ilgilidirler. Özgürlük, devrim ve sosyalizm için yola çıkan yurtsever, devrimci, Marksist- Leninist komünistler, mücadelenin, savaşımın hangi cephesinde olurlarsa olsunlar öncelikli olan temel görevlerinden birisi politikanın gerisinde kalmamaktır. Bu görevle ilişkilenişleri içerisinde devrimciler uygun durumda başvurdıkları taktiklerle kendi gündemlerini belirlerler. Bu yaklaşım üzerinden isabetli kararlar alarak burjuva politikalarına müdahale etmeye çalışırlar. Zindanlar da mücadelenin bir cephesi olduğuna göre devrimci tutsaklar da içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde kendi üzerlerine düşeni yaparlar. Burjuvazinin politikalarına ve ezilenler aleyhine aldıkları kararlara karşı farklı eylem biçimleriyle tutum alırlar.

Kolektif bilinçle kendilerini konumlandıran devrimci tutsaklar beton ve demir yığınları arasında sınırlı olanaklara sahip olmalarını dışarıdaki politik gelişmelere kayıtsız kalma gerekçesi yapmazlar.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin de infaz kararının önce bozulup ardından ‘usulünce’ tekrar görülmesi ve yine ‘idamların infazı’ yönünde karar çıkmasını önemsemezler. Çünkü bu sonuca hazırlıklıdır. İdam günlerinin yaklaşmasına rağmen devrimci görevlerini aksatmamışlardır. Ekonomik politik gelişmeleri günü gününe takip etmekten ve iktidarın antidemokratik uygulamaları, gerçekleştirdiği hak gasplarına karşı tavır almaktan geri durmazlar. 12 Mart darbecileri onları bir an önce aşmak isterken Denizler dışarıdaki politik gündeme ilişkin neler yapabileceklerini tartışmaktadırlar.

17 Nisan 1972 günü Meclis Adalet Komisyonu'ndan çıkan kararı kendi içlerinde tartışan üç yoldaş, kararın yeniden oylanmasını ve uygulanan baskı politikalarını protesto etmek amacıyla 18 Nisan itibarıyla bedenlerini ölüme yatırma kararı alırlar.

Denizler 18 Nisan 1972 Salı günü görüşmeye gelen avukatlarıyla daha önce aldıkları kararı paylaşarak önceden hazırladıkları Ölüm Orucu bildirilerini kamuoyuyla paylaşmalarını isterler. Niçin ölüm orucu kararı aldıklarını ve taleplerini şu başlıklar altında özetlerler:

“1. Son getirilen zamlar ve hayat pahalılığı fakir emekçi halkımızın, zaten son derece güç olan hayat şartlarını; çıkarıcıların menfaati uğruna daha da dayanılmaz hale getirmiştir.

2. Halka dönük olan 1961 Anayasası elbise değiştirir gibi değiştirilmiş, bununla da yetinilmeyerek halkımıza anayasamızca tanınan hakları tamamen ortadan kaldırmak için Anayasa değişikliğine gidilmek istenmektedir.

3. Sıkıyönetim mahkemelerinde, MİT ajanlarına mahkemelerin temsilcileri görüntüsü verilmek istenmiş ve ‘ANAR-ŞİST’ deyimi ile devrimcilerin katline gidilmiş ve yine aynı nedenle siyasi cinayetler işlenmiştir.

4. Bizim bugün hücrelerinde kaldığımız Mamak Askeri Cezaevi’nde bulunan diğer tutuklu arkadaşlarımızdan bir veya birkaçı her gün ‘mahkemeye götürüyoruz’ denilerek MİT’in işkence odalarına götürülüp çağ ve insanlık dışı işkenceye tabi tutularak, yapılan işkencenin bütün belirtileri üstlerinde olarak geri getirilmektedir.

5. Bütün bu yasa dışı, çağ dışı ve insanlık dışı uygulamaların halkımız ve ilerici aydınlar tarafından bilinmemesi ve duyulmaması için basına sansür konulmuş, basın ancak sıkıyönetimin izin verdiği haberleri verebilecek duruma getirilmiştir.

Bütün bu nedenlerle 18.04.1972 tarihinden itibaren ‘Ölüm Orucu’na başladık, bu davranışımızın, kötülükleri sona erdir-

meyeceğini biliyoruz. Ancak halkımıza ve onun haklarına cezaevi hücrelerinde sahip çıkıp onu savunacak tek hareketimiz ‘Ölüm Orucu’nu sürdürmek olacaktır.”

Avukatları Denizlerin tavrını anlayışla karşılamakla beraber ‘Bu içinde bulunduğumuz koşullarda yapmasanız daha iyi olur’ anlamına gelen birkaç söz ederler. Ancak Denizlerin almış olduğu bu karara-davranışa da saygı göstererek ellerinden geleni yapacaklarını belirtirler. Avukatlar açıklamayı yayınlamaları için Cumhuriyet Gazetesi’ne götürürler. Cumhuriyet; Denizlerin ölüm orucuna başladığını ve taleplerini yayınlayarak kamuoyuna duyurur.

24 Nisan 1972 Pazartesi günü TBMM’de idam kararlarının yerine getirilmesi görüşmelerinin yapıldığı oturumda CHP Genel Başkanı İsmet İnönü; “Biz siyasi suçlardan idam yapılmasına karşıyız... Müebbet hapis, idamdan daha az ceza değildir... Bunların cezası müebbet hapse çevrilmelidir...” şeklinde belirtir görüşünü. Aynı oturumda CHP İstanbul Milletvekili Reşit Ülker; “CHP’nin idamların müebbede çevrilmesi isteği istismar edilmektedir” der ve 1961’de Adnan Menderes ve iki arkadaşının idamını önlemek için de İsmet İnönü’nün Milli Birlik Komitesi’ne gönderdiği mektubu okumaya başlaması üzerine CHP’li vekiller ile DP’liler birbirleriyle kavgaya tutuşurlar.

Ölüm orucunun dokuzuncu gününde Denizlerin sağlık durumunda ciddi bir sorun görülmemektedir. Deniz biraz kilo verdiği için kemerini beş delik kadar geriden bağlamaya başlar. Yusuf pek etkilenmemiştir. Ancak Hüseyin’in midesi önceden rahatsız olduğu için sorun çıkarır. Deniz, Hüseyin’e; “Sen hiç değilse günde bir bardak süt iç” önerisinde bulunur. Hüseyin bu öneriyi; “Ayrıcalık istemiyorum” diyerek geri çevirmesi üzerine Deniz; “Dede, adamlar seni asmadan sen ölme sakın!” diye espri yapar ve üçü birden gülmeye başlar.

Halit Çelenk ve diğer avukatları, Deniz ve arkadaşlarının başlattıkları ölüm orucu direnişi nedeniyle sağlıklarından kay-

gılanmaya başlarlar ve düzenli sağlık kontrolü yapılması için 25 Nisan günü Adalet Bakanı Ferit Melen ile Ankara Sıkıyönetim Komutanı Semih Sancar’a birer telgraf çekerek Denizlerin ‘tıbbi müşahede altına alınmalarını’ talep ederler.

Denizler, ‘Tıbbi Müşahede’yi duyduklarında bunun ne anlama geldiğini anlamaya çalışmaktadırlar. Bu merakları 27 Nisan Perşembe günü GATA’dan gelen doktor heyetinin kendilerini hücrelerinde muayene etmesiyle giderilir. Doktorlar, artık her gün gelerek onları muayene edeceklerini, söylerler. Denizler aralarında konuştuktan kısa bir süre sonra bu yakın ilginin sebebini anlarlar. Çünkü idamlarına karar verenler onları asabilmek için sağlıklı olmalarını istiyorlardır.

Bu arada aynı gün akşam haberlerinde Denizler, Cumhuriyet Senatosu’nun da Senato ve Adalet Komisyonu’nda haklarındaki idam cezası tasarısının 4’e karşı 9 oyla onaylandığını öğrenir.

Dosyalar senato Adalet komisyonunda görüşülürken Bülent Ecevit 29 Nisan akşamı Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’la bir buçuk saat süren bir görüşme yapar. Ecevit görüşmeden sonra hiçbir açıklama yapmadan Orhan Birgit’in evine gider.

İdam sehпасının kurulmasına sayılı günler kala Denizlerle avukatları Halit Çelenk arasında pek de olağan olmayan bir görüşme gerçekleşir. Karşılıklı hal hatır sorma faslının ardından H. Çelenk konuya nasıl, nereden başlayacağını tasarlamak için dışarıdaki gelişmelerden, İstanbul’daki dava dosyalarından konuştuktan sonra kendini toparlayarak asıl konuya girer:

“Açlık her insan üzerinde olumsuz, fiziksel etkiler yaratır. Bu etkinin sizlerde de kendini göstereceği kuşkusuzdur. Dışarıda infazların önlenmesi için her türlü çalışmalar yapılmakta ve sürdürülmektedir. Bu çabalar başarılı olabilir ya da olmayabilir. Çalışmalar olumlu sonuç vermediği takdirde infazlar kaçınılmaz olacaktır. Bu takdirde sizlerin, idam sehпасı altına sağlam ve zinde gitmeniz gerekir. Açlıktan bitkin ve çöküntü içinde sehpa altına gitmeniz sakıncalıdır. Bu takdirde açlığın doğurdu-

ğu bitkinlik ve çöküntü, maksatlı çevrelerce kullanılacak, kamuoyuna korku olarak gösterilecek ve aleyhinize propaganda yapılacaktır. Böyle bir propagandaya olanak vermeye hakkınız yoktur. Bunları düşünerek ölüm orucuna son vermeniz gerekir” şeklinde düşüncelerini ifade ederek bir nefes alır. Bunun nedeni Av. Halit Bey, bir taraftan Denizlerin darağacına giderlerken halsizlikten yürüme zorluğu yaşama olasılığını burjuvazinin, kurumlarının, basının kullanabileceği kaygısı diğer taraftan da direnişteki Denizlere eyleminizi bırakın demenin zorluğunu yaşamaktadır.

Deniz, bu öneriyi düşünmeye, konuşmaya değer görür ve arkadaşlarıyla konuşmak için bir saat zaman ister. Deniz, Yusuf ve Hüseyin arkadaşlarıyla birlikte avukatlarının önerisini değerlendirirler. Sonuç olarak öneriyi doğru ve yerinde göreyerek ölüm orucunu bitirdiklerini avukatlarına bildirirler. Onlar da karşılaşmanın final bölümünü devrimci kimliklerine, iddialarına layık bir şekilde bitirmeyi seçer. Bu nedenle Çelenk’in önerisini makul ve yerinde görürler.

Politik yönüyle ölüm orucu direnişini de aşan daha ileri bir çarpışmaya girme günü yaklaştıkça Denizlerin mücadelesi ve idam ‘cezaları’na karşı gösteriler, kampanyalar Türkiye ve Kürdistan sınırlarını aşarak enternasyonal bir boyut kazanmıştır. Bu nedenle mücadelenin politik ve ideolojik kazanımı oldukça büyüktür. Deniz, Hüseyin, Yusuf yoldaşlar da bunun bilincindedirler. Bu düşünceyle darağacına yürürken çarpışma finalinin galibi işçi sınıfı, ezilen halklar ve politik öncüleri; özgürlük, devrim ve sosyalizm güçleri olmalıdır. Ölüm orucu direnişini bıraktıktan sonra hazırlıklarına bu perspektif, bu sorumluluk yön verir.

Deniz ve yoldaşları; burjuva-faşist yargı, yasama ve yürütmeye organlarının uyduruk politik kararlarına, öç alma davranışlarına karşı her seferinde hazırlıklarını bu tarihi sorumluluklarının farkında olarak karşılık verdiler. Onlar görevlerini hakkıyla yerine getirme kararlılığından hiç şaşmadılar.

Deniz ve yoldaşlarının idamlarına sayılı günler kala avukatlarının önerisini dikkate alarak ölüm orucuna son vermelerinin nedeni de bu amaç ve düşünceden kaynağını almıştır. Direnişe son veren Denizler bir yandan kendilerini toparlamaya çalışırken diğer yandan da final raundunu kazanmak için hazırlıklarını sürdürürler.

Bu arada 2 Mayıs 1972 günü senato karar için son görüşmesini yapmak üzere toplanmıştır. Dosyaya ilişkin lehte ve aleyhte konuşmaların tamamlanmasının ardından saat 18.40'ta oylamaya geçilir. Yapılan oylamada kullanılan 145 oydan 34'e karşı 111'i idamların infazı yönünde oy kullanmıştır. Senatodan çıkan sonucu akşam yemeğinden sonra radyodan öğrenen Yusuf'un seslenişi yankılanarak hücrelerdeki ve koğuştaki sessizliği bozar. Deniz Gezmiş'in Günlüğü kitabına Ali Yıldırım Yusuf'un şu konuşmasını almıştır:

“Arkadaşlar, beni dinleyin. Anlaşılan o ki yolun sonuna geldik. Buraya kadar bir mücadele verdik, başımız dik onurluca. Pes etmedik, pişmanlık duymadık, nedamet getirmedik. Belki içinde yer aldığımız olaylardan çok bu dik duruşumuz korku saldı iktidar sahiplerinin yüreğine. Ölümüne giderken gösterdiğimiz kararlılık karşısında şaşkına döndüler. Şimdi sayılı zamanımız kaldı. Bu gidişte mücadelemizin bir parçası olacaktır. Attığımız her adım, söylediğimiz her söz geride bırakacağımız her cümle. Ben son anda ne olur ne olmaz diyerek, senatoda görüşmeler bittikten sonra iki mektup yazdım. Onları size okumak istiyorum. Bu mektupla babama, aileme, akrabalarımaya yazılmış olsa da birer THKO bildirisi gibi değerlendirin. Eleştiri getirin, düzeltin” der ve mektupları peş peşe okumaya başlar.

Yusuf Aslan'ın bu konuşması ile mektuplar final çarpışmasını da kazanmanın politik ve ideolojik anlamını ne kadar önemsediklerini gösterir. Keza omuzlarındaki bu tarihsel görev ve sorumluluğun ne kadar ağır olduğunun bilincinde oldukları mektuplarına da yansımıştır.

2 Mayıs günü Senato'da idamların infaz edilmesi kararının

çıkmasından bir sonraki gün Denizlerin avukatlarından Niyazi Ağırnaslı Mamak’a gider. Ancak Denizlerle görüşürken söze nasıl başlayacağını sıkıntısını yaşamaktadır. Sonunda; “Her şey bitmiş değil çocuklar” diye söze başlar. “... Hala ümitliyim ben, Cumhurbaşkanı veto edebilir, konu bu kez Anayasa Mahkemesi’nin önüne esastan gelebilir, infazların olmaması için var gücümüzle uğraşıyoruz” derken zorlanarak konuşmaktadır. Kendisi de bunun farkındadır. Konuşurken her sözü boğazına düğümlenir.

Bu durum karşısında Deniz:

“Yok ağabey, bizim asılma kararımızı çok önceden vermişlerdi zaten, bunu hep söyledik. Dileriz ki boş yere ölmüş olmayalım. Ve vatan satıcılarının oyunları anlaşılсын yoksul halkımızca. Boşa ölmüş olursak işte o zaman yazık olur” der ve konuşmasına devam eder:

“Bizi Taylan Özgür’ün yanına gömdürün ve infazlar sırasında mutlaka yanımızda bulunun. Burjuvazinin paçavra gazeteleri; korktular, düştüler, bayıldılar gibi onurumuzu kırıcı yayın yapmaya çalışırlar. Duruma avukatımız olarak tanık olmalısınız” sözleriyle konuşmasını tamamlar.

Bu konuşma Niyazi Ağırnaslı’yı daha da etkiler: “Siz hiç merak etmeyin” der Deniz’e. Bu son konuşmaları olur. Sarılıp vedalaşırlar birbirleriyle ve biri hücrelerine biri ise duvarların dışına doğru yola koyulur...

Aynı gün öğle saatlerinde radyoda yayınlanan şu haberi dinlerler:

“Ankara-İstanbul seferini yapan THY’nın Boğaziçi yolcu uçağı bu sabah Sofya’ya kaçırıldı.”

Uçağa son anda sahte isimlerle binen Yaşar Aydın, Mehmet Yılmaz, Sefer Şimşek ve Necdet Akça isimli devrimciler İsmet İnönü’nün oğlu Ömer İnönü’nün de yolcular arasında olduğu uçağı Denizlerin idamını engellemek için kaçırmışlardır.

4 Mayıs 1972 günü Perşembe günü ise Deniz ve iki yolda-

şının idamını engellemek amacıyla Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Kemalettin Eken'e; ODTÜ Makine Fakültesi öğrencisi Hasan Ataol, Mimarlık Fakültesi öğrencisi Ergün Adaklı, Sefa Asım Yıldız ve Niyazi Yıldızhan'dan oluşan bir THKO timi tarafından suikast düzenlenir. Suikastta THKO'lu Niyazi Yıldızhan ve bir er ölür. Ergün Adaklı ve Sefa Yıldız kaçarak kurtulmayı başarır. (Kaynak: Turhan Feyizoğlu, Bir İsyancının İzleri)

İdamların durdurulması için birçok girişim ve eylemliliğin iç içe geçtiği günler yaşanmaya devam etmektedir. Cemil Gezmış, Anayasa Mahkemesi'ne dava açmak için ihtiyaç duyduğu 31 imzanın 28'ini toplamış, yalnızca 3 imza daha bulmaya çalışmaktayken gerçekleşen Kemalettin Eken'e dönük suikast girişiminin hemen ardından 6 senatör imzasını geri çeker ve baba Gezmış'ın bu girişimi de yarıda kalır.

CHP'nin 5 Mayıs'ta toplanan Genel Kurulu'nda İsmet İnönü peş peşe üç defa kalp krizi geçirir. Bunun üzerine kurultay 6 Mayıs gününe ertelenmiştir. İdamların gerçekleşmesinin ve İnönü'ye karşı parti içi muhalefetin etki düzeyinin ne derece olduğu bilinmekle birlikte, İsmet İnönü 8 Mayıs günü CHP Genel Başkanlığı'ndan istifa eder.

TMGT eski başkanlarından Kazım Kolcuoğlu, Meclis Komisyonlarında idamların görüşüldüğü dönemde Deniz'le hapishanede yapmış olduğu görüşmeyi şöyle anlatmıştır:

“Raif Erdem'le gittik. Sarıldık, öpüştük. Uzun uzun görüşmeleri değerlendirdik. ‘Çok zor durumdayız’ dedi. ‘Kendimizi korumak, kimseye zarar vermeden olayları götürmek için belli radikal unsurlarla ister istemez dayanışma içerisine girdik, yani askeri unsurlarla. Hep seni Kemalist diye suçlardım. Sen yapmadın, biz yapmak zorunda kaldık. Bundan sonra yapılacaklar önemli. Şimdi bizi asmak için bahane arıyorlar.’ Sonra arkadaşlarını uyarmamızı istedi. Deniz, ‘Bizim dışımızdaki insanlar heyecanlanır ve bir şey yapmak ister. Arkadaşları, ulaşabildiğiniz kadarıyla uyarın, bir olay olmasın.

Biz de büyük bir olay yaratıp buraya girmedik aslında. Olay yaratıp idamımıza sebebiyet verilmesin.’ (Bir İsyancının İzleri, T. Feyizoğlu)

Deniz ve yoldaşları uluslararası ve ulusal ölçekteki politik gelişmelerin analizini yaparlar; mücadeleye dolaylı, dolaysız yarar sağlayacak politik tutum belirlemeyi ve uygun eylem taktiklerine başvurmayı önemserler. Ayrıca Deniz; kendileri için bir şeyler yapmaya kalkacak olan arkadaşlarının başına bir şey gelirse üzüleceklerini de görüşüne gelen Kazım Kolcuoğlu ile paylaşır.

Takvim yaprakları 5 Mayıs’ı gösterdiğinde aileler ve devrimci demokratik kurumlarda hüznünlü bir beklenti hakim olmuştur. Denizlerin idamlarını durduramamış olmanın üzüntüsüyle öfkesi birbirine karışmıştır. Bugünü yarına bağlayacak olan gece büyük bir utanca ve ayıba tanık olacak, Türkiye siyasi tarihinde bundan böyle kara bir leke olarak yerini alacaktır.

Aynı gün Ankara’nın önemli noktaları polis ve askerler tarafından kuşatılmış, olağanüstü önlemler alınmıştır. Ankara Merkez Kapalı (Ulucanlar) Hapishanesi’nde de yine olağanüstü bir hareketlilik hakimdir. Tüm görevliler tedirginlik ve telaş içinde bir bekleyiş içine girmişlerdir.

Kardeş Hamdi Gezmiş; “Babam 5 Mayıs Cuma günü durumun hızla kötüye gittiğini görünce Bora abime; ‘Ankara’ya gidelim’ dedi. Mamak Askeri Hapishanesi’ne gittiler. Ancak görevliler; ‘Bugün banyo günü, yarın gelersen görürsünüz’ demiş, görüştürmemişler. Babam da Bora abimle Ulus’ta her zaman kaldıkları Konfor Palas’a gitmiş.

“Meğer onlar gittiğinde, içeride hazırlık yapıyormuş. O gün banyo değil infaz günüymüş. Gece sokağa çıkma yasağı konu; infazın o gece yapılacağını anladık.” Hamdi Gezmiş, Can Dündar’ın Abim Deniz adlı kitabında Ankara’da 5 Mayıs 1972 Cuma gününün bir kesitini bu cümlelerle anlatır.

O gün Ankara dışında başka hangi illerde polisiye tedbirler alınmış olduğunu bilmemiz mümkün değil. Ancak benim tanıdığım o tarihte Isparta 40. Piyade Alay'ında 5 Mayıs günü akşama doğru bir teğmen bölüğü toplayarak; 'Çok önemli bir günün içinde olduğumuzu ve çok dikkatli olmamız gerektiğini' söyleyerek bizlere uzunca bir nutuk çekmişti. O gece boyunca devriyeler artırıldı, nöbetçiler çift çıkarıldı. Biz neler olduğundan habersiz biçimde pürdikkat nöbet yerlerimizde dikilirken, 5 Mayıs'ı 6 Mayıs (Hıdırellez) gününe bağlayan gece üç fidan peş peşe idam edilmiş. Bu gerçeği öğrendiğim 6 Mayıs günü, geçen akşamki paniğin nedenini anlamıştım.

Ulucanlar Hapishanesi bahçesinde bulunan yılların koca kavak ağacı altında darağacı kurulmuş, yağlı urgan hazırlanmış, kısacası infazlar için tüm hazırlıklar tamamlanmıştır.

Mamak Hapishanesi'nde tek tek hücrelerde kalan Deniz, Yusuf ve Hüseyin 5 Mayıs sabahı hücrelerinden alınarak arkadaşlarının kaldığı koğuşa verilir. İdare akşama kadar arkadaşlarıyla vakit geçirmelerine izin verildiğini söyler.

Denizlerin bir günlüğüne verildiği koğuşa o güne kadar hiç karşılaşmadıkları bir yüzbaşı gelir. Herkesin kendisini görebileceği bir yere geçen yüzbaşı herkesin kendisini dinlediğinden emin olduğu an konuşmaya başlar:

"Buraya kadar beyler! Hakkınızdaki karar bu sabah Resmi Gazete'de yayınlandı. Öbür dünyada görüşürüz!"

Yüzbaşı sözlerini bitirir bitirmez Hüseyin İnan'ın, Yusuf Aslan'dan ödünç aldığı lafı suratına bir tokat gibi çarpar:

"Sen ve efendilerin bilmelisiniz ki biz halkımızın kurtuluşu ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi uğruna şerefimizle bir defa öleceğiz. Bizi asanlar ise her gün öleceklerdir!"

Hiç beklemediği bir anda Hüseyin'in bu devrimci çıkışı karşısında adeta Kayseri Valisi, Emniyet Müdürü ve İç İşleri Bakanı gibi aptallaşan yüzbaşı korku ve panik içinde tek laf etmeden apar topar koğuшу terk etmek zorunda kalır.

İnsanlıktan, insani değerlerden nasiplenememiş olan yüzbaşı, ideallerine bağlı devrimcileri hiç tanımamış olmalı ki; devrimcilerin düşünceleri uğruna her türlü zoru göğüslemeye hazır olduklarını bilmemektedir.

Bilmez ki; devrimciler, sosyalistler, Marksistler olası riskleri de hesaplayarak ölümü bile korku olmaktan çıkartmışlardır yaşamlarından. O sebepten Hüseyin İnan'ın (Dede) kendinden emin, özgüven yüklü gür sesi karşısında yüzbaşının acze ve korkuya düşmesi normaldir.

Yüzbaşı koğuştan çıktıktan sonra Hüseyin, yoldaşlarına döner ve: “Adamın verdiği haberin doğru olma ihtimali çok yüksek. Karar bugün Resmi Gazete’de gerçekten de yayınlanmış olabilir. Son anımızı, son yürüyüşümüzü planlamalıyız. Orada infaz anında birbirimizi göremeyeceğiz. Birbirimizin yanında olamayacağız. O nedenle orada, o anda neler yapacağımızı, neler söyleyeceğimizi, nasıl davranacağımızı burada birlikte konuşalım” sözleriyle ne yapmaları gerektiği konusunda konuşmayı önerir arkadaşlarına.

Hüseyin’in bu duyarlı-sorumlu davranışı; devrimci bir eylemi layığıyla yerine getirmek için her anında konuşarak hazırlıklarını tamamlamayı ne kadar önemsediklerini göstermektedir.

Dede o gece; sınıf düşmanlarına, faşist diktatörlüğe karşı gerçekleştirecekleri son devrimci saldırının her aşamasında örnek bir davranış sergilemelerini gelecek kuşaklar bakımından da çok önemser. Bunun için devrimci bir pratik sergilemeyi önemli gören bir önder-komutan titizliğiyle yapacakları son devrimci vuruşun tüm ayrıntılarını konuşmak-tartışmak maksadıyla yapar bu konuşmayı.

Deniz, Hüseyin ve Yusuf’un saatler sonra gerçekleştirecek olan o anın tüm ayrıntılarını planlamadaki titizlikleri, geçmişle gelecek arasındaki devrimci çizginin sürekliliğini sağlamada üzerlerini düşeni yapmaktır. Paramaz ve 19 Ermeni sosyalistin, Şeyh Saidlerin, Seyit rızaların darağaçlarındaki di-

reniş bayrağını onlardan onlarca yıl sonra da kendilerinin dalgalandırmaları gerektiğinin farkındadırlar. Bu görevi layığıyla yerine getirme sorumluluğunu kendileri omuzlamışlardır.

Bugün THKO'nun üç önder kadrosu farklı içerikte bir eylem gerçekleştirecekler ve son görevlerini de devrimci ilkelere layık biçimde yerine getireceklerdir. Onurla taşıdıkları bayrağı arkalarından gelen devrim yolcularına bırakarak ölümsüzlüğe, devrim halayına durur gibi yürüyecekler bu gece... Denizler idama değil militan bir eyleme, bir mitinge gider gibi arşınlar-ken koridorları aynı anda devrim şarkılarıyla inletecekler Ulu-canlar'ın hapishane duvarlarını.

Hüseyin İnan konuşmasını bitirdikten sonra Yusuf; “Benim mektubum hazır, asıl siz düşünün” diye espri yaparak hem arkadaşlarına takılır hem de havayı yumuşatır, yüzündeki te-bessümle.

Deniz: “Burada yapmıyorlar bu işi. Mutlaka Ulucanlar Ka-palı Cezaevi'ne götüreceklerdir. Bir yıl önceki ilk misafirhane-mize. İmam falan çağırıyorlarmış. Nazikçe göndeririz adamı. Verirlerse bir çay isteriz bir de sigara. Yazarız son mektubumu-zu. Bu mücadelenin bizimle başlamadığı gibi bizimle de bitme-yeceğini, asla pişmanlık duymadığımızı söyleriz. Parkalarımız-la, postallarımızla çıkarız sehpayı. Kendi ilmeğimizi kendimiz geçiririz boynumuza. Son sözümüzü söyleriz. Ve cellada bı-rakmadan kendimiz tekmeleriz ayağımızın altındaki sehpayı!” sözleriyle anlatır yapacakları eylemlerinin ayrıntılarını.

Deniz'den sonra “Son sözlerimiz ne olacak?” diye sorar Yusuf. Yanıt Hüseyin'den gelir: “En fazla birkaç cümle söy-leme şansımız olacaktır. Onlar da bizi en iyi ifade eden slo-ganlarımız olmalıdır. Senin mektupta yazdığın gibi şöyle sözler söylemek geçiyor içimden; ‘Biz şahsi hiçbir çıkar gözetmeden halkımızın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştık. Bu bayrağı bu ana kadar şerefimizle taşıdık. Bundan sonra da bu bayrağı Türkiye halkına emanet ediyoruz. Yaşasın işçiler köylüler! Ya-sasın Devrimciler! Kahrolsun faşizm’ gibi.

İdam anını da içinde barındıran faşizme karşı bir direniş sahneleyen tiyatro oyununa hazırlanır gibi prova yapar üç yoldaş. Hüseyin'den sonra sözü Yusuf alır. O da darağacında yağlı urganı boynuna geçirmeden önce yapacağı son konuşmanın içeriği hakkında; “Her eylemimiz nasıl yüreklerine korku saldı ise son anımız da öyle olmalı. Sözgelimi kellelerimizi almak için gayret gösteren General Elverdi de orada olacaktır. Onun şahsında düzenin tüm hizmetkârlarına da bir çift söz söylemeliyiz. Onlara sermayenin ve Amerikan emperyalizminin hizmetkârı olduklarını hatırlatmalı, bizim ise gözümüzü kırpmadan kendimizi halkımıza adadığımızı göstermeliyiz.” (Kaynak: Ali Yıldırım, Deniz Gezmiş'in Günlüğü)

Yusuf Aslan da sözlerini tamamladığında koğuşu sessizlik kaplar. Son eylem anına hazırlık konuşmalarının provasını dinleyen her devrimcini bilincinde ve duygularında acı bir hüznün ile öfke aynı anda alevlenir. Deniz, Hüseyin ve Yusuf kendilerinden emin, rahat bir şekilde son eylemlerini kimliklerine ve savundukları ideolojiye yaraşır şekilde tamamlamayı görev edinmişlerdir. Ortalama yedi yıllık devrimci yaşamlarının her gününü dolu dolu yaşadıkları gibi son anlarını da öyle yaşamaları gerektiğinin bilinciyle hareket edeceklerdir. Eylemin asıl öznelere böyle düşündükleri için yüreklerini hüznün yerine direniş ruhu, mutluluk ve mutlu devrimcilik kaplamıştır. Eylemin doğrudan öznesi olmayanlar ise daha çok hüznü ve acıyı yaşarlar. Tıpkı koğuş arkadaşlarının yaşadığı acı ve hüznün gibi.

Denizlerin koğuştaki arkadaşlarıyla beraber geçirdiği son saatlere ilişkin koğuştaki devrimcilerden biri olan Mustafa Kaçaroğlu, Hasan İhsan'ın Bir Defter-i Hatırat-ı Zindan adlı kitabında o günkü atmosferi şöyle anlatır:

“İlk aklıma gelen Mamak Cezaevi'nde Deniz'in, Hüseyin ve Yusuf'un idama götürüldükleri gecedir. İnfazlardan kısa süre önce Deniz, Yusuf ve Hüseyin vedalaşmak için koğuşları gezmişlerdi. Bizim kaldığımız koğuştaki Deniz ve Mahir

Sayın üst ranzada karşılıklı bağdaş kurup oturmuşlardı. Ben de ranzada ayakta durup sohbetlerine katılmıştım. Ama zoraki bir sohbetti. İdama giden bir insanla ne konuşabilirdik ki? Bir ara Deniz bana döndü: ‘Kaçar, gidiyoruz artık’ dedi. Ne söyleyeceğimi şaşırdım ve gayri ihtiyarî ‘Nereye gidiyorsunuz, dur bakalım’ dedim, söylediklerime kendim de inanmamıştım! Gözlerimin buğulandığını hissetmiştim. Denizleri de seven bir gardiyan beklenen haberi bize getirdi. Artık tüm hapishane tetikteydik. O gece saat bire doğru onların kaldığı arka hücrelerde bir hareketlilik yaşandı. Pranga sesleri duyduk. Hemen yataklarımızdan fırladık. Arka hücreler ve bizimkiyle birlikte birkaç koğuş koridora bakıyordu. Mahir Sayın hemen küçük aynamızı koridora tuttu. Evet, can parçalarımız sehpa götü-rülüyordu. Gece üçe doğru uyumuşuz. Sabaha karşı irkilerek uyandım ve radyoyu açtım. Saat 6 haberlerinde Denizlerin sabaha karşı idam edildiği haberi veriliyordu. Koğuştaki herkesi tek tek uyandırarak haber verdim. Tüm koğuşlar duymuştu. O günün sabahı karşılaştığım arkadaşların gözlerindeki hüznü ve çaresizliğin getirdiği isyankar bakışları hala hatırlarım. Artık Deniz’den o gür sesiyle bazı geceler 4-5 sayfayı bulan ve ezberle okuduğu tüm hapishanenin dinlediği Nazım’ın ‘Tanya’ şiirini dinleyemeyecektik.”

Devrimciler koğuşta son saatlerini duygu yüklü sohbetlerle, acı, öfke, hüznü yüklü duygularla Denizlerle çıkacakları yolculuğun son saatlerini hazırlıkla geçirirken devlet de kendi cephesinde hazırlıklarını sürdürmektedir. 5 Mayıs itibarıyla Ankara’da güvenlik önlemleri artırılırken; Ankara İnfaz savcılığı, Mamak Askeri Hapishanesi ve Ulucanlar Hapishanesi cephesinde de ciddi bir hareketlilik yaşanmaktadır.

Ahmed Arif’in dediği gibi ‘Akşam erken iner mahpus-haney’e’... Yüksek duvarlar; havalandırmalara ve mahpuslara güneşin akşam beşten sonra vurmasını engeller. Bu nedenle karanlık erken başlar hapishanede. Tutsaklığı boyunca gündoğumunu ve batımını hiç izleyemez mahpuslar.

O gün de güneş erken gider, akşam karanlığı erken çöker Mamak Hapishanesi'ne. Deniz, Hüseyin ve Yusuf koğuştaki kalan arkadaşlarıyla son kez sarılırlar birbirlerine. Herkes bilir bu sarılmanın son sarılma olduğunu. Kalanlar, gidenlerin ardından acılarını gözyaşlarıyla dışarı akıtmak isteseler de tutarlar kendilerini. Akşam olup da vedalaşma anı geldiğinde yoldaşlarını hücrelerine uğurlarken tutarlar gözyaşlarını, sıkarlar dişlerini. Ağlamak, bağlamak isterler lakin ne yeri ne de zamanıdır. Bunun bilinciyle son bir defa sarılırlar yoldaşlarına sımsıkı.

Devrimciler arasında güçlü bir devrimci romantizm, duygu yoğunluğu yaşanırken dışarıda ise idam yanlıları tedirgin bir bekleyiş içindedirler. 'İnfazlar bir an önce yapılsa da rahatlasak' düşüncesi ve telaşı sarmıştır adeta yetkili mercileri. Üç devrimcinin aileleri ile dostlarının ise yürekleri acıyla kıvrılmaktadır. Tedirgin, hüzünlü bir bekleyiş hakimdir vicdan ve onur sahibi insanlarda.

5 Mayıs günü ve akşamı Mamak-Ulucanlar Hapishaneleri arasındaki tüm yol güzergâhları, bağlantı yolları polis ve askerler tarafından tutulmuştur. O gün Ankara adeta işgal edilmiş bir kent görünümündedir. Denizlerin ailelerinin, yakınlarının, dostları ile yoldaşlarının duygularını idam yanlılarına-düzene olan tepkilerini, sahiplenmelerini, insan sevgisini, umutlarını Adnan Yücel şu şiiri ile anlatmıştır:

*Kana kan, diş diş
Gülebilmek için güne güneşe
Köklerimizi urgan yaptık
Allar besledik açıla diye
Morlar emzirdik saçıla diye
Sevdik yaşamı gönülden
Hep birlikte seville diye.*

D- İDAMA SAATLER KALA

5 Mayıs 1972 günü ile o günün akşamı; beklentilerin, tedirginliklerin, hüznün ve direngenliğin hakim olduğu bir tarihtir. Ankara’da Mamak zindanına ayın şavkı daha bir başka vurur o gece.

Deniz, Yusuf, Hüseyin konuldukları hücrelerde ayın yükselişini izleyebilmişler midir, son kez ayın şavkı vurmuş mudur yüzlerine... bilemeyiz. Bildiğimiz ise Mamak zindanındaki sessizliğin hakimiyetini her geçen dakika anahtar ve ayak sesleri ile koşuşturmaların gürültüsüne bırakmakta olacağı gerçeğidir. Deniz, tek başına konulduğu hücrede gün boyu arkadaşlarıyla kalmanın, birçok şeyi paylaşmanın mutluluğuyla baş başayken duyduğu sesler aracılığıyla gitme vaktinin geldiğini anlar. Turgut Türksoy; Güneşin Çocukları kitabında o anları şu şekliyle anlatır:

“Deniz yatağında uzanmış sigarasını içiyordu. Hücrelere doğru yaklaşan ayak seslerini duyunca, zamanın geldiğini anlayıp yavaşça ayağa kalktı. Tuhaf, anlaşılmaz bir ürperti vardı içinde. Sırtında soğuk bir karıncalanma hissetti. Bir gariplik vardı sanki halinde. Deniz bu halinden utanıp; ‘Toparla kendini Deniz, son kavgada sevindirme cellatlarını’ diye kendine söylenip parkasını giydi. Sonra da postallarını ayağına geçirdi. Bir anda, gözlerine o meşhur çelik parıltısı gelip oturmuştu yine.”

Deniz Gezmiş kendisini toparlayarak yaşamıyla özdeşleşmiş olan parkasını ve botunu; cenk elbisesi giyer gibi giyinmiş sınıf düşmanlarıyla politik ve ideolojik çarpışmaya hazırlıdır.

“Dışarıda ürkek fısıltılar, telaşlı ayak sesleri duyuluyordu. Sesler, Deniz’in hücre kapısının önüne kadar gelip orada sona erdi. Şimdi koca cezaevinde çıt çıkmıyordu. Kapının kol sür-

güsü, gecenin sağır eden sessizliğine inat bir ses çıkardı ilkin. Sonra demir kapı, olacıklara isyan eder gibi gıcırdayarak ardına kadar açılıverdi.”

Deniz gitme vaktinin geldiğini anlamıştı. Hazırlıklıydı. Bir partizanın çarpışmaya girmek için nasıl ki önceden teçhizatlanıyorsa Deniz ve yoldaşları da öyle hazırlıklıydılar. Hiçbir ordunun yenemeyeceği, yok edemeyeceği umutlarıyla, ideolojik sağlamlıklarıyla Denizler teçhizatlarını kuşanmışlardı. Kapı açıldığında Deniz bu kuşanmayla kalkar yerinden.

“Kapının önü o kadar kalabalıktı ki neredeyse insanlar üst üsteydiler. Deniz, soluk benizli ve donuk bakışlı kalabalığa şöyle bir bakıp gülümsedi ve sigarasından son bir firt çekip izmariti yere attı.

“Cezaevi komutanının yanında, ellerinde pranga zincirleri tutan iki er ile onların bir adım gerisinde belinde bir tomar anahtar ile kilit asılı bir astsubay duruyordu. Deniz, onlara doğru birkaç adım atıp kollarını ileriye doğru uzattı ve kuru bir ses tonuyla:

‘Ben hazırım, gidebiliriz’ dedi.

“Astsubay iki erin de yardımıyla Deniz’in ellerini arkadan kelepçeledi ve ayaklarına pranga zinciri vurup kilitletti. Deniz, kendisini tüm bu işlemlere hazırlamıştı zaten. Astsubay kilidi kontrol ederken, çocuk bahçesine gitmeye hazırlanan bir çocuğun yüzündeki sabırsız mutluluğa benzer bir tebessümle izliyordu onu...

“Astsubay... doğrulup esas duruşa geçti ve başıyla komutanına; ‘İşlem tamam’ gibisinden bir selam verdi. İşareti alan komutan Deniz’in gözlerine bakmamaya özellikle dikkat ederek;

‘Şimdi seni sivil cezaevine teslim edeceğiz’ dedi.

Deniz, sömürsüz, sınırsız, sınıfsız insan toplumunun mutlaka kurulacağına olan inancından, ideolojisinden aldığı güçle tüm bu olanları metanetle karşıladı. Kollarına takılan kelepçe-

ler, ayaklarına takılan prangalar hiç umurunda değildi. Onlar işçi sınıfının, ezilen halkların bileklerine taktığı birer onur nişanıydılar. Deniz'in aklı fikri son devrimci eylemlerini de birlikte gerçekleştirecekleri diğer iki can yoldaşındaydı. O an başka bir şey düşünmüyordu.

Kendisiyle yüz yüze gelmemeye çalışan komutanın sözlerini duymamış gibi davranan Deniz, komutana sert bir ses tonuyla: “Yusuf ve Hüseyin’le görüşmek istiyorum” dedi. Albay, iki elini yana açarak: “Burada böyle bir şeye izin veremem, vaktimiz yok” dedi çaresiz bir ifadeyle. “Ama merak etme, gittiğiniz yerde sizi görüştürecektler”

Deniz, komutanın bu sözlerine yanıt vermek yerine, hücrenin kapısına yığılan kalabalığa doğru yürümeye başladı. Attığı her adımda ayağına bağlanan zincirlerin şakırtısı yankılanıyordu taş duvarların arasında...

Deniz, ayağına bağlanan zincirlerin şakırtısı eşliğinde, arka hücrelerin bulunduğu koridoru geçip, diğer arkadaşlarının yattığı ön hücrelerin ve koğuşların bulunduğu koridora geldi. Ayağındaki zincirleri sürüye sürüye geldiği koridorun tam ortasında durup, sesinin olanca gücüyle bağırarak:

“Hoşça kalın arkadaşlar, ben gidiyorum, hadi eyvallah!” diye kükredi.

Bir an süren ölüm sessizliğini demir kapıların ve taş duvarların arkasındaki tutsakların haykırışları bozdu:

“Güle güle Deniz!”

“seni çok seviyoruz Deniz!”

“Taşıdığın bayrağı asla yere düşürmeyeceğiz yoldaş!”

Mamak zindanını saran gecenin zifiri karanlığı ortasında koğuşlardan yükselen uğurlama sesleri bir an kesilir. Peşinden devrimci tutsakların slogan sesleri Mamak Askeri Hapishanesi'nin duvarlarını aşip şehrin emekçi semtlerine ulaşır.

Koğuşlardaki devrimciler önceden örgütlenip Denizleri

nasıl uğurlayacaklarını kararlaştırmışlardır. İşte o an, bu andır. Üç yoldaş devrimciyi son finale uğurlamak için hep bir ağızdan devrimci öfkeyle patlatırlar sloganları.

Sonra tüm cezaevi sloganlarla inlemeye başladı.

“Bağımsız Türkiye!”

“Kahrolsun Amerika!”

“Kahrolsun faşizm!”

“Devrimciler ölmez!”

Sabırsızlıkla saatine bakıp duran Albay, Deniz’i dostça kollundan tutup;

“Beni zor durumda bırakıyorsun Deniz, lütfen yürümeye devam edin” dedi yalvaran bir ses tonuyla.

Deniz, adamın yüzüne bakıp tebessüm ettikten sonra zincirlerini sürükleyerek yürümeye devam etti.

Dışarıda yer gök asker kaynıyordu sanki. Deniz etrafına aldırılmaz tavırlarla şöyle bir göz attıktan sonra başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Ay bu gece daha bir hüznü parlıyormuş gibi geldi ona nedense... Gözleriyle gökyüzüne kocaman bir öpücük kondurup yürümeye devam etti.

Biraz ileride, onlarca askeri araç ve üç tane de zırhlı kariyer vardı. Deniz onlardan en öndekine bindirilip diğer ikisinin Hüseyin ve Yusuf için olduğunu anlayınca yanında oturan yüzbaşıya dönüp “Demek son yolculuğumuza bu konserve kutularıyla gideceğiz” deyip tebessüm etti.

Yolların iki tarafına silahlı askerler dizilmiş, trafik sivil araçlara yasaklanmıştı. Onlarca askeri araçtan oluşan konvoy, eskortları takip ederek boş yollardan son sürat geçip rekor bir zamanda cezaevine ulaşırlar”

Denizler gece Mamak’tan çıkarıldıkları sırada, Ulucanlar zindanında da personel ve asker telaşlı ve ürkek davranışlarla hummalı bir hazırlık işine girişmiştir. İç kısımda hazırlıklar sürerken dışarıda da çok sıkı güvenlik önlemleri alma faaliyeti

sürmektedir. Polis ve jandarmalar tarafından etrafta adeta kuş uçuşmasına izin verilmeyecek kadar sıkı tutuluyordu güvenlik işi. Öyle ki; gören, duyan da devrim tugayları Ulucanlar zindanını topa tutmaya gelecek zanneder.

Lakin korkmakta haklıydılar. Zira daha bir gün önce bir THKO timi Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken'e yönelik bir eylem gerçekleştirmemiş miydi?

“Ulucanlar'da bulunan Ankara Merkez Kapalı Cezaevi, projektörlerle gündüz gibi aydınlatılmış, etrafı askerler ve tanklarla kuşatılmış adeta zapt edilmesi olanaksız bir kaleye dönüştürülmüştü.”

Alınan sıkı güvenlik çemberi eşliğinde Ulucanlar'a getirilen üç yoldaş hapishane önünde indirilirler. Jandarma ve görevliler o kadar tedirgindirler ki her hareketlerinden panik içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Deniz'i koşarcasına apar topar kapı altına götürürler. Deniz'den sonra aynı koşturmaca içerisinde Hüseyin ve Yusuf da idare bölümüne alınacaklardır. Deniz'i 'başgardıyanlık' denilen odaya aldıktan sonra kelepçelerini çıkartırlar. Deniz'in üzerinde kendisiyle özdeşleşen parkası, kavuniçiyle kırmızı arası balıkçı yaka kazağı, kadife pantolonu, ayağında da botları vardır. Parkasını çıkarttıktan sonra bileklerine yeniden kelepçe vurulur.

Deniz alındığı odanın penceresinin dibinde bulunan sandalyeye oturtulur. Başına da iki gardiyan dikerler. Kısa sürede oda tıka basa dolar. Garnizon komutanı, idam kalemini kıran faşist general Ali Elverdi, savcılar, emniyet müdürleriyle birlikte elliye yakın rütbeli asker, polis üşüşmüştür odaya. Bu devlet zevatı içerisinde bazıları Deniz'i merak ettikleri için, görme tanıma amacıyla bazıları da Elverdi gibi insan-devrimci düşmanı ve idam heveslisi olan insan müsveddeleriydi. Bunlar Denizleri asmak için sabırsızlanıyorlardı. Kimileri de sadece görevleri gereği oradaydı.

Deniz, oturduğu sandalyede odaya doluşan kalabalığı umursamaz bir tavır sergilemekteydi. Elverdi gibi faşist kişi-

likleri ‘siz insan müsveddeleri’ dercesine küçümseyen bakışlarıyla süzüyordu. Bir ara yanında duran gardiyanlara dönerek:

“Parkamın sağ cebinde sigaram olacaktı, bir tane yakıp verebilir misin” diye sorar.

Gardiyan ne yapacağını bilmez vaziyettedir. Deniz’in talebi karşısında kararsız kalır. Karşısında gördüğü Topal Karga’nın-savcının yanına giderek ne yapacağını sorar. Savcının “Ver” yanıtını alınca Deniz’in cebinden çıkarttığı Samsun sigarasından bir tane yakarak Deniz’in iki dudağı arasına sigarayı uzatır. Deniz sigarasını yudumladığı sıra Hüseyin ve Yusuf da peş peşe getirilerek ayrı odalara konulur. Bu esnada onlar Deniz’i, Deniz de onları Mamak’tan sonra ilk defa görmenin sevincini yaşar. Ancak konuşmalarına izin verilmemiştir. Ne var ki saniyelerle sınırlı olan bu karşılaşmaları birbirlerine sormak, anlatmak istediklerine yeter. Gülümser, göz kırparlar birbirlerine. Bu kısacık göz temasından yansıyanları şu şekilde okuyabiliriz; iyiyim, iyiyiz, bu son eylemimizle daha iyi olacağız. Üçümüze de başarılar-serkeftin!

Deniz, elleri arkadan kelepçeli olduğu için gardiyanların yardımıyla içtiği sigarasını pencerenin önünde keyifle tütündür. bu sırada Topal Karga’ya (Savcı yürüme engellidir. Mahkumlar savcıya olan tepkilerini dışa vurmanın bir biçimi olarak ona bu lakabı takmış, bu adla anılmayı layık görmüşlerdir) yaklaşan başgardiyan ikinci defa kulağına fısıldar. Topal Karga Deniz’e yaklaşarak:

“Avukatların gelmiş. Onlarla görüşmek istiyor musun” diye sorarken tiksindirici, tıslayan bir ses çıkartır.

Deniz aşağılık kompleksi olan bu zayıf karakterli savcıya dönerek yüzüne ters ters baktıktan sonra:

“Tabi ki görüşeceğim. Hiç olmazsa giderayak bir-iki insan yüzü görürüm” der. Bu sözleriyle adeta savcını ukalalığını yüzüne vurur ve haddini bildirir. Ağzının payını alan savcı seke seke avukatların bulunduğu odaya gider ve bir süre sonra ya-

nında Denizlerin avukatı olan Halit Çelenk ve Mükerrerrem Erdoğanla birlikte odaya döner. Avukatlar hüznüldür. Duygu karmaşası yaşamaktadırlar. Gözleri dolu doludur her ikisinin de.

Halit Çelenk'in Deniz'le görüşmelerini Turgut Türksoy'un 'Deniz: Güneşin Çocukları' adlı kitabından aktaralım:

“Başgardiyanın odasına girdik... Deniz Gezmiş oturuyordu... Elleri arkadan kelepçeli... Birkaç görevli kol ve omuzlarından tutuyor. Ayaklarında kalın demirlerden yapılmış, bilek kalınlığında zincirler; bu zincirler iki ayağından ayrı ayrı iki asma kilitle kilitlenmiş, tunç rengi zincirler... Yeni ve ilk kez kullanıldığı besbelli.

Gezmiş, beni ve Mükerrerrem Erdoğan'ı görünce gülümsedi ve bize 'Hoş geldiniz' dedi. Yüzünden inançlı ve yürekli bir ifade okunuyordu. Bir görevlinin ağzına verdiği uçlu sigarayı içiyordu. Yanındaki masanın üzerinde bir Samsun paketi vardı. Bizleri görmekten memnun olduğu bakışlarından anlaşılıyor.

Gözlerimize bakarak: 'İki gün öncesine kadar Birinci içiyorduk. İki günden beri sonucu bildiğimiz için; hiç olmazsa iki gün uçlu sigara içelim dedik' diyor.”

Denizler yerel mahkemede kalemlerinin kırılmasından itibaren avukatlarıyla her görüşmelerinde ısrarla ve sıkça üzerlerinde durdukları iki konu vardır. Birincisi; Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istemeleri diğeri ise mutlaka avukatlarından en az birisinin idam anında yanlarında bulunmasıdır. Bu ısrarlarının nedeni darağacında gerçekleştirecekleri son eylemlerinde takınacakları tavırla ilgili yalan ve çarpıtmalara karşı tanıklık edebilecek birilerinin hazır bulunmalarıdır.

Deniz konuşmasının devamında: “Gelmenize sevindim. Ölüme nasıl gittiğimi gözlerinizle görüp yarınki kuşaklara doğru olarak aktarasınız diye sizlerin olaya tanıklık etmenizi istedik...”

“Cezaevindeki devrimci arkadaşları benim için tek tek

öpün. Bizleri de Taylan'ın yanına gömün" dediği sırada Topal Karga yılışık bir işgüzarlıkla araya girip, sanki Deniz'in kırk yıllık dostuymuşçasına; "Deniz, kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordu. Onun amacını çok iyi sezinleyen Deniz başını kaldırıp onun sinsi gözlerine baktı ve güldü. "Mutluyum ve rahatım" dedi. Deniz'den beklediği yakınlığı bulamayan Topal Karga kıpkırmızı bir suratla: "Avukatlarına söyleyeceğin başka bir şey var mı?" diye çemkirdi. Deniz hiç oralı olmadı. Bu kez onun yüzüne bile bakmadan: "Söyledim söyleyeceğimi. Başka diyeceğim yok" diyerek kestirip attı.

Deniz'i giderayak yalvartmayı hesap eden Topal Karga, hevesi kursağında kalınca eliyle avukatlara kapıyı gösterip: "O halde buyurun, Yusuf'la görüştüreyim sizi" der.

Avukatlar Deniz'den sonra Yusuf Aslan'ın kaldığı odaya giderler.

Yusuf da yoldaşı Deniz gibi kelepçeli ve prangalıdır. Son görevine giderken bir dava insanına yaraşır biçimde rahat ve kararlı oluşu davranışlarına yansır.

Yusuf avukatlarını karşısında görünce gülümseyerek; "Hoş geldiniz" der. Hoş bulduk, diye yanıt veren avukatlarını Yusuf oldukça rahat, her zamanki gibi sakinlikle, ev sahibiymiş gibi karşılar. Hemen arkasından; "Bu saatte sizler de yoruldunuz" der. "Zaten bizler için çok çalıştınız. Her şey için çok teşekkür ederim."

Denizlerin-devrimin savunancıları Yusuf'un bu sözleri karşısında mahcup olurlar. Başlarını öne eğerken içlerinden; biz ne yaptık ki, yağlı urganın boynunuza geçirilmesi-ne mani olamadık, der gibi suskun kalırlar. Bu durumu fark eden Yusuf suskunluğu bozar. Kardeşi Yücel hastadır. Abisi Yusuf'un tutsaklığına, idam olasılığına üzülmeye de ayrıca rahatsızlığını artırmaktadır. Avukatlarından kardeşinin hastalığıyla ilgilenmelerini rica eder. Mükerrer Erdoğan Yusuf konuşurken onu hüznle süzmüştür. Biraz sonra asılacak olan Yusuf kendini değil de kardeşini, başkalarını düşünür-

yor, der gibi bakarak; “Sen merak etme. Gerekeni yapacağım. Zaten Yücel de daha iyi” diye yanıt verir. Yusuf bu defa konuyu babasına getirir. Bu defa da Halit Çelenk yanıt verir: “Çok iyi, çok metin” sözleri üzerine Yusuf: “O, bu sona kendini hazırladı” der. Son olarak ise infazdan babasının haberdar olup olmadığını sorar. Aslında avukatlar da bilmiyordur bu sorunun cevabını ama buna rağmen Mükerrerrem Erdoğan yalan söyleyerek; var, der.

Yusuf, rahat ve emin bir ses tonuyla Topal Karga’ya dönerek: “Arkadaşlarımla görüşmek istiyorum” der. Topal Karga’nın sinsi ve umursamaz bir edayla: “Ne gerek var buna” demesi üzerine iki avukat birden savcıya şiddetli bir tepki gösterir. Beklemediği bu tepki üzerine yelkenleri suya düşen Topal Karga geri adım atar: “Merak etmeyin bir şeyler yaparız” diyerek tansiyonu düşürmek zorunda kalır. Bu defa yumuşak bir ses tonuyla Yusuf’a başka bir isteğinin olup olmadığını soran savcı; yok, yanıtını alınca avukatlara dönerek: “O halde Hüseyin’in yanına gidelim” der.

Hüseyin İnan ‘Kapı altı’ denilen idare binası bölümünde bulunan avukat görüş yerine konmuştur. O da diğer iki yoldaşı gibi avukatlarının gelmesini beklemektedir.

Koridorda avukatların önünü kesen bir albayın, yılışık ses tonuyla: “İmam istemediler. Bunlar Müslüman değilmiş” demesi üzerine Halit Çelenk adamın yüzüne sen ne saçmalıyorsun dercesine bakarak: “Onların bileceği bir şey” der sert bir şekilde ve sözü kestirip atar. Karşılarındaki albay oldukça yılışık, ukala bir kişiliğe sahip olacak ki bu sefer de sözlerinin okunu laf sokabilmek amacıyla avukatlara çevirir: “Tabi, tabi bunu siz de bilirisiniz” diye ekler. Halit Çelenk sinirli bir şekilde albayın yüzüne bakar. Adeta söyleyeceklerini bakışlarıyla anlatır. Daha fazla muhatap olmadan avukat arkadaşı Mükerrerrem Erdoğan’la birlikte Hüseyin’in tutulduğu odaya girerler.

İki yoldaşı gibi Hüseyin’in de elleri arkadan kelepçeli

ayakları prangalıydı. Başında ise; iki gardiyan, hapishane müdürü, iki albay bir de astsubay dikilmiş bekliyordu. Hüseyin de gardiyanın yardımıyla Samsun sigarasını tütürmekteydi.

Hüseyin’i tanıyan, onunla sohbet etmiş olanların ortak değerlendirmesidir; ağırbaşlı, olgun ve oturmuş bir kişiliğinin olduğu. Hüseyin az ama öz konuşur. Konuşmalarında, yorumlarında, analizlerinde bir derinlik vardır. Sağlam karakterli, bilgili olduğu kadar mütevazıdır da Hüseyin. Gösterişi de sevmeyiz, vitrine seyirciye oynamayı da. Bunlar Dede’ye yabancı olan burjuva-küçük burjuva özellikler, davranış biçimleridir. Bu özellikleri onu tanıyan hemen herkesi -sınıf düşmanları dahil- oranları farklı olsa da etkilemiş, üzerlerinde, zihinlerinde, yaşamlarında bir iz bırakmıştır.

Keza Yusuf da gösterişi sevmeyiz. ‘Benden söz edilsin, benim adım yaptıklarım öne çıksın, konuşulsun’ diye çırpınanlardan olmamıştır. O da yoldaşı Hüseyin gibi az konuşur. Ama her cümlesi samimiyet, içtenlik, kararlılık içerir. Kelimeleri sınıf karşıtlarına karşı yalın, keskin kılıç gibidir. Hastanede yatarken doktoruna söylediği gibi yoldaşı Deniz onun idolüdür. Deniz’in devrimci özelliklerini kendine örnek almaktan mutluluk duyar. “O benim için bir idoldür, onsuz devrim düşünemiyorum” diyecek kadar mütevazı bir kişiliğe sahiptir.

Deniz Gezmiş’in özelliklerine daha önceki bölümlerde genişçe yer vermiştik. O nedenle burada yeniden yazmak, tekrardan öteye geçmeyecektir. Aynı gün, aynı saatte art arda darağacına gönderilen bu üç militan, üç devrimci, işleri devrim yapmak olan ve bunun için yola çıkmış bu üç serüvenci-yol arkadaşlarının saymaya çalıştığımız bu özelliklerinin her biri onların yaşamıyla özdeşleşmiş halidir.

O gün de, dün de, bu gün de, yarın da devrim-sosyalizm iddiası güçlü olan; işinin, mesleğinin devrimcilik-devrim yapmak olduğunu söyleyenlerin devrimci romantizmleri güçlü bu üç yoldaş devrimciden hâlâ öğrenecekleri, örnek alacakları-lacığımız çok şey olduğu açıktır.

Avukatlarının o anlara dair Deniz ve Yusuf hakkında yaptıkları gözlemler olduğu gibi Hüseyin için de vardır. Bunları onların dilinden T. Türksoy'un 'Deniz: Güneşin Çocukları' adlı kitabından aktaralım:

"Ağırbaşlılığı ve az konuşmasıyla bilinen Hüseyin bile gü-lümsüyordu bu gece. Her zaman ki yaptığı gibi:

Hoş geldiniz, dedi başını kaldırarak. Size çok teşekkür ederim, dedi başını yeniden indirirken."

Hüseyin de Yusuf gibi babasını, Ankara'da olup olmadığını sorar. Ona da Yusuf'a verilen yanıtın aynısı verilince Hüseyin babasının infazı bilip bilmediğini sorar, bu kez Halit Çelenk'e dönerek. Bu sefer yalan söylemeyi Halit Çelenk üstlenir ve 'Evet, biliyor' diye yanıtlar. Babasının durumunu sorması üzerine Avukat Mükerrrem Erdoğan elini Hüseyin'in omzuna koyarak: 'Çok iyi, metin' diye fısıldar dostça.

Hüseyin ayağında prangalar, bileklerinde kelepçeler olduğu halde son defa başını kaldırarak avukatlarına: "Biz inanıyoz ki bu kavga bizimle son bulmayacaktır!" der.

"Bu sözleri söylerken gözlerinde tuhaf bir ışıltı belirmişti ve sesi oldukça kararlı çıkmıştı" diye anlatır avukatları.

Hüseyin'in konuşmasının tehlikeli-farklı mecralara kayacağından ürken Topal Karga araya girer. "Avukatlarına söyleyeceğin başka bir şey var mı?" diye sorar Hüseyin'e.

"Hüseyin başını kaldırdı ve ona meydan okuyan bir bakış fırlatıp; son sözümü sehpa söyleyeceğim, dedi" diye anlatır son anlarını birlikte geçiren avukatları. Hüseyin'in bu sözleri üzerine savcı aynı nakaratı tekrarlar: "O halde çıkalım!"

Avukatların son kez müvekkilleriyle yaptığı görüşme bu turla tamamlanır. Bu arada avukatlar Deniz'in yanından ayrıldıktan sonra Deniz ailesine mektup yazma hazırlığındadır. Deniz'in tutulduğu odaya getirilen daktiloyla mektup yazılmaya başlanır. Deniz'le Hüseyin'in mektupları elle yazmalarına izin verilmez oysa ailelerine yazacakları son mektuptur bu. Yusuf

son anda yazdırmayacaklarını düşündüğü için mektuplarını Mamak'tayken yazmıştır. Bu nedenle Deniz söyler gardiyan yazar. Mektup bittikten sonra imzalaması için Deniz'in kelepçeleri açılır. Mektubu bir kez de kendisi okur. Deniz'in ağzından sözcükler dökülürken satırlara pürdikkat kesilmiş olan görevliler dışarıdaki hareketlilik ve sesler üzerine irkilirler. Bu esnada Deniz okuduğu mektubu imzalamış, masaya bırakmış ve elleri yeniden arkadan kelepçelenmiştir.

Kapısı açılan odadan içeriye Yusuf kalabalık bir görevli ordusu ve ayaklarındaki prangaların çıkardığı gürültü girer. Deniz de koridora çıkartılmıştır. İki yoldaş birbirlerini görmenin mutlu heyecanı ile kucaklaşırlar. Bu sırada Deniz ve Yusuf bir şeyler fısıldarlar birbirlerinin kulağına fakat kimse tarafından anlaşılmaz. Topal Karga'nın duruma müdahalesi nedeniyle iki yoldaş son defa vedalaşarak ayrılırlar birbirlerinden. Sonra aynı şekilde Hüseyin'i getirirler Deniz'in yanına.

Prangaların şangırtısı eşliğinde gelen Hüseyin'le birbirlerine sarılırlar. Aynı duygu, inanç, kararlılık dolu buluşma bu defa Dede ile yaşanmıştır. Uzun yıllar birlikte burjuva, erkek egemen düzene karşı mücadele vermiş bu üç yoldaş devrimci gibi orada bulunanlar da bu buluşmanın ve kucaklaşmanın son olacağının farkındadırlar. Üçü de bu bilinçle sarılırlar birbirlerine. Hüseyin vedalaşmadan sonra yeniden avukatlar odasına alınır. Bu süre içerisinde Dede de ailesine yazdığı mektubu hazırlayıp bırakmıştır masaya.

Üç Fidan'ın vedalaşma faslına ilişkin bir hususa açıklık getirme ihtiyacı var. Önceki diyaloglarda, kaynaklarda prosedürlerin tamamlanması sürecinde Denizlerin ellerinin arkadan kelepçeli olduğu belirtilmişti. Vedalaşma anında ise 'kollarını açarak kucaklaştılar, sarıldılar' vurgusu yapılmakta. Öyle görülüyor ki ya o anda Denizlerin kelepçeleri açılmış ya da anlatımlarda bir eksiklik söz konusu...

Sonuç olarak; Denizlerin, üç devrim işçisi yoldaşın vedalaşmaları da tamamlanmıştır. Finale sayılı dakikalar kala iki

irade, iki ideoloji, iki karşıt politik kuvvet son hazırlıklarını kendi cephelerinden gözden geçirmektedir.

Üç yoldaş birbirini iyi tanırlar. İdam sehpasında; her biri diğerinin ölümü ürküteceğinden adları gibi emindirler. Bu özgüvenle ‘başarılar’ dercesine karşılıklı ve gülümsemeler eşliğinde son defa bakarlar birbirlerine.

Darağacı kurulmuş, yağlı urgan ve sehpa hazırlanmış, cel-lat sabırsızlıkla üç devrim savaşıncısını beklemektedir.

İlk önce Deniz yürüyecektir sehpayı. Cebinde bulunan 11,5 lirayı babasına vermek üzere emanete alırlar. Deniz, Topal Karga’ya ‘Parkasının babasına verilmesini’ söyler. Kendisiyle, mücadelesiyle özdeşleşen parkası birçok eylemde, tutsaklık dönemlerinde hep üzerindedir, ayırmaz yanından.

Abim Deniz kitabında Can Dündar: “Çok şeyin tanığıydı o parka; neşenin, öfkenin, eylemin, üniversitesinin ve üniversitede kalmış bir sevgilinin, işgalin, Filistin’in, çatışmanın, aranmanın, yakalanmanın, yargılanmanın... Şimdi asılmanın tanığı olacaktı” diye anlatır Deniz’in parkayla olan ilişkisini.

Bu arada burjuva-faşist yargılama usulü gereği 12 Mart darbecilerinin güdümündeki Sıkıyönetim Mahkemesinin verdiği idam hükmünün yüzlerine okunması sonrasında Deniz: “Bu kararı reddediyorum” diyerek kapitalist düzenin yasalarını, hukuk sistemini ve verdiği kararları tanımadığını, yok hükmünde gördüğünü bir defa da burada yüzlerine ifade etmiş olur.

Yargılanmaları gibi prosedür gereği yapılan infaz öncesi muayene biçimleri de gülünç ve kabul edilemeyecek düzeyde uyduruktur. Doktor sıfatıyla oraya getirilmiş olan kişiler Deniz’e uzaktan şöyle bir baktıktan sonra: “İnfaza engel bir hastalığı yoktur. Bilinci yerindedir” der demez hemen ardından Deniz’e idam gömleği giydirilir. Elleri arkadan kelepçeli olduğu için Deniz’in infaz anına yönelik planları bu nedenle olanaksızlaşmıştır. İki görevlinin arasında avluya-eylem yerine çıkıp darağacının yanına geldiklerinde Deniz’in ayak bilekle-

rindeki prangalar çözülür. Deniz bu esnada botlarının bağcıklarının bağlı olmadığını fark eder ve : “Cezaevinden bizi yangından mal kaçırır gibi çıkartıp getirdiler. Postallarımın bağını bile bağlamama fırsatı vermediler. Onları bağlasınlar. Asılınca düşmesin” demesi üzerine Topal Karga, görevlilere dönerek bir görevlinin bağcıkları bağlaması emrini verir. Gardiyan bu emir üzerine Deniz’in botlarının bağcıklarını bağlar.

Deniz, Yusuf ve Hüseyin günler öncesinden idam günü ne yapacaklarının, nasıl davranacaklarının her aşamasının planlamasını yapmışlardı. Bu nedenle hazırlıklıydılar. Deniz, botlarının bağlanması ardından ayağa kalkar. Sağında solunda kollarına giren iki gardiyanın arasında cellatlara meydan okurcasına başı diktir. Tam idam sehpasının dibinde avukatlarına dönerek son defa seslenir:

“Allaha ısmarladık. Cezaevindeki tüm devrimcilere selam. Onları benim için öpün.”

Denizlerin infazları sırasında yanlarında bulunan avukatlarından Mükerrrem Erdoğan, üç fidanın son eylemlerine ilişkin şunları söyler:

“... Deniz, gardiyanların yardımıyla masaya çıktı. Masa; yemek masası yüksekliğindeydi. Hele kolları bağlı biri için tek başına, yardımsız çıkmak kolay değildi. Deniz’in kolları beyaz ölüm gömleğinin içinde arkasında bağlıydı; topuklarına kadar sarkan beyaz gömleğin eteği de daracıktı.

“Masaya çıkartıldıktan sonra tabureye kendi çıktı...”

“Tepeden sarkan ilmeğe boynunu kendi geçirmek istedi. İlmeği de sıkılmıştı, dardı; kendiliğinden kafasına geçiremezdi. Bir gardiyan çıkıp ilmeğin halkasını genişletti, başından geçirip indirdi Deniz’in boynuna... Ancak sarkan urgan nedense iki kattı; altta ilmek de iki kattı. Çift ilmek vardı, Deniz’in boğazında...”

“Üçünün içinde sesi en gür olan Deniz’di. Duruşmalarda da öyleydi. İşte o anda Deniz, son sözlerini söyledi:

“Yaşasın tam bağımsız Türkiye!”

“Yaşasın Marksizm’in Leninizm’in yüce ideolojisi!”

“Yaşasın Türk ve Kürt halklarının devrimci bağımsızlık mücadelesi!”

“Kahrolsun emperyal..!”

“...izm’ derken ‘izm’i bütünleyemedi. Çünkü infaz savcısının ‘çek, çek!’ diye bağırması üzerine cellat arkasından tabureye vuruverdi.

“Dört adım ötemdeydi.

“Bir infaz olayının tanığı gibi değildim. Tepkim olağandı. Çok dikkatliydim. Tabure masadan düştü yere. Deniz’in ayakları masaya değdi.; tabanlarıyla basamadı ama uçları değdi masaya...

“Anlaşılan Deniz’in uzun boylu oluşunu hesaplayamamışlardı.

“Bu durum görevlilerde bir şaşkınlık yaratmıştı.

“İnfaz savcısı; ‘Masayı çekin alttan!’ diye bağırdı.” (Abim Deniz, Can Dünder)

Deniz, Yusuf ve Hüseyin’in eylem anlarının bundan sonrasını da o gecenin diğer tanığı olan Avukat Halit Çelenk o anlarla ilgili şunları anlatmıştır:

“Deniz karşımda uzun beyaz gömleği içinde asılı duruyor, yüzü bize dönük. İpte ağır ağır dönmeye başlıyor. Sadece başı ve postalları görünüyor. İki kez dönüyor ve sonra gözkapakları iniyor. Alt dudağı aşağı sarkıyor... İdamdan 10 dakika sonra doktorlar Deniz’e yaklaşıyor ve gömleğini sıyrarak nabzını yokluyorlar: ‘Nabız atıyor’ diyorlar.

“İçimiz burkuluyor ve bir şey yapamamanın üzüntüsü yüreğimizi yakıyor. İnfaz savcısına ve savcıya bu gecikmenin çift ilmekten olduğunu, bunun bir işkence olduğunu söylüyor ve ilmeğin teke indirilmesini istiyoruz.

“Doktor bana doğru eğilerek:

‘Üzülmeyin, sandalye çekilip düşme meydana gelince boyun kırılır, beyinle bağlantı kesilir ve artık acı duymaz’ diyor.

“Deniz’in nabzının atışlarının sürmesi üzerine savcı: ‘Kelepçeleri çözün’ diyor. Deniz’in kolları ölüm gömleğinin altında, aşağı doğru sarkıyor.”⁵⁶

15 dakika sonra doktorlar yine nabzını yokluyorlar; ‘Nabız atıyor’ diyorlar.

Saat 02.15’e kadar bekliyorlar. Son bir muayeneden sonra Deniz Gezmiş ipten indiriliyor. Böylece Deniz Gezmiş tam 50 dakika ipte kalıyor. Tıpkı Ahmet Arif’in şiirinde dediği gibi:

“Vurun ulan vurun, ben kolay ölmem” dercesine cellatlara ve kalem kıran düzen yargıçlarına son anlarında bile onların huzurunu kaçırmayı başarıyor.

Deniz’in naaşı götürülürken; Yusuf’u, Deniz’in bekletildiği ve ölüm gömleğinin giydirildiği odaya getirmişlerdir. Yusuf’u hazırlayıp götürmek için odaya geri döndükleri zaman Yusuf avukatlarına:

“Duydum Deniz’in sesini” sözleriyle duygularını paylaşır. Yusuf’un ses tonuna; yoldaşı Deniz’in sehpada, son eylemiyle ölümü yenen davranışından duyduğu haklı gurur yansımıştır.

Yusuf, idamından önce yazdığı iki mektubu avukatlarına vermek ister. Mektupları alan savcıya:

“Mektupları babama verirsiniz değil mi?” diye sorar. Savcı:

“Elbette veririz, bize güvenin yok mu?” diye cevaplayınca Yusuf:

“Yok tabi, size güvenim yoktur. Mektupları babama vermezsiniz” der.

Yusuf bu düşüncesinde yanılmamıştır. Yasakçı egemen devlet geleneğinin zihniyeti onu haklı çıkarmıştır. Çünkü akrobalarına ve köylülerine yazdığı mektuba egemen devlet baha-

56 Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, s. 304-305

neler dosyasından en makbul olanı çıkarmış ve ‘sakıncalı olduğu için’ el koymuştur. Nice zaman sonra avukatları alabilmiştir o mektubu.

Yusuf, karanlığın üzerine yürümeden önce tuvalete gitmek istediğini söyler. Topal Karga, talebin yerine getirilmesini söylediği sırada orada bulunan subaylardan kendini uyanık sananlardan bir Albay:

“Dikkat edin, intihar eder” diye görevlilere seslenir. Yusuf bunu duymamıştır ancak avukatlar duyar ve müdahale eder bu sözlere:

“Onlar böyle şeyler yapmazlar, müsterih olun” diyerek akli evvel albay tepki gösterirler.

Yusuf tuvaletten döndükten sonra avukatların sorması üzerine “Bir sigara içeyim” der. Avukatlarının verdiği Uzun Maltepe’yi elleri arkadan kelepçeli olduğu için gardiyanlar içirir Yusuf’a. Bu esnada karşısında oturan adamı tanır. Bu şahıs; Yusuf Sivas’tan Ankara’ya getirildiğinde sorgusuna katılan Ankara Emniyet 1. Şube Müdürü’dür. Yusuf, Müdür’e:

“Yine işkenceye devam ediyor musunuz?” diye sorar.

“Bizde öyle usuller yoktur.”

“Yine elektrik ceryanı ile işkence yapıyor musunuz? Sizin çocuklarınız var mı?”

“Bir kızım var.”

Nerde okuyor?”

“Daha küçük, okula gitmiyor...”

Deniz’den sonra Yusuf’u almaya gelirler. Bu sefer Deniz’in oturduğu başgardiyan odasındaki sandalyede Yusuf oturmaktadır. Deniz’in infazından sonra yanına gelen avukatlarına Deniz’in sesini duyduğunu söyler. Deniz’in eylemini başarıyla tamamlamış olması buruk bir sevinç ve gurur duymasına neden olur.

Bu diyalog sırasında savcı doktorları çağırarak prosedürü tamamlamalarını ister. Doktorlar Yusuf’a:

“İnfaza engel bir rahatsızlığın var mı?” diye sorar. Bunu üzerine Yusuf’un:

“Hiçbir şeyim yok. Sanki komada olsam asmayacak mısınız?” tepkisi üzerine Deniz’de olduğu gibi şöyle bir bakıp teşhislerini koyarlar:

“Asılmasına engel bir durum yoktur.”

Bu gülünç, basit ve karikatürize prosedür oyunlarının tamamlanmasıyla karar Yusuf’un yüzüne okunur. Topal Karga; Yusuf’u bekletmeyelim deyince Aslan’ın cebinden çıkan 17,25 lira görevliler tarafından emanete alınır. Ölüm gömleği giydireleceği sırada Yusuf:

“Bu gömleği giydirmeden asamaz mısınız?” diye sorar. Savcı ise usulün böyle olduğunu söyler. Yusuf’un ayağındaki prangalar çözülür. O da aynı yoldaşı Deniz gibi avluya çıktığında avukatlarına dönerek:

“Hoşça kalın, Şekibe ablama selam” diye seslenir.

Yusuf Aslan, ölüm gömleğinin içinde elleri arkadan kelepçeli vaziyette sehpaye çıkarılır. Tam o sırada ölümün ve kapitalist düzen savunucularının üzerine yürürcesine son eylemini şu sözlerle tamamlar:

“Ben ülkemin bağımsızlığı ve ülkemin mutluluğu için şerefimle bir defa ölüyorum. Sizler, bizi asanlar şerefsizliğinizle her gün öleceksiniz. Biz halkımızın hizmetindeyiz. Sizler Amerika’nın hizmetindesiniz. Yaşasın devrimciler, kahrolsun faşizm!”

Tam bu sırada ‘Çek, çek’ diye bir ses yükseliyor devlet erkânından. Saat 02.50’yi gösterirken Yusuf’un da nabızı durmuş ve yoldaşı Deniz’in yanına doğru yola çıkarılmıştır.

Ulucanlar Hapishanesi’nin avlusunda bulunan yaşlı-dev kavak ağacının altına kurulan darağacı nezdinde ezilenler adına ezenlerle-egemen güçlerle hesaplaşmanın son raundunda arenaya Hüseyin İnan çıkacaktır tarih sahnesine. Deniz ve Yusuf’un oturduğu sandalyede bu defa Hüseyin oturmaktadır.

Ayaklarındaki prangalar çözülür. Avukatları sigara içmek isteyip istemediğini sorar. Hüseyin teşekkür ederek içmeyeceğini söyler.

Kararın yüzüne okunması işlemi tamamlandıktan sonra babasına yazdığı kısa ve öz mektubu görevlilere verir:

“Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın akrabalarım;

“Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

“Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı. Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum. İleride durumu çok daha iyi anlayacağınız inancındayım. Metin olunuz.

“Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

“Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selamlar, sevgiler!..

“Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil hem sırası değil. Candan selamlar...”

Az, öz konuşması ve bilgi birikimi Hüseyin’in bu son mektubuna da yansımasıdır. Savcı mektubu alırken avukatlarına dönen Hüseyin:

“Ayağımda bu beyaz lastik pabuçlar var, ayakkabılarımı giymeme fırsat vermediler. Çullanırcasına adeta havalandırarak apar topar getirdiler. Babama söyleyin, bu lastikleri gördüğün zaman ‘ayakkabısı yokmuş’ diye üzülmesin. Hücrede kalan ayakkabılarım, Askeri Cezaevi’ne hediyem olsun” diyerek son anında bile duyarlı, sol duyulu davranarak ailesinin, sevenlerinin üzülmemesi için böyle bir açıklama yapma ihtiyacı duyar. Hüseyin avukatlarına veda eder ve oradaki görevlilere dönerek:

“Bu mücadele bizimle bitecek mi?” diye sorarken kendinden önce sehpaye yürüyen iki yoldaşı gibi tokadı yapıştırır kapitalizmin ve faşizm uygulayıcılarının suratlarına.

Hüseyin sehpaye çıkar ama tabureye çıkıp ilmek boynuna geçmeden önce son eylemini gerçekleştirmek için bekler. Son

eylemini bu şekilde yapmayı planlamıştır Dede. Öyle de yapar. 5 Mayıs'ın 6 Mayıs'a evrildiği şafak vakti saat 03.00'te şu sözleri yankılanır Hüseyin'in:

“Ben şahsen hiçbir çıkar gözetmeden halkımın mutluluğu ve bağımsızlığı için savaştım. Bu bayrağı bu ana kadar şerefle taşıdım. Bundan sonra bu bayrağı Türkiye halkına emanet ediyorum. Yaşasın işçiler, köylüler ve yaşasın devrimciler. Kahrolsun faşizm...”

“Delikanlım!

Senin kafanın içi

Yıldızlı karanlıklar kadar

Güzel korkunç, kudretli ve iyidir.

Yıldızlar ve senin kafan

Kâinatın en mükemmel şeyidir.

Delikanlım!

Sen ki, ya köşe başında

Kan sızarak kaşından gebereceksin

Ya da bir darağacında can vereceksin

İyi bak yıldızlara

Onları göremezsın belki bir daha”

Nazım Hikmet

Son eylemini yoldaşları gibi kararlılıkla gerçekleştirmeyi başaran Hüseyin, başını ilmiğe kendisi geçirir. Aynı şekilde taburesine de tekmeyi kendisi atarak adeta celladının ve sınıf düşmanlarının suratına fırlatır. Hüseyin'in nabızı da Deniz ve Yusuf'un nabızı gibi yeni devrimci kuşaklarda atmaya devam etmek üzere saat 03.25'te durmuştur.

Mamak'ta ayrı hücrelere konan, Ulucanlar'da idam öncesi birbirleriyle kucaklaşan THKO'nun üç önder kadrosu, 6 Mayıs

şafağında işçi sınıfı ve ezilenlere karşı son görevlerini de yerine getirirler. Bu nedenle üçü de huzurlu, mutlu, başları dik giderler. Birlikte kararlaştırıp, birlikte gerçekleştirdikleri birçok eylem gibi bu son eylemlerini de ortak planlayıp, beraber uygulamışlardır; yeni başarılarla, kazanımlara ardıllarının imzalar atması adına...

YALNIZ DEĞİLLER

Saydam ve ıslak ölüm
eğer boyunlarına geçirilen ilmden
gökten bir fırtınayı koparır gibi
koparacaksa ciğerlerini
nefesimi onlara vereceğim
kalbimdeki yaşayan tıptırtıyı
gözlerimi onlara vereceğim
oyarak kirpiklerimle dünyada
acıya ve öfkeye dair bütün görüntüleri

Urgan
demir yollarında
fabrikalarda
gün boyunca çılgınlığın dinmediği
şehrin uzak semtlerine doluşan işçilerin
pamuk seline yaprak yaprak dökülen
tütünde
zeytinde
çam denizinde ormanların
ve verimsiz düzlüklerinde kurak toprağın
açlığın can çekişini
turnakla
terle
susturmaya çalışan yoksul köylerin
gözlerinde parlamaya başlayan
umut için düğümlendi

*Saydam ve ıslak ölüm
eğer boyunlarına geçirilen düğümünden
dökecekse körlerin alfabesini
yumruğumu onlara vereceğim
yaşayan yumruğumu
ağzımı onlara vereceğim
yeryüzünün bütün mert ölüleri için
toplayarak kanlı kelimeleri”*

N. Behram

İDAMLARIN ARDINDAN YAŞANANLAR

O gece Ankara'nın politik havasına gergin ve tedirgin bir bekleyiş hakimdi. 5 Mayıs 6 Mayıs'a evrilirken Ankara'nın emekten, ezilenden, onurdan ve vicdandan yana olan yüzü aydınlık. Umudu ve geleceği muştuluyordu. Burjuvazinin sömürden, zulümden, bencillikten, insanın insana yabancılaşmadan yana olan yüzü ise karanlıktı. Geleceksizliği ve esareti dayatıyordu.

6 Mayıs şafağı daha ilk ağardığında son çarpışmayı kazananlar ve kaybedenler belli olmuştu. Denizlerin idamlarına karar vericiler, kalem kırıcılar, yargı ve yasama organları, 'üçü üç' çığırtkanları, korumaya çalıştıkları erkek egemen-kapitalist düzenin çöplüğünde çürümeye, yok olmaya, adları anılmamaya daha o andan itibaren başlamışlardı. Toplumun vicdan sahibi olanların, insanın yaşamasından yana olanların vicdanlarında yenildiler. Bu cenah kamuoyu önünde kimliklerini, verdikleri kararları ve oylarının rengini açıklamaya bile cesaret edemedi. Daha o gün toplum vicdanında, halkların adalet terazisinde en ağır cezaya, unutulmaya mahkum oldular. Günümüzde onların adı esamesi bilinmezken Denizler; yediden yetmişe tanınmaya, sahiplenilmeye, anılmaya devam ediyor. Onlar bugün işçi sınıfının ezilen, yok sayılan halkların mücadelesinde yaşatılarak soluk almaya, ölümsüzler safında yer almaya devam ediyorlar.

“Usulca söylemeli dev sözcükleri
Rüzgarda gün ışığı gibi
Ve denizin üstünde ilk yaz esintisi
Usulca sıkmalı yumruğu havaya
Usulca çatlatmalı acıyı umuda
Usulca dövmeli çelikle aynı örste
Cellatlar var aramızda
Usulca yanmalı giderayak
Alışılmış gülüşleri fırlatıp eski zamanlara
Güneşe dönük yürümeli usulca
Şafağa bir adım kala”

Kutsiye Bozoklar⁵⁷

Komünist-kadın Kutsiye Bozoklar’ın ‘Usulca’ şiirinde de dediği gibi ‘Alışılmış gülüşleri fırlatıp eski zamanlara, şafağa bir adım kala güneşe dönük’ yürüyerek kalplerimizde ölümsüzleştiklerinde mücadelelerini yeni genç kuşaklara, bizlere miras bıraktılar.

Denizlerin 01.25-03.00 arası gerçekleştirilen infazlarının sona ermesiyle Karşıyaka Mezarlığı’na götürülmek üzere Deniz, Yusuf ve Hüseyin’in yan yana konulmuşlardır. Son işlerin de tamamlanmasının ardından savcı, Denizlerin avukatları Mükkerrem Erdoğan ve Halit Çelenk’i Halit Çelenk’in evine bırakır. Avukatlar yorgunluklarına, uykusuzluklarına aldırmadan yaşadıkları derin acıyı şimdilik içlerine gömerek tarihsel önemi olan tanıklık görevlerini tamamlamak üzere daktilolarının başına geçerler. Denizler, her görüşlerinde “Orada bulunun; gerçekleri duyurun” dememişler miydi? O gecenin ezilenler cephesinde, onlar adına orada bulunan yegane iki canlı tanığı vardı. Onlar da kendileriydi. Zaman geçirmeden o geceyi ayrıntılarıyla yazmalıydılar. Öyle de yaptılar. Yaşananları, tanıklıklarını yazıya döktüler. Böylece onlar da o günkü son görevlerini tamamlayıp

57 Kavga Düştü Payıma, Kutsiye Bozoklar, Ceylan Yayınları

sorumluluklarını yerine getirdikten sonra acılarıyla baş başa çekildiler odalarına; yeni bir güne “Merhaba!..” demek üzere...

Ankara’da konan sokağa çıkma yasağı hala devam etmekte olduğu için sokaklar boştu. Ulucanlar zindanından alınan yoldaş devrimciler Karşıyaka Mezarlığı’na doğru yola çıktılar. Aynı saatlerde görevlendirilen polis ekibi de Cemil Gezmiş ile Beşir Aslan’ı almaya gitmişlerdir. Cemil ve Bora Gezmiş; Konfor Palas otelinde, Beşir Aslan ise Ankara’da kızının evinde çocuklarını almak için acılarını yüreklerine gömerek beklemekteydiler. Babalar buluştuklarında sarılıp ağlayarak birbirlerine tutunup acılarını paylaşırlar.

Ankara’nın suskun, bulutlu, utangaç ve hiç edilmiş havasını dağıtmak için olmalı ki iki baba mezarlığa doğru polis arabasıyla yola çıktıkları sırada yağmur çiselemeye başlar gökyüzünden. Ya da gökyüzü içli içli ağılıyordu, üç fidana gözyaşlarıydı belki de düşen toprağa.

Cemil Gezmiş Karşıyaka Mezarlığı’na geldiklerinde karşılaştıkları uygulamaları, kendilerine yaşatılanları şu sözlerle anlatmıştır:

“Mezarlık polis kaynıyordu. Mezarlık müdürünün odasına girdik. Ankara Emniyet Müdürü, MİT’ten siyah gözlüklü adamlar, birkaç sivil polis... ‘Cenazeyi bana teslim edin, İstanbul’a götürüyüm’ dedim.

“O zaman tutuştular, ‘yok olmaz’ dediler. ‘Nasıl olmaz, infaz kanunu bu hakkı veriyor... Nasıl olmazmış, bu talebimi kabul etmediğinizi yazılı olarak bildirin bana’ dedim. Sonunda biz dayatınca razı oldular.

“O sırada Hüseyin’in babası Hıdır Bey de geldi. Biz beş kişiyiz etrafta 500 polis...

“Yusuf’un babası, ‘Deniz’i götürüyorsunuz. Çocukları birbirinden ayırıyorsunuz’ dedi. ‘Ben nereye götürüyüm? Benim memleketim Çorum-Sarayköy... Oraya ben nasıl götürüyüm? Gel vazgeç’ diyerek Cemil Gezmiş’i ikna etmeye çalışır.

Cemil Gezmiş bu arada yeni bir şey öğrendiğini ise şu şe-

kilde anlatır: Meğer savcılıkta Deniz'in mektubu varmış. Bana orada vermiyorlar mektubu. Orada diyor ki; 'Baba beni İstanbul'a götürmeye kalkma. Ankara'ya defnet. Taylan'ın yanına!

"Yusuf'un babası böyle deyince, 'Peki' dedim. Mezarlık müdürüne; 'Şimdi ben istediğim yeri alabilir miyim?' diye sordum. 'Tabi alabilirsiniz' dedi.

"Kalktık. Baktık kazılmış mezarlar var sırasıyla... Aralarında üçer tane boşluk bırakılmış üç mezar...

"Kızdım orada:

"Yahu bunlar öldükten sonra, üçü bir araya gelip komite mi kuracaklar? Nedir bu korkunuz!" dedim.

"Efendim emir böyle..."

"Allah belanızı versin!"

"Baktık ki bunlarla uğraşılmayacak 'Hele bir defnedelim ondan sonra düşünürüz' dedik. Gasilhaneye gittim. Deniz yıkanırken üstüne bez çekmişlerdi. Yüzünü açtım, baktım. Hala sıcaktı. Üç baba hıçkırığa hıçkırığa, ağlaya ağlaya çocuklarımızı taşıdık, kimse yardım etmedi.

İmam istedik, 'Reddediyor imam' dediler.

"Ben kıldırırım o zaman" dedim. Telaşla imamı getirdiler. 'Abdesti olan varsa geçsin arkamıza' dedim. Kimse gelmedi. Beşimiz cenaze namazını kıldık.

"Üçünün aralarına üçer mezar koymak suretiyle ayrı ayrı defnettik. Çıktık geldik."⁵⁸

Hüseyin İnan'ın babası Hıdır İnan ise o anları şöyle anlatmıştır:

"Deniz, Yusuf ve Hüseyin yıkanmak üzere yan yana uzatılmışlardı. Üzerleri örtülüydü, fakat Deniz uzun boyuyla belliydi. Çelik gibi sertleşen alınlarının altındaki çizgiler, ince bir gülümseme halinde şakaklarından yanaklarına doğru uzanıyordu. Yaşayan insan kokuları daha gövdelerinden uzaklaşmamıştı."

58 Abim Deniz, Can Dünder, Can Yayınları, s. 447-448

İlkin Deniz’i, sonra Yusuf’u ve sonra oğlu Hüseyin’i alınlardan öpmüş, onlara bakarak; “Vatan ve bağımsız Türkiye sağolsun” demiş ve örtülerini bir daha açılmamak üzere yüzlerine örtmüştü...⁵⁹

O Büyük Gün Geldiğinde...

*O büyük gün geldiğinde
ben kim bilir kaç yıldan beri
ebedi yatağında toprağın derinliklerinde
sonsuz bir uykuda uyuyor olacağım
fakat alınca ne zamandır beklediğim haberi
uyanıp, sesimi kimse duymadan
o büyük zaferin tarifsiz coşkusuyla
kara toprağın altından, ben de haykıracağım.
unutup geçmişte kalan acı dünü
kim bilir belki bir kış günü
üzerimi yorgan gibi kaplayan
bembeyaz karın soğuşundan...
ya da sonbahar mevsiminde
kemiklerime işleyen yağmurdan duyacağım
ve milyonları saran o doyulmaz sevince
ben de sessizce ortak olacağım.
mevsim ilkbahar sıcak bir yaz olsa da
gece gündüz fark etmez ben her zaman hazırım
adımın yazıldığı taş bile yıkılsa da
kalmamış da olsa şu dünyada mezarım
hatırlayıp tek canlı gelmese başucuma
o müjdeyi ben doğadan alacağım
nasırlı ellerce yaratılan o görkemli bayrama
hiç kimse fark etmeden ben de katılacağım.*

Mustafa Özenç

59 Darağacında Üç Fidan, Nihat Behram, Everest Yayınları, s. 73

Mustafa Özenç gibi, 6 Mayıs sabahında ölümsüzlüğe uğurladığımız Denizlerin de mutlak gelecek olan o büyük güne inançları tamdı. Mustafa Özenç'in bu şiirindeki cümlelere de yansıttığı gibi devrimin yapılacağına, sosyalizmin inşa edileceğine çok güçlü bir inanç beslemektedirler.

Rosa Lüksemburg da dememiş miydi: “Biz olmasak da göremesek de eninde sonunda programımız dünyaya egemen olacaktır!” Mustafa Özenç şiirindeki o güçlü vurgularla ölümsüzleşen değerlerimizin duygularına tercüman olduğu gibi mücadeleyi sürdürenlere de inancınızı besleyin, büyütün mesajı vermiştir.

Görevi kuşaktan kuşağa devralan devrimciler, sosyalistler, Marksist-Leninistler; Rosaların, Denizlerin, Özençlerin sözlerini yerde bırakmayacak, onları mahcup etmeyeceklerdir. Kavgalarını, O Büyük Gün'ü inşa edene dek sürdürecekler kuşaktan kuşağa. Ve o büyük gün geldiğinde mutlaka müjdeyi ulaştıracaklar onlara...

İşçi sınıfının, kadınların, gençliğin, tüm ezilenlerin ve kapitalizme karşı mücadele yürüten politik öznelerin sınıfsal karşıtları -konumları gereği- emeğe, insana ve doğaya düşmandır. Aynı zamanda korkaktırlar. Sömürü düzenleri elden gidecek diye ödelleri kopar. Bu korkuları da onları saldırganlaştırır. Bir bakıma gerici-faşist terörü tırmandırdıkça kendi sonlarını da hazırlarlar.

Ezenler; sömürü düzenleri-kapitalist cennetleri ellerinden gidecek diye korkar, kudurganlaşırlar. Öyle ki; üçünün yan yana yatmasına bile tahammül edememişlerdir. Sömürü cennetlerine karşı mücadele edenlerin dirisinden de ölüsünden de korkarlar, tıpkı Denizlerden korktukları gibi.

5 Mayıs gecesi sokağa çıkma yasağı ilan etmeleri, Ulucanlar zindanının çevresini askeri birliklerle kuşatmaları, mezarlığa üç fidanın dostlarının gelmesini engellemeye çalışmaları, beş kişiye karşın 500 polisle hazır beklemeleri ve üç yoldaşın yan yana gömülmesine bile izin vermemelerinin sebebi hep bu korkularıdır.

Şairin de dediği gibi: “Korkuyorlar, korkacaklar, korksunlar! Geliyoruz, geleceğiz, yakındır!”

Deniz’in kardeşi Hamdi Gezmiş, Abim Deniz kitabında babasıyla abisinin Denizleri uğurladıktan sonra İstanbul’a döndüklerinde evdeki ortamı ve annesinin durumunu şöyle anlatır:

“... Annem infazın yapıldığı gece 02.00 civarında sıçrayarak uyanmış. ‘Bir an içimden bir şeyler koptu’ diye anlattı.

“Sabah oldu. 07.00 ajansında ilk haber olarak verdi...

“Anne bak haberlerde bir şey diyor dedim. Duydu, feryadı kopardı. Yere attı kendini, bağırmaya başladı.

‘Gitti oğlum, Deniz’im gitti’ diye ağlıyordu. Korkunç bir üzüntüydü. Teselli etmeye çalıştım ama ben de ağlıyordum. Ağlaştık ana-oğul...

“Sonra akrabalar yetiştii. Acıyı paylaştı...

“Akşam babamla Bora abim otobüsle geldiler. Kalabalık dağılınca aile baş başa kaldık. Bir müddet konuşmadan sadece ağladık.

“Sonra gece sakinleşince anlattılar. Annem, ‘Gördün mü çocuğumu?’ diye sordu.

“Gördüm, sarıldım, dedi babam.

‘Nasıldı?’

‘Boynunda morarmışlık vardı, ip izi...’

“Günlerce ağladı annem, günlerce ağladı.”

Anne Mukaddes Gezmiş oğul acısını, ondan gelen mektup ve kartları her okuduğunda yeniden yaşar. Her yıl on binler olup Denizlerin mezarlarına akın akın gelen, onların yollarından yürüyen dostlarını, yoldaşlarını gördükçe zaman içinde acısını hafifletmiştir.

Can Dündar, denizlerin idam edilişlerinden sonra anne Mukaddes Gezmiş’in, acılarının arttığı anlarda neler yaptığına ilişkin şunları aktarmıştır kitabında:

“Acısının en sıcak döneminde, oğlunun mektuplarına kapandı. Büyük siyah torbadan çıkan paltosunu, parkasını, kazağını, çamaşırlarını koklayarak hasret giderdi. Aynasında yüzünü, sigarasında dudaklarını aradı, kalemlerini sevdi, kitaplarını inceledi, sayfalarında kalan parmak izlerini okşadı, altını çizdiği satırlardan anlamlar çıkardı.

‘Hasretinden Prangalar Eskittim’in şiirlerinde, “Nasıl ki yılları buldu/ Bir mısra oldu maceram” dizelerinin altını çizmişti Deniz; kısa yaşam macerasını özetler gibi...

Biz ki yarınlarıyız halkın

Umudu, yüz akıyız

Hıncı, namusu,

Şafakları,

Tan şafakları

Hey canım,

Kalbim dinamit kuyusu

-dizelerinde belli ki kendini bulmuştu-

Bu zindan, bu kırgın, bu can pazarı

Macera değil

Yaşamak, sade ‘yaşamak’

Yosun, solucan harcıdır.”

Hamdi Gezmiş, ailesinin yaşamında ‘sonra ne olduğu’nu ise şu şekilde anlatmıştır:

“Aile: Abimin idam edilmesi, elbette bütün ailede psikolojik bir travma yarattı. Etkisi yıllarca çeşitli şekillerde devam etti. Televizyonda bir darağacı sahnesi görsek dayanamaz kapattırdık.

“Bir müddet onların duygularını hissetmek için onlara dair yazılan kitapları okuduk...

“Deniz abim, bir süre sonra bizi aştı; toplumun mülkiye-

tine geçti. 6 Mayıs'da biz bile kalabalıktan mezarlığa yanaşamaz olduk. ‘Ben kardeşiyim’ diye yol istediğimde ‘Hepimiz kardeşiyiz!’ cevabını alıp gururlandığım çok olmuştur.

“Bora abim ve benim ikiyeşer çocuğumuz oldu, çocuklarımıza ‘Deniz’ ismini koymadık, çocuklarımıza doğar doğmaz böyle bir sorumluluk yüklemek istemedik. Ama on binlerce ailenin çocuğuna abimin ismini vermesine sevindik.

“Deniz abimin her doğan çocukta yeniden doğduğuna, onlarla yaşadığına inandık.

“Annem... Emeklilik süresi dolana kadar öğretmenliğe devam etti. 1978 yılında emekli oldu. Zaman zaman; ‘Çıkar şu mektupları bir bakayım’ der, abimin attığı kartpostalları inceler, ‘Ah canım, ne güzel yazmış’ diye iç çekerdi.

“94 yaşında. Ecelle mücadele ediyor.

“Babam:

“Babam; ‘infaz gecesi bir top saçım beyazladı’ diyordu. Doğruydum. O sürede çok çabaladı, çok yıprandı. İnfazdan sonra Milli Eğitim’deki görevinden aldılar. Daha pasif görevlere verdiler. Babam da yediremedi bunu kendine. 1973 yılında emekli oldu...”

Baba Gezmiş emekli olduktan sonra kısa bir süre yeğeni-nin mobilya mağazasında idareci olarak çalışır. Bundan sonra eski dernek yöneticiliğine döner, derneklerde çalışma yürütür. Ardından CHP’ye üye olur; orada siyaset yapmaya başlar. 1987 seçimlerinde Sosyal demokrat Halkçı Parti’den (SHP) İstanbul milletvekilliğine aday olur, ancak Anavatan Partililer (ANAP), “Deniz Gezmiş’in babasına oy yok” diye propaganda yaparlar.

Hamdi Gezmiş; “Baba ne için var Mecliste? Gideceksin, bu adamlar sinirini bozacaklar” diye konuştuğunu söyler ancak baba Gezmiş: “Ankara’ya gidip Demirel ve şürekâsının yüzüne haykırmak istiyorum” diye cevaplar, ne var ki seçimi kaybeder.

Baba Cemil Gezmiş tüm bunlara rağmen ölene dek CHP’deki çalışmalarını devam ettirir ve 2000 yılında 85 yaşındayken kanser hastalığına yakalanması nedeniyle hayata gözlerini yumar.

THKO'nun üç önderinin yakalanmalarının ardından başlayan idam tartışmaları üzerine protestolar, kampanyalar ve çeşitli eylemler yapılmıştı. İdam cezaları verildikten sonra ise ertelenmesi için coğrafyamızda ve uluslararası alanda benzer eylem biçimleri gerçekleştirilmişti. 6 Mayıs sabahından sonra idamları infaz ettiren devletin yürütme, yargı ve yasama kurumlarına karşı kınamalar, protestolar, gösteriler, silahlı vb. eylemler bir süre devam ettirildi. Ankara'da sokağa çıkma yasağı konmasına, Türkiye ve Bakur Kürdistan'da sıkıyönetim uygulamalarına rağmen Deniz, Yusuf ve Hüseyin için farklı biçimlerde birçok ülke ve bölgede idamlar lanetlenmiş, protesto edilmiştir. Ancak 12 Mart darbecilerinin ve sıkıyönetim komutanlıklarının baskısı ve sansürü nedeniyle yapılan bu eylemlerin büyük çoğunluğunun basına, kamuoyuna yansıtılması doğrudan engellenmiştir. Sonuç olarak kamuoyuna yanıltıcı bir algı oluşturmaya çalışan devlet belli ölçüde bu emeline ulaşmıştır. Çünkü basına yansımayan, özellikle taşra kesimlerde, yerel yerleşim yerlerinde gerçekleştirilen eylemler kayıtlara geçmediği için belgelenememiştir. Dolayısıyla araştırmacılar da yararlanma ve gün yüzüne çıkarma olanağı bulamamıştır.

Kamuoyuna yansımış, basında yer almış veya tarafından bir biçimde duyulmuş olan bu eylemlerden bazılarını Turhan Feyizoğlu, 'Deniz: Bir İsyancının İzleri' adlı kitabında yer vermiştir:

"6 Mayıs 1972 Cumartesi: Münih Türk Başkonsolosluk binasına, Amsterdam THY bürosuna ve Çankaya Farabi Sokakta aynı apartmanda bulunan AP İstanbul Milletvekili Tekin Erer, Konya Milletvekili Yılmaz Öztuna ve İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Faik Türün'ün evlerine patlayıcı madde atıldı.

"6 Mayıs 1972 Cumartesi gecesi: İstanbul'da gece saat 23.00'de Şişli'de Site Sineması karşısında bulunan Beymen Konfeksiyon mağazasına, saat 23.30 sıralarında da Aksaray'da bulunan Emlak Kredi Bankası Atatürk Bulvarı şubesine patlayıcı madde atıldı.

"İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde İbrahim Çenet

adlı öğrencinin taşıdığı çantadaki bomba patlamış ve öğrencinin bir ayağıyla iki kolu kopmuştur.

“9 Mayıs 1972 Salı: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ile Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde Deniz Gezmiş’in idamını kınayan bildiriler dağıtılması üzerine 13 öğrenci gözaltına alındı.

“Anafartalar Lisesi öğrencisi Abdurrahman Güzelgün, Deniz ve arkadaşlarının mezarlarına her gülün üzerine birer yazı yazarak bıraktığı için tutuklandı.

“Deniz, Hüseyin ve Yusuf lehine sözler söylediği gerekçesiyle Hacı Hüseyin Naneci ile Adnan Şahin Ankara 3 No’lu Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından tutuklandı.

“Hasan Ürkmez, Ahmet Bozkurt, Bekir Reyhan, Alaattin Kaplan ve Hasan Kaplan; Gaziantep’in Çıksorut Mahallesi’ndeki bir evde ‘THKO’ adına bildiri teksir ederken yakalandı...”⁶⁰

Turhan Feyizoğlu kitabında daha birçok eyleme ilişkin bilgiye yer vermiştir. Ancak bu eylemlerden İbrahim Çenet’in planladığı eylemin detaylı anlatımı önemlidir. Zira bu eylem; yoldaş devrimcilik bilinciyle sisteme duyulan öfkenin, hesap sorma bilincinin önemli bir örneğidir. İbrahim Çenet, burjuvazinin militarist noktalarından birine bombalı eylem yapmayı ve böylece idam edilen yoldaşlarının hesabını sormayı planlamıştır. Ne var ki taşıdığı bombalar kazara patlaması sonucunda vücudunun en işlevsel üç organını yitirmiştir.

Bombaların infilak etmesi üzerine İbrahim Çenet’in yere düşüşünü ve son halini Nihat Behram ‘Darağacında Üç Fidan’ adlı kitabında şöyle anlatmıştır:

“Ve İbrahim parçalanıp düştü Aksaray’da. Dik, dayanıklı gövdesi bir külçe halinde asfalta yığıldı. Elindeki bombalar, sesini beklenmedik bir anda boşaltmış, en yakınındaki insanın, İbrahim’in kulaklarını tıkamıştı.

“İlk gürültü bir dumanla birlikte yükselip dalga dalga uzaklaşırken, İbrahim elini beline atmış, silahına davranmak

60 Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan Yayıncılık, s. 313-314

istemişti. Kolu gitmiyordu. Omzundan aşağı doğru sallanıyordu. Öbür koluna dayanıp dikilmek istedi, omzundan aşağısı onu dinlemiyordu, sırtını kaldıramıyordu yerden. Karnına bir şeyler batıyordu. Eğilip, ısıırıp çekmek istedi. Çekmek istediği, dişlerine değen şeyi ayağının etinden fırlamış kemiği idi... Ve dağıldı... Uyuşturucu beyni... Kendinden geçti.

“İbrahim ayıldığında artık iki kolu ve bir bacağı gövdesinde yoktu. Üç organı eksilmişti gövdesinden. Çevresinde yığınla polis bekliyordu. Darağacında öldürülen üç arkadaşını düşündü... Polislere bir dumanın arkasındaymışlar gibi bakıp olanca gücünü toplayarak kesik kesik ‘Kafam gövdemde, bu bana yeter’ dedi ve yine bayıldı.”

İbrahim Çenet bu eylem nedeniyle tedavisinin ardından tutuklanarak İstanbul’da ‘bomba davası’ dosyasından yargılanır. Bu yaşadıklarına rağmen devrimci mücadeleye nasıl katkıda bulunabileceğinin hesabını yapan Çenet, 1974 Genel Affı’ndan yararlanarak tahliye olur ve kaldığı yerden mücadeleye devam eder.

Vücudunun en işlevsel organlarından üçü bedeninden kopmasına rağmen askeri alanda uzmanlaşan, faaliyetlerine devam eden ve iyi bir patlayıcı uzmanı olan İbrahim Çenet devrimci zor çizgisinde ısrarından vazgeçmemiştir ve tahliye olduktan sonra da mücadelede yerini alarak kurduğu devrimci yapıya 12 Eylül faşist darbesine kadar önderlik etmiştir.

İki kolu ve bir bacağı yitirmiş olan Çenet bu durumunu engel olarak gerekçeler arkasına sığınmadan mücadelesini sürdürmüş ve 12 Eylül darbesinden sonra Çukurova’da yakalanmıştır. İşkencehanelerde militan devrimci duruşuyla düşmanlarına diz çöktürmeyi başaran İbrahim Çenet tekrar girdiği hapisshane-den de bu kimliğinden ödün vermeyerek tahliye olmuş ve hâlâ devrim saflarındaki duruşuyla yaşamını sürdürmektedir.

Denizlerin idamlarını gerçekleştirenlere inat üç fidanı sahiplenilenler her geçen gün artmış, yeni Denizler, Hüseyinler, Yusuf lar doğmaya başlamış hâlâ da artmaya devam etmektedir. Denizlerin idamından bir gün sonra 7 Mayıs günü bir öğretmen

öğrencileriyle birlikte mezarları ziyaret ederek ve topladıkları kır çiçeklerini özenle üç devrimcinin üzerine serpiştirmiştir. Mezarlığa gelenleri duygulandıran bu sahiplenme ileride on binlerin Karşıyaka Mezarlığı'na akın edeceğinin ilk işaret fişegidir. Bu ziyareti örgütleyen öğretmen daha sonra Bakanlık tarafından sürgünle cezalandırılmıştır.

Deniz ve yoldaşlarının idamından sonra yıllarca onları yalnız bırakmayan bir kişi daha vardır. İçten ve vefalı bu dost, henüz 13 yaşındayken Denizle tanışan onun küçük arkadaşı Dersimli delikanlıdır.

Deniz Gezmiş İstanbul'da hapishaneden çıktıktan sonraki günlerde, İstanbul'da işleri planladıktan sonra, Ankara'ya gider. Hava oldukça soğuktur. Bir kahve bulup sıcacık çay eşliğinde kendisine simit ziyafeti vermeyi düşünür. Düşündüklerini gerçekleştirmek için dolaşırken yolu Siyasal Bilgiler Fakültesi çevresindeki bir kahveye düşer.

Kahvede oturmuş ısınmaya çalışırken 13 yaşında bir çocukla tanışır. Deniz'in dikkatini çeken çocuk; hoşsohbet, girişken, sempatik bir Dersim delikanlısıdır. Amcasının yanında hem okumakta hem de kahvesinde çalışmaktadır. Konuşma tanışma derken samimi iki arkadaş olup çıkarlar. Deniz, arkadaşının yaşına bakmaksızın yetişkin bir insan gibi sohbet eder onunla. Sohbet etmekle de yetinmez yetişkin insan gibi de davranır. Çünkü henüz ortaokul üçe giden, gençliğe yeni adım atmış bu delikanlıyı Deniz'in gözü tutmuştur. Kendi kendine iş var bu çocukta diye düşünmüş olmalı. Yaptıkları sohbetten sonra arkadaş:

“Ağabey kendime simit alacağım sen de ister misin” diye sorunca Deniz: “Bana da iki tane al o zaman” diye cevap verir. Arkadaşı simitleri getirdikten sonra yanına iki tane de duble çay alırlar. İki arkadaş bir yandan kahvaltı edip bir yandan da sohbetlerine devam ederler. Bu sohbet sırasında küçük arkadaş; beyaz güvercinleri çok sevdiğini ama güvercininin olmadığını anlatır. Deniz küçük arkadaşını dinler, onun anlattıkları karşısında hiçbir refleks göstermez. Lakin sonradan anlıyoruz

ki bu hikayeyi kafasında bir yere not etmiş. Çay, simit, sohbet faslından sonra vedalaşıp ayrılırlar. Deniz arandığı halde yoldaşı Cihan Alptekin’le altlarında araba olduğu bir gün işlerini halletmek için dışarı çıkarlar. Bir kuşçu kahvesinin önüne geldiklerinde arabayı kullanan Cihan’a durmasını söyler. Hemen geleceğini söylemesiyle kahvehaneye girmesi bir olur. Deniz kahvehaneden çıktığında elinde mukavva bir kutu vardır. Cihan elindekini sorduğunda Deniz kahveci çırağı küçük arkadaşıyla tanışmalarını, arkadaş olmalarını ve onun hikayesini anlatır.

Yolu Cihan’a tarif eden Deniz, ikinci defa kahveye Cihan’la birlikte gider. Dersimli delikanlı karşısında arkadaşı Deniz’i görünce heyecanlanır, sevinir. Duygularına hakim olmayan delikanlı Deniz’in boynuna atlar. Sarılıp kucaklaşırlar. Gözü kutuya ilişen çocuk onun ne olduğunu sorar. Deniz, onu sana aldım, artık o senin deyince merakla kutuyu açar küçük delikanlı. Ağabeyinin kendisine güvercin aldığını görünce sevinçten yerinde duramaz. Adını ne koyalım diye sorar Deniz’e. Deniz ‘Adı umut olsun’ der. Adını Umut koyduğu beyaz güvercin bundan sonra onun arkadaşı, sırdaşı, dostu olacaktır artık. ta ki 6 Mayıs sabahına kadar...

Deniz ve Cihan çaylarını içtikten sonra genç arkadaşları ve Umut’la vedalaşıp ayrılırlar. Hiçbiri bu vedalaşmanın son olacağını bilemezdi. Deniz; aranması, hakkında çıkan vur emri, devrimci çalışmanın yoğunluğu, kır gerilla mücadelesini başlatma hazırlıklarıyla uğraşmaktan fırsat bulup arkadaşına uğrayamaz bir daha. Haliyle birbirlerinden haber de alamazlar.

Kahve çırağı ve aynı zamanda öğrenci olan Dersimli delikanlının ağabeyinden haber alması oldukça sarsıcı ve acı verici olacaktır. Öyle ki yaşamı boyunca gitmeyecek, dinmeyecek bir acı çöreklenecektir yüreğine. Elinde yüreğindeki bu acı bir de yapacağı görev kalacaktır geriye. Deniz Gezmiş’le olan bu kısa ama sıcacık arkadaşlığı, biriktirebildiği anıları oğluna, ondan da torunlarına devredilecek, yaşadıkça unutulmayacak, unutturulmayacak anılar olarak kalacaktı.

Deniz'in arkadaşı 15 yaşına gelmiş son sınıfa giden bir gençtir artık. Umud'la birlikte Deniz'i düşünür onunla yaşar. Her gün yaptığı gibi o gün de evden okula gitmek için erken çıkar ve yola koyulur. O gün takvim yaprakları 6 Mayıs'ı göstermektedir. Olanlardan habersiz kaldırımında yürürken ansızın duyduğu sesle irkilir. Kendi yaşında bir çocuk koltuk altında taşıdığı gazetelerden birini eline almış, manşet haberini duyurarak elindeki gazeteleri satmaya çalışıyordur. Yaşıtı çocuk:

“Yazıyor, yazıyor; Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının asıldığını yazıyor” diye bağırmaktadır. Dersimli genç duyduklarına inanamaz. Dikkat kesilip bir daha, bir daha dinler. Çok istese de kulakları yanıltmamıştır onu, yanlış duymamıştır. O an kendi yaşlarında olan gazeteciye saldırmak, sağı solu yıkıp dağıtmak gelir içinden. Hâlâ inanmak istemez duyduklarına lakin gerçektir. Duyduklarını inkâr etmek para etmez, gerçeklerden kaçmak yarasını sağaltmaz. Artık önünde uzun yıllara yayılacak olan bir görev ve omuzlarına yüklenen bir sorumluluk vardır. Çektiği acıyı hafifletecek olan da bu sorumluluk bilinci olacaktır. Acılarını azaltacak olan ise Denizleri sahiplenilenlerle hissettiklerini paylaşmış, paylaşıyor olması olsa gerek.

Duyduğu o uğursuz sesle yıkıma uğrayan, yüreğine acının kuru düşen genç Binali'den başkası değildir. Turgut Türksoy; Deniz: Güneşin Çocukları adlı kitabında Binali'nin haberi öğrendiğinde neler yaptığını anlatır:

“Uğultu halinde başlayıp gittikçe yaklaşan slogan sesleri tam zamanında uyandırır onu geçmiştin acı hatıralarından.

“Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in resimlerinin olduğu pankartı taşıyan binlerce insan; ‘Deniz, Yusuf, İnan; Savaşa devam!’ sloganlarıyla İkinci Kapı'dan mezarlara doğru gelmektedir.

“Binlerce insanın bıraktığı karanfillerle kızıla boyanan mezarların başında binlerce yürek hep bir ağızdan acılı bir türkü söylüyorlardı:

‘Ne olaydım, ne olaydım oy

Okuryazar olaydım.

Deniz mahkemeye düşmüş

Avukatı ben olaydım!’

“Binali, buğulu gözlerle kalabalığı izlerken, biraz ileride oğlu Deniz’i görür. İki çocuğu Yusuf ve İnan’la birlikte türküye eşlik etmektedirler.”

Deniz’in can arkadaşı-dostu Binali’nin Deniz’e, Denizlerle olan bu içten samimi bağlılığı vefalı oluşundan işçi sınıfı ve ezilenlerin her kesiminin örnek alması, Denizleri sahiplenmenin bir biçimidir. Denizlerin ideallerine, yaşam biçimlerine, pratiklerine ve Binali dostumuzun özelliklerine bakıldığında özellikle genç insanların öğreneceği-öğreneceğimiz çok şey var. ‘Unutma, Unutturma!’ Unutmak sadakatsizliği, yaratılan değerlere sırtını, düzene ise yüzünü dönmeyi, sıradanlaşmayı getirir.

Deniz’in can arkadaşı Binali, yaptıklarının yanına başka şeyler de eklemiş. Kendi cephesinden bellek yitimine karşı mütevazı bir önlem daha almış. Oğlunun adını Deniz, bir torunun adını İnan, diğerinin adını ise Yusuf koymuş. Binali’nin bu davranışı, yaşam biçimi Denizlerden öğrenmenin içselleştirilmiş halidir.

Denizleri ananlara, sahiplenene yönelik yasaklar, tutuklamalar, gözaltılar engel olamamıştır. Denizleri uğurlayan 5 kişi, bir gün sonra mezarlarını ziyaret eden bir öğretmen, Binali vb. kişilerin attıkları o adımlar zamanla binleri, on binleri hatta yüz binleri bulmuştur. 6 Mayıs 1972’de idam edilen üç devrimci zamanla mücadele içinde milyonlara ulaşmış her 6 Mayıs’ta sel olup Karşıyaka’nın üç kızıl gülünün yanına akmakta...

SONUÇ YERİNE: DENİZLERLE NASIL İLİŞKİLENMELİYİZ?

Marksizm-Leninizm’de yöntem, fikrinden önce gelir. Çünkü fikirler, görüşler eskiyebilir, zamanla etkisizleşebilir. Her düşünce, saptama kendi doğuş koşulları içinde ele alınıp değerlendirilerek geçerliliği-geçersizliği belirlenir.

Bunları ele alıp değerlendirerek somutlayıp açıklığa kavuşturacak olan yegane araç ise diyalektik yöntemdir. Diyalektik yöntem; bu çözümleyici gücünden dolayı teorinin ruhu, can suyu olarak tarif edilir.

Marks; “Çünkü Diyalektik... hiçbir şeyin zorla kabul ettirilmesine izin vermez. Özünde eleştirici ve devrimcidir” derken diyalektik yöntemin sınıf mücadelesinde ve sorunların çözümündeki önemine işaret eder.

Sorgulayıcı, eleştirel yöntem; olgulardan dersler çıkarmayı, öğrenmeyi yaşanan gelişmelerden süzerek görünür kılar.

Diğer eylem biçimleri gibi diyalektik-bilimsel yöntemde ısrarcı olmak bir nevi devrimci bir eylem biçimidir. Bu bakımdan Marksist-Leninist parti ve örgütlerin dersler çıkartmaları, çıkartılan, çıkartılacak derslerden öğrenmeleri için diyalektik yöntemle doğru ilişkilennemeleri bir zorunluluktur. Stalin: “diyalektik ve tarihsel materyalizm proletarya partisinin dünya görüşüdür” demişti. Türkiye ve Kuzey Kürdistan’ın geçmişiyile-kökleriyle bugün arasında köprü oluşturması için yöntemin bu olması gerekir.

Türkiye ve Kürdistan coğrafyasında yürütülen mücadele içerisinde örgütlenip boy vermiş devrimci ve sosyalist örgütler ile partilerin 1880 başından beri doğduğu ve varlıklarını sürdürdükleri bir gerçektir. Kendi tarihinden öğrenmeyi başaramayanlar öncelleriyle bugün arasında diyalektik bağlantıyı kuramamış demektir. Doğuşlarına, öncellerine eleştirel baka-

mayanlar hem geçmişinden hem de köklerinden kopmaya -kök-süz kalmaya- mahkumdurlar. Geçmişine tapanların, dogmatik bakanların da bir geleceği olmaz. Geçmişin olumlu-olumsuz, doğru-yanlış yanlarını ayırtıramayanlar geçmişin ilerici-devrimci yanlarını bugünün mücadelesiyle buluşturamazlar. Keza geçmişini yadsıyanların geleceği de olmaz. Geçmişle gelecek arasındaki bağlantı eski-yanlış üzerinden değil gelişkin ve devrimci olan üzerinden kurulursa ancak o zaman geçmişi sahiplenmenin politik ideolojik bir değeri, bir anlamı olur.

Bu da ancak sorgulama, anlama, analizler yapmakla ve edinilen tecrübeleri pratikle buluşturmaya mümkün olabilir. “Dünyayı ve kendilerini değiştirme gibi bir amacı olanların aralıksız okumaları, araştırmaları, incelemeleri ve öğrenmeleri kaçınılmaz bir zorunluluktur” diyen Kutsiye Bozoklar “en doğru yol öğrenmek, öğretmek, öğretmek öğrenmektir... Sorarak ve sorgulayarak...” sözleriyle sürdürür okuma ve öğrenme üzerine tartışmasını.

6 Mayıs 1972’den günümüze dek aradan geçen 45 yıl sonra bugün ‘71 Devrimci Hareketi’yle somut olarak da Denizlerle nasıl ilişkilenebiliriz?’ sorusunun anahtarı köklerimizden, geçmişimizden öğrenme yönteminin içinde saklıdır.

Bu devrimci eylemle-yöntemle ilişkilenmeyi gerektiği kadar başaranlar Denizlerle bugünün mücadelesinin arasındaki bağı rahat ve sağlıklı bir şekilde kurabilirler. Denizlerin yönteminde de (bazı eksikleri görölse de, kimi yanlarıyla yanlış, nesnel olmayan sonuçlar çıkarmış olsalar da) sorgulama-eleştirel bakmayı görürüz. Olanla yetinmeme, eski mücadele ve örgütlenme biçimlerine eleştirel bakma, yetersiz kalanın yerine yenisini bulma-koyma bakış açısına sahiptirler. Kemalizm’le kopuşu zaman içinde başlattılar. Bu yanlarının ilk dönemlerine göre zaman içerisinde daha fazla geliştiğini görmek mümkündür. Çünkü onlar geçmişi körü körüne savunmadılar. Olanla yetinmediler. Yöntemleri dogmatik değil sorgulayıcıydı.

Denizlerin bu gelişkin-devrimci yanları, yöntemleri esas

alınırsa, kopuş tarzlarından öğrenmeye devam edilebilirse günümüzde de onların anıları, yarattıkları değerler mücadele içinde yaşatılabilir.

20. yüzyılın devrimlerinden, sosyalizm inşasının deneyimlerinden dersler çıkararak 21. yüzyılda kendilerine bu düzeyde bir misyon biçenlerin hâlâ Denizlerden öğrenmeye ihtiyaçları var. Devrimci, sosyalist, Marksist-Leninist komünistler bugün de sınıf mücadelesini, devrimi büyütme ve gerçekleştirme mücadelesi verirken zorlandıklarında, tikanıklık yaşadıkları durumlarda yeni-daha etkin mücadele araç ve biçimleri arayışlarına girdiklerinde Denizlerin engel tanımayan özelliklerinden pes etmeyen yanlarından öğrenebilecekleri hayli pratik var. Denizlerin onlara eskiden kopuş ısrarlarından ve sorgulayıcı tarzlarından da bugün devrimcilerin öğrenecekleri çok şey var. Denizlerle ancak bu yönleriyle ilişkilendiği sürece onları anlamak ve bugünün mücadelesiyle buluşturmak mümkün olabilir.

Günümüz devrimcilerinin tek ülke, bölge ve dünya devrim(ler)inin şartlarının daha fazla olgunlaştığı-emperyalist küreselleşme koşullarında Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve arkadaşlarının da gelişkin olan anti-emperyalist, enternasyonal bilinç düzeylerinden hâlâ fazlasıyla öğrenmeye ihtiyaçlarının var olduğu yadsınamaz bir gerçek. Denizlerin, İbrahim Kaypakkaya'ların bu gelişkin yönlerini Filistin'e gidişleri ve İsrail siyonizmine karşı FKÖ saflarında savaşmalarından biliyoruz. Onların bu gelişkin enternasyonal özelliklerini kendilerine örnek alan Marksist Leninist komünistler ile devrimciler Kobane Direnişi'nde ve Rojava savunmasında gericiliğe ve politik İslamcı-faşist DAİŞ çetelerine karşı savaşta yerlerini aldılar. Bu pratikleriyle Denizlerin mücadelesini bugünle buluşturma konusunda üzerlerine düşeni yapma ısrarlarını ve sorumluluklarını pratikleriyle göstermiş oldular.

Yeryüzünün hemen her yerinde özgürlük, bağımsızlık, devrim ve sosyalizm mücadeleleri istisnasız her dönem eşit olmayan koşullarda başlayarak gelişmiştir.

‘68-’71 Devrimci Çıkışı da eşit olmayan bir savaşımın içine doğmuştur. İbrahim Kaypakaya’lar, Mahir Çayanlar gibi Denizler de karşı devrimle güçler dengesi söz konusu olduğunda güç ve olanakların oldukça sınırlı, eşitsiz olduğu koşullarda çıkışı başlatarak geçmişten kopuşu gerçekleştirmişlerdir. Karşı devrim güçlerinin insan, araç, teçhizat vb. bakımdan çokça ‘üstün’ olmalarına rağmen sınıf karşıtlarında olmayan bir üstünlük devrimcilerde-Denizlerde vardı. O da haksızlığın karşısında haklı oluşlarıydı. İdeallerine tutkuyla bağlı oluşlarının, kararlılıklarının bilemediği devrimci iradeye sahip olmalarıdır.

Onlar yokluğa, olanaksızlığa; karşı devrimin görece güçlü-donanımlı oluşunu ileri sürerek geri durmadılar. “Yasal sınırları aşmayın”, “Parlamentar çizginin dışına çıkmayın” benzeri nasihatlere, telkinlere sorgulayıcı ve eleştirel baktılar. Bu nasihatlere karşı ideolojik-politik mücadele yürütmeyi kendilerine görev bildiler. Şefik Hüsnü TKP’sinin ve geleneksel solun sağ-oportunist, uzlaşıcı çizgisine, reformizme ve yasal-cılığa karşı fiili meşru mücadeleyi, düzen dışı örgütlenmeyi ve devrimci zoru seçtiler, savundular. Eski örgüt ve örgütlenme biçimlerini aşan, legal-illegal yeni örgütler kurmada ısrarlı davrandılar. Pratik mücadeleleriyle teorilerini buluşturarak devrimciliği teorik düzlemde “masa başı devrimciliği”nden çıkardılar. Devrimci kendiliğindencilige, irade tavsamasına karşı, devrimci iradeyi kuşanıp ‘71 Devrimci Hareketi ‘dünyayı yorumlamayla yetinmemeli, onu değiştirmek için de uğraş vermeli’ bakış açısını ilke edindi.

Mahirler, İbolar ve Denizler ideolojileri, örgütlenmeleri ve pratikleriyle bu tezlerini kanıtladılar. Çizgilerinde eleştirilecek, ayrıştırılacak yanları olmasına rağmen Dimitrov’un “Biz bilimsel bir topluluk değil, sürekli ateş hattında olan bir mücadele hareketiyiz” dediği gibi onlar da tartışma kulüplerine, kampüslere yasal sınırlar içine sıkışıp kalmayı ‘salon devrimci’leri olmayı reddettiler.

Günümüzde de bu ve benzeri yaklaşımlara, düşüncelere

karşı ideolojik mücadele yürütürken Denizlerin bu devrimci iradelerinden, özelliklerinden, yönlerinden de teorik-ideolojik destek alınabilir.

Deniz ve arkadaşları da kendiliğindenci, ertelemeci, edilgen, olanla yetinen-avunan ve koşullarla uzlaşan tarza karşı devrimci iradeyi kuşandı. Olanla yetinme, idare etme yerine olanı değiştirdiler geleneksel tarzı, statükoları parçalayarak geçmişin eskiyen yanlarından-mevcut durumdan kopuş başlatılar. Diğer iki devrimci örgüt gibi THKO da eskiyi, eskiyeni geride bırakıp yeni bir dönem başlatmalarında oldukça kıt olanaklarına rağmen kuşandıkları devrimci irade belirleyici rolü olmuştur.

12 Mart darbesinin ardından mücadeleyi omuzlayan devrimciler ve sonraki kuşaklar devrimci iradenin önemini, devrimin örgütlenmesindeki rolünü ‘71 çıkışını gerçekleştiren devrimcilerden görüp öğrendiler. 12 Eylül öncesi yükselişte olan devrimci harekete musallat olan benmerkezci grupçuluk hastalığının, devrimci kendiliğindencilğe ve sonraki süreçlerde de aynı hastalıkların etkilerine karşı devrimci ve Marksist yapılar ideolojik mücadele yürütürken ‘71 devrimci çıkışının deneyimlerinden de yararlanırlar.

1994 yılında komünistlerin birliğini gerçekleştirerek Birlik Devrimi’ni tarihe not düşen Marksist Leninist komünistler bu atılımla İboların, Mahirlerin ve Denizlerin kendi dönemlerinde birlikte iş yapma, dayanışma kültüründen, kuşandıkları devrimci iradeden de feyiz aldılar. Keza oldukça geç kalınmış, geç adım atılmış olsa da Kurtuluş Hareketi ile TDP geleneğinin de bir program etrafında 2015’te birliği gerçekleştirmeleri aynı feyzden beslenmelerinin ürünüdür. Emekçi sol hareket saflarında geçmişten gelen veya yeniden nüksetme ortamı bulma olasılığı olan grupçuluğa, devrimci kendiliğindencilğe, onun etkilerine, kalıntılara karşı bugün de ideolojik mücadele güncelliğini korumaktadır. Devrimci komünistler ile devrimci yapılar ‘71 devrimci hareketinin (iradecilikten etkilenen yan-

larına karşı eleştirel bakarak) kuşandıkları devrimci iradeyi de örnek alarak emekçi sol hareket saflarında devrimci kendiliğindencilige, onun politika yapış tarzına yansımalarına karşı eleştirel mücadelelerini sürdürüyorlar.

‘71 devrimci hareketinin üç bölümünün fedai ruhu devrimci iradeyi kuşanarak sürdürdüğü mücadele bugün hala devrimcilere örnek alma özelliğinden bir şey kaybetmemiştir. Sonraki kuşaklar; grevlerde, direnişlerde, boykotlarda, okul fabrika işgallerinde, barikatlarda, çatışmalarda, gerilla mücadelesinde, feda eylemlerinde, işkencelerde, darağaçlarında, ölüm orucu direnişlerinde kısacası sınıf mücadelesinin her cephesinde aldıkları bu örneği devrimci iradeye-güce dönüştürdüler, dönüştürmeyi sürdürüyorlar. Devrimci hareket ile Kürt Özgürlük Hareketi’nin onlarca, yüzlerce militan devrimci öznesi 100 yılı aşkın bir mirasa sahip olan kendi köklerinden beslenerek bu fedai ruhu mücadele ve eylemleriyle daha da geliştirdiler. Yüzlerce militan devrimci komünist özne bu ruhu ve devrimci iradeyi esin kaynağı olmuş kendi bedenlerinde eylemleriyle anlamlı kılmışlardır.

‘71 devrimci hareketinin diğer iki bileşeninin (TKP/ML-THKP/C) devrimcilerde olduğu gibi Denizlerde de fedai ruh, ‘ilk ben olmalıyım’ kültürü, devrimci romantizm ve yoldaşlaşma bilinci güçlü ve gelişkindir. Bu gelişkin kültür ve bilinç kendi örgütleriyle sınırlı kalmaz. Kendini de aşarak örgütler, devrimciler arası bir etkileşime dönüşür. Bu kültür ve dayanışma bilinci birbirleri için ölüm pahasına eylem örgütleyecek, eylem yapacak kadar gelişkindir.

THKO ile THKP/C’nin; Denizlerin hapishaneden kaçırma için ortak eylem örgütlemeleri, birlikte özgürlük eylemi gerçekleştirmeleri Kızıldere’de faşist militarist güçlere karşı birlikte çarpışmaları, Sinan, Kadir ve Alpaslan’ın ölümsüzleşmesine sebep olan ihbarcı muhtarı İbrahim Kaypakkaya’nın cezalandırması yine Denizlerin idamının ardından İboların; Dersim civarında bir karakola yönelik bombalama eylemi ger-

çekleştirmeleri bu devrimci romantizme, dayanışmaya ve yoldaşlaşma kültürünün güçlü oluşuna verilebilecek sadece birkaç örnektir.

‘71 devrimci hareketinin yukarıda örneklemiş olduğumuz gelişkin özelliklerine rağmen onlar kendilerini olmuş-tamamlamış devrimciler olarak görmediler. Onlar da olmakta olanlardı. Diğer örgütlerin önderleri gibi THKO’nun önderleri de eksikliklerinin ve olmakta olduğunun bilincindeydiler.

Devrimciliklerinin ilk yıllarında içinde yer aldıkları TİP’in sağ-oportunist yasal sınırları aşmayan çizgisine-ideolojisine devrimciliklerinin sonraki yıllarında eleştirel bakmaları, kurdukları gençlik örgütlerinin bir süre sonra yine yetersiz kalmasını sorgulayarak eleştirel değerlendirmeye tabi tutmaları ve yeni arayışlara girmeleri eskiden kopuş başlatmalarının, olanla yetinmemelerinin ispatıdır.

Keza ilk yıllarında Kemalizm’i savunmalarına, ulusal sorunla ilişkin bir değerlendirmelerinin olmamasına karşın, mahkemede Türk ve Kürt kavimlerinin varlığını ifade etmeleri ve Deniz’in idam sehpasındaki son sözleri içinde yer alan “Yaşasın Türk ve Kürt halklarının devrimci bağımsızlık mücadelesi!” sloganıyla sonlandırmasından da olmakta olduklarının ve geçmişten-Kemalizm’den kopuş başlatmalarının verileri olarak değerlendirilebilir.

Denizler bu yanlarıyla kendilerini tanıyorlardı. Eksikliklerini gören, gördüklerini fark ettiklerini yadsımayan devrimcilerden oldular. Yoksa geçmişten kopuşu nasıl başarabilirlerdi? Böyle olmasalardı Kemalizm’den kopuşu başlatabilirler miydi?

Bu somut gerçeği göremeyenler, görmemede ısrar edenler, dogmatik düşünenler ya da liberal, savruk yorumlayanlar soyutlama yapamayacakları gibi nesnel bir değerlendirme de yapamazlar. Dolayısıyla dün olduğu gibi bugün de Denizlerle buluşmada zorlanırlar. Eksik, sorunlu ilişkilenecekten kurtulamazlar.

Sıralamaya çalıştığımız Denizlerdeki ve diğer devrimci

önder kadrolardaki bu devrimci gelişkin özellikler bundan 45 yıl önce sınıf mücadelesinin tecrübelerinden süzülerek kristalize olmuştur. O dönemin devrimci çıkışını gerçekleştiren devrimcilerin şekillenmesini bu kristalize oluş hali sağlamıştır.

45 yıl aradan sonra bugün Türkiye ve Kürdistan'da özgürlük, devrim ve sosyalizm mücadelesi yürüten politik devrimci özneler, İbolar, Mahirler ve Denizlerin bu ileri, devrimci yanlarıyla ilişkilendikleri sürece onlardan öğrenmeyi, onları bugünkü mücadele içerisinde soluklandırmayı sürdürebilirler. Onların soluklarının kesilmemesi, devrimci özelliklerinin yaşatılması da ancak bu şekilde sağlanılabilir.

Denizlerin darağacında o son soylu eylemleriyle yarattığı değerlerden güç alan devrimciler, onların gerçekleştirdikleri eylemleri 12 Eylül faşist darbecilerinin kurduğu kukla sıkıyönetim mahkemelerinde, darağaçlarında, idam sehpalarında sloganlarıyla daha da büyüterek, göndere yükselterek sürdürmüşlerdir.

Denizlerin bu soylu direnişlerini örnek alan 12 Eylül darbecilerinin kurduğu darağaçlarında 17 militan devrimciden hiçbirisi sehpaya çıktıklarında tereddüt etmemiştir. En ufak bir zaaf göstermeden son görevlerini-eylemlerini layıkıyla yerine getirmenin huzuru-onuru içinde Deniz, Yusuf ve Hüseyin yoldaşlarıyla buluştular. Denizlerden gördüler, öğrendiler; yağlı urgan boyunlarına geçip oturmadan hemen önce son görevlerini nasıl yerine getireceklerini.

Bilebildiğimiz kadarıyla Türkiye ve Bakur Kürdistan'da bugüne kadar özgürlük uğruna, eşit, onurlu ve sömürsüz bir yaşam uğruna 1915'de 20 Ermeni sosyalist, 1925'te Şeyh Sait ve arkadaşları, 1938'de Seyit Rıza, oğlu ve yoldaşları, 6 Mayıs'ta Denizler ve son olarak 1980 ile 1984 arasında toplam 17 devrimci idam sehpalarında zulmün ve zorbalığın saltanatı üzerine tereddütsüzce yürüdüler.

Onları ve bu uğurda ölümsüzleşenleri bu çalışma vesilesiyle bir kez daha saygıyla anıyoruz.

Belleklerde kalmaya, unutulmamaya katkı amacıyla 12 Eylül darbesinin ardından idam edilen 17 devrimci ve komünistin isimlerini buraya aktarmayı borcumuz bildik:

Necdet Adalı (Ankara)
Erdal Eren (Ankara)
Veysel Güney (Antep)
Serdar Soyergin (Adana)
Ahmet Saner (İstanbul)
Kadir Tandoğan (İstanbul)
Mustafa Özenç (Adana)
İbrahim Ethem Coşkun (İzmir)
Necati Vardar (İzmir)
Seyit Konuk (İzmir)
Ali Aktaş (Adana)
Ömer Yazgan (Gölcük)
Mehmet Kanbur (Gölcük)
Ramazan Yukarıgöz (Gölcük)
Erdoğan Yazgan (Gölcük)
İlyas Has (Burdur)
Hıdır Aslan (Burdur)

“İnsanlığa Mesaj

*Hiçbir insanın aç kalmadığı,
Hiçbir insanın hurpalandığı,
Hiçbir insanın savaşta ölmediği,
Hiçbir masum insanın cezaevlerinde tüketilmediği,
Hiçbir insanın inançları nedeniyle
Sorgulanmadığı zamana kadar
Çalışmamız bitmeyecektir.”⁶¹*

61 Sosyalizm, İnsan Hayat, Kutsiye Bozoklar, Ceylan Yayınları, 2. Baskı, s. 353

Sonlanmayacak yeryüzünde proletaryanın ve ezilenlerin mücadelesi sömürsüz, sınıfsız, eşit insanlığın komün yaşamı-toplumu kurulana dek..!

DENİZ'İN SON MEKTUBU

6 Mayıs 1972 / Merkez Cezaevi

Baba,

Mektup elinize geçmiş olduğu zaman, aranızdan ayrılmış bulunuyorum. Ben, ne kadar üzülmemin dersem, yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat bu durumu metanetle karşılamamı istiyorum. İnsanlar doğar, büyür, yaşar ve ölürler. Önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde, fazla şeyler yapabilmektir. Bu nedenle ben, erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki, benden önce giden arkadaşlarım, hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de tereddüde düşmeyeceğimden şüphen olmasın. Oğlun, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir. O bu yola bilerek girdi. Sonunda da bu olduğunu biliyordu. Seninle düşüncelerimiz ayrı, ama beni anlayacağını tahmin ediyorum. Sadece senin değil, Türkiye’de yaşayan Türk ve Kürt halklarının da anlayacağını inanıyorum.

Cenazem için, avukatıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara’da 1969’da ölen arkadaşım Taylan Özgür’ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul’a götürmeye kalkma. Annemi teselli etmek sana düşüyor. Kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim adamı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın ve unutmasın ki, bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir. Son anda, yaptıklarımın en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir seni, annemi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım...

YAŞASIN TAM BAĞIMSIZ TÜRKİYE!

YAŞASIN MARKSİZM'İN LENİNİZM'İN YÜCE İDE-
OLOJİSİ!

YAŞASIN TÜRK VE KÜRT HALKLARININ DEVRİM-
Cİ BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ!

YAŞASIM İŞÇİLER KÖYLÜLER!

KAHROLSUN EMPERYALİZM!

Oğlun Deniz Gezmiş

(6 MAYIS 1972, saat: 01.20 suları)

HÜSEYİN'İN SON MEKTUBU

Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın akrabalarım,
Söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılaşacağı tabii sonuç, bildiğiniz
sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.

Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumumu çok daha iyi anlayacağınız inancında-
yım.

Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selamlar, sevgi-
ler!..

Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil, hem de
sırası değil...

Candan selamlar...

BEN HİÇBİR KİŞİSEL ÇIKAR GÖZETMEDEN ÜLKE-
MİN BAĞIMSIZLIĞI VE HALKIMIN MUTLULUĞU İÇİN
SAVAŞTIM.

BU AN'A KADAR BU BAYRAĞI ŞEREFLE TAŞIDIM.

BUNDAN BÖYLE BU BAYRAĞI TÜRK HALKINA
EMANET EDİYORUM.

YAŞASIN İŞÇİLER, KÖYLÜLER!

YAŞASIN DEVRİMCİLER!

KAHROLSUN FAŞİZM!

Hüseyin İnan

(6 Mayıs 1972, saat: 03.00 suları)

YUSUF'UN SON MEKTUBU

2.5.1972 Salı

Sevgili Babacığım,

Bu mektubu aldığın zaman ben ebediyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri, benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum.

Babacığım, bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar mehtap olursan hem senin sağlığın için hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğlunun bir günde öldürülmesi, kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemiştim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilave edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşku yok. Ablamlar için söyleyeceğim: fazla üzülmesinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları ara sıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her

birisi oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını hiçbir zaman unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz Abiyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım...

Sağlıcakla kalın.

Hoşçakalın

Not: Akrabalara da bir mektup yazdım. Fakat belki veremeyebilirler.

BEN ÜLKEMİN BAĞIMSIZLIĞI VE HALKIMIN MUTLULUĞU UĞRUNA ŞEREFİMLE BİR DEFA ÖLÜYORUM.

SİZLER, BİZİ ASANLAR ŞEREFSİZLİĞİNİZLE HER GÜN ÖLECEKSİNİZ.

BİZ HALKIMIZIN HİZMETİNDEYİZ.

SİZLER AMERİKA'NIN HİZMETİNDESİNİZ.

YAŞASIN DEVRİMCİLER!

KAHROLSUN FAŞİZM!

T. Yusuf Arslan

(6 Mayıs 1972, saat: 02.25 suları)

Mamak Askeri Cezaevi

2.5.1972 Salı

Bütün akrabalara,

Bu mektubumu okuduğunuz zaman artık aranızda olmayacağı. Mektubumu senatonun idamlarımızı tasdik ettiğini öğrendiğim anda yazıyorum. Şundan emin olmalısınız ki, bugüne kadar davama olan inancım sarsılmamıştır. Sehpaya gidene kadar da en ufak bir sarsılma olmayacaktır.

Ben, halkımın kurtuluşu, Türkiye'nin tam bağımsızlığı için savaştım. Sizler beni tanıyorsunuz. Bir yıldan beri bu bir avuç sömürücüler, vatan satıcıları, işbirlikçiler ellerindeki bütün olanaklarla bizi dışarıdan yardım gören, beyinleri yıkanmış, vatan haini, dışarıdan emir alan, bölücü, anarşist diye tanıtmaya ve halkımızdan bizi koparmaya çalıştılar. Bu bir avuç azınlığa göre vatanseverlik; vatan satmak, yabancılarla işbirliği yapmak, NATO'yu, Amerika'yı savunmak, 6. Filo'yu ağırlamak, milyonlarca köylünün geçimi olan haşhaş ekimini elinden almak, işçinin grev hakkını engellemek, Amerika'ya ve emperyalizme hizmet etmektir.

Biz bunlara karşı çıktık. Bunun için biz vatan haini, onlar vatansever oldular.

Bizi bu mücadelelerimizden dolayı, güya adil mahkemelelerinde yargılayan ve yine adil kurumları eli ile asacak olanlar bilmelidirler ki; biz halkımızın kurtuluşu ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi uğruna şerefimizle bir defa öleceğiz. Bizi asanlar, ...sizlikleriyle her gün ölecekler.

Son sözüm; yaşasın işçiler, köylüler! Yaşasın devrimciler! Yaşasın halkımın kurtuluşu ve bağımsızlığı için savaşanlar! Yaşasın tam demokratik Türkiye'nin kurulmasından yana olanlar!

Kahrolsun emperyalizm! Kahrolsun Sunay, Erim, Tağmaç faşist koalisyonu!

T. Yusuf Arslan

THKO DAVASI 1- ORTAK SAVUNMA (ÖZET)

Sayın yargıçlar;

Bu savunma, mahkemenizde Anayasa'yı tağyir ve ilgadan yargılanan Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) savaşıclarının ortak savunmasıdır.

İçinde bulunduğumuz şartlar, geniş bir savunma yapmamızı ve şahıslarımızda zincire vurulmak istenen bilimi ve gerçekleri savunmamızı gerektiriyor.

Amacımız, aleyhimizde verilecek cezayı önlemekten çok, doğruluğuna inandığımız doğa ve toplum kanunlarının, insanlık tarihine nasıl yön verdiğini açıklamaktır.

Toplumların tarihi, ezenler ve ezilenler arasındaki mücadelelerin tarihidir. Çağımıza kadar, bu mücadelelerde ezilenler daima yenilmişlerdir. Fakat 20. yy. tarihimiz, ezenlerin barbarlığına ve bütün baskılarına rağmen ezilenlerin kurtuluşuna sahne olmaktadır.

Günümüzde ezenleri temsil eden ve çıkarı uğruna yoksul ulusları boyunduruğu altında tutan emperyalizmdir. İnsanlık tarihi gericiliğin, barbarlığın ve vahşetin son kalesi olan emperyalizmin de sonunu müjdeliyor.

Bütün ezilen uluslar, emperyalizme her gün darbe üstüne darbe vuruyorlar. Asırlardır ezenlere karşı mücadelelerde hayatlarını feda edenlerin çabaları boşa gitmemiştir. Dünyamızı zafer türkülerini söylemek üzeredir.

Ezenlere karşı verdikleri mücadelelerde ölen tüm ezilenlere selam olsun!

Türkiye, emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşı veren ve onu dize getiren ülkedir. Bütün ezilen uluslara ışık tutan ve kurtuluş bayrağını dalgalandıran Türkiye halkı, bundan elli yıl

önce görevini yapmıştır. Ne yazık ki, o zaman yurdumuzu terk etmek ve yenilgiyi kabul etmek zorunda kalan emperyalist ülkeler sonradan bir avuç satılmışın menfaati uğruna tekrar yurdumuza girdiler. Ve Kurtuluş Savaşı'nda gerçekleştiremedikleri emellerini bugün gerçekleştiriyorlar.

Ulusumuz Amerikan emperyalizminin sömürüsü altında ezilmektedir. Kurtuluş savaşımızda şehit düşen yüz binlerin onurları ve cesaretleri üzerinde yabancı pençesi cirit atmaktadır.

Dünyanın ve Ortadoğu'nun en eski devletlerinden biri olan Türkiye halen kalkınamamış olup yarı bağımlı durumdadır. Bir avuç sermaye çevresi Amerikan doları uğruna ulusumuza ihanet etmiş ve bağımsızlığımızı yabancılara ticaret konusu yapmıştır. Yurdumuzun bağımsızlığı için giriştiğimiz bu kavgada kurtuluş savaşımızda şehit olanların onurlarını ve kaderini korumaya kararlı olduğumuzu bildiriyoruz.

Kurtuluş Savaşımızın tüm şehitlerine selam olsun!

Amerikan emperyalizmi, sadece ulusumuzu değil dünya uluslarının çoğunu ezmekte ve sömürüsünü sürdürmektedir. Tüm ezilen uluslar bağımsızlık ve kurtuluş için silaha sarılmış olup, çağımızın canavarı emperyalizme karşı mücadele etmektedirler. Bugün ezilen halkların tek ve ortak düşmanı emperyalizmdir. Dünyanın dört bir tarafında bağımsızlık savaşı veren halkların kimi kurtulmuş kimi ise zaferin arefesindedir. Emperyalizme karşı verilen kurtuluş mücadeleleri, bütün kıtalarda gericileri ateş çemberi içine almışlardır.

Asya kıtasında, Vietnam, Laos, Kamboçya, Tayland, Birmania, Filipinler, Filistin, Bengal ve daha birçok ülkede halkların emperyalizmi ve onların emrindeki uşaklarını alt etmeleri an meselesidir.

Afrika'da, Latin Amerika'da ve başka yerlerde bağımsızlık savaşı veren halklar, bütün baskılara ve katliamlara rağmen mücadeleye yılmadan devam ediyorlar.

Artık Amerikan emperyalizmini, dolarlar, yalanlar, atom bombaları kurtaramaz. Emrindeki uşak olarak kullandığı gericilerle tarih sahnesinden silinmeye mahkumdur. Çünkü dünyada bağımsızlık savaşını durduracak ve ulusları ezebilecek hiçbir silah yoktur. Çağımıza damgasını vuran en güçlü silah bağımsızlık ve kurtuluş savaşlarıdır.

Emperyalizme karşı verdikleri mücadelelerinde başlarını eğmeden kahramanca savaşan tüm ezilen uluslara selam olsun!

Türkiye halkı kurtuluş savaşımızda, emperyalizme ve uşaklarına gerekli dersi nasıl verdiyse, bu defa da onurunu çiğnetmeyecek ve bağımsızlığını elde edecektir. O zaman, emperyalizmin silahları, uçakları, denizaltıları, emrindeki uşakları dize geldi. Bu defa da dize gelecek ve Türkiye halkı, dünya ulusları arasındaki onurlu yerini alacaktır.

Bugün halkımızı sömüren emperyalizme ve emrindeki bir avuç satılmışa karşı verilen bağımsızlık ve kurtuluş mücadelemizin bayrağı dalgalanmaya devam edecektir. Şimdiye kadar bu kavgada şehit düşen kardeşlerimiz, gözlerini kırpmadan, hiçbir menfaat gözetmeden, alınları açık görevlerini yapmışlardır.

İşçiler, köylüler, öğrenciler ve tüm yurtseverler gericilere kahramanca karşı koymuşlar ve bu uğurda birçokları şehit olmuşlardır.

Emperyalizme ve onun emrindeki uşaklara karşı verdiğimiz kutsal bağımsızlık kavgamızın şehitlerine selam olsun!

Emanetimiz olan bağımsızlık ve kurtuluş bayrağını, alnımız açık, yiğitçe dalgalandırdık, bundan sonra da dalgalandırmaya devam edeceğiz.

Bu kutsal kavgaya Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu olarak yaptıklarımızı savunmamızda açıklayacak ve ulusumuzun nasıl sömürüldüğünü anlatarak, yurdumuzu yarı bağımlı duruma getiren bir avuç satılmışın yaptıklarını belgelerle ispatlayacağız.

Savunmamızı geniş olarak hazırladık. Osmanlı İmparator-

luğu'ndan bugüne kadar geçmiş tarihimizin ekonomik, askeri, siyasi ve kültürel gelişimi alarak inceledik.

Amacımız belgelerle Türkiye'nin Amerikan emperyalizminin sömürüsü altına girdiğini açıklamak ve Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun bir örgüt olarak neden mücadeleye başladığını anlatmaktır.

Savunmamızda şu temel noktalara ağırlık veriyoruz:

1) Türkiye 50 yıl önce kurtuluş savaşı vermesine rağmen neden kalkınamamıştır?

2) Tekrar emperyalizmin sömürüsü altına nasıl girmiştir?

3) Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun amacı nedir?

Bu konuları bütün ayrıntılarıyla açıkladığımız zaman, şimdiye kadar verdiğimiz ifadelerin ve söylediğimiz sözlerin anlamı daha kolay anlaşılır olacaktır.

Türkiye'de emperyalizme karşı yürüttüğümüz bağımsızlık savaşımızın anlamını kavramak için ülkemizin sosyoekonomik yapısını bilmek zorunludur.

Bu arada bizim açımızdan fazla önemli olmayan iddia makamının iddianame ve mütalaasına geniş yer vermeyeceğiz. Çünkü toplum gerçeklerimizden uzak ve bilime aykırı olan iddia makamının görüşlerine önem vermek dahi, toplum bilimini gereksiz bir yoruma sokmak olur.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlayarak yapacağımız geniş tahliller, düşüncelerimiz ve eylemlerimiz açısından sağlam bir kararın verilmesini ve amacımızın doğru değerlendirilmesini mümkün kılar.

Osmanlı İmparatorluğu:

Malazgirt zaferinden sonra, Osmanlı Boyu'ndan Türklerin, büyük yığınlar halinde Anadolu'ya akmasıyla önce Selçuklular sonra Osmanlılar olmak üzere Anadolu'da Türk devletleri kuruldu.

Batı'da feodalizm (derebeylik) hüküm sürerken ortaya

çıkan Osmanlı Devleti, çağına göre ileri bir toplum düzeyine dayanmaktaydı. O tarihlerde biz Batı'ya değil Batı bize el açmaktaydı.

Devleti yönetenler; saray adamları, ulema ve asker üçlüsüydü. Bu üçlü sınıf üretimin herhangi bir kolunda görev almazdı. Çalışan sınıfların üstünde süper bir sınıf durumundaydı. Bu sınıfın belirgin özelliği, kazançlarını üretime yatırmamalarıdır. Gelecekleri padişahın ağzından çıkacak söze bağlı olan bu sınıf ellerinde toplanan serveti, padişah ve efradı ile birlikte saray alemlerine harcardı.

Çalışan sınıfları reaya ve zanaatkarlar meydana getiriyorlardı. Reaya (köylü) toprağın sadece tasarruf hakkına sahipti. Bu hak ne kadar babadan oğla devredilmekte ise de köylü hiçbir zaman toprağın sahibi olamamıştır. Çünkü padişah tasarruf hakkını kaldırabilirdi.

Reaya gelirinin belirli bir bölümünü vergi (aşar) olarak Sipahi'ye verirdi. Sipahi beyi de topladığı vergi oranında asker besler ve herhangi bir sefer sırasında bu askerlerle savaşa katılırdı.

Kasaba ve şehirlerde el sanatları oldukça gelişmişti. İpekli dokuma, dericilik, keçecilik ve demircilik bu el sanatlarının başlıcalarıdır. Bunlardan Avrupa'ya ihraç edilen halı ve ipekli kumaşlar önemli gelir kaynaklarıydı.

16. yüzyıla kadar Asya ile Avrupa'yı bağlayan ticaret yolu Osmanlı Devleti'nden geçer. Ve bu işi yapan tacirlerden belli vergi alınırdı. Yerli tüccar ve zanaatkarlar da devlete belli miktarda vergi verirdi.

Fakat devletin asıl geliri fetihler neticesinden elde edilen savaş ganimetleri, hediyeler ve işgal edilen bölgelerden alınan haraç ve cizyelerdi. Devlet, kervansaray, köprü, karayolu, çeşme vb. gibi kamu hizmetlerini de kurduğu vakıflar sayesinde yapardı. Tamirat vs. masrafları da yine vakıflardan sağlanırdı.

Göründüğü gibi, düzenin başarısı fetihlere bağlıydı. Savaşlarda galibiyet devam ettikçe düzen de başarısını sürdürdü.

Düzenin Bozulması:

16. yüzyılın sonlarına doğru düzenin işleyişi hem düzenin iç çelişkileri hem de dış etkenlerle bozuldu ve süratli bir çöküş dönemine girdi. Biraz aşağıda sosyo-ekonomik nedenlerini anlatacağımız bu çöküş tarihi, devlet adamlarının cengâverlik hikayeleri olarak kabul edenlerin anlattıkları kadar basit değildir. Bu çöküşün nedenleri de kahraman ve akıllı padişahların yerine beceriksizlerin işbaşına geçmesi şeklinde yorumlanamaz.

Bu çöküşün nedenlerini anlamak için Avrupa’da meydana gelen iki önemli olay yer alır.

Amerika’nın keşfi ve Avrupalı denizcilerin karaya hiç ayak basmadan dünyayı dolaşmaları. 15. yüzyıl ortalarına kadar uygarlık dünyasının temeli Asya kıtasındaydı. Avrupa; para, servet, endüstri açılarından Asya’ya daima borçlu idi. Doğu ülkeleri ile olan ticaretinde elinde avucundaki nakit parayı, aldığı mallar karşılığında yitiriyordu. Amerika’nın keşfi ile yağma edilen Aztek ve İnka hazineleri, Peru, Bolivya ve Meksika’da işletilen madenlerden elde edilen altın ve gümüşler Avrupa’ya akmaya başladı. 1500-1550 yılları arasında Avrupa’daki altın ve gümüş miktarı dört misli arttı. Altın artık mücevherat eşyası olmaktan çıkıp değişim aracı haline geldi. Nakit paranın çoğalması ticareti geliştirdi, tüccarlar bankerler zenginleşti. Feodal bey sınıfı köylüyü sıkıştırmak suretiyle feodallikten kapitalist tarım üreticiliğine geçme yoluna girdi.

Zenginleşen bu sınıf (burjuvazi) hükümetlerle el ele vererek ticareti gittikçe geliştirdi, elinde biriken fazla servetleri de endüstriye yatırmaya başladı. Bu suretle durumu değiştiren Avrupa dışarıya mamul madde satıp, hammadde satın almaya başladı. Böylece 16. yüzyıla kadar Asya’ya akan altın yön değiştirdi.

Avrupa’nın bu durumunu gördükten sonra tekrar Osmanlı

Devleti'ne dönebilir ve çöküşü hazırlayan iç nedenleri inceleyebiliriz. 16. yüzyılda devletin sınırları son derece büyümüş ve merkez iç eyaletlerine söz geçiremez olmuştu. Bu durum sipahilerin ekonomik ve siyasi gücünün artmasına sebep oldu. Bu güçlenme bazı eyalet valilerinin devlet merkezine başkaldırmasına kadar gitti.

Seferler de merkezden uzaklaştıkça pahalı olmaya başlamıştı. Ateşli silahlarla donanmış batı devletlerini yenmek de eskisi kadar kolay olmuyordu. Ve bir an geldi ki, seferlerin masrafları ganimetten fazla olmaya başladı. Avrupa ile uzak-doğuyu birbirine bağlayan ticaret yolu da artık eskisi gibi geçerli değildi. Çünkü Avrupalılar daha az masraflı olan deniz yolunu kullanıyorlardı.

Gelirleri azalan saray, arazileri bir veya birkaç seneliğine tüccar ve bankerlere kiralamaya başladı. Bu kiracılara “mültezim” denirdi. Mültezimler, saraya belli bir para vermekte, karşılığında ise sipahinin topladığı vergiyi toplamaktaydı. Daha çok para kazanmak için köylüyü sıkıştıran mültezimler sipahi sisteminin bozulmasına ve köylülerin göçüne sebep oldular. 16. yüzyıla kadar mamul madde ihraç ederek karşılığında o günlerin dövizi olan altın ve gümüş stok eden devletin bu durumu da tersine döndü. Altın ve gümüş rezervi çoğalan ve fiyatları çok arttığı Avrupa devletleri artık Osmanlı devletinden hammadde satın almaya başladılar, karşılığında ise mamul madde satıyorlardı. Bu durum bir yandan altın ve gümüşün azalmasına öte yandan el sanatlarının yok olmasına sebep oluyordu.

16. yüzyılda başlayan Osmanlı devlet düzeninin çöküşü, 19. yüzyıla kadar devam etti. Düzenin çözülmeye başlamasına rağmen iki yüzyıl dayanmasının iki nedeni vardır; Osmanlı devletini çevreleyen sınır devletleri arasında Osmanlıları yıkacak askeri güce erişmiş bir devletin bulunmaması ve Avrupa kolonyalizminin (sömürgeciliğinin) dünyanın başka bölgelerinde bakır ve sömürülmesi kolay olan başka ülkeleri tercih etmesi.

Bu iki yüzyılda devletin durumunu gören bazı devlet

adamları bir takım reform yapmaya çalıştılar. Fakat düzenin bozukluğunun asıl nedenini görmüyorlardı.

Bu nedenle yaptıkları reform hep yüzeyde kaldı. Askerlikte, idari işlerde, kıyafette, davranışlarda bir takım değişiklikler olduysa da bunlar Avrupa'ya özentilikten ileri gidemedi.

Ve nihayet Osmanlı devleti 1838'de Avrupa emperyalizminin karşısına şu manzarayla çıktı.

Devletin gücünün devamı ve savaşlar için gerekli finansmandan yoksun bir idare.

Belirli yasaları olmayan rejim...

Dış ticareti yabancılara, iç ticareti azınlıklara bağlı olan bir ekonomi...

İçinde Türk'ten gayri milletlerin doğuş halinde olduğu bir siyasi toplum...

Siyasi güçleri saray, bab-ı ali, asker, ayan, ağa ve derebeyi arasında çekişmeli bir devlet...

Bu tarihe kadar Avrupalı emperyalist devletler bazı imtiyazlarla Osmanlı devletinin içine girmişlerdi. 1838'de imzalanan ticaret anlaşması Osmanlı devletini emperyalistlerin oyuncağı haline getirdi. Nihayet ekonomik sömürüsü askeri işgal şekline dönerek Osmanlı devleti tarih sahnesinden silindi.

1838'e kadar yabancılara birçok imtiyaz verilmişti. Kapitülasyonlar dediğimiz bu imtiyazlar Kanuni Sultan Süleyman zamanına kadar dayanır. Bu imtiyazlar evvelden sadece Venedik ve Fransız tüccarlarına verildi. Kanuni zamanında ise ilk defa bir devlete, Fransa'ya verildi. Bu imtiyazlar iki taraflı olmasına rağmen o sıralarda Osmanlı devleti kendini kuvvetli saydığından ve Avrupa'ya gidecek tüccarı bulunmadığından daima tek taraflı işlemiştir.

Emperyalizmin Girişi:

İmparatorluğu açık Pazar haline getiren "İngiliz Ticaret Anlaşması"nın önemli maddeleri:

1. Kapitülasyonlar, yeni anlaşma ile tanınan imtiyazlar eski imtiyazlara eklenecekler.

2. Gerek iç gerek dış ticaret amacıyla İngiliz tüccarları, ortakları ve adamları memleketin her tarafında her çeşit emtiayı (malı) serbestçe alıp satabileceklerdi. Yedi-i vahit usulü tamamıyla terk edilecektir. (Yedi-i vahit usulüne göre imparatorluk sınırları içindeki yer altı kaynakları devlet tarafından işletilirdi.)

3. Emtia alımı ve nakli için teskere istenmeyecektir. Teskere isteyen vezirler şiddetle cezalandırılacaklar ve İngiliz tüccarlarının bu yüzden uğrayacakları zararları tanzim edilecektir.

4. İngiliz tüccarları, ortakları ve adamları iç ticarete en imtiyazlı yerli tüccarlardan daha fazla vergi ödemeyecekler.

5. İhraç mallarında ihracatın yapılacağı iskeleye kadar hiçbir vergi alınmayacak, iskelede %9 vergi alınacaktır. İskeleden ihracında ayrıca %3 gümrük rejimi verilecektir.

6. İthalatta yalnızca %3 ithal rejimi ödenecektir. Ayrıca % 2 oranında ek vergi alınacaktır. Bunun dışında ithal malları memleketin her tarafına vergisiz gidecek, bir yerden öbür yere tekrar götürülüp getirilirse dahi vergi ödenmeyecektir. (Buna göre bir Osmanlı tüccarı içerdeki bir yerden öbür yere götürüp satacağı emtia için %12 vergi öderken yabancı tüccar ortakları ve adamları %5 vergi vereceklerdi.)

7. Yabancı emtia, boğazlardan serbestçe geçebilecek, Osmanlı limanlarında bir gemiden ötekine aktarma yapabilecek, transit serbest olacak. Bu muameleden ayrıca hiçbir rejim alınmayacaktır. Bu anlaşma neticesinde sanayileşme için gerekli olan kapital birikimi yerli tüccardan yabancı kapitalistlere aktarılmış belli bir gelişme içindeki el sanatları, tezgahlara ve fabrikalara dönüşmemiştir. İmparatorluk açık Pazar haline gelirken bütün zenginlikler yabancılara peşkeş çekilmiştir. Bu antlaşma, olayları iyi değerlendiren bir insan için vatanın satış senedidir. Bugünkü anlaşmalar daha kurnazca fakat nitelik olarak 1838 ticaret anlaşması ile aynıdır.

1838 Antlaşması serbest ticaret şartını hazırladığı, tazminat ise batı kapitalizmi yararına kurulan bu açık pazar düzeninin gerekli kıldığı, idari, mali vb. reformları getirdi.

1878’de imzalanan Berlin Antlaşması ile müdahale hakkı haysiyet kırıcı biçime girdi. Bu antlaşmada yabancı müdahale şöyle ifade etmektedir. (Bab-i ali bu babta ittihaz olunan tedbirleri muayyen zamanlarda devletlere bildirecek ve antlaşmaya imza koyan devletler bu tedbirlerin icrasına nezaret eyleyeceklerdir.)

“(…) Son derece para sıkıntısında olan devlet borç para almak zorunda kaldı... Çoğu yabancı olan Galata bankerleri bu duruma hemen ayak uydurdu ve yabancılarla ortaklık kurmaya başladılar... Nihayet bu borçlanma o kadar çoğaldı ki, 18’74-75 senesinde 25 milyon liralık devlet bütçesinin 13 milyon lirası dış borç oldu. Devlet bu durumu ödeyemeyecek hale gelince, Avrupa devletleri, İstanbul’da Osmanlı maliyesini ödeyecek bir mali komisyon kurulmasını kabul ettiler. Bu komisyonun adı Düyun-u Umumiye’dir. Düyun-u Umumiye zamanla gelişerek, kendi adına bazı kaynaklar işletmiştir. Düyun-u Umumiye ile ilgili borçlar Cumhuriyet dönemi de devam etmiş ve tamamı ancak 1930’da ödenebilmiştir. Düyun-u Umumiye’ye benzerlikler gösteren kuruluşlara bugünün Türkiye’sinde de rastlanır. 1950-58 döneminde alınan ve ödenmeyen borçlar nedeniyle 1958’de bazı tedbirler alınmış ve milletlerarası kuruluşların temsilcileri zaman zaman Ankara’ya gelerek alınan tedbirleri denetlemişlerdir. 1963 yılında kurulan Türkiye’ye yardım konsorsiyumu ve Amerikan yardım teşkilatının (AID) Düyun-u Umumiye’ye benzer yanları ve Düyun-u Umumiye ile birlikte emperyalist devletler sonradan kendilerine kârlar ve nüfuz bölgeleri sağlayan demiryolu inşaatlarına da başladılar. Almanya’nın “Bağdat hattı” ise, Anadolu ve Mezopotamya’yı bir Alman kolonisi haline getirmek amacını taşıyordu.

Vatansever Örgütler ve Hareketler:

Osmanlı devletindeki vatanseverler aydınlar Tanzimat

uygarlığı oyununun asıl niyetini kısa zamanda anladılar. Gizli örgütler kurarak iç ve dış düşmanlara karşı savaşmaya karar verdiler. Bu örgütlerin başlıcaları jön Türkler, yeni Osmanlılar, İttihat ve Terakki idi. Namık Kemal'in önderliğinde kurulan yeni Osmanlılar, Tanzimat'ın getirdiği sömürü düzenini şiddetle eleştiriyorlardı. Yayınladığı bildirilerle vergi eşitsizliğini, memurların zulmünü, yabancı sermayenin girişiyle çöken yerli sanayi ve ticaretin yabancılara bırakılmasını konu ediyorlardı. Amaçları milli bir iktisat politikasının uygulanması ve hürriyetin ilanı idi. Abdülhamit, jurnalciler sayesinde örgüt üyelerinin çoğunu yakalamış, Namık Kemal sürgün edilmiştir. Namık Kemal ve arkadaşlarının ortaya attığı görüşler, harbiye, tıbbiye, mülkiye gibi okullarda "vatan ve hürriyet" ideolojisini kökleştirdi.

Çoğunluğunu yüksek okullu aydınların meydana getirdiği jön Türkler de yeni Osmanlıların tezlerine benzer öneriler getiriyorlardı. İstedikleri reformların gerçekleşmesine engel olan Abdülhamit istibdadını devirmek en büyük amaçları idi. Bu sırada hemen bütün okullarda yurtsever gençler cemiyetler kurdular... İhtilalcı Askerler Cemiyeti, Cemiyet-i Inkilabiye bunlardandı. Bütün cemiyetler çıkardıkları gizli dergilerle Abdülhamit istibdadını yeriordu... Abdülhamit aylıklı ihbarcılar boşa çıktı ve emperyalistler kendi kazdıkları kuyuya kendileri düştüler. En güçlü anti-emperyalist direnmelerden birisi de bu konuda yürütüldü. Vietnam'da bağımsızlık mücadelesi veren halkın amansız düşmanı, insan kasabı Robnert Commer'in arabası yakılarak kendisi yurdumuzdan kovuldu.(...)

İttihat ve Terakki'ye yön verenler vatansever subaylar ve hem kendi durumlarından hem de vatanın durumundan şikayetçi olan küçük memurlar olmuştur. (...)

Meşrutiyet'in ilanından sonra ortaya çıkan Hürriyet ve İtilaf Partisi İngiliz yanlısı idi. hürriyet ve itilafçılarla, ittihatçılar arasındaki vatansever unsurların çatışması yakın tarihimize kadar dayanır. İttihatçılar arasındaki vatanseverler, kurtuluş sava-

şında, İstanbul'da Karakol Cemiyetini, Anadolu'da Hüdafaa-i Hukuk cemiyetlerini kurarak emperyalistlerle silahlı mücadele ederken, itilafçılar yabancılarla işbirliği yapıyor, vatani yabancılara peşkeş çekiyorlardı. İtilafçılar, daha sonra da Serbest Fırkada ve Demokrat Parti içinde çöreklenmişlerdir. (...)

Kurtuluş Savaşı:

Kurtuluş Savaşı, Türkiye halkının emperyalizme ve onun emrindeki dahili güçlere karşı verdiği bir direnme savaşıdır. Kurtuluş savaşı ezilen uluslar adına Türkiye halkının emperyalizme ilk ve güçlü şamarıdır. (...)

Kurtuluş Savaşı, subay ve aydınların öncülüğünde, köylüler, işçiler, esnaf ve zanaatkarların omuz omuza yürüttükleri bir mücadeledir. (...) Silah altındaki ordunun bel kemiğini ve çetelerin hemen hemen tamamını köylüler teşkil etmiştir. Toprak ağaları, şeyhler, tefeciler ve İstanbul hükümetinin Anadolu'da görevli devlet memurlarının büyük bir kısmı mücadeleye katılmamış veya karşı çıkmıştır. Savaşa katılan güçlerden, subay, aydın ve esnaflar örgütü, işçi ve köylüler ise örgütlü değildir. Oysa savaşın bütün yükünü köylüler çekmiştir. İşçiler İstanbul'daki yabancı şirketlerde grev ve işgaller yaparak, mücadeleye katkıda bulunmuşlardır. (...)

Meclis yapısına bakınca da aynı manzara görünür. Milletvekilleri Osmanlı Meclisinin milletvekilleri olup, kökenleri itibariyle ağa, şeyh ve eşraf kesimindedir. Nitekim kurtuluş savaşı dönemindeki bütün meclis çalışmalarında ve anlaşmazlıklarda bu açıkça görülür.

Cumhuriyet Dönemi:

Türkiye, emperyalizme karşı mücadele ederek bağımsızlığını kazanan ilk ülkedir. Fakat bu bağımsızlık askeri alanda oldu ve düşmanlar yurttan atıldı. Buna teorik anlamda, Türkiye bağımsız oldu diyebiliriz. Mesele askeri alanda kazanılan bağımsızlığın iktisadi reformlar ve girişimlerle devam ettirilmedi.

Cumhuriyet başlangıcındaki ekonomik yapı, Osmanlı devletinden arta kalan Türkiye'nin bozulmuş ve dejenere olmuş iktisadi durumudur.

1) Tarım: Tarımda kapitalizm öncesi üretim ilişkisi hakimdir. Toprakların büyük bir kısmı ağaların elindedir. Ekilmeyen devlet arazisi büyük orandadır. 14 milyon nüfusun %'70'i topraksız ve az topraklı köylüdür. Üretime katılan aletler ilkel olup verim düşüktür.

2) Sanayi: Sanayi kesimi, küçük sanayi ve büyük sanayi olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Büyük sanayi başlıca dört kolda gelişmişti.

- a) Madencilik.
- b) Elektrik.
- c) Tütün ve tekel.
- d) İmalat sanayi.

Bu dört sanayi kolu da yabancı şirketlerin kontrolündeydi.

Liberal Dönem:

Türkiye, 1923-1931 dönemini liberal dönem olarak tanımlayabiliriz. Bu dönemde temel iktisadi politikanın esası şudur. Devlet, ekonomik girişimler sağlayacak, tüccar ve sanayici takımına her türlü olanağı verecek ve yardım edecektir... Cumhuriyet hükümetinin desteğiyle özel sanayici yaratma politikası, zenginler, şeker kralları yaratmış, ama büyük sanayiciler yaratamamıştır. Tüccarlar da kolay ve garantili yolu seçmişler ve sanayi yatırımı yerine ithalatçılığı tercih etmişlerdir. Rum ve Ermenilerin yerini alan bu tüccar çevresi geniş ortam bulmuştur... Tekel bir Amerikan şirketine verilmiş, sonra da devletleştirilmiştir.

Böylece devlet desteği ile sanayi kalkınmasını yürütmek mümkün olmamıştır. Eski Levantenler, Rum ve Ermeni yabancı uyruklular yerine kolay kâr peşinde koşan ve yabancı komisyonculuğunu tercih eden Türk tüccarları almıştır. Yabancı

firmalar da mevcudiyetleri için Türk tüccarlarıyla ilişkiye girmeyi uygun bulmuşlar. Sonuçta liberal politika başarıya ulaşamamıştır. Bir taraftan iç şartlar, diğer taraftan 1931 dünya buhranının yarattığı durum dolayısıyla devletçilik politikasına geçilmiştir.

Devletçilik Dönemi (1931-1945)

Devletçilik politikasının ciddi girişimi 1932-37 ilk beş yıllık plan dönemidir. Bu plan bugünkü gibi karma ekonomiye dönük geniş bir plan değildir, dar anlamda sanayi yatırımlarını kapsar... Bu dönemin belirgin özelliği yabancı şirketlerin millileştirilmesidir. 1930 yılından 1939'a kadar devam eden bu millileştirmeler, Osmanlı devleti zamanında verilmiş imtiyaz ve olanakların tasfiyesidir. Bu millileştirmeler olurken muhalefet sesleri yükseliyordu. Politika ve iş çevrelerinde yabancı sermaye olmadan kalkınmanın sağlanamayacağı yolundaki görüş hakim durumdaydı. Devletçilik politikasının en hızlı yılı 1935 yılıdır. Bu hız 1937'ye kadar devam etmiş, ondan sonra da yavaşlamıştır.

İkinci Emperyalist Dünya Savaşı:

İkinci emperyalist dünya savaşının patlak vermesiyle Türkiye'de savaş ekonomisi dönemine gidilmiştir. Savaş ekonomisinin özel teşebbüs tarafından önemi büyüktür. Bu ekonomi devlet müdahalelerini artırmıştır. Ve bu politika iki temel üzerinde yürütülmüştür.

1) İç ve ticarete fiyat kontrollerine gidilmiş, sanayi maddelerinden bir kısmına devlet el koymuştur. Bunlar tekstil ve çimentodur.

2) Politikanın diğer yönü özel teşebbüsü besleyici, teşvik edici ve koruyucu yol izlemesidir. Devlet bu işi iki değişik yollardan yapmıştır.

a) İşçilerin grev hakkını kaldırmış, işçi ve işveren ilişkilerinde kuvvet tamamen işveren lehine olduğu için iş uyuşmazlığı söz konusu olmamıştır.

b) Özel teşebbüs mamullerini devlete satabilecektir.

c) Kâr getirmeyen, özel teşebbüse ait kurum ve şirketler devlete devredilebilecektir.

d) Gerekli malları ithal için devlet her türlü yardımı yapacaktır. Bu anlayışla yürütülen savaş politikası kıtlık ve enflasyonla birlikte tüccar ve ağanın zenginleşmesine yol açmıştır... Nihayet savaş döneminde açlık ve sefaleti yaşayan köylülerden gelen tepkiler devleti toprak reformu yapmaya itmiştir. Fakat bu girişim toprak ağaları ve onların destekçisi tüccarlar tarafından engellenmiştir.

Toprak reformunu engelleyenlerin başında İş Bankasının başı Celal Bayar ve Aydınlı toprak ağası Adnan Menderes gelmektedir. (...)

1945 yılında Birleşmiş Milletler Anayasası imzalanmış, çok partili rejime geçilmiş ve işçilere kısmi demokratik haklar tanınmıştır. Birleşmiş Milletlere girdikten sonra Truman Doktrini vasıtasıyla Türkiye yardım istemiştir. Fakat o günün Amerika'sında Türkiye aleyhinde şiddetli bir propaganda vardır. Bilhassa Ermenilerin başını çektiği ve kışkırttığı çevreler Amerika'nın Türkiye'ye yardım etmesini engellemiştir.

Böyle bir ortamda halk şu sözlerle kandırılıyordu: "Sovyetler ülkemiz üzerinde ciddi tehlike durumuna geldi ve bizden Boğazları istiyordu ve demokrasiyi kurtarmak için Amerika ile iktisadi ilişkilere girilmiştir." Şunu bilmek gerekir; o sırada Sovyetlerin Türkiye için cidden tehlike teşkil ettiğini söylemek, savaş sonrası söylenen yalanlar açısından normaldi. Hâlbuki Sovyetler yurdu istila edecek dedikler zaman İran'ı istila eden Kızıl Ordu geri çekiliyordu ve Sovyetler savaşın bütün yıkıntıları içinde yıpranmış ve 20 milyon insanı ölmüştür.

1947-1971 dönemi Amerikan emperyalizminin Türkiye'ye girişi ve gelişme devresidir. Kurtuluş savaşında milyonların canı ve kanı pahasına kazanılan bağımsızlığımız adım adım çiğnenmiştir.

Amerikan Emperyalizmi:

Tarihin bir gerçeği olarak kavramak gerekir ki, Amerika dünya üzerinde sistemli bir şekilde yayılmayı kararlaştırdığı zaman ne Sovyetler Birliği vardı ne de doğu bloku. Sosyalizm ya da komünizme karşı durmak Amerika için söz konusu değildi. Deniz aşırı yayılması, başka bir devletten tamamen bağımsız, kendi içinde doğan bir ihtiyaçtı. Amerika'nın bu ihtiyacı duyusu 18. yüzyılın başlarına rastlar.

Ancak 1917'de Sovyet devriminden sonra ortaya sosyalist blok çıkmış ve ikinci emperyalist dünya savaşından sonra '700 milyon nüfuslu Çin'inde devrimini gerçekleştirip sosyalist olmasıyla dünya nüfusunun üçte biri sosyalist düzende yaşamaya başlamıştır. Bu şartlar altında emperyalist devletlerin kendi aralarındaki çelişki ikinci plana düşmüş. Sosyalist bloka karşı birleşmeleri gerekmiştir. Alman faşizminin yenilgiye uğramasından sonra Amerikan emperyalizmi yalnız geri bırakılmış ülkelere değil, yüzyıllardan beri dünyayı sömürmekte olan kapitalist Avrupa ülkelerine de girmiştir. Böylece mağrur Avrupa burjuvazisi, sonradan görmekle itham ettiği Amerikan emperyalizminin uşaklığını kabul etmek zoruna kalmıştır.

Avrupa'da savaş patlak verdiği zaman Amerika geçirmekte olduğu krizi atlatmamıştır. 1937 yılında bir gerileme olmuş, 1938 yılında 10 milyondan fazla işsiz kaydedilmiş, 1939'da bu rakam 9 milyona inmiş, 1940'da 8 milyon 120 bin, yani çalışan nüfusun % 15'ini bulmuştur. Dış ticaret, 1920'ye oranla, çok zayıf bir düzeye inmiş, 1939'da 1930 buhran yılındaki düzeye ulaşabilmek üzere yavaş yavaş artmıştır. Aynı 1. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, ihracatı üç misline çıkaran ve ithalatta da %50 artış sağlayan bu yeni hızı ona verecek olan, gene emperyalist savaştır. İkinci Dünya Savaşı Amerika'ya birinci emperyalist dünya savaşı sayesinde girilen 1913-1914 ekonomik krizinden çok daha ciddi bir ekonomik krizi atlatma olanağı sağlamıştır.

Emperyalist Kültür:

Emperyalizm, bir beynin dolar olarak, zengin bir maden ocağından daha çok kâr getireceğini bilmektedir.

Emperyalist Amerika bütün dünya dillerine çevrilen burjuva edebiyatıyla, bütün dünya perdelerinde gösterilen beyin yıkayıcı filmleriyle, bütün dünya basın ajanslarıyla geniş ölçüde yayınlanan haberleriyle, dünyayı baştan başa dolaşan konferansçılarıyla, barış gönüllüleri ve kültür elçileriyle kendini şirin gösterme çabasındadır.

Emperyalizm, şüphesiz iş adamlarına, mühendislere, bankacılara, askerlere ihtiyacı vardır. Ama beyni yıkanmış yazarlara ve sanatkârlara en az onlar kadar ihtiyacı vardır. Yabancı ülkelerde kültür merkezi en az askeri üsler kadar önemlidir. Filmlerin dış pazarlara sürülmesi, silah satışı kadar gereklidir. Başka alanlarda olduğu gibi, emperyalizm kültür alanında da kendi gücüne katkıda bulunan değişim akımını destekleyip kolaylaştırmıştır.

Amerikan Emperyalizmi ve Türkiye:

Türkiye’de bugün acil, temel ve halledilmesi zorunlu ve önemli mesele, Amerikan emperyalizmi meselesidir.

Yurdumuzun kalkınamaması, dünya devletleri arasında en geri sırada oluşumuz ve bugün mahkemede sanık sandalyesinde bulunuşumuz bu yüzdendir. (...)

Bizler, Amerikan boyunduruğu altındaki yoksul Türkiye’nin çocuklarıyız. Açlık ve sefaletin içinden bu yaşa kadar gelmemiz şans eseridir. Yaşadığımız sürece bağımsızlık ve kurtuluş bayrağını elimizde taşıyacağız. Ölürsük, kurtuluş bayrağı biraz daha yükselecektir. Hem görevimiz hem de varlığımızın sebebi olan bu kavgaya boynumuzu eğmeden devam edeceğiz.

Amerikan emperyalizmi, patronlar, ağalar, onların emrindeki uşaklar dinleyiniz. Kurtuluşa kanla, ateşle varılacaktır. Talan ettiğiniz vatan, esaretinizden mutlaka kurtulacaktır. Geri

kalmamızın, sefaletimizin sebebi sizlersiniz. Menfaatiniz için yaptığınız antlaşma ve ittifaklarla Türkiye halkını esaret altına soktunuz.

Mücadelemizin Yolu:

Ülkemiz, bugün bütün anlattıklarımızın ışığında, yarı bağımlı, yarı sömürge, geri kapitalist bir ülkedir. Türkiye'yi bu duruma getiren güçler, aynı durumun devamını, sonuna kadar sağlamaya çalışacaklardır. Bu güçler, ulusal olmayan, çıkarlarıyla Türkiye halkıyla çelişen, ulusal olmayan gayri milli sınıfsal ve zümrelerdir. Bir de Türkiye'nin yarı bağımlı ve sömürge durumuna son vermek isteyen yurdumuzu, kurtuluş savaşı sonrası, onurlu, hasiyetli Türkiye durumuna getirmek isteyen güçler var. Bu güçler, milli olan çıkarları ulusun çıkarlarıyla bir olan, ulusal sınıf ve zümrelerdir. Bu sınıf ve zümreler, bugüne kadar kavramlarını demagojik olarak ağızlarından düşürmeyen, aslında gayri-mili olan güçlere karşı, birleşip savaşmak durumundadırlar. Bunu yapmadan, Türkiye'yi emperyalizmin vesayetinden kurtarmak mümkün olmayacaktır. Bunun için ulus olmanın ve ulusun karakterinin üzerinde durmak gerek:

a) Dil Birliği: Aynı ulusun üyeleri aralarında, ortak dil aracılığı ile ulusal dil aracılığıyla anlaşırlar. Dil bir zümrenin değil tüm ulusun malıdır.

b) Toprak Birliği: Ulus aynı zamanda bir toprak bütünlüğüdür. Her ulus bir tarihin ürünüdür. Aynı topraklar üzerinde beraberce yaşanan uzun bir hayat olmadıkça ulus olmak mümkün değil. Topraklarının bir bölümünün yabancılar tarafından işgaline, halklar bunun için karşı koyar.

c) İktisadi Bütünlük: Ulusal toprağın ayrı ayrı parçaları arasında, bir iktisadi bağlantının bulunması zorunludur. Bir ulus aynı zamanda bir pazardır da. Pazar, toprağın ayrı ayrı bölümlerinden gelen üretimler arasında değişimi, mübadeleyi sağlar. Bu şekilde yaratılan, ortak iktisadi yaşantı birliği, ulaşım, yol ve araçların gelişimi ile güçlenir... (Kurtuluş Savaşında, yurdumuzu işgal eden düşman güçler ve onların yerli

ortakları, bu nedenledir ki, Türkiye’yi birkaç ayrı parçaya bölmek istiyordu. Halkımızı köleleştirmek için toprak bütünlüğümüzün ve iktisadi yaşantı birliğimizin bozulması gerekiyordu.) Bu durumda ulusal olmayan şey sınıf mücadelesi değildir. Çünkü sınıfların varlığı iktisadi gerçeğe dayanır. Sınıf mücadelesi, ne denli keskinleşirse keskinleşsin, toplumun dağılmasına sebep olmaz.

d) Ortak Ruhi Şekillenme: Hayat şartlarının sürekli birlik ve beraberlik sonucu bir ulusun bireylerinde, ortak psikolojik özellikler ortaya çıkar. Dil birliği de bunu aynı zamanla yaratacak en önemli unsurlardandır. Bu durum her ulusu diğer uluslardan ayıran niteliklerden birisidir. Ruhi şekillenme birliği, en yüksek ifadesini kültür birliğinde bulur. Her ulusun, özgün durumunu yansıtan bir kültür mirası vardır. Bu ortak kültür mirası ulusun bireyler arasında güçlü bir bağ yaratır.

e) Tarihi Olarak Teşekkül Etmiş İstikrarlı Birlik: Ulusun diğer öğeleri, tarih boyunca gelişir oluşurlar. Milli birlik de tarihi bir üründür. (...) Irk, ulusal birliği meydana getiren öğelerden biri değildir. Biyolojik bir etkidir. Hiçbir biyolojik etken, toplumların tarihi evriminde belirleyici bir rol oynamaz. (...) Irkın ulusal karakterden sayılamayacağı gibi, din ve devlet de bu karakterden değildir. Örneğin İsrail bir devlet olarak vardır ama bir İsrail ulusu yoktur. İsrail devlet sınırları içinde, Arap halkı ve İbrani halk yaşamaktadır.

“Dil, toprak, iktisadi yaşantı birliğinin ve ortak kültür biçiminde beliren ruhi şekillenme birliğinin hüküm sürdüğü, tarihi teşekkül etmiş istikrarlı bir topluluktur.”

Şimdi kimler ulusçudur Türkiye’de, kimler ulusa karşıdır, halka karşıdır, gayri millidir? Buna gelelim.

Türkiye toprağının, 35 milyon metrekaresi ABD emperyalizminin silahlı gücüne terk edilmiştir. Sahiller yabancıların yağmalarına açık tutulmuştur. Köylüler ağalarca topraklarından edilmişlerdir. NATO antlaşması bir savaş halinde, yurdumuzun tüm halkımızla birlikte, birkaç dakika içinde yok olmasını bün-

yesinde taşıyor. Çünkü 20. yüzyıl savaşı nükleer, termonükleer bir savaştır. Ve NATO stratejik olarak, herhangi bir savaşında Türkiye’yi yem olarak kullanacaktır.

Amerikan askeri üsleri milli güvenliğimizi ortadan kaldırı-
cı bir nitelik taşımaktadır. Ekonomide, milli bir ağır sanayi ye-
rine, dışa bağımlı yabancı büyük tröstlerle bütünleşmiş, montaj
sanayi, lüks eşya fabrikaları kurulmuş ve desteklenmiştir. Bu
ulusal sanayinin canına okuduğu gibi, çıkarı ulusun çıkarıyla
çelişen gayri milli bir sınıf yaratmıştır. Bu sınıf azınlık olmakla
birlikte, korkunç bir şekilde Misak-i Milli içinde bir halk olan,
Türk halkıyla tarihi bir kardeşlik sınavı vermiş bulunan Kürt
halkının dili, kültürü ortadan kaldırılmak istenmiştir. Bugün-
kü ve yarınki kuşakları kendi yaşamlarına öz değerlerine ve
ulusal sorunlarına yabancı kılmak geniş anlamı ile kuşakları,
sömürüye yatkın hale getirmek, ulusal kültürü temelden etkile-
mek için de elden gelen yapılmıştır. Meşhur “Bin Temel Eser”
bunun içindir. Sel gibi gelen çeviriler, kovboy filmleri, yabancı
müzikaller, fotoromanlar, ekstra magazinler, Red Kit benzeri
kitaplar bunun içindir. (...)

İşte bunları yapanlardır gayri milli olanlar! Bunlardır hain
olanlar. Bu çizgiyi itirazsız ve yanlışlığını bile bile kabul edip
izleyenlerdir. Türkiye’de bugün iki cephe vardır:

Birincisi; yurtseverlerin, devrimcilerin cephesi...

İkincisi de; emperyalizm, işbirlikçi sermaye, feodal müte-
gallibe, ittifakı gerici cephesi...

İşçi sınıfı ve yoksul köylülük, sınıf bilincine vardığı ölçü-
de bağımsız ve demokratik Türkiye’nin en tutarlı savunucula-
rı olacaklarından toplumumuzun gerçek anlamıyla en millici
güçleri de olacaklardır ulusal varlığımızı yok etmek isteyen
emperyalizm ve yerli ortaklarına karşı, millici ve devrimci sı-
nıfları takip etmeleri gereken milli demokratik devrim strateji-
si, hareketimizin çizgisidir. Diğer bir anlamıyla bütün millici
sınıf ve tabakaların ortak devrim anlayışı, milli Kurtuluş Sava-
şı’nın, bu savaşı ve onun başındaki Mustafa Kemal’i yok edici,

ortadan kaldırıcı bir düzen kuran, karşı devrimci-gerici ittifaka karşı yapılmış olan 27 Mayıs İhtilali'nin ve 1961 Anayasa'sının bir devamı ve tamamlayıcısıdır.

Bunun içindir ki, bizler; Türkiye toplumunun tarihi geçmişi içinde sağlam olan ulusal ve devrimci olan ne varsa onun mirasçısıyız.

Ve bizler, emperyalizmin, yerli işbirlikçilerinin ve onların ittifak kurduğu çağ dışı, bilim dışı kurumların tasfiyesinin ancak, tüm yurtsever sınıf ve tabakaların ortak devrim stratejisi olan "Milli Demokratik Devrim"le olabileceğine inanıyoruz. Yurdumuzun bu noktaya, çok güç ve zor şartlar altında ulaşabileceğinin de bilincindeyiz. En az Atatürk'ün kumanda ettiği milli kurtuluş savaşı kadar zor ve çetin. Ama mümkün. Şimdiye kadarki şartlar bizi mücadelemizden yıldırmadı, bundan böyle de yıldıramayacak.

Sonuç:

Toplumumuzun bir ferdi ve bir vatandaşı olarak düşünmek zorundayız... Başlarımızı ellerimiz arasına alarak ciddi ciddi düşünelim ve kendimize şu soruyu soralım: "Türkiye neden kalkınmıyor?"

Amerikan emperyalizmi var oldukça bu talan devam edecektir.

Türkiye'nin kalkınması için tek ve zorunlu şart, Amerika'nın yurttan atılmasıdır. Hem Amerika, hem kalkınma olmaz. Kalkınma toplumsal bir sorundur. Amerika Türkiye'de var oldukça, toplum kalkınamayacak, fakat büyük zenginler, komisyoncular ve uşaklar olacaktır. Amerika yurdumuzda var oldukça, kalkınma değil, tam tersine açlık ve sefalet olacaktır.

Türkiye'nin kalkınması ve halkın kurtuluşu Amerikan emperyalizminin yurttan atılmasına bağlıdır.

Bizler Amerikan emperyalizmine karşı mücadeleyi ilk şart gördüğümüz için, bu işin de mutlaka silahla kazanılacağına inandığımız için silaha sarıldık ve mücadele ediyoruz. Tek

amacımız budur, bunun için Nurhak Dağları'nda mücadeleye başladık. Yoksa sayın savcının dediği gibi “Anayasayı ortadan kaldırmak için” değil... Bu arada sırası gelmişken iddia makamındaki kişiye birkaç sözümüz var:

Sayın savcı;

1. Amerikan emperyalizmi gayrı millidir.
2. Ona ortaklık edenler ulusumuza ihanet etmişlerdir.
3. Emperyalizme karşı mücadele suç değildir
4. Gayrı milli olan emperyalizm ve ortaklarının sömürüsü, anayasaya aykırıdır.

Buna göre iki şey var:

1. Eğer belli bir hata sonucu, iddianame ve mütalaayı hazırladıysa, dikkatli olunuz; idamını istediğiniz kişiler kasaplık koyun değildir ve siz savcısınız...
2. Yok eğer yaptığınızın bilincinde iseniz; yolunuz açık olsun!

HÜSEYİN İNAN “TÜRKİYE DEVRİMİNİN YOLU” (Ayrıntı) BROŞÜR TÜRKİYE FAŞİZMİ

12 Mart muhtırasıyla gericiilerin pratik uygulamasına giriştikleri uzun dönemli faşist politika, devrimci güçler ve halk kitleleri üzerindeki baskı ve terör metotlarını devam ettirmektedir.

Konunun detaylarına girmeden faşist politikaların sebep-sonuç ilişkisini içine alan amacı üzerinde duracağız.

Yurdumuzda 1961 Anayasası’nın tanıdığı şekli demokratik ortamla, tüm ilerici sınıf ve tabakaların demokratik mücadelelerini devam ettirecek legal ortam sağlanmıştır. Yine ‘61 Anayasası’nın garanti altında bulunan özerk kurumlar ve sendikal haklar, bilhassa gençlik, aydın ve işçi kesiminden politik mücadeleye ve halk savaşına dönük örgütlenmelere sebep oldu. Sınıf mücadelesinin yoğunlaşması ve politik planda devrimci cephenin oluşması, gerici sınıfların sömürülerine belli oranda engel oluyordu. Devrimci cephe halk kitlelerine doğru yayılma gösterirken, gerici cephe içinde ekonomik ve politik parçalanma her gün biraz daha su yüzüne çıkıyordu. Demirel iktidarının içine düştüğü ekonomik ve politik kriz her geçen gün biraz daha büyüyor ve bu durum devrimci cephenin güçlenmesini sağlıyordu. Gerici güçler arasında ve devlet mekanizmasında otorite zayıfladı ve mevcut hiyerarşik yapı pratikte işlemez oldu. Devlet yapısının temel organları olan yasama, yürütme ve yargı organları arasındaki ahenk ve sistemli işletme özelliği bozularak devlet, halk kitleleri üzerindeki baskı fonksiyonunu gereği şekilde uygulayamaz hale geldi. Gerici sınıfların temsilcisi olan partilerin acil bir mesele durumundaki ekonomik ve politik krize, iktidarı yıpratmadan öte bir çözüm getirememesi

tüm gerici sınıfların temsilcisi partilerin yıpranmalarına yaradı. O şartlar altında ise devrimci cephenin gücü, devrime gidecek düzeyde olmadığı için radikal güçlerin varlığı iktidar alternatifi olarak ortaya çıkıyordu.

Şekli demokrasi ortamında gerici partilerin iktidar olma fonksiyonlarını yitirmeleri ve gelişen sınıf mücadelesi doğal olarak devletin en önemli baskı aracı olan ordunun ön plana çıkmasını sağladı. O günün Türkiye'sinde bir formül olarak emperyalizmin ortaya attığı 12 Mart Muhtırası, uzun yıllar uygulanmasına girilecek olan faşizmin kalk borusuydu. Devrimci cephe, eski ortamın verdiği alışkanlık, mücadelenin düzeyi ve radikal güçlerin yaygın propagandalarından dolayı ilk günler şaşkınlık içinde doğru tavır takınmadı. Ve zaten bu politikanın sorumluları da ilk günler devrimci cepheye karşı renklerini belli etmeyecek bir tavır takındılar. Şehir küçük burjuvazisi ve onun örgütleri, 27 Mayıs alışkanlığı ile muhtırayı çok olumlu karşıladılar.

Genel durumu kısaca özetlersek, o şartlarda halk savaşımızın ciddi hazırlığı içinde olan kadrolar dışındaki devrimci güçler, suratsız gizli olan faşizm ile devrimci güç birliği hesapları içine girdiler. Fakat devrimci cephe içindeki bu hatalı tutum kısa zamanda yok oldu. Çünkü muhtıradan birkaç gün sonra uygulanan politika, yarının kanlı faşizmini sergilemeye başladı.

12 Mart Muhtırası ile kalk borusu çalan ve her türlü baskı terör metotlarıyla devam eden faşist politikanın kısa ve uzun dönemde belirgin özellikleri şunlardır:

1- Milli cephe içinde bulunan sınıf ve tabakaların ekonomik ve politik örgütlerini yok etmek -devrimci güçleri ne pahasına olursa olsun susturmak- ve bunlara yaşama olanağı tanıyan kurum ve yasaları değiştirmek.

2- Ekonomik ve politik krizin önüne geçmek.

3- Gerici güçler arasında birlik sağlamak.

Karşı karşıya bulunduğumuz faşist uygulama bu özelliklerle

rini somut olarak göstermektedir. Fakat meselenin detaylarına inerek incelenmesinde mücadelemizin geleceği açısından gerek vardır.

Bu özellikleri sırasıyla inceleyelim:

1- Devrimci Güçleri Yok Etme Politikası

12 Mart Muhtırası'ndan sonra gelen faşist iktidar sınıf mücadelesini zorla bastırmak konusunda önemli iki sorunla karşı karşıya idi:

a) İlerici sınıf ve tabaların ekonomik ve politik örgütleri ve devrimci cephe

b) Bu örgütlerin -ekonomik, politik- birçoğuna legal ortam tanıyan Anayasa ve onun teminatı altındaki kurumlar.

Yukarıda anlattığımız ikili yapı yılların verdiği ortamdan dolayı belirli ölçüde iç içe girmişti. Bu yüzden, Anayasa ve onun teminatı altındaki kurumlara el atmadan devrimci cepheye sağlam darbeler vurmak mümkün değildi. Faşist iktidar önce sıkıyönetim ilan ederek pratikte önüne çıkacak engelleri yok edecek ve çalışmasını kolaylaştıracak ortamı sağladı. Peşinden; bir taraftan devrimci güçleri toplarken ve legal çalışma ortamını yok ederken diğer taraftan da onun paralelinde başta Anayasa değişikliği olmak üzere özerk kurumları değiştirmeye ve halk kitleleri üzerinde terör estirmeye başladı.

Anayasa değişikliği ile ortaya çıkan yeni Anayasa'nın ve uygulanan faşist politikanın demokrasi diye lanse ettiği legalitenin özelliği şudur: Politik mücadeleye emperyalizmle ittifak halindeki gerici sınıf ve tabakaların partilerin dışında hiçbir güç katılmayacaktır. Ezilen sınıf ve tabakaların sendikal hakları, şehir küçük burjuvazisi için kaldırılıyor; işçi sınıfı için kısıtlanacak sarı sendikacılık hakim kılınıyor. Halkımızın diğer büyük bir çoğunluğu olan köylülerin ise hiçbir demokratik hakları (hakkı) kalmıyor.

Legal örgütler TİP, “şimdi de TBP kapatılmak isteniyor”; sendikal örgütler TÖS, PER-SEN, “şimdi de DİSK kapatılmak

isteniyor”, kapatıldı. Gençliğin kitlevi örgütü olan TDGF ve bu örgütün paralelinde şehir, kasaba ve köylerde kurulan diğer örgütler, DDKO kapatıldı. Bu örgütler, içinde barındırdıkları devrimci potansiyelle politik ağırlıklı olan ve politik bilinçlenmenin en yaygın ve yoğun olduğu örgütlerdir. Bunlardan başka daha birçok örgüt saymak mümkündür. Kapatılan örgütler dışında kalanları ise baskı altına alınarak demokrasi adına ibret-i alem için muhafaza ediliyorlar.

Kapatılan örgütlerin sağlam kadroları zindanlara olduruldular; kalanlar ise faşist yöntemlerle ekonomik ve politik abluka altına alınarak pasifize etme metotları uygulama başlandı.

Faşist iktidar kendisini şirin göstermek için bir anarşisttir tutturdu ve sanki sıkıyönetim kalkınca eski ortam kısmen geri gelecekmiş havası verilmeye çalışıldı.

Tek kelime ile şunu diyebiliriz: Sıkıyönetim kalkacak, faşist politika devam edecektir. Anayasa değişikliği, peş peşe çıkan faşist baskı kanunları uzun dönemli planların girişimidir. Sıkıyönetimin kalkması, faşist uygulamayı etkilemeyecek şekli değişikliktir. Düşmanın içinde bulunduğu kuşku, henüz oturma döneminde olan faşizmin, sıkıyönetim kalktığı zaman yaratacağı boşluklar sorunudur. Ve bunu da çıkarttığı baskı kanunlarıyla sağlama çabasıdır.

Başta ‘61 Anayasasını değiştirerek yıllardır amaç edindikleri önemli bir meseleyi hallettiler. Anayasanın teminatı altındaki özerk kurumların -üniversiteler, TRT vs.- yapısı değiştirildi. Devlet organlarındaki devrimciler uzaklaştırıldı ve önemli kurumlar militarize edilerek devrimcilerin buralara sızma olanakları büyük oranda kısıtlandı.

Reform adı altında gerçekleştirmeye çalıştığı adalet reformu ve idari reform mevcut yapının pratikte işlemez olmuş boşluklarını kapatmak(ta), gerici güçler ve kurumlar arası koordinasyonu kuvvetlendirmek(te)dir.

Devrimcileri yargılamak için getirilen kanunlar, yıldırım

kararların çıkacağı ve yakala-yargıla-as işleminin birkaç günde gerçekleşebileceği ortamı sağlamaktadır.

İşçi sınıfının sendikal hakları geniş ölçüde kısıtlanacaktır. Şimdiye kadar bu işlemin ele alınmaması, bu ortamda işçi sınıfını da karşısına almak niyetinde olmadığı içindir. Fakat işçi sınıfının demokratik haklarına çok yakın bir zamanda el atılacaktır. Faşizmin işçi sınıfına vuracağı darbe, daha çok sarı sendikacılığı hakim kılarak devrimci sendikaları yok etmektir. Böylece uzun dönem(de) işçi sınıfının mevcut demokratik hakları pratikte işlemez olacaktır.

1972 yılı, işçi sınıfının toplu sözleşmelerinin tekrarlanacağı yıldır. Bunlar için en önemli sebep, gerici sınıfların iç pazarda sistemli olarak sömürgeci sınıfın işçi sınıfı olmasıdır. Ortak Pazar'a katılmak için geçiş döneminde bulunan Türkiye, iç pazarı sömürme ve gericiilerin önündeki engellerin kaldırılması meselesini daha çok dikkatle uygulamak ve devam ettirmek kararındır.

2- Ekonomik ve Politik Krizin Önüne Geçmek

Birinci kısımda anlattığımız “Devrimci Güçleri Yok Etmek” ve üçüncü kısımda anlatacağımız “Gerici Güçler Arasında Birlik Sağlamak” sorunları faşizmin politikası içinde birbirini tamamlayan meselelerdir.

Erim iktidarının reform sloganlarıyla AP iktidarının yerini alması, iktidar değişikliği ve sahte reform sloganı olarak, halk kitlelerini geçici bir dönem aldatmış ve politik krizin kalkmasına kısmen yardım etmiştir. Fakat kısa zamanda faşist iktidarın maskesi düşmüştür. Halk kitleleri biraz geç de olsa iktidar değişikliğinin ne olduğunu öğrendi. Ama artık bunun pek önemi kalmamıştı(r), çünkü Erim iktidarı faşist politikasıyla tüm devrimcileri susturmuş, halk kitlelerini baskı altına almış ve gerici partilerin ortak koalisyonu içinde yapısını sürdürmüştür. Kısmen de olsa sınıflar dengesi söz konusu olmadığı için politik kriz, faşist uygulamalarla önemini yitirmiştir.

Ekonomik krizin önüne geçmek ve ekonominin istikrarlılığını sağlamak için ağır vergi ve zamlar getirilmiştir. Zam ve vergilerle kısa zamanda devlet bütçesi tanzim edilmiş ve gericilerin iç pazarı sömürmeleri için gerekli olan ortam hazırlanmıştır. Faşist iktidar ekonomiyi sıhate kavuşturacak, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde sömürüyü arttıracak, vergilerle ve zamlarla bütçe açıklarını kapatacak gerekli tedbirleri almaktadır. İşbirlikçi burjuvazinin yeni yatırım hareketlerini gerçekleştirmesi için her türlü olanak sağlanmaktadır. Bu politikanın en ağır darbesini işçi sınıfı yiyecektir, çünkü gerici sınıflar için en iyi sömürü (kaynağı) işçi sınıfının emeğidir. Diğer taraftan ekonomik kriz, vergi, zam ve hayat pahalılığından da en çok işçi sınıfı zarar görür. Bir yıldır hükümet eden Erim iktidarı zam ve vergiyi kendisine politika edinmiştir. Bu usul, ekonomik krizin önüne geçmek için tüm az gelişmiş ülkelerde uygulanan klasik usuldür.

Köylülerin alın terini sömüren ağa, tefeci ve tüccarların ellerinde toplanan sermaye planlı yatırımlara dönüşmediği için iktidar, işbirlikçi burjuvazinin yatırım yapması için gerekli sermaye birikimi sağlayacak sömürü çarkını garantiye almaktadır. Bu çarkın darbesini ise daha çok üretim içindeki işçi sınıfı, küçük burjuvazi ve köylüler yiyecektir.

3- Gerici Güçler Arasında Birlik Sağlamak

Faşist Erim iktidarından önce, gerici güçler arasındaki birlik önemli ölçüde parçalanmıştı. Gerici sınıfların temsilcisi olan partiler dışında da devlet organları arasındaki hiyerarşi ve sorumluluk kısmen zayıflamıştı. Muhtıradan sonra gelen faşist yönetim, parçalanmış olan bu birliği sağlamak zorunda kaldı. Diğer taraftan da halk kitleleri nezdinde hiçbir önemi kalmamış olan gerici partilerin tekrar iktidara gelmesi de ortamın yapısı açısından normal karşılanmıyordu. Zaten AP en güçlü -ekonomik ve politik- parti olarak yıpranmış ve iktidardan düşmüştü. Muhalefet durumundaki diğer partiler de yıpranmışlardı ve iktidar sorumluluğunu üstlenecek durumda değillerdi.

Hem halk kitlelerini kandırma hem de gerici sınıfların temsilcisi durumundaki partilerin sorumlu olacağı ve pratikte birlik sağlayacakları bir formül bulundu. Bu formül partiler üstü bir hükümet olarak ortaya atıldı. İçinde gerici partilerin ve parti dışı uzmanların bulunacağı bir hükümet olacak, başbakan bağımsızlardan seçilecek ve bu organ faşist güçlerin kontrolü altında bulunacaktı. Böylece yarı-askeri ve büyük partilerin sorumluluk taşıdığı faşist yönetim halen politikasını devam ettirmektedir.

Faşist yönetim devrimci güçleri yok etmeyi amaç haline getirdiği için gerici güçler arasındaki çelişkiler önemini yitirdi. Zaman zaman AP'nin iktidardan çekilmek için yaptığı çıkışlar, iktidarın farklı çıkar gruplarından işbirlikçi burjuvazinin çıkarlarını temel alması ve toprak ağası, tefeci, mütegalibeye karşı tavır takınması(ndan)dır. DP esasen temsil ettiği sınıfın çıkarları açısından ve küçük hesaplarından iktidar sorumluluğunu paylaşmamıştır. Gerici sınıflar arasındaki çelişki, toprak reformu konusunda önem kazanmış ve neticede toprak reformundan vazgeçildiği gibi iktidar değişikliğine gidilerek mesele kapanmıştır. Faşist iktidarın politikası, işbirlikçi burjuvazinin çıkarlarına önem vermesine rağmen parlamento, iktidar ağaları, tefeci, mütegalibe karşısındaki kısmî olumsuz tavrına karşı bu gerici sınıfların tutucu yapısını ve çıkarlarını koruyacak güce sahiptir. Yani, hükümet ve faşist askeri güçlerle parlamento arasında gerici sınıfların çıkarlarını koruma açısından farklılıklar vardır.

Resmi adı partiler üstü olan faşist iktidar, fili yapıyla gerici sınıflar koalisyonudur. Partiler üstü sloganı, gerici partileri belirli ölçüde sorumluluk altına almakta ve bu sorumluluk yarı-askeri bir zorlamayla birlik meydana getirmektedir.

Devrimci cepheye karşı giriştikleri ortak saldırı ve bu saldırıların durmamacasına devamı, gerici partiler arasındaki çatışmaları engellemektir. Dikkat edersek hemen görürüz; yıpranan bir parti, prestijini sağlamak için anti-komünizm şampi-

yonluğu kimseye bırakmamakta ve halk kitlelerini yanıltmak, dikkatlerini başka yere çevirmek için karşı-devrimci mücadelelenin itliğini yapmaktır.

Partiler, gericiiler içinde güçlenmek için anti-komünizm şampiyonluğu pistinde yarış etmektedirler.

Faşist iktidar ise hem gerici partilerden geri kalmamak hem de Amerikan emperyalizminin gözüne girerek biraz daha yardım koparmak için ahlaksızlığı politika, insan kasaplığını da devrimcileri yok etme mücadelesi haline getirmiştir.

Bir yıldır devam eden faşist yönetim sivil-asker-gerici güçler arasında karşı devrimci bir cephe oluşturmıştır. Bu cephe gerici sınıf ve tabakalar arasında çıkan çatışmalar ikinci plana ve minimuma indirildi. Sınıf mücadelesini zorla bastırmak ve devrimci güçleri yok etmek için farklı üretim ilişkileri bir arada bulunacak ve halk kitlelerini sömürebilmek için de, gerici sınıfların çıkarları, devletin tüm baskı araçları kullanılarak garanti altına alınacaktır.

Faşist iktidar ve onun sorumluluğunu paylaşan partiler, vergiler, zamlar ve hayat pahalılığını meşru kılmak, halk kitlelerini üzerindeki baskıları haklı göstermek ve devrimci güçlere karşı uyguladıkları kanlı terörü örtbas etmek için devrimcilere hücum ederek ve dikkatleri devrimcilerin üzerinde toplayarak provokasyon, yalan ve ahlaksızlıkta adeta yarış halindedirler. Bu metotlarla barbarlığı haklı göstermek ve halk kitlelerini kandırmak çabası içindedirler.

Yürürlükteki faşist politika, kanlı zulüm ve baskı metotlarına devam edecektir. Ve sınıf mücadelesi geliştikçe faşizm terörünü artıracaktır.

Faşizme Karşı Tavrımız

Bir yıldır uygulanmakta olan faşist politika henüz oturma dönemindedir. Emperyalizm ve ortaklarının faşist cepheyi oluşturma çabaları tam olarak olumlu sonuç vermemiştir. Yarı-askeri faşist yönetimden sorumlu olan gerici partiler

zaman zaman faşist cepheyi zor duruma düşürücü tavır takınmışlardır. 1. Erim iktidarı döneminde AP temsil ettiği sınıflardan toprak ağaları, tefeci ve mütegalibeye karşı alınan tavırdan dolayı iktidar sorumluluğundan kaçmış ve çeşitli sürtüşmeler sonucunda iktidar değişikliği olmuş ve II. Erim hükümeti politikasında partiler arası dengeyi AP'ye kaydırmıştır. Bu durum, generaller-iktidar-AP-parlamento dördüsünü belli bir çıkar çizgisinde birleştirmiştir. Fakat diğer taraftan iktidarda sorumluluğu bulunan CHP'nin politikada ağırlığını yitirmesi ve hemen hemen her yönüyle, faşist politikanın karşı-devrimci terörle partinin ilerici "radikal-demokrat" kesimini tehdit etmeye başlaması yeni sorunlar çıkarmıştır. Bu mesele günümüzün konusudur ve çözümü gelişmelerle ortaya çıkacaktır.

İçinde bulunduğumuz ortamda önemli görevlerimiz ve faşist politikaya karşı mücadele tavrımız şudur:

1- Faşist cephenin oluşmasını engellemek ve Anti-Faşist cepheyi güçlendirmek.

2- Faşist politikanın gizli oyunlarını ortaya çıkarmak ve baskı altına alınmak istenen halkımızı uyarmak. "Sansür ve terörün gerçekleri gizlediği bu ortamda çok önemlidir"

3- Politik mücadelemizde varlığımızı korumak, ağır kayıplar vermemek için içinde bulunduğumuz şartları doğru değerlendirmek ve faşist politikanın zayıf noktalarını bularak saldırı metotlarımızı çok iyi ve zamanında uygulamak.

1. Faşist cephenin oluşmasını engellemek ve antifaşist cepheyi güçlendirmek

Bir yıldır partiler üstü olduğunu iddia eden iktidar, gerici birlik sağlamak ve böylece faşist cepheyi oluşturmak konusunda oldukça titiz davranmaktadır. Fakat günümüzde bu politika, gerici birlik içinde olan CHP'nin ilerici-radikal sosyal demokrat kanadını tehdit etmeye başlamıştır.

Bu tehdidin önemi iki sebebi vardır. Birincisi ve önemlisi; CHP'deki sosyal demokratların ilk günden 12 Mart Muhtırasının maskesini düşürmeleri ve karşı çıkmalarıdır. İkincisi ise legal ortamın sağladığı “devrimciler-sosyal demokratlar-ileri güçler” (arasındaki) asgari müştereklerdeki güç birliği ve doğal ilişkilerdir. Bunun içindir ki faşizm, bu güçleri de baskı altına almak ve susturmak istemektedir.

CHP içindeki örgütlü güçler dışında faşizmin saflarına almak için devamlı gayret gösterdiği şehir küçük-burjuvazisinin reformist, demokrat ve anti-empyralist “geniş aydın” kesimidir. Başta üniversite öğretim üyeleri, öğretmenler, zanaatkarlar, teknokratlar ve bürokratların bir kısmı aydınları meydana getirmektedir.

Aynı metotları üniversite gençliği üzerinde de uygulanmaktadır. Fakat bunu başarması çok zor, hemen hemen olanaksızdır. Üniversite gençliği üzerindeki çalışması daha çok baskı altına almak, pasifize etmek ve tarafsızlaştırmaktır.

Gericilerin faşist politikalarını meşrulaştırmak için bu güçleri saflarına alma çabalarını boşa çıkarmak, (bunlarla) anti-faşist ve anti-empyralist bir çizgide güç birliği içine girmek ve gerici partilerarası birliğe karşı koyan faşizmin karşısındaki sosyal demokratların çabalarını desteklemek ve anti-faşist bir çizgide devrimci güçlerle güç birliğini (güç birliğine girmelerini) sağlamalıyız. Faşizmin hem severek hem döverek saflarına almak için tavır takındığı bu güçlere karşı oynadığı oyunlara engel olmak gerekir.

Gericilerin politikada hala varlığını koruyan TBP'nin kapatılmasına engel olmak gerekir. Zira bu parti, anti-faşist, reformist yapısıyla kapatılma tehlikesini atlarsa gücünü koruyabilir ve mücadelesine devam eder. TBP, son bir yılda, faşist uygulama ve oyunların hemen hepsine karşı çıkmıştır. Netice olarak bu ortamda anti-faşist ve anti-empyralist çizgide birleşebilecek bütün güçlerle güç birliğine girmeliyiz.

2. Faşist politikanın gizli oyunlarını ortaya çıkarmak ve baskı altına alınmak istenen halkımızı uyarmak

12 Mart'tan itibaren oynanan oyunları, faşist politikanın bütün yönlerini detaylarına varıncaya kadar ortaya koymalıyız. İçinde bulunduğumuz ortamda halk kitlelerine faşizmin gerçek yüzünü göstermek zor olmasına rağmen halkımızın anlaması kolaydır. İşbirlikçiler, halkımızın öncü gücü durumundaki devrimciler üzerinde uyguladıkları ezme ve yok etme politikalarını halk kitleleri üzerinde de fazlasıyla uygulamaktadırlar. Bilhassa alınan yenilgilerden sonra bu kolaylaşmakta, halk kitleleri pasifize edilmek istenmekte, bunun için de korkunç bir terör estirip baskı ve zulüm gittikçe şiddetlendirilmektedir. Zaten elinde demokratik hakları bulunmayan köylüleri dışında bırakırsak işçi sınıfı ve şehir küçük burjuvazisinin demokratik hakları ellerinden alınmıştır ve alınmaktadır.

Ekonomik krizin atlatılması için alınan tedbirler, vergiler, zamlar, hayat pahalılığı doğrudan doğruya halkımızın sırtına yüklenmiş ve onu sefaletin eşliğine getirmiştir.

Anayasanın değiştirilmesi, anayasal kurum ve müesseselerin militarize edilerek tam manasıyla faşist politikanın uygulama kurumları haline getirilmesi, ordunun işbirlikçilerle içli-dışlı olarak yarı-askeri bir diktatörlüğün iş başında bulunması, dış politikada eskiye nazaran daha da gerici bir tutum, haşhaş ekiminin yasaklanması vs. gibi uygulamalar, işbirlikçi faşist politikanın açık ve gizli oyunları, uygulamalarıdır.

Görevimiz, faşist politikanın bütün oyunlarını ortaya koymak ve henüz faşizmin oturma sürecinde olduğu bu ortamda halk kitlelerinin pasifize edilmesini önleyici çalışmaları yoğunlaştırmaktır. Bilhassa sansür ve terörün gerçekleri gizleyebildiği bu dönemde bütün olanaklarla faşizm ve faşist politika gözler önüne serilmelidir.

Faşist politikayı en iyi sergileyebilecek silahlı mücadele

yöntemi yanında diğer bütün lar kullanılmalı, bütün fırsatlar-
dan yararlanılmalı, fakat silahlı mücadelenin temel mücadele
yöntemimiz olduğu unutulmamalıdır.

3. Politik mücadelemizde varlığımızı korumak, ağır kayıp-
lar vermemek için, içinde bulunduğumuz şartları doğru değer-
lendirmek ve faşist politikanın zayıf noktalarını bularak saldırı
metotlarımızı çok iyi ve zamanında uygulamak

Her şeyden önce ağır bir yenilgiye uğradığımızı, gücümü-
zün önemli bir kısmını kaybettiğimizi unutmamak lazımdır.
THKO'nun bu dönemde izleyeceği politikada hiçbir değişik-
lik olmayacaktır. Mücadele içinde birçok defalar görülebilecek
zigzaglarla ilerleyecektir. İçinde bulunduğumuz dönem de bu
zigzaglardan birisi fakat önemli birisidir. Taktiklerimizi doğru
seçmeli ve faşist politikanın zayıf noktalarını titizlikle bularak
zamanında ve hatasız bir şekilde saldırıya geçmeliyiz. Pasifize
edilmeye çalışılan devrimcilerin ve halkımızın pasifize edilme-
lerini önlemeye, politik mücadeleden taviz vermeden anti-faşist
bir cephede tüm ilerici güçleri içine alacak ve halk kitlelerinin
demokratik haklarını geri almaya ve ekonomik mücadelelerini
yürütmelerini sağlamaya çalışmalıyız.

Devrimcilerin paniğe, yılgınlığa kapılmadan ve halkımızı
ümitlendirmek için faşist politikaya karşı verecekleri mücadele
ve en ufak bir çıkış bile eskisinden çok önemlidir.

Silahlı mücadelede THKO'nun politikasında, faşizmin gü-
rültüsüne göre strateji değişikliği olmayacaktır. Zira faşist po-
litikanın güçlü görünen yapısı yanında, güçsüzlüğü -halk kitle-
lerini karşısına alır- kavgamızın yolunu çizen devrimci teorinin
alfabesidir.

THKO kırsal alanları ve şiddet politikasını temel alan po-
litik mücadelesine devam edecektir.

THKP/C'NİN KURULUŞU VE 30 MART

30 Mart Kızıldere direnişinin 41. Yılında yıldızlaşan on kızıl karanfilimizi-yoldaşımızı bir kez daha anıyoruz. Onların döşedikleri devrim yolunda ilerlerken ortak mücadele yürütme kültürleri ve feda ruhlu siper yoldaşlıklarından da öğrenmeye devam ederek devrimci ve sosyalistlerin birleşik devrimci mücadelesini örgütleyerek, onların anılarını yaşatarak, ortak mücadele geleneklerin, devrim ve sosyalizm mücadelemizde ve 1968'de FKF'nin Dev-Genç'e dönüştürülmesiyle devrimci gençlik dernekleri federasyonu çatısı altında ortak örgütlenmeleri ve mücadele etmeleriydi. 30 Mart 1972 Kızıldere direnişi bu boyutuyla dayanışma, ortak mücadele, adanmış-feda ruhlu devrimciliğini ve siper yoldaşlığının örülmesinin adıydı.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'da işçi, emekçi, yoksul ve topraksız köylüler ile gençlik hareketlerinin 1961'den sonra gelişmeye 1964-65'lerde yükselişe geçmeye başladığında, ilerici devrimci mücadelenin geldiği bu yeni düzey aynı zamanda daha ileri ve gelişkin yeni örgütlenme ve mücadele araçlarına duyulan ihtiyaçları da beraberinde getirmiştir. 1965'te FKF'lerin, '67'de DİSK'in kurulması, 1968'e gelindiğinde devrimci gençlik dernekleri federasyonuna dönüştürülmesi ve yeni arayışlara yönelim bu ihtiyaçların ürünüydü.

Yükselen devrimci demokrat mücadele doğal ve kaçınılmaz olarak yeni ve daha üstün mücadele araç biçimleri ile devrimde izleneceği yol, çizgi konularına ilişkin tartışmalar ve görüş oluşturma araştırmaları da hız kazanmıştı. 1970 sonlarına gelindiğinde artık Dev-Genç içerisinde ideolojik ayrışmalar, ayrılıklar ve farklı devrimci örgütlenmeler vücut bulmaya başlamıştı.

'71 devrimci hareketi, TİP saflarında mücadeleye katılma-

larının etkisiyle başından beri işçi, emekçi ve köylü kesimlerin sorunlarıyla da yakından ilgileniyor mücadelelerine destek veriyordu. Kemalizm ve Ulusal Sorun konularında da yoğun tartışmalar yürütölmekteydi.

Devrimci hareketin önderleri, kadrolarının ideolojik ve örgütsel şekillenmelerine yön veren bu düşünceler onları gençlik derneklerindeki örgütlenmeleri de aşarak onları da kapsayacak ve mücadeleye devrime öncölük edecek olan devrimci örgüt ve partiler kurma fikrine yöneltti. 1971 sonuna gelindiğinde bu örgütlenmelerin ilki, Aralık 1970’de THKP, (Nisan 1971’de THKP/C adını aldı), 1971’de THKO, 1972’de ise TKP/ML-TİKKO kuruldu. Yine aynı dönemde Dev-Genç içerisinde faaliyet yürüten Kuzey Kürdistanlı bir grup devrimci kadro A. Öcalan’ın öncülüğünde 1972’de Ankara/Tuzlucaıır’da toplanarak PKK’nin temelini ilk harcını atmıştı.

THKP/C’nin kurucusu ve önderi Mahir Çayan 14 Ağustos 1945 yılında Samsun’da doğdu. İlk, orta ve liseı İstanböl’da okudu. 1963’te İstanbul Hukuk Faköltesi’ne girdi. 1964’te de Ankara Siyasal Bilimler Faköltesi’ne kaydını yaptıran Mahir Çayan bu dönemde TİP ve FKF’de devrimci çalışmalar yürüttü. 1965’te Ankara’da aynı okulda fikir kulübü başkanlığına seçildi. Mahir Çayan 1968’de 6. Filo’ya karşı İzmir’de gözaltına alınıp bırakıldığı bu süreçte, TİP içerisinde görüş ayrılıkları da yaygınlaşmıştı. Bu tartışmalarda aktif yer alan Mahir Çayan, MDD çizgisini savunanlarla aynı saflarda yer aldı. Bu dönemde devrimci çalışmalarını Ankara’da yürütüyordu. TİP adına Zonguldak Ereğli’de faaliyet yürüttüğü zaman bir gezisi sırasında Sadun Aren ve Fatma İşmen’in tutumlarını eleştirdi. Mahir Çayan bu yönleriyle teorinin, örgütlenme ve politikanın sorunlarına eleştirel ve sorgulayıcı yaklaşan, özgüveni gelişkin bir özelliğe sahipti. Mahir Çayan bir gezi sırasında yaptığı eleştirilerini o zamanın Türk Solu dergisinde; ‘Aren Oportünizm Niteliği’ başlığıyla yayınlanan yazısında ayrıntılandırdı. Bu süreç, Mahir Çayan bakımından

görüşlerinin olgunlaştığı ve Mihri Belli ile aralarındaki görüş ayrılığının da netleştiği bir süreç oldu.

17-18 Ekim 1969'da Dev-Genç'in son kurultayında Mahir Çayan yaptığı etkili konuşmasında "MDD stratejisi olduğunu ve bunun bir savaş örgütü parti ile ancak gerçekleştirebileceğini" savundu. Kurultay sonrasında Çayan, Ankara'da kurultaya katılmayan MDD görüşlerini savunan bazı delege ve delege olmayan işçi ve öğrencilere "proleter devrimcilerin sohbet toplantısı" adını koydukları bir toplantı yaptı. Toplantıda Mihri Belli ile aralarındaki görüş ayrılığının çizgilerini netleştirerek kendisinin, Ertuğrul Kürkçü'nün, Yusuf Küpeli'nin ve M. Ramazan Aktolga'nın imzalarıyla "Aydınlık Sosyalist Dergi'ye açık mektup" başlıklı yazı ile ayrılıklarını ilerici devrimci kamuoyuna açıkladı. Bu açıklama; Mahirlerin ayrı bir politik örgütlenmeye, THKP/C'yi kurmaya evrilen bir sürecin yolunu döşedi.

THKP, Mahir Çayan önderliğinde bir grup yoldaşıyla birlikte Aralık 1970'te Ankara'nın Küçükesat semtinde bir evde gerçekleştirdikleri toplantıda kuruldu. Oluşturulan Genel Komite'de; Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir, Ertuğrul Kürkçü, Yusuf Küpeli, M. Ramazan Aktolga ve İrfan Uçar yer almışlardı. Bir süre sonra Genel Komite'ye Sinan Çıladar, Bingöl Erdumlu ve Orhan Savaşçı da alındı.

Kuruluşundan yaklaşık dört ay sonra Nisan 1970'de ikinci defa toplanan Genel Komite, son siyasal gelişmelerin değerlendirilmesi de dahil bir dizi yeni kararlar aldı. Alınan kararlar ve tartışmalar şunlardı:

Genel Komite içerisinde Mahir Çayan, M. Ramazan Aktolga ve Yusuf Küpeli'den oluşan üç kişilik bir Merkez Komitesi, 12 Mart darbesinin siyasal karakterini faşist olarak değerlendirmesi, silahlı mücadelenin başlatılması, İstanbul ve Ankara'da gerilla gruplarının oluşturulması, maddi giderlerin mücadelenin ihtiyaçlarının karşılanması için kamulaştırma vb. eylemlerin gerçekleştirilmesi, cephe örgütlenmesine de giderek

partinin adının THKP/C olması, merkez bir yayın organının çıkartılması ve adının da ‘Kurtuluş’ olması.

Mahir Çayan’ın gelişkin olan yöneticilik, önderlik-liderlik vasıflarının birisi de alınan kararların yaşama geçirilmesinde kararlı ve inisiyatifli oluşuydu. Teoriyle pratiği, sözüyle eylemi arasında bir uyum vardı. Toplantıda alınan kararlar peş peşe hayata geçirildi. Ayrıca hapishanelerdeki devrimci tutsakların serbest bırakılması için İsrail’in Ankara Başkonsolos’u Efraim Elrom’u kaçırdılar. Şartlarının yerine getirilmemesi üzerine konsolos cezalandırıldı.

Bu olaydan sonra kontrgerilla birlikleri CIA ve MOS-SAD’ın da desteğini alarak başta Mahir Çayan olmak üzere THKP/C kadrolarına yönelik saldırılarını artırdı. Tutuklama ve katletme politikalarını süreklileştirdi. 1971 Haziran’ında Mahir Çayan ve Hüseyin Cevahir İstanbul/ Maltepe’de polis takibini atlatmak için rastgele girdikleri bir evde polis, asker ve tanklarla kuşatıldılar. ‘71 saat süren direniş sonucu Hüseyin Cevahir vuruldu. Eve giren polis timleri H. Cevahir’i Mahir Çayan sanarak ‘71 kurşunla katletti. Mahir ise yaralı olarak ele geçirildi. Hastaneye kaldırıldığında Mahir olduğu anlaşılsa da iş işten geçmişti. Tedavisinin ardından hastaneye gönderilen Mahir Çayan dışarıdan ve içeriden yoldaşlarının yoğun çabaları sonucunda Maltepe Askeri Hapishanesi’ne sevk edildi.

Bu süreçte Ankara’da M. Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli ikilisi parti içi hukuku çiğneyerek THKP/C’nin çizgisini tartışmaya başladı. İkili, İstanbul’a giderek Genel Komite üyelerinden habersiz parti işleyişine aykırı-anarşizan bir yöntemle başvurarak bir ‘eleştiri’ yazısı kaleme alıp parti üyeleri ile partinin çizgisini tartışmaya başladı. Hapishanede tutsak olan Mahir Çayan ve yoldaşları bu girişime tepki göstererek kabul edilmez gördü. Mahir Çayan, Maltepe Askeri Hapishanesi’ne gelmeden önce THKO davasından Cihan Alptekin, Ömer Ayna ve yoldaşları tünel kazmaya başlamıştı. Mahir Çayan geldikten sonra özgürlük eylemi çalışmasını ortak yürütme kararı alın-

dı. Hazırlıklar tamamlandığında, THKP/C'den; Mahir Çayan, Ziya Yılmaz ve Ulaş Bardakçı, THKO'dan ise Cihan Alptekin ve Ömer Ayna 30 Kasım 1971 günü özgürlük eylemini başarıyla gerçekleştirdi.

Mahirler dışarıya çıktıktan sonra ilk müdahaleleri Aktolga-Küpeli ikilisinin ilkesiz biçimde giriştikleri parti çizgisinin tartışılmasına ve sağ tasfiyeci görüşlerine karşı mücadele etmek oldu. İstanbul'da düzenledikleri bir toplantıda yapılan tartışma ve değerlendirmeler sonunda söz konusu ikiliyi, "Partimizin devrimci çizgisi yerine uluslararası sosyal-pasivizm çizgisini partinin genel komitesinden habersiz tezgahlama gayreti içerisinde olan sizlerin partimizde kalmasına artık fiilen imkan yoktur. Bu nedenle, Genel Komite üyeleri olarak bizler, partideki bütün yetki ve görevlerinizin iptaline karar verdik" açıklamasıyla partiden ihraç ettiler.

Bu ihraçlardan sonra Genel komite bileşimi Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Orhan Savaşçı ve Ertuğrul Kürkçü'den oluşturuldu. Aynı toplantıda bazı önemli kararlar da alındı. Bu kararların başında Denizlerin idamlarının durdurulması için bazı eylemler gerçekleştirme, kırdı ve şehirlerde gerilla mücadelesi sürdürme ve THKO ile eylem birliği görüşmesi yapma kararları geliyordu. Toplantının hemen ardından görüşme gerçekleştirilerek THKP/C ile THKO ortak eylem birliği kararı aldı. Mahir Çayan, Cihan Alptekin ve Ömer Ayna Denizlerin kurtarılması için İstanbul'dan Ankara'ya gitti. Bu süreçte Ulaş Bardakçı Şubat 1972'de İstanbul-Arnavutköy'de kaldığı yerde kuşatılarak katledilirken, Ziya Yılmaz da yaralı olarak ele geçirildi.

Ankara'da bulunan Mahir ve Cihanlar yaptıkları durum değerlendirmesi sonucu Ünye Radar Üssü'ne baskın yapmak üzere Mart 1972'de makarna yüklü bir kamyonla güvenli biçimde Fatsa-Yaprak Köyü'nde bir taraftarın evine giderler. 26 Mart 1972'de Ünye Radar Üssü'nü basan Mahirle Cihanlar, Üs'te görevli üç İngiliz teknisyeni esir alır. Esirlerle birlikte

Niksar-Kızıldere Köyü'nde devrimci direnişin yaşandığı eve gelirler. Evde olduklarını öğrenen jandarma ve polis timleri evi kuşatır. Mahir Çayan; Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un idamlarının durdurulması ve serbest bırakılması karşılığında ellerindeki İngiliz teknisyenlerinin serbest bırakılacağını açıklar. Bu açıklama karşısında evi kurşun ve bomba yağmuruna tutan polis ve jandarma birlikleriyle çatışmaya giren Mahir ve arkadaşları üç İngiliz'i öldürerek karşı güçlerle çarpışmayı sürdürdü. İşte tarihimize kazınan 30 Mart 1972 Kızıldere direnişi manifestosu böyle yazıldı.

Kızıldere Direnişi'nde, THKP/C'nin kurucusu ve önderi Mahir Çayan ve yoldaşları Hüdai Arıkan, Sinan Kazım Özdoğan, Saffet Alp, Nihat Yılmaz, Sabahattin Kurt, Ahmet Atasoy, Ertan Saruhan ve THKO'nun önder kadrolarından Cihan Alptekin ve Ömer Ayna ortak mücadelenin, siper yoldaşlığının ve feda ruhlu adanmış devrimciliğin geleneğini direnişleriyle başlatmak ve bu geleneğin izlerinde yürüyen yoldaşlarına ve komünist kuşaklara devrederek ölümsüzleştirdi.

30 Mart manifestosunun yazılışının üzerinden 41 yıl geçti. Devrimci Zor'un örgütlenmesinde ısrar eden, bu yolda yürüyen 'illa da devrim-sosyalizm' diyen devrimci sosyalist ve komünistler, bugün Kızıldere direnişinden, Mahirlerden, Cihanlardan ve '71 devrimci hareketinin açtığı devrimci yoldan yürüyerek, onlardan da öğrenmeye devam ederek, onları da aşarak Türkiye ve Kuzey Kürdistan devrimini ve sosyalizmi gerçekleştirme/kurma mücadelesini inadına ısrarla sürdürerek Kızıldere'de ölümsüzleşen On'lara layık olunacağını bilincine ve kararlılığına sahipler. Bu sorumluluk bilinciyle Onları-yoldaşlarımızı anıyoruz.

Mustafa ÖNER

Atılım Gazetesi, 29 Mart 2013

“DENİZ GEZMİŞ’LE SAKLANDIĞI YERDE KONUŞTUK”

Yurdaer Acar: Üniversite öğrenci hareketlerinin lideri olduğu için fakülteden atılan ve polis tarafından aranmakta olan Gezmiş ile görüşüm.

Yatağının üstüne bağdaş kurmuş bir dergi okuyordu. Beni ürkek ve saklanan bir insan gibi değil aksine her zamanki gibi kendinden emin olarak karşıladı. Ve kelimelere basa basa, “Üniversiteye dönmeyeceğim” diye anlatmaya başladı.

“Senatonun beni üniversiteden çıkartma karar anti-demokratiktir. Her antidemokratik karara karşı çıktığım gibi buna da karşı çıkacağım. Avukatım da kararın bozulması için Danıştay’a müracaat etmişlerdir.”

“Para konusunda ne yapıyorsun?” diye sordum.

“Bütün gelir kaynaklarımız üniversite öğrencilerinin harçlıklarından arttırdıkları üç-beş liradan ibarettir. Avukatlarımız ücret almadan benim ve benim durumumdaki arkadaşlarımızın davalarına bakarlar. Bu hareket de, mücadeleye inanmış kişilerin gösterdikleri bir dayanışma örneğidir.” Lise birinci sınıfta iken öğretmenin okuttuğu “Teneke” kitabı ile yurt gerçekleriyle karşılaşan ve yine öğretmenin ezilen halk kitleleri hakkında verdiği bilgi ile yoğrulup üniversiteye bir devrimci olarak gelen Deniz Gezmiş 1968 Ocak ayında, “Devrimci Hukuklular” adında 18 arkadaşı ile birlikte bir dernek kurarak güçlenmeye başlamış. 12 Haziran 1968 tarihinde üniversite işgali olayını başlatan Deniz Gezmiş, “Ben tek başıma lider değilim. Tam bağımsız Türkiye isteyen kitleleri peşimden sürüklüyorum. Bütün üniversitenin birleşmesi amacıyla çalışıyordum. Kapıda nöbet tutan arkadaşlarımla benim aramda bir fark yoktur.”

Üniversiteyi işgal olayında kişisel meselelerini geriye atan Deniz Gezmiş, davaya inanmış bütün arkadaşları ile ya muvaffak olmayı yahut da ortadan silinmeyi peşin olarak kabul ettiğini belirterek şöyle dedi:

“Amacımızda muvaffak olduk, önceleri bizim hareketimizi önlemeye çalışan güçler sonra bize inandılar. 1968 Ekim’inde Devrimci Öğrenciler Birliğini kurduk. Bugün gücümüz İstanbul’da 5 bin, Ankara’da 4 bin olmak üzere 9 bin kişiye yükseldi. Mücadeleci kadromuz gittikçe çoğalacaktır.”

-Yaptığımız mücadeledeki siyasi kanaatiniz nedir?”

-Biz emperyalizmin boyunduruğu altındayız. Ülkemizin değişik problemleri vardır. Halkımızın büyük bir kısmı sömürülüyor. İşçi, köylü, memur ve yurdunu seven aydınlar güç durumda. Üniversiteden yetişenler yurdun gerçeklerini öğrenmeden diploma aldıkları için halka sırt çeviriyorlar. Bizim mücadelemiz toprak ağaları ve tefeciler tarafından ezilen Türkiye halkı içindir. Biz; verdikleri ile bizi okutan halka sırt çeviremeyiz.

-Partilerin tutumlarına ne dersin?

-İşçi ve köylüden yana olduğunu söyleyen TİP dahil bütün partiler yozlaşmış ve halka karşı durumdadırlar. Parlamenterler demokrasiyi sandıktan çıkma olarak kabul ediyor. Aslında ağa emri ile verilen oylar millet iradesi olamaz. Buna da demokrasi diyemeyiz. Bizim anladığımız demokrasi milli sınıfın emperyalizmi, ağalar ve tefecileri tasfiye ederek yönetimi ele almalarıdır.

-Polise teslim olmayacağına göre, bundan sonraki mücadele nasıl olacaktır?

-Bundan sonraki mücadelemiz parlamento dışı muhalefet şeklinde olacaktır. Bizim istediğimiz biçimde sokaklarda, tarlalarda, fabrikalarda ve meydanlarda olacaktır. Parlamenter mücadele anti-demokratiktir. Çünkü milletvekili olmak için paralı olmak şarttır. Basın özgürlüğü, kısıtlanmıştır. Bize mücadele

edeceğimiz başka alan kalmadığı için savaşımızı sokaklarda vereceğiz. Ve tarih bir gün benim haklı olduğumu yazacaktır. Benim öğrenci olaylarına katılmama kimse mani olamaz. Öğrenci olarak değil devrimci olarak mücadele ediyorum. Emperyalizme, ağallığa karşı nerde mücadele varsa benim devrimci olarak görevim orada olmaktadır.

Deniz Gezmiş son olarak bundan sonraki mücadelenin karşılarındakilere ağır darbeler indireceğini belirterek, “Onlar kendilerini güçlü sanıyorlar. Fakat aldanyorlar” diyerek beni uğurlarken yeni başlatacakları devrimci hareketin temelini yeniden atmaya başlıyordu.”

(Günaydın Gazetesi, 20. 09 1969)

(Hürriyet, Milliyet, Akşam 18.03.1971; Cumhuriyet 19.03.1971, Devrim 23.01.1979)

(Kaynak: Deniz, Bir İsyancının İzleri, Turhan Feyizoğlu, Ozan yayıncılık)

Ekler Bölümü, s. 381-382

THKO'NUN KURULUŞU

6 Mayıs 1972... Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edilişlerinin 41. yıl dönümü. Onları anarken bıraktıkları derin izler bugün de mücadele güncelliğini koruyor.

İlk Örgütlenmeler

Deniz daha lise yıllarında mücadeleye atılır. 1965 yılında TİP'in Üsküdar İlçe Örgütüne üye olur. Hüseyin, Sinan, Cihan, Yusuf ve daha birçoklarının yolları TİP'ten geçer. İlk sol, devrimci fikirleri TİP saflarında edinir ve aydınlanırlar. TİP içindeki ayrılıkta MDD tezini savunanların saflarında yer alırlar.

Devrimci fikirlerin etkin olduğu iki merkez vardır. Ankara'da ODTÜ, yer yer Ankara Üniversitesi'ne bağlı bazı fakülteler İstanbul'da ise İstanbul Teknik Üniversitesi. Buralarda Fikir Kulüpler Federasyonu'na bağlı Sosyalist Fikir Kulüpleri örgütlüdür.

Deniz Gezmiş, üniversitede arkadaşlarıyla birlikte 30 Ocak 1968'de Devrimci Hukukçular Örgütü'nü kurar. Gençliğin mücadelesinin büyümesi TİP'in yasalıcı, parlamenterist, uzlaşmacı ve pasif çizgisini zorlar. Bu nedenle İstanbul'da TİP'in etkisindeki mücadelenin önünde önemli engel oluşturan FKF'den ayrılmak artık kaçınılmaz hale gelmiştir. Önce TMGT'ye yönelirken ardından da Deniz, Cihan ve Mustafa Gürkan'ın öncülüğünde ekim 1968'de Devrimci Öğrenciler Birliği'ni kurarlar. Ankara'da ise FKF'de devrimciler güçlüdür.

Gençliğin Önderliğine Doğru

Kıtalar, 1968 yılında öğrenci gençliğin militan mücadelesiyle çalkalanır. Fransa'dan yayılan dalga dönmeksizin Batı Avrupa ve diğer ülkelere yayılır. Devrimci bir dalganın boy vermesine yol açar.

10 Haziran'da üniversite reformu talebiyle başlanan boykot, Ankara DTCF'den diğer üniversitelere ve DÖB'ün çabasıyla İstanbul üniversitelerine yayılır. Boykotla birlikte Deniz öğrenci gençliğin önderi durumuna gelir. Üç hafta süren boykot ve işgal zaferle sonuçlanınca, gençliğin üzerinde devrimci fikirlerin etkisi artar.

Amerikan 6. Filo'su Dolmabahçe açıklarına demir atar. Gençliğin protestolarından dolayı polisin estirdiği terör, yoğun gözaltı ve devrimci öğrenci Vedat Demircioğlu'nun polis tarafından yurdun penceresinden atılarak katledilmesine rağmen DÖB'lü öğrencilerin çabasıyla abluka boşa çıkarılır. Barikat yayılarak askerler kovalanır ve denize atılır. '6. Filo Defol' eylemi başarıya ulaşır. Böylece antiemperyalist bilinç daha da büyür.

Zora Dayalı Devrim İçin Hazırlık

'68 isyanı devrimci öğrencilerde köklü bir değişim yaratır. Hiçbir şey eskisi gibi değildir artık. Küba, Vietnam ve Çin Kültür Devrimi'nin etkisi, antiemperyalist mücadelenin ve silahlı mücadele fikrinin hızla gelişmesine yol açar.

Deniz ve yoldaşlarında burjuva devlet mekanizmasının zora dayanan devrim yoluyla değiştirilmesi bilinci gelişti. Bunun için hazırlık yaparlar. Bu arada Filistinli devrimci örgütlerle irtibata geçerler. Hem silahlı eğitim alacaklar hem de Filistin'in kurtuluşu için İsrail siyonizmine karşı devrimci enternasyonal görevleri için savaşacaklardır. Deniz, yoldaşlarıyla '69 Haziran'ının sonunda Suriye sınırından geçerek FHKC'yle ilişki kurup Kareme'deki askeri eğitim kampında eğitim görür.

Bu ilk adım, Türkiye devrimini önemli bir mecraya taşımasıdır. Öncünün örgütlenmesi, silahlanması, devrim için hazırlık yapmasını koşullanmıştır. Denizlerin bu enternasyonal dayanışma adımı, Filistinli devrimci ilerici örgütlerde önemli bir ilgi uyandırır. Bu adımı, Denizlerin yoldaşları ve diğer devrimci örgütler izler.

Filistin'den dönen Deniz'in üniversiteden kaydı silinir ve bir önceki işgal eyleminden dolayı tutuklanır.

FKF'de zaman içinde devrimci radikal damar gelişir, antiemperyalist mücadele daha güçlü bir kitle örgütü haline gelir. Denizler bunun üzerine DÖB'ü dağıtarak FKF içinde çalışmaya başlar. Ankara, İstanbul ve İzmir'de tüm üniversitelerde örgütlenen FKF '69 yılındaki kurultayda Dev-Genç ismini alır.

Deniz ve Cihan 18 Eylül'de tahliye olur. Deniz ODTÜ'nün yurtlarında kalarak faaliyetlerine devam eder.

Hüseyin İnan, Yusuf Aslan, Gülay Özdeş, Mustafa Yalçın ve yoldaşları, Denizlerin gelmelerinden bir buçuk ay sonra 10 kişilik grup olarak Ürdün'deki Filistin kampına gider. El Fetih kampında gerilla eğitimi görürler. İsrail'e karşı saldırı ve eylemlere katılırlar.

1970 Şubat'ında Ürdün'den dönen gruptan Hüseyin ve altı yoldaşı Amed civarında yakalanır. Yusuf, Mustafa Yalçın, Ahmet Erdoğan ve Gülay Özdeş ise kurtulmayı başarır. Kurtulanlar ODTÜ'deki faaliyetlerine devam eder.

Alpaslan Türkeş'in komando kamplarında eğittiği faşistler ortaya salınmıştı. Kontrgerilla da bu dönem devredeydi. '69 sonundan '70 sonuna kadar faşistlerin saldırıları kesintisiz sürer. Devrimcilerin yönetiminde bulunduğu tüm öğrenci dernekleri kapatılır. Abdullah Büyüksevinç ve Battal Mehedoğlu faşistlerin saldırıları sonucu katledildiler. Devrimci öğrencilerin cenazesi antifaşist gösteriye dönüşür.

Emekçiler İçinde Faaliyet

1970 yılı öğrenci gençliğin eylemlerinin düşüşe geçtiği yıl olur. Gençlik hareketinde bu gerileme devrimci hareketin üniversitelerle birlikte işçi, köylü ve emekçi kesimlere daha fazla yönelmelerine yol açar. Devrimci öğrenciler köylere, kentlerde kalanlar ise işçi sınıfı içinde çalışmaya yönelir. Bazıları da Denizlerden esinlenerek gerilla eğitimi almak için Filistin'e gider. Tüm bu faaliyetlerin etkileri kısa sürede görülür. Köylü ve işçi

hareketinde kendiliğinden ve devrimcilerin çabalarıyla muazam gelişmeler yaşanır. Toprak işgallerinin ve 15-16 Haziran işçi direnişinin yaşanmasında bu mücadelenin rolü büyüktür.

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nun kuruluşu Filistin kamplarından dönen Hüseyin İnan ve yoldaşlarının arasında devrimci faaliyet için devrimci silahlı bir örgüt kurma fikri çoktan netleşmiştir. Latin Amerika özellikle de Küba devrimi üzerine ve Che'nin yapıtlarının çevirileri ilgi görür. Kır gerilla mücadelesini temel alan örgüt modeli böylece şekillenir.

Küba'da olduğu gibi partinin ardından doğacağı fikrinde birleşirler. Partileşme, askeri örgütlenme üzerinden zamanla gerçekleşecektir. Böylece zaman geçirilmeksizin halk ordusunu kurmaya girişirler.

1970 sonunda (Kasım ya da Aralık başında) Hüseyin İnan'ın başını çektiği Ankara grubuyla Deniz'in başını çektiği İstanbul grubu birleşerek Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO) kurarlar. Kuruluşlarında Deniz ve Hüseyin'le birlikte Yusuf Aslan, Sinan Cemgil, Cihan Alptekin ve Alpaslan Özdoğan gibi gençlik önderleri bulunur ve yönetimi oluşturur. Örgütleyicisi, ideolojik ve siyasi önderi geri planda durmasına rağmen Hüseyin İnan'dır. Deniz Gezmiş ise kitle hareketinin önderidir. THKO'nun kuruluşu, bir konferans ya da kongreyle gerçekleşmediği için tüzüğü de yoktu. Ana güçleri kırdı gerilla faaliyetinde konumlandırma kararlaştırılır. Araştırmalar neticesinde Malatya yöresinde bir gerilla faaliyeti benimsenir. Sonradan şehir gerilla faaliyetinin de yan bir faaliyet olarak devam ettirilmesi uygun görülür.

Coğrafyamızda örnek alacakları devrimci bir örgüt olmaması, geleneğe dayanarak devraldıkları bir mirasın bulunmaması kendi yollarını deneyerek bulmalarını koşullandırır. Böylece 50 yıllık yasalıcı ve reformist geleneğe son verilerek devrimci çizgi esas hale gelir.

THKO, 22 Aralık 1970'te iki devrimcinin katledilmesi üzerine harekete geçer. Kavaklıdere'deki ABD elçiliği önün-

deki polis kulübesinin taranması sonucu iki polis yaralanır. Bu, THKO'nun ilk eylemi olarak gerçekleşir.

Örgütlenme, faaliyet ve teçhizat için paraya ihtiyaç vardır. THKO kamulaştırma yoluyla bir banka soyarak işe başlar. İlk kamulaştırma eylemi, 11 Ocak 1971'de Ankara'da İş Bankası Emek Şubesi'nde gerçekleşir. 124 bin lira elde ederler. THKO örgütlü mücadelenin ihtiyaçlarını karşılamak için değişik zamanlarda kamulaştırma eylemlerine başvurmuştur. İlk kamulaştırma eyleminde elde edilen para, kır gerilla mücadelesi için hazırlık yapan Teslim Töre'ye aktarılır. Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan, Hacı Tonak ve Teslim Töre'nin başında bulunduğu grup, Malatya-Akçadağ yöresinde oluşturdukları hareket planı kapsamında üsler hazırlamaya girişir.

Mahir ve bazı yoldaşları, Deniz, Hüseyin ve Yusuf'la bir görüşme gerçekleştirerek silahlı mücadeleyi temel alan iki örgütün bir partide birlikte örgütlenmesini önerir. Ancak Hüseyin İnan "Biz kır gerilla mücadelesini temel aldık, siz şehir gerilla mücadelesini temel alıyorsunuz" der, birlik gerçekleşmez. Ancak daha sonra iki örgüt eylem birliği yapar.

Hüseyin İnan hem daha etkili bir eylem hem de THKO'nun isminin duyulması için hazırlık yapar. NATO'nun Kepekli-Ahatlıbel'deki Elektronik Taburu'na THKO tarafından 4 Mart 1971 tarihinde baskın düzenlenir. Dört ABD'li er kaçırılır. ABD elçiliğinin bombalanması da planlanır. Ancak çevrede fark edilmeleri üzerine Mete Ertekin yakalanır. Hüseyin kurtulmayı başarır. THKO bu eylemde ilk bildirisini yayınlar: "Ezilenlerin tek kurtuluş yolu ezenlere karşı giriştikleri kutsal isyandır. Bu isyanı büyütmek için THKO saflarına katılın" çağrısını içerir. THKO, rehinelere karşılık 400 bin dolar fidye isteyen bildirilerinin TRT bültenlerinde okunmasını ve Mete Ertekin'in serbest bırakılmasını ister.

ABD'li erlerin kaçırılması eylemiyle THKO hem Türkiye'de hem de dünya kamuoyunda tanınacak duruma gelir.

Bu arada rehinelere ODTÜ'de olduğunu düşünen devlet

güçleri 2 bin polis ve bir o kadar jandarma gücüyle baskın yapar. Dokuz buçuk saat süren bir direniş yaşanır. Bu direnişte Erdal Şener isminde bir öğrenci, bir aşçı bir de asker ölür. Rehinelere ODTÜ’de değildir. Bu arada Hüseyin ile ABD elçiliği arasında bir aracıyla görüşmeler yaşanır.

THKO’nun eylemi öğrenciler üzerinde etkisini gösterir. İTÜ Maden Fakültesi’nde 2 bin kişinin katıldığı bir forum düzenlenir. “Yaşasın Türk Halk Kurtuluş Ordusu” pankartının altında THKO lehine konuşmalar yapılır. Rehinelere bulunduğu evin polislerce tespit edildiğini düşünen Denizler rehineleri bırakarak evi terk ederler.

“ORDUCU” Hayallere Tavır

Başını Tümgeneral Celil Gürkan ve emekli Korgeneral Cermal Madanoğlu’nun, sivil ayağını Doğan Avcıoğlu’nun çektiği “sol” cuntacılar bir darbe hazırlığındadır. Devrimcilerin de bu amaçla desteğini almak isterler. THKO daha başından “orducu” hayaller peşinden koşmaz, umudunu darbelere bağlamaz, tavır alır. Diğer devrimciler de zaman içinde bu tavrı benimser. 9 Mart günü uygulamaya konuşacak olan plan, içeriden bozguna uğratılır. 12 Mart 1971’de Türkiye halkları yeni bir darbeyle uyanır. Haber bültenlerinde muhtıra verildiği duyulduğunda THKO’nun ikinci bildirisi yayımlanır: “Muhtıranın reformcu söylemine aldanmamak, yapılan açık faşist darbe olduğunu” belirtir. THKO’nun, ordu tarafından gerçekleşen darbeye karşı tavrı nettir.

Kırda Konumlanma

THKO, benimsediği strateji gereği kırdaki konumlanmayı temel almıştı. Esas güçlerini kıra çekmeyi planlamıştı. Büyük kentlerde sıkıyönetim, arama ve kontrollerin sıklaşması kırdaki faaliyetlere katılma ve kırdaki mücadeleyi başlatma kararını hızlandırmıştı. THKO kentlerde faaliyetlerine devam etmekle birlikte, önder kadrolarını Malatya ve Nurhak Dağları’na göndermek için 15 Mart 1971’den itibaren adım atar.

Deniz, Yusuf, Sinan ve Tayfur Cinemre iki motosikletle yola çıkar. Ancak sonradan birbirlerinden ayrılırlar. Malatya’da buluşmayı kararlaştırırlar.

Denizlerin Yakalanması

Deniz ve Yusuf, Sivas’ın girişine kadar gelirler. Denetim nedeniyle Şarkışla üzerinden Malatya’ya gireceklerdir. Bozulan motosikletlerini bir kamyonete yüklerken bir bekçinin dikkatini çekince çatışma çıkar. Yusuf boynundan ağır yaralanır. Deniz bu esnada kaçmayı başarmasına rağmen Gemerek’te çember daralınca yakalanır. Tarih; 16 Mart 1971’i gösterir.

Sinan ve Tayfur ise Malatya’ya ayrı yoldan ulaştıklarında Deniz ve Yusuf’un yakalandığını radyodan öğrenirler.

Hüseyin İnanc’ın yanında bir yoldaşıyla Malatya’ya gitmek için yola çıkar. Kayseri-Pınarbaşı’nda dayısının evinde kaldıkları esnada dayısı, bir çatışmada ölmesinler diye ihbar eder ve onları yakalatır. Tarih; 23 Mart 1971’dir.

THKO’nun kurucuları ve önder kadroları Deniz, Hüseyin ve Yusuf yakalanmıştır. Bu, büyük bir kayıptır. Cihan, İstanbul çalışmasını topladıktan sonra Nurhak’a gidecektir. Sinan, gerilla faaliyetinin başında hazırlıklarını yoğunlaştırır. Denizleri kurtarmak için bir eylem planı vardır. 31 Mayıs 1971’de, Sinan, Kadir ve Alpaslan Kürecik’te radar istasyonuna saldırı düzenleyecekleri esnada sonsuzluğa uğurlanırlar. Aynı gün Cihan da bir yoldaşıyla Nurhak Dağları’na gitmek için yoldayken Tekirdağ civarında yakalanır. Kırdaki faaliyetin büyük darbe olarak dağılması, ayrıca İstanbul’da birçok tutuklanmanın gerçekleşmesi THKO’yu zorlar. İstanbul’da Nahit Tören ve Fevzi Bal hareketi tekrar toparlamaya girişirler.

Cihan, Ömer ayna ve Mahirler 29 Mayıs 1971’de Maltepe Askeri Hapishanesi’nden firar ederler. İki örgüt arasında mücadele çizgisi ve anlayışında önemli yakınlaşmalar olur, eylem birliği gerçekleşir.

Darağacında Bayraklaştılar

Deniz, Yusuf ve Hüseyin'e mahkemenin idam kararı vermesinden dolayı THKO idamları engellemeye kilitlenir. THKP/C'de de benzer düşünceler hakimdir. 11 Mart'ta idamların mecliste onaylanması bu süreci hızlandırır.

THKP/C ve THKO'nun Denizleri kurtarmak için Ünye'de başlayan ortak eylem birliği ve eylemleri, devrimci dayanışmanın, siper yoldaşlığının emsalsiz bir örneği olur. Ve onlar 30 Mart 1972'de ölümsüzlüğe uğurlanır.

THKO'nun son ana kadar çabaları devam eder. THY'nin bir uçağı Bulgaristan'a kaçırılır. 4 Mayıs 1972'de Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Ekin'i kaçırmaya girişimi, Niyazi Yıldızhan'ın şehit düşmesine, Sefa Asım Yıldız'ın ise yaralanmasına yol açar. Hasan Atao ise yaralı olarak kurtulur.

6 Mayıs 1972'de Deniz, Yusuf ve Hüseyin darağacında bayraklaşır.

Deniz'in son sözü "Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği" ezilen ulusun mücadelesini desteklemek bakımından bir çağrı niteliğindedir. "Yaşasın Marksizm Leninizm" yönünün devrime ve sosyalizme dönük olduğunu gösterir. "Kahrolsun emperyalizm" devrime bağlı bir antiemperyalizmdir. "Yaşasın işçiler ve köylüler"le soruna sınıf perspektifiyle baktığını gösterir. Yusuf ile Hüseyin devrimciliğin ne kadar onurlu olduğunu hatırlatırken, taşıdıkları mücadele bayrağını, yani devrimci kuşaklara miras bıraktıklarını haykırır.

Son yıllarda '71 devrimci önderliğini, özellikle de Denizleri bu düzenin payandası yapma, Denizlerle Kemalizm'i ayınlıştırma çabası yoğunlaştı. Ne burjuva ulusalcıları ne sosyal faşist ulusalcı, Türk Solu, TGB ve benzer çevreler Denizlerin devrimciliğini, devrim mücadelesini ve ideallerini karartabilir ne de kirlitebilir. Buna bu grupların gücü dün de yetmedi bugün de yetmeyecektir. Çünkü Denizlerin arınarak oluşan düşünceleri, devrimci pratikleri şovenizme, sosyal şovenizme, Kemalizm'e, ordu yamaklığına değil ezilenlerin kurtuluşuna giden devrimci düşünceler ve değeri üretiyor. Bugün de bu da-

mardan beslenen devrimci ve komünistleri ‘71 devrimci hareketinin devrimci mirasını, Denizleri, bu şoven karşı-devrimci çevrelere bırakmadık, bırakmayacağız.

Denizlerin; devrim kaçkınılığına, reformizme, revizyonizme, parlamentarizme ve pasifizme karşı tutuştuğu meşale, devrimci irade, cesaret, feda ruhu harlanarak devam ediyor.

41 yıl sonra Deniz, Hüseyin ve Yusuf yoldaşlarımızı anarken, onlardan öğrenmeye devam ediyoruz. Apolitik devrimciliğin, bekle gör tavrının, iddiasızlığın, iktidar bilincinden yoksunluğun, pasifizm ve parlamentarizm panzehiri Denizlerin bize bıraktığı mirasta, devrettiği bayraktır.

Fehmi Çapan

Atılım Gazetesi, 3 Mayıs 2013

TKP/ML-TİKKO'NUN KURULUŞU

24 NİSAN 1972

1968-'71 devrimci hareketinin gelişmesi ve doğuşu devrimci yoldan sıçramalı olmuştu. Bu bakımdan da karşı devrim cephesinde yarattığı etki şiddetli oldu. Sersemleşen işbirlikçi egemen sınıflar soluğu 12 Mart faşist darbesinin kalkanını arkasında almışlardı.

İşbirlikçi burjuvazi ve feodal toprak beylerinin on yıllara varan baskı, sömürü ve zulüm dönemine karşı işçi, gençlik ve topraksız-yoksul köylülüğün biriken öfkesinin sokağa taşması bir kıvılcıma bakıyordu. İşte o kıvılcım yerküreyi sararak sarsan '68'in ilerici demokratik ve devrimci dalgasının fitillendiği ateş oldu.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın hemen her bölgesinde fabrikalar, üniversiteler ve kırsal kesimlerde esen bu devrimci demokratik içerikli siyasal ve ekonomik talepli mücadele, düzen dışı bir nehirde birleşti. Gelişme, evrimci düzen içi parlamentarist reformcu çizgiyi ve "Barış içinde sosyalizme geçiş" tezini de aşarak devrimci sıçramaya dönüştü. '68-'71 devrimci çıkışı, coğrafyanın mücadele tarihinde artık bir dönemin başladığı mîlat olmuştu.

1960'ın başlarından itibaren grev yasaklarına ve ertelemelelerine karşı, işçi sınıfının fiili grev ve direnişleriyle yükselişe geçen mücadelesinin gençlik hareketiyle birleşmesinin ve 15-16 Haziran şanlı işçi direnişinin devrimci radikal dalgası '71 hareketine doğumunda hem analık hem de ebelik yapmıştır. Üç ayrı koldan gelişerek doğan politik devrimci özneler sırayla; THKO, THKP/C, TKP/ML isimleriyle mücadelede yerlerini aldılar. '68-'71 devrimci hareketinin önderleri, yoldaşlarımız

oldukça gençteler, tecrübeleri de sınırlıydı. Ama onlar; ateşin ve güneşin çocuklarıydılar. Araştıran, sorgulayan ve öğrenenlerdi. Devrimci iddiaları, inançları güçlüydü, cüreti kuşanmışlardı. Kurdukları örgütler henüz bir fidan olmasına rağmen; ortamları, yoldaşlık ilişkileri, dayanışmaları, paylaşımları ve de birbirleri için ölecek kadar gelişkin olan ortak mücadele etme ruhlarıyla devrimcilik üreten bir enerji kaynaklarıydılar.

TKP/ML-TİKKO’nun doğuşu-kuruluş süreci

‘71 devrimci hareketinin seçkin ve yetkin önderlerinden birisi olan İbrahim Kaypakkaya, yoldaşları ve örgütü devrimci çıkışıyla; 50 yıllık Şefik Hüsnü TKP’sinin oportünist çizgisinden, Kemalizmden, sosyal şovenizmden ve reformizmden köklü kopuşu yaşayarak gelişip şekillenmişlerdi. Bu gelişme sonucunda TKP/ML-TİKKO’nun gençlik örgütü TMLG-B, 24 Nisan 1972’de İ. Kaypakkaya önderliğinde kuruluşunu gerçekleştirdi.

İ. Kaypakkaya, Çorum’lu yoksul bir köylü ailenin çocuğu olarak 1949’da doğdu. İlkokulu bitirdikten sonra 1961’de Hasanoğlan İlköğretmen Okulu’nu kazanarak, bu okulda öğrenimini sürdüren İbo, devrimci düşüncelerle ilk defa bu okulda tanışır. Okulu bitirdikten sonra ise İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu’nu kazarak İstanbul’a gider. Kaypakkaya, Çapa’da okurken aynı zamanda İTÜ Fen Fakültesi Fizik bölümünde de okumaktadır. 65 veya 66’da TİP’e üye olan İbo, devrimci sosyalist mücadelede aktif olarak yer alır. Bu süreçte Fikir Kulüpleri Federasyonu İstanbul İl sekreterliğiyle ilişki kurar. Çapa Yüksek Öğretmen Okulu’nda 1967’de fikir kulübünü kurarak başkanlığını yapar.

‘67-’68’de TİP ve FKF içindeki ideolojik tartışmalarda İbo, Mihri Belli’nin de öncülük ettiği Milli Demokratik Devrim (MDD) çizgisini savunanlarla birlikte hareket eder. Aydınalık

Sosyalist Dergi, Türk Solu ve İşçi Köylü gazetelerinde düzenli olarak yazılar yazarken hem İşçi Köylü gazetesinin yayın kurulunda görev alır hem de işçi komitesinin sorumluluğu görevini yürütür. İ. Kaypakkaya, 6. Filo'nun gelişini protesto gösterileri sırasında bildiri dağıttığı gerekçesiyle okuldan atılır. Açtığı davayı kazanmasına rağmen okula geri dönemez. Çalışmalarını daha çok İstanbul ve çevresinde işçiler ve köylüler içerisinde sürdürür. Grev, direniş ve toprak işgallerini destekler, içerisinde yer alır, direnişçilerle beraber kalır.

1965-'71 dönemi, İ. Kaypakkaya'nın önderlik-liderlik, örgütçülük ve teorisyen özelliklerinin potansiyelinin açığa çıktığı, geliştiği bir süreçtir. İbo, görevlerinin yanı sıra teorik okuma, araştırma ve incelemelerini de aksatmaz. Çorum yöresinin sosyal sınıfsal yapısına ilişkin ve Kürecik bölge raporlarını bu süreçte hazırladı. Bazı araştırmaları da kayıp, bulunamadı. Gelişmesine paralel biçimde; TİP'in, MDD'nin PDA-TİİKP (Proleter Devrimci Aydınlik-Türkiye İhtilalcı İşçi Köylü Partisi) revizyonist vb. çevrelerin düzen içi, reformist, revizyonist görüşlerine sağ oportünist, ufku parlamenterizmle sınırlı anlayış ve çizgilerine karşı mücadele etmiştir. Kemalizme, şovenizme ve sosyal şovenizme karşı cepheden kararlı ve uzlaşmaz biçimde ideolojik mücadele yürütmüştür. Ulusal sorunun çözümü konusunda bilimsel bir formüle ulaşmıştır. Bu coğrafyada bir ezberi bozmuştur. Özellikle bu iki konuda, İ. Kaypakkaya'nın '71 devrimci hareketinde çığır açtığı ve daha ileri bir noktada olduğunu belirtmek gerekir. Görüşleri bütün devrimci hareket içinde ML'den en fazla etkilenen Kaypakkaya olmuştur. İbrahim Kaypakkaya'nın birçok çevre tarafından görmezden gelinmesi, adeta yok sayılmasının önemli nedenlerinden biri de bu görüşlerinden dolayıdır.

Kaypakkaya; TİP-FKF ayrışmasında MDD saflarında, MDD içerisinde 1969'da yaşanan ayrılıkta ise PDA çevresinin özellikle sağ oportünist ve sosyal şoven görüşlerine karşı ideolojik mücadele yürüterek bu çevreyle hareket etmiştir.

İbo, uluslararası devrim deneylerini incelediğinde özellikle sosyoekonomik yapı, devrimin nerelerde ve nasıl başlatacağı konularında Mao Zedung'un görüşlerinden, Çin devriminden etkilendiği görülür.

PDA-TİİKP içerisinde başından beri özellikle de sağ oportünist-uzlaşıcı çizgiyle Kemalizm hayranlığına ve sosyal şovenizme karşı yürüttüğü ideolojik mücadele; bu çevrenin 15-16 Haziran işçi direnişine 'maceracılık, kışkırtıcılık' olarak bakması ve desteklenmemesine karşın Kaypakkaya, daha cephe-den bir tavır alır. "Doğu Anadolu Bölge Komitesi (DABK) sekreteri olarak Kuzey Kürdistan'da faaliyet yürüttüğü dönemde '71 yılı başlarına gelindiğinde, TİİKP şefleri Kaypakkaya'nın görüşlerinin örgüt içinde kabul görmesinden rahatsız oldukları için görüşlerine ambargo koydukları yetmemiş olmalı ki İbo'yu öldürme planı yaparlar ve görüşme bahanesiyle İbo'yu Ankara'ya çağırırlar. Kaypakkaya'nın kimi kaygıları olmalı ki Muzaffer Oruçoglu'nu gitmemek gerektiği yönünde ikna edemeyince Oruçoglu'nun yalnız gitmemesi için Ankara'ya beraber giderler. Ancak Kaypakkaya bir tuzak olasılığına karşı yoldaşlarına iki hafta içinde dönmezse yapılması gerekenleri de söylemeyi ihmal etmez.

İbo, Ankara'daki görüşmeler sırasında buraya kadar gelmişken İstanbul'a da gidip Çapa'da İrfan Çelik'le görüşmek istediğini söyleyince Perinçeklerin, İbo'ları 'cezalandırma' planı suya düşer. Planın suya düşme nedeni ise Ankara'dan Söke'ye gidecekleri zaman İboları takip ederek uygun bir yerde öldürmek için Ankara'da bekletilen silahlı hücrenin başındaki isim İrfan Çelik olmasıdır. Böylece TİİKP şeflerinin planı bozulmuş olur. Çünkü İrfan Çelik Çapa'da beraber okuduğu İbo'yu iyi tanır. Görüşlerini de yakinen bilir. (Zaten ayrılıkta da beraber hareket ederler). Beklenmedik bu gelişme üzerine İbo ve Oruçoglu, yalnız başlarına, TİİKP şefi Doğu Perinçek'le görüşmek için 26 Mart 1972'de Aydın-Söke kırsalı Beşparmak Dağları'na giderler. Perinçek'le yapılan tartışmalar sonunda,

İbo ayrılığını orada ilan eder. M. Oruçoğlu ise şimdilik ayrılmayı düşünmediğini, TİİKP kongresine katılacağını söyler.

Kaypakkayaları öldürme planı Söke’de gerçekleşmez. Bir görüşe göre Perinçek oradan ayrılmalarına sessiz kalır. Diğer bir görüşe göre ise Söke örgütünün ilişkilerden İbo’yu tanıyanlar onu uyararak farklı yollardan gitmelerini sağlayarak yardım eder. İboları ‘cezalandırma’ öldürme planı, o dönem Ege sorumlusu olan kötü ünlü Halil Berktaş’ın şefi D. Perinçek’e yazdığı mektup ile ortaya çıkmasıyla deşifre olmuştur.

İ. Kaypakkaya, Söke’den Malatya Kürecik’e döndüğünde, ilk etapta kendisiyle beraber hareket eden yoldaşlarıyla üç dört günlük bir değerlendirme ve tartışmaların ardından 24 Nisan 1972’de TKP/ML’nin, TİKKO’nun ve gençlik örgütü TMLG’nin kuruluşu kararı alırlar. Kaypakkaya, Ali Taşyapan, Ali Mercan ve M. Oruçoğlu’ndan -M. Oruçoğlu sonradan kongreye katılmaktan vazgeçerek Kürecik’te kuruluşu katılır- oluşan dört kişiden bir geçici koordinasyon komitesi oluştururlar. Görev bölüşümü yaparak; M. Oruçoğlu Dersim’de, Ali Mercan Lübnan’a Filistin kamplarında eğitim gören kadrolarla görüşmeye giderler. İbo’nun İstanbul’a gitmesine karar verilir. M. Oruçoğlu, Dersim’de Ali Haydar Yıldız’la birlikte yaptıkları toplantı ve görüşmeler sonucu, ilişkilerin ezici çoğunluğu TKP/ML’nin saflarına geçer. Ali Mercan Lübnan’daki görüşmelerinde kadrolar TKP/ML’yi desteklerini açıklarlar. Ancak Kaypakkaya’nın partiye katılma şartlarından birinin de ülkeye dönmek, mücadeleye katılmak olduğunu Ali Mercan açıklayınca tartışma çıkar. Sonunda kimi kadrolar dönerek mücadeleye katılır.

TKP/ML-TİKKO kuruluşuyla birlikte, silahlı mücadele yürütme kararı doğrultusunda silahlı ve bombalı eylemler gerçekleştirmeye başlar. 6 Mayıs’ta Deniz, Hüseyin ve Yusuf’un idamlarından bir gün sonra 7 Mayıs günü Dersim Jandarma Komutanı Üsteğmen Fehmi Altınbilek’in lojmanı TİKKO militanlarınca bombalanır. Daha önce aldıkları kararı uygulamak için Sinanları ihbar eden Kahyalı Köyü muhtarı Mustafa Mor-

deniz'in cezalandırılması kararını 18 Mayıs 1972'de uyguladıktan sonra İstanbul'a giderek İstanbul İhtilalci Gençlik Birliği Sekreteri Aslan Kılıç'la yaptıkları görüşme sonucunda A. Kılıç'la beraber gençliğin büyük çoğunluğu Kaypakkaya'nın partisine katılır.

Bu zaman zarfında Ali Mercan da Lübnan'dan döner. TKP/ML'nin kuruluş çalışmaları Temmuz 1972'ye gelindiğinde esas olarak tamamlanmıştı. Değişik bölgelere giden kadrolar tekrar Dersim'de toplandı. Kongreye kadar yapacak geçici koordinasyon komitesine Aslan Kılıç, Cem Sovel ve Almanyalı Kadir'in de katılımlarıyla bileşimin sayısı 7'ye yükselir. Alınan karar gereği kongreye kadar silahlı ve bombalı eylemleri TİKKO üstlenecektir. Bu toplantıda alınan bir diğer karar ise çalışma bölgeleri belirlenerek görevlendirmeler yapılmasıdır. Çalışma alanları olarak; Kuzey Kürdistan dışında, İstanbul, Trakya, İzmit, Adapazarı, Zonguldak ve Ege bölgesi belirlenir. Ve herkes görev alanlarına dağılır. Kaypakkaya ise kongreye hazırlık kapsamında program ve tüzük hazırlıklarına Kürdistan'da kalarak başlar.

Belirlenen bölgelerde çalışmalar sürdürülürken TİKKO'nun silahlı eylemleri, Kuzey Kürdistan'da, İstanbul çevresinde ve İzmir'de gerçekleştirilir. 24 Nisan 1972-73 arası ve 1976'ya kadar; başta Sinanları ihbar eden muhtar olmak üzere çoğunluğu ihbarcı, işbirlikçi faşistlerin cezalandırılmasının yanı sıra Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un idamlarının protestoları başta olmak üzere, resmi ve sivil kurum ve karargahlara yönelik silahlı saldırılar gerçekleştirilmiştir. Bu zaman diliminde 72-76 dönemi TKP/ML-TİKKO'nun (bir kaza sonucu yaralandıktan sonra) ilk ölümsüzleşen yıldızı, Antep-Nizip'in asi yürekli devrimci kadını Meral Yakar olmuştu. Meral Yakar 13 Mart 1973'te Ahmet Muharrem Çiçek, 24 Ocak 1973'te Ali Haydar Yıldız, 18 Mayıs'ta Kaypakkaya, 1976'da ise Zeki Şerit ve Atilla Özkan takip etmiş hepsi birer birer ölümsüzleşenler kervanına katılarak birer yıldız oldular.

18 Mayıs'a evrilen süreç

TKP/ML'nin faaliyetinin artması ve politik mücadelenin devrimci zor yolunun silahlı biçiminin yayılması üzerine faşist diktatörlük saldırılarını artırmaktaydı. Tarih 24 Ocak 1973'ü gösterdiğinde Fehmi Altınbilek komutasındaki bir askeri birlik, Vartinik bölgesi Mirik mezrasını bastığında çatışma çıktı. Bu çatışmada Ali Haydar Yıldız ölümsüzleşirken, Kaypaakkaya yaralandı. Kurtulan yoldaşların peşine düşen askerler oradan uzaklaşınca öldü sanılan Kaypaakkaya da oradan uzaklaşır. 5 gün karlarda, dağları aşarak yürüyerek gittiği köyde öğretmenin evindeyken, öğretmeninin ihbarı üzerine yakalanır. Elazığ'a oradan da Amed'e götürülür. Daha önce de TKP/ML militanlarının, kadrolarının tutsak düşmüş olmasına rağmen İbo'nun ele geçirilmiş olması, bir daha yeri doldurulamayacak düzeyde stratejik bir kaybın boşluğu olmuştur.

TKP/ML'nin lideri İbrahim Kaypaakkaya, kurucu olduğu partiye ve yoldaşlarına teorik, ideolojik ve politik olarak önderlik-yöneticilik görevini o günden sonra artık Amed işkencehanelerinde yerine getirmeye devam eder. Dimitrov'un Hitler faşizmine karşı işkencedeki direnişini bu sefer de İbo, Amed'e taşımıştır. "Unutma sen bir komünistsin ser verir sır vermezsin!" şiarıyla işkencede direnişin manifestosunu, işkence yaralarından sızan kanıyla duvara yazarak sonraki kuşaklara kılavuz olur. 12 Mart faşizmine karşı THKO ve THKP/C'li devrimciler gibi Kaypaakkaya'nın yoldaşları da hapishanelerde ve mahkeme kürsülerinde faşist diktatörlüğü, emperyalizmi ve faşist sıkıyönetim mahkemelerini teşhir etti ve yargıladı. Devrimi ve sosyalizmi açıktan ve kararlıca savundular. Bu tutumlarıyla, İ. Kaypaakkaya ve yoldaşlarının düzeni yargılamaları daha ileri duruşu temsil etmektedir.

Sonuç olarak; '71 Devrimci Hareketi'nin üç kolundan birisi ve son kurulan TKP/ML-TİKKO'nun devrimci zor yolunda

ısrarla yürüme azmi, kararlılığı ve bilinç açıklığıyla kuşanılmış feda ruhu ve 18 Mayıs direniş manifestosu bugün de devrim ve sosyalizm iddiası olanlara ilham kaynağı olmaya devam ediyor. İboların açtığı devrimci yoldan sapmadan ve onların da eksiklerinden ve yanlışlarından da öğrenerek ısrarla mücadeleyi sürdürüyorlar.

‘71 Devrimci Hareketi’nin devrimci damarından beslenerek onları da aşarak bugünlere gelen devrimciler, sosyalistler ve Marksist Leninist komünistler, politik mücadelenin her biçimini, devrimci zor esaslarına göre daha fazla zenginleştirerek geliştirirken, ideolojik alanda da mücadelenin her cephesinde olduğu gibi tıpkı İbrahimler gibi sorgu merkezlerinde, hapishanelerinde ve mahkeme kürsülerinde psikolojik, fiziki baskı ve saldırılara karşı can feda ideallerimizi ve devrimci onurlarını koruyup savunuyorlar.

Devrimciler biliyorlar ki ‘71 Devrimci Hareketi’nin, İboların anılarına, ideallerine ve mücadelesine sahip çıkmakta ve onları unutmamakta, onlar gibi devrimciliğimizi ve ortak mücadele kültürünü geliştirip üretmekle mümkündür ve bu yoldan yürüyerek mücadeleyi büyütmekle olur ancak. Onlar, “Ya ileriye, devrime-sosyalizme ya da geriye, kapitalizme-düzene” dediler. Bugün de o damarın mirasçıları öyle diyorlar. Yok, başka yol!

Deniz Gezmiş ve onun “motorları maviliklere sürercesine” dağa sürmeye girişen THKO’su hakkında çok kitap yazıldı, çok anı anlatıldı. Kuşkusuz daha yazılacak eksik ya da eleştirilecek yan bulunur ama Mustafa Öner, kendi kitabıyla, halk deyişiyle, “bu pilav daha çok su kaldırır”ı kanıtlıyor. Kendisi de söylüyor ya, onunki de kolektif bir akıl, kolektif emek. Bu tür akıl ve emekte ortaya çıkan “yeni” Öner’in kaleminde ortaya dökülmüş. Türkiye devrimci hareketinin, 68 başkaldırısıyla mayalanmaya başlayıp 71’de tarih sahnesine adım atan, ilk en yalın kılıç çarpışmasının nasıl da sürükleyici, süreklilik kaynağı olduğudur. Denizler ve THKO üzerinden bu süreci anlatan, irdeleyen, eleştirel gözden geçiren, ağıt yakan ve destana destan hakkı veren bir yazım gerçekleşmiş.

Kitaptan en çok genç kuşakların yararlanacağı da kesin. Onlar “dün-bugün-yarın” bağlantısında kesintisiz devrimcilik koşusunun, şair Can Yücel’in adlandırmasıyla, “ilk yüz metre” sini koşanların yarattıklarına 45 yıllık bir deneyim havuzundan bakma şansını bulacaklar. Bu arada “yaşlıların” da daha derin düşüncelere daleceklerini umuyoruz.

www.ceylanyayinlari.net

ISBN 978-975-2416-08-6

9

789752

416086